

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jarkko Hakala

JULKISUUSTEORIA GLOBAALISSA KONTEKSTISSA
Helsingin Sanomien ilmastokokousuutisointi transnationaalien julkisen tuottajana

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

HAKALA, JARKKO: Julkisuusteoria globaalissa kontekstissa. Helsingin Sanomien ilmastokokousuutisointi transnationaalinen julkison tuottajana.

Pro gradu-tutkielma, 149 s., 1 liites.
Tiedotusoppi

Toukokuu 2011

Tutkielma tarkastelee julkisuutta globalisaation muuttamassa demokratian toimintaympäristössä. Ihmisoikeudet ja demokratia ovat toteutuneet parhaiten kansallisvaltioissa, mutta valta on osin hajautunut ylikansallisille vallankäytön tasoille tavallisten kansalaisten ulottumattomiin. Tutkimus lähestyy ongelmaa deliberatiivisen demokratianteorian ja julkisuusteorian näkökulmasta. Sen lähtökohta on Jürgen Habermasin alun perin vuonna 1962 hahmottama käsitys julkisuudesta, joka on perinteisesti yhdistetty kansallisvaltion muodostamaan yhteiskuntaan.

Tutkimuksen teoriaosa hyödyntää julkisuusteorian saamaa kritiikkiä, käy läpi kansallista laajempiin julkisuuksiin liittyvää kirjallisuutta ja hahmottelee, millainen julkisuusteoria uuteen kontekstiin voi sopia. Pyrkimyksenä on saada aikaan käsitys myös siitä, mitä yllirajaisen julkisuuden syntyminen merkitsisi sekä vaatisi ja kuinka journalismi vaikuttaa sen syntymiseen. Tutkimus korostaa journalismin rakentaman sosiaalisen todellisuuden roolia poliittisten yhteisöjen, identiteettien, kansalaisuuden ja julkista keskustelua käyvien kansalaisten joukkojen, eli julkisöiden, muodostumisessa.

Tutkimuksen empiirinen osa tukeutuu sosiaaliseen konstruktionismiin ja tarkastelee kehysanalyysin avulla, millaiset tulkintatavat hallitsevat selvästi yllirajaisen uutisaiheen käsittelyssä. Sen jälkeen tutkimus pohtii, kuinka laajan julkison jäseneksi kirjoittelu asettaa lukijansa ja millaista julkisöä sekä julkisuutta kirjoittelu tuottaa. Tarkasteltavaksi aineistoksi on valittu Balin ilmastokokouksen käsittely Helsingin Sanomissa 2007. Tutkimus erottaa lehtiaineistosta neljä tärkeintä tulkintakehystä: poliittisen pelin, globaalien uhkien, kansallisten vaikutusten ja oikeudenmukaisuuden kehukset. Vahvin näistä on uhkien kehys, joka vaikuttaa paljon muihinkin kehyksiin.

Tutkimuksen mukaan ilmastoneuvotteluja ei käsitelty vain journalismille tavanomaiseen tapaan intressiristiriitoina tai sodan ja pelin metaforien kautta, vaan perinteisen poliittisen väännön kuvaustavan mukana kulkivat koko ajan voimakkaina tulkintatavat, jotka nostivat esiin käsityksiä yhteisestä globaalista uhkasta ja ajatuksia maailmanlaajuisesta yhteisvastuusta. Ne veivät tilaa esimerkiksi kansallistavilta tulkintoilta. Kokonaisuus tuki yllirajaisen sosiaalisen todellisuuden ja yllirajaisen kansalaisten yhteisöjen muodostumista sekä lukijan asettumista osaksi transnationaalista julkisöä. Lisäksi kansallistavat tulkintatavat kytkeytyivät yllirajaisiin kehyksiin niin, että ne molemmat elivät kirjoittelussa rinnakkain toisiaan pois sulkematta. Jossain määrin ne toimivat kaksisuuntaisesti ja kytkeytyivät suomalaisen lukijan osaksi yhteisen ongelman kanssa painiskelevaa maailmanyhteisöä.

Asiasanat: julkisuusteoria, transnationaalinen julkiso, poliittinen journalismi, ilmastopolitiikka, kehysanalyysi.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Julkisuuden ihanne	4
2.1 Deliberatiivinen demokratia.....	4
2.2 Varhaisen Habermasin julkisuusteoria.....	5
2.3 Julkisuus ja Habermasin julkisuusteorian kritiikki	7
2.4 Kansalaiset julkisona.....	10
2.5 Journalismin rooli yhteiskunnassa	13
3. Julkisuuden uusi konteksti	17
3.1 Kansakunnat ja kansallisvaltiot maailman jäsentäjinä.....	17
3.2 Globalisaatio, vallan hajautuminen ja demokratian legitimititeetikriisi	19
3.3 Julkisuusteorian ongelmia globalisaatiossa	22
4. Demokraattisemman maailmanjärjestyksen hahmottelua.....	27
4.1 Käsitys demokratiasta, politiikasta ja kansalaisesta.....	27
4.2 Kosmopolitanismi ja deliberatiivisempi demokratia	32
4.3 Transnationaalien demokratian deliberatiivinen perusta	36
5. Julkisuus ja julkiso transnationaaleina.....	41
5.1 Transnationaalien julkisuuden hahmotteluja	42
5.2 EU-julkisuuden tutkimus johdattaa ongelmakohtiin.....	49
5.3 Transnationaalien julkisuuden edellytyksiä ja ongelmia.....	52
5.3.1 Crackin edellytykset verkostoista: julkisuuden infrastruktuuri	52
5.3.2 Yhteisen kielen kysymys	54
5.3.3 Yhteiset uutisagenda, keskustelunaiheet ja viestimet	55
5.3.4 Transnationaali kulttuuri, arvot ja (poliittinen) identiteetti.....	57
5.4 Journalismi ja julkison sosiaalinen todellisuus	63
5.4.1 Journalismin ja kansallisen kytkös.....	63
5.4.2 Journalismi ja kuvitteellinen sosiaalinen tila	65
5.4.3 Uhkat ja riskit yhdistävät	67
5.4.4 Globaali journalismi luo yhteisiä viitekehyksiä.....	69
5.5 Kirjallisuuden yhteenvetoa	73
6. Empiirinen analyysi	76
6.1 Tutkimuskysymykset	77
6.2 Menetelmä.....	78

6.2.1 Kehysanalyysi	78
6.2.2 Konstruktivistisen lähestymistavan kritiikki.....	84
6.3 Aineisto	85
6.3.1 Yhdistyneiden kansakuntien Balin ilmastokokous	85
6.3.2 Aineiston rajaukset.....	87
6.3.3 Bali-kirjoittelun kuvaus.....	88
7. Kehysten erottelu	92
7.1 Kirjoittelua hallitsevat kehykset.....	92
7.1.1 Poliittinen peli	94
7.1.2 Globaali uhka	96
7.1.3 Kansalliset vaikutukset	98
7.1.4 Oikeudenmukaisuus	101
7.2 Esimerkkejä analyysista.....	103
7.2.1 Pääkirjoitus 3.12.2007.....	103
7.2.2 Erikoissivu 6.12.2007	106
7.2.3 Ilmastovaikuttajat pohtimassa sunnuntaisivuilla 2.12.2007	112
7.2.4 Kokouksen päätödraaman kuvaus 16.12.2007	115
8. Empiirisen analyysin tulokset	119
8.1 Kehystämisen tuki transnationaalia tulkintaa	119
8.2 Kansallinen julkiso osana globaalia.....	123
8.3 Eliittien ja verkostojen transnationaali julkisuus	124
8.4 Muita esiin nousseita havaintoja	125
8.4.1 Kansalaismielipide ja osallistaminen	125
8.4.2 Me ja moraalit kansallisten etujen vastinparina	127
8.4.3 Teorian jännitteiden ilmeneminen lehtiteksteissä.....	130
8.5 Yleistettävyyden, merkitys ja joitakin ongelmakohtia.....	130
8.6 Tulosten yhteenvedot	132
9. Pohdintaa.....	134
Lähtelueluettelo:.....	140
Kirjat ja artikkelit.....	140
Verkkolähteet.....	148

Liitteet

1. Johdanto

“Dieses Ziel, wie immer es sei, ist mir gar nichts, die Bewegung alles.”¹

– *Eduard Bernstein*

Globalisaatio muuttaa demokratian toimintaympäristöä. Ihmisoikeudet ja demokratia ovat toteutuneet parhaiten juuri kansallisvaltion piirissä, mutta nyt valta on hajautumassa ja osin jo hajautunut kansallisvaltioista vallankäytön korkeammille tasoille ja kansalaisten demokraattisen vaikuttamisen ulottumattomiin. Vallankäytön legitimitetistä ja demokratian tulevaisuudesta voi siksi olla syystäkin vähintään huolissaan. Eri tutkijat ovat jo pyrkineet hahmottelemaan malleja, joilla kansalaiset pääsisivät paremmin kiinni vallankäyttöön globaalisti sanotussa maailmassa.

Lähestyn asiaa deliberatiivisen demokratian, julkisuuden ja julkison näkökulmasta, ja pohdin julkisuuden ja journalismin roolia uudenlaisen demokraattisen maailmanjärjestyksen rakentamisessa. Perinteisesti julkisuuden käsite on kytketty kansallisvaltion muodostamaan yhteiskuntaan, ja sitä on pidetty välttämättömänä demokratian toteutumisen edellytyksenä: yhteiskunnalliset päätökset on oltava mahdollista puntaroida julkisessa keskustelussa. Vastaavasti julkisuutta ja julkista keskustelua pidetään demokratian edellytyksenä myös kansallista laajemmassa kontekstissa. Ne paitsi arvioivat päätöksiä myös sitouttavat kansalaisia päätöksiin. Erityisesti journalistinen julkisuus on keskeinen yhteiskunnallisen julkisen keskustelun kannalta.

Uutta kontekstia on hahmotettu erilaisilla sanoilla – niihin lukeutuvat esimerkiksi globaali, postnationaali, kosmopoliittinen ja transnationaali, eli ylirajainen. Käyttipä mitä sanaa hyvänsä, uusi konteksti haastaa julkisuuden teorian, ja se herättää kysymyksiä julkisuuden roolista uudenlaisessa ympäristössä. Voiko kansallista laajempi julkisuus tai julkiso olla edes mahdollinen ja millainen julkisuus uudenlaisessa toimintaympäristössä voi toimia? Yksi hankaluus on, että suvereenin vallan hävitessä kansallisvaltioilta ja niiden merkityksen muuttuessa ihmiset samaistuvat niihin edelleen ja keskustelevat yhteisistä asioistaan lähinnä kansallisissa julkisuuksissa. Myös journalismi on edelleen ensisijaisesti kansallinen asia.

¹ ”Päämäärä, oli se mikä tahansa, ei merkitse minulle mitään, liike on minulle kaikki kaikessa.”

Käyttämässäni kirjallisuudessa ja samoin omassa tekstissäni toistuu usein sana *transnationaali*, ja sen merkitys on syytä avata jo johdanto-osuudessa. Sanalla viitataan kirjallisuudessa johonkin, joka on jollakin tapaa kansallisen tuolla puolen. Siten se kantaa eri merkitystä kuin sana kansainvälinen, siis *kansojen välinen*. Transnationaali merkitsee pikemminkin kansallisuuksista ja niiden rajoista piittaamatonta, läpi tunkevaa tai ylirajaista. Se asettuu osaksi ajatusmallia, jossa maailma ei perustaltaan jäsenny erillisiksi, toistensa kanssa suhteissa oleviksi kansallisiksi kokonaisuuksiksi. (Ks. esim. Mann 1997, 474–476.) Joissain tapauksissa se voi viitata jopa globaaleihin suhteisiin. Muun muassa Habermas (1996) käyttää adjektiivia transnationaali viitatessaan esimerkiksi sentasoiseen hallintoon tai julkisuuteen, joka toimii ylirajaisesti eri kansakuntien keskuudessa. Selkeitä tyyppiesimerkkejä näistä ovat Euroopan unioni ja sen yhteydessä (mahdollisesti) toimiva eurooppalainen julkisuus. (Ks. esim. Hedrick 2007, 388.) Transnationaali voi viitata myös hyvin laajoihin kokonaisuuksiin, jopa globaaleihin. Globaali on merkitykseltään transnationaalia rajatumpi sana, koska sillä tarkoitetaan maailmanlaajuista tai ainakin jotakuinkin koko maailman kattavaa, kun taas transnationaali voi viitata yhtä lailla sekä erittäin laajojen että myös melko suppeiden alueiden vuorovaikutus- tai syy–seuraus-suhteisiin.

John Deweyn mukaan julkiso, julkista keskustelua käyvien kansalaisten joukko, rakentuu yhteiskunnallisten ongelmien ympärille, niitä ratkaisemaan. Nykyajan ongelmista yksi eniten esillä olevista – ehkä jopa eniten esillä oleva – on ilmastonmuutos. Se on ongelmana aivan poikkeuksellinen: se ei tunne minkäänlaisia maantieteellisiä rajoja, ja siksi se voi koskettaa ketä ihmistä hyvänsä, elipä hän missä päin maailmaa tahansa. Ongelman globaalius ja ylirajaisuus herättää kysymyksen siitä, kuinka laajan julkison se voi koota keskustelemaan julkisuudessa. Erityisesti ilmastonmuutoksen ratkaisemiseen tähtäävillä ilmastokokouksilla on potentiaalia laajojen julkisoiden kokoamiseen ja eri maiden kansalaisia yhdistävien julkisuuksien synnyttämiseen. Yhteistä julkista keskustelua tukevia elementtejä ainakin vaikuttaisi olevan useita: ilmastokokouksissa yhdistyvät yhteinen ongelma, yhteinen uutistapahtuma ja yhteinen päätöksenteon ja hallinnon muoto, jonka vastineeksi yhteinen julkisuus voisi asettua.

Tämän tutkielman teoreettisella osuudella tarkoitukseni on pohtia, millainen julkisuuskäsitys uuteen kontekstiin istuu, mitä uudenlainen julkisuus edellyttää ja millä tavoin journalismi voisi tätä julkisuutta rakentaa. Mitä siis ylipäätään tarkoitetaan transnationaalilla julkisuudella ja julkisolla? Päädyn pohtimaan journalismin roolia uudenlaisen sosiaalisen todellisuuden, poliittisen yhteisön ja julkison rakentumisessa. Empiirisen tarkasteluni kohdistan Helsingin Sanomien uutisointiin Balin ilmastokokouksesta 2007. Olen kiinnostunut siitä, millaista julkisuutta ja julkisoa kansallinen,

poliittisen julkisuuden keskiössä toimiva journalismi globaalien ongelmien käsittelyllään rakentaa: asettaako se lukijansa esimerkiksi tiukasti osaksi Suomen kansaa keskittyen kansallisiin etuihin vai kosmopoliitiksi maailmankansalaiseksi, joka on osa kaikkien maailman ihmisten muodostamaa suurta yhteisöä? Empiirisen aineiston jäsentämiseen ja analysoimiseen käytän kehysanalyysiä.

Tutkielmassani katson julkisuusteorian koskevan lähinnä poliittista julkisuutta. Siten tarkastelen työssäni erityisesti poliittisen julkisuuden aluetta, koska erityisesti siellä käsitellään yhteiskunnallista päätöksentekoa. Katson McNairin (2000) tapaan, että poliittinen julkisuus on laajemman julkisuuden osa-alue ja että sitä kannattelee päällekkäin leikkaavien julkisuuksien yhteisellä alueella, esimerkiksi populaarijulkisuuden ja eliittijulkisuuden alueilla, toimiva poliittinen journalismi. Käyttämäni teoria ei puhu juuri lainkaan eritellen esimerkiksi populaarijulkisuudesta, eliittijulkisuudesta tai kulttuurijulkisuudesta, vaan sellaisesta ydinjulkisuudesta, joka liittyy lähimmin demokraattiseen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tämä poliittisiin päätöksiin liittyvä julkisuuksien kokonaisuuden osa-alue on minunkin lähtökohtani, koska se on demokratian kannalta olennaisin. Tästä huolimatta otan huomioon myös poliittisen julkisuuden ulkopuolella olevia seikkoja sen mukaan, mitä näen tärkeiksi oman kysymyksenasetteluni ja sen kontekstin kannalta.

Tutkielmani aloitan julkisuusteorian perusteista. Toiseksi esittelen sen uuden, globaalien toimintaympäristön ja jonkin verran teorioita demokraattisemmasta maailmasta. Tuon esille, kuinka julkisuutta koskeva teoria on kehittynyt pluralistiseen suuntaan. Kolmanneksi käsittelen eritoten eri maiden kansalaisia yhdistävää julkisuutta, eli transnationaalista julkisuutta, koskevaa aiempaa tutkimusta ja sen edellytyksiä. Päädyn pohtimaan, kuinka journalismi voi rakentaa kansallista laajempaa julkisuutta. Neljänneksi käyn kiinni empiiriseen aineistoon ja sen analyysiin. Lopuksi vedän tutkimukseni yhteen ja esittelen päätelmiäni sekä tutkimuksen aikana esiin nousseita kysymyksiä ja ongelmia.

2. Julkisuuden ihanne

2.1 *Deliberatiivinen demokratia*

Deliberatiivisen demokratiateorian perusajatus on, että legitiimejä ja sitovia yhteiskunnallisia päätöksiä voivat olla vain ne, jotka perustuvat avoimeen keskusteluun ja mielipiteenmuodostukseen. Deliberatiivisella demokratialla tarkoitetaan demokratiaa, jossa kansalaiset voivat tasavertaisesti osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon julkisen keskustelun kautta. Esimerkiksi englannin kielen sana *deliberation* viittaaakin harkitsemiseen, pohtimiseen ja keskusteluun. Käsitteenä deliberaatio, eli julkinen harkinta tai pelkkä harkinta, tarkoittaa viestinnän prosessia, jossa julkisen keskustelun osanottajat ovat kykeneväisiä muuttamaan näkemyksiään ja mielipiteitään toisten esittämien puheenvuorojen perusteella. (Bohman & Rehg 1997.) Väljästi määriteltynä deliberatiivinen demokratia viittaa ajatukseen, että legitiimi lainsäätäminen kumpuaa kansalaisten julkisesta harkinnasta. Se lähestyy legitimaatiota normatiivisesti ja nostaa esiin ideaalit lainsäädännön järkevyydestä, osallistavasta politiikasta ja kansalaisten itsehallinnosta ja esittää ideaalin kansalaisten käytännölliseen järkeilyyn perustuvasta poliittisesta autonomiasta. (Mt, ix.)

Deliberatiivisen demokratian yhteydessä puhutaan tavallisesti julkisesta keskustelusta, ja keskustelu assosioituu helposti dialogiin. Glasser ja Craft (1997) kuitenkin huomauttavat, että deliberaatio on eri asia kuin dialogi, joka viittaa ihmisten keskinäisiin suhteisiin. Heidän mukaansa deliberaatio ei välttämättä vaadi dialogille otollisia olosuhteita ja deliberatiivinen demokratia ei ala ”samasta kohdasta” kuin suora, osallistuva demokratia – avoimesta ja kahlitsemattomasta dialogista:

Deliberaatio [- -] viittaa prosessiin, jossa harkittuja kantoja asioihin voi syntyä, ja joka voi olla tai olla olematta dialoginen. (Glasser & Craft 1997, 30.)

Heikkilä ja Kunelius (1997) taas katsovat, että harkintaa ei voi olettaa ilman dialogisuutta. Heille harkinta on dialogisuuden yläpuolella oleva taso, jolle voidaan päästä, jos harkinnan edellytykset toteutuvat. Dialogisuus voi kuitenkin olla muutakin kuin ihmisten suoria keskinäisiä suhteita, sillä tavallaan keskustelua voivat käydä ihmisen lisäksi myös mielipiteet ja faktat, kun erilaisia näkökulmia tuodaan esille julkisuudessa. Glasser ja Craft (1997, 31) korostavatkin, että deliberatiivisessa demokratiassa ei ole olennaista se, että kaikki pääsevät puhumaan, vaan se, että kaikki sanomisen arvoinen tulee sanotuksi. Siten käsiteltävän asian eri puolet ja näkökulmat

pääsevät punnittaviksi julkisesti. Tiivistetysti sanottuna deliberaation toteutumiseksi kaikkien julkison kansalaisten ei välttämättä tarvitse osallistua julkiseen keskusteluun suoraan omilla dialogisilla puheenvuoroillaan.

Yksi deliberatiiviseen demokratiaan ja julkiseen keskusteluun liittyvistä avainteoksista on Jürgen Habermasin alun perin saksaksi julkaistu *Julkisuuden rakennemuutos (Strukturwandel der Öffentlichkeit)* vuodelta 1962 (Habermas 1962)². Deliberatiivisen demokratiakäsityksen runkona ovat toimineet juuri Habermasin käsitykset kommunikatiivisesta toiminnasta ja julkisuudesta (mm. Habermas 2004; 1987; 1996). Habermasin julkisuuskäsityksestä käsin lähdän hahmottamaan, mitä transnationaali julkisuus voisi tarkoittaa.

2.2 Varhaisen Habermasin julkisuusteoria

Habermasin Julkisuuden rakennemuutoksessa (Habermas 2004) esittämässä ideaalissa demokratia ja viestintä ovat läheisissä kytköksissä toisiinsa. Mukana on ajatus vastavuoroisuudesta: toisen kanssa viestiminen ei ole vain viestien siirtoa, vaan myös toisen aseman tunnustamista ja viestittyjen asioiden merkitysten jakamista. Ajatus ideaalin demokraattisuudesta perustuu oletukseen, että kansalaisten luovat viestinnällään jakamiensa merkitysten piiriin, julkisen keskustelun alueen, *julkisuuden*, jossa yhteiskunnallisen päätöksenteon piiriin kuuluvia asioita pääsevät pohtimaan tasa-arvoisesti ja kaikki ne, joita kyseiset asiat koskettavat tavalla tai toisella. Keskustelu tapahtuu rationaalisesti sekä perustelluin argumentein häiriintymättömien tietojen pohjalta ja heijastelee erilaisia näkemyksiä yhteisten asioiden hoitamisesta. Tätä tilaa ja toimintaa Habermas on myöhemmin (mm. 1987; 1996) kutsunut *kommunikatiiviseksi toiminnaksi*. Toiminnan lopputuloksena syntyy konsensusena *julkinen mielipide*, joka hallitusvallan kuuluu huomioida esimerkiksi lakeja säätäessään, muuten päätökset eivät ole legitiimejä. Julkisessa keskustelussa tapahtuvaa kollektiivista ja kommunikatiivista mielipiteenmuodostusta Habermas kutsuu julkiseksi harkinnaksi eli *deliberaatioksi*, ja hänen mukaansa vain sen kautta demokraattinen päätöksenteko voi todella toteutua. Habermasin kokonaiskuvaan sisältyy, että ihmiset saavat jatkuvasti vähintään suhteellisen häiriintymätöntä tietoa, jonka pohjalta mielipiteet voivat muodostua ja jonka perustalta julkista keskustelua voidaan käydä yhteisen hyvän kannalta parhaiden päätösten saavuttamiseksi.

² Alkuteos ilmestyi vuonna saksaksi vuonna 1962, mutta olen käyttänyt työssäni Veikko Pietilän suomennosta vuodelta 2004 (Habermas 2004).

(Habermas 2004.) On huomattava, että Habermasin julkisuusteoria olettaa julkisuuden toimivan selkeästi rajatussa poliittisessa yhteisössä, jonka jäsenet, kansalaiset, kokevat kuuluvansa samaan joukkoon. Tätä asiaa käsitellen tutkielmassa tarkemmin tuonnempana.

Julkisuuden rakennemuutoksessa Habermas (mt.) kuvaa historiallisen kehityksen, jossa julkisuus kehittyi kohti ideaalia, mutta kääntyy rapistumaan kohti näytöksellistä julkisuutta ja menettää merkitystään demokratian ylläpitäjänä, kun keskusteleva julkiso muuttuu lehdistön kaupallistuessa kulttuuria kuluttavaksi yleisöksi. Carey (2003) on hahmottanut amerikkalaisen lehdistön kehityksestä vastaavan kuvan kuin Habermas kehityksestä Euroopassa, ja hänen ihannekäsityksensä kansalaisista keskustelevana joukkona vastaa Habermasin näkemyksiä. Tutkielmani kannalta Habermasin Julkisuuden rakennemuutoksessa keskeisiä ovat julkisuuden historiallisen kehityksen sijasta nimenomaan julkisuuden ja julkison käsitteet sekä niiden suhde demokratiaan.

Habermasin kehittämää julkisuuden käsitettä voi käyttää kahdella tavalla. Toisaalta sitä voi soveltaa hahmottaessaan empiirisesti ihmisten välistä viestintää, toisaalta käyttää normatiivisena ideaalina, jonka avulla pohditaan kriittisesti, kuinka maailmasta saataisiin parempi paikka. Normatiivisesta näkökulmasta katsottuna julkisuus on olennaisesti sidoksissa demokratiaan, sillä siinä julkisuus käsitetään tilaksi, jossa päätöksentekoon välittyvä julkinen mielipide muotoutuu kommunikatiivisesti, minkä oletetaan takaavan sille ainakin jonkinasteisen moraalipoliittisen validiteetin (esim. Fraser 2005b, 1). Käytännössä julkisuuden normatiivinen ja empiirinen aspekti ovat erottamattomia: ne ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa ja määrittävät toinen toistaan (Heikkilä 2007). Pyrin pitämään omassa työssäni esillä julkisuuden kummankin puolen.

Julkisuuden käsitettä on käytetty kuvaamaan suhteellisen pieniäkin keskustelevia joukkoja ja niiden keskustelun tilaa, esimerkiksi parlamentteja. Itse käytän julkisuuden käsitettä lähinnä tätä laajemmassa merkityksessä, joka liittyy olennaisesti deliberatiiviseen demokratiaan. Näkemystäni ja rajaustani havainnollistaa Dryzekin (2006, 26–27) esimerkki: esimerkiksi kansainväliset hallitustenväliset muodolliset neuvottelut voivat parhaimmillaan olla *deliberatiivisia*, eli julkisuuden kommunikatiiviset ihanteet voivat toteutua niiden muodostamissa pienenjulkisuuksissa, mutta *deliberatiivista demokratiaa* ne toteuttaisivat vasta, kun kaikilla sellaisilla ihmisillä olisi mahdollisuus vaikuttaa neuvotteluissa muotoutuviin päätöksiin, joita päätökset koskevat.

2.3 Julkisuus ja Habermasin julkisuusteorian kritiikki

Habermasin julkisuuden rakennemuutos nousi laajasti keskusteluihin 1990-luvun taitteessa, kun demokratiaa koskevissa teoretisoinneissa tapahtui deliberatiivinen käänne (Dryzek 2000, v). Deliberatiiviseen demokratiaan perehtyminen on sittemmin johtanut muun muassa erilaisiin kansalaisjournalismikokeiluihin sekä pyrkimykseen parantaa demokratian toimintaa tuomalla kansalaiset osalliseksi päätöksentekoa koskevaan keskusteluun esimerkiksi deliberatiivisten kansalaisfoorumien ja kansalaisjuryjen avulla (ks. esim. Herne & Setälä 2005; Fung 2003). Vaikka Habermasin julkisuuden rakennemuutoksessa lanseeraamaa julkisuusteoriaa on hyödynnetty paljon, sitä on myös kritisoitu eri tavoin. On todettu, että Habermasin rakentamat julkisuuden mallit eivät koskaan täysin realisoituneet edes esimodernissa Euroopassa, jonka julkisen keskustelun perusteella hän muodosti ideaalinsa (esim. Mörä 2006, 2). Samoin sekin arvio on perusteltu, että julkisuus jo sinänsä pohjimmiltaan on ”vain” ideaali, jota ei koskaan ole täysin saavutettu ja ei koskaan ehkä saavuteta. Silti näen, että on mielekästä tarkastella nykyaikaista ihmisten välistä vuorovaikutusta julkisuus-käsitteen avulla ja tulkita sen muodostavan ainakin jonkinlaisia julkisuuksia. Niin tekevät lukuisat tutkijat, muun muassa Dahlgren (2001, 35), joka tiivistää, että julkisuus on välttämätön asia demokratian toteutumisen kannalta, tai McNair (2006, 135–136), jonka mukaan demokratia ilman toimivaa julkisuutta ei edes voi olla oikeaa demokratiaa. Siksi julkisuutta on voitava käsitellä muutenkin kuin pelkkänä ideaalina.

Habermasilaisista lähtökohdista kumpuavaa julkisuusteoriaa on kritisoitu muun muassa siksi, että sen käsitys politiikasta on katsottu olevan liian ahdas. Kriitikot ovat korostaneet julkisuuden kulttuurisia ulottuvuuksia, joita perinteinen julkisuuden tutkimus ei ole ottanut heidän mukaansa huomioon riittävästi (ks. esim. Koivunen & Lehtonen 2005). Yksi kritiikkiä saanut olennainen seikka Habermasin (2004) teoriassa ”porvarillisen julkisuuden liberaalista mallista” on, että sen mukaan rationaalisen julkisen keskustelun lopputuloksena syntyy konsensus julkisesta mielipiteestä. (Mouffe 2009; Dryzek 2000, 47–49.) Chantal Mouffen (2009) mukaan kaikkiin yhteiskuntiin kuuluu sisäsyntyisenä sovittamaton vastakkaisuus, jossa toisistaan vastakkaisia kantoja ei voi saada summattua ja yhdistettyä rationaaliseksi konsensukseksi. Hänen mukaansa usko rationaaliseen konsensukseen on vienyt demokratiateorian kehitystä väärään suuntaan. Mouffen mukaan julkisuuden tavoitteena ei pitäisi olla konsensuksen rakentaminen vaan aitojen poliittisten vaihtoehtojen hakeminen hegemonisille ja kyseenalaistamattomille totuuksille. (Mouffe 2009; ks. myös Nieminen 2008, 56–59.) Rationaalisuuden kritiikki nostaa esiin myös kansalaisten epätasa-

arvon, joka käytännön tilanteessa toteutuu esimerkiksi taloudellisen epätasa-arvon vuoksi. (Nieminen 2008, 57.) Mouffe (mt., 50–51) viittaa ”poliittisella” juuri moniarvoisen yhteiskunnan sovittamattomaan vastakkaisuuteen ja ”politiikalla” sellaisten käytäntöjen, diskurssien ja laitosten kokonaisuuteen, jotka pyrkivät vakiinnuttamaan määräjärjestystä ja sovittelemaan yhteiseloaristiriitaisuuksien jatkuvasti uhkaamissa oloissa.

Mielestäni Mouffeen (2009) kritiikki Habermasia ja deliberatiivista teoriaa kohtaan on osin turhankin terävää siltä osin, että nähdäkseni Habermas ei lopulta edes edellytä täyden konsensuksen muodostumista siinä mielessä kuin Mouffe tulkitsee. Sen sijaan Habermas katsoo, että konsensus on mahdollista ideaalitalanteessa; käytännössä julkisia mielipiteitä voi olla hänen mukaansa (esim. Habermas 2009, 37) useita yhtä aikaa ja eri kantojen väliset ristiriitatilanteet tulee ratkaista julkisen keskustelun jälkeen esimerkiksi äänestämällä (mm. Habermas 1996). Kritiikki on kohdistunut myös siihen, että julkisuusteorian mallissa ei oteta huomioon julkisuuden pluralistista luonnetta, ja nostaa esille, että tosiasiaassa julkisuudeksi kutsuttu kokonaisuus ei ole yksi yhtenäinen ja homogeeninen julkisuuden piiri, vaan koostuu pienistä osajulkisuuksista ja vastajulkisuuksista (esim. Fraser 1992). Habermasin esittelemä yhden yhtenäisen julkisuuden malli edellyttäisi myös hyvin homogeenista yhteiskuntaa. Monet tutkijat ovatkin todenneet julkisuuden pluralistisen luonteen eri yhteyksissä (esim. Fraser 1992; Schlesinger 1999; Koivunen & Lehtonen 2005; Calhoun 2005b). Fraserin (1992) kritiikin mukaan tasa-arvoinen julkinen keskustelu ei ole mahdollista ilman yhteiskunnallista tasa-arvoa niin kuin porvarillisen julkisuuden teoriassa. Hän myös väittää, että yksi kaikki kansalaiset kokoava julkisuus ei aina ole paras vaihtoehto monien eri julkisoiden kohtaamisen tilaksi, vaan sen sijaan vastajulkisuudet voivat lisätä demokratian toteutumista. Fraser kiistää, että deliberaation pitäisi aina keskittyä yhteisen hyvän tavoitteluun ja että yksityisiksi mielletyt edut ja asiat eivät saisi olla esillä keskustelussa. Hän myös kyseenalaistaa Julkisuuden rakennemuutoksen väitteen siitä, että toimiva julkisuus välttämättä edellyttää tiukkaa kansalaisyhteiskunnan ja valtiovallan eroa toisistaan. (Fraser 1992.)

Habermas on jatkanut kansalaisyhteiskuntaan, julkisuuteen ja viestintään liittyvien teoretisointiensa kehittelyjä useissa eri kirjoissa ja artikkeleissa, jotka täydentävät hänen näkemyksiään eri tavoin. Esimerkiksi demokratiateoriansa hän on kirjoittanut teokseen *Between Facts and Norms* (Habermas 1996), joka sisältää osittain erilaisia näkemyksiä kuin *Julkisuuden rakennemuutos* (Habermas 2004) ja osittain tarkentaa ja korjaa Habermasin aiempia tulkintoja julkisuudesta. Habermas (1992; 1996) on vastannut julkisuuden pluralistisuuteen liittyvään kritiikkiin ja siltä osin myöntänyt kritikkojensa olleen oikeassa. Hän on myös muuttanut julkisuuskäsitystään pluralistiseen ja

moniarvoiseen suuntaan. Habermas (1992, 425–430) on todennut, että Julkisuuden rakennemuutoksen kuva julkisuudesta on jopa liioitellun idealistinen, sillä hän teosta kirjoittaessaan ei kiinnittänyt tarpeeksi huomiota siihen, että monet asiat tosiasiaassa rajaavat tasa-arvoa ja julkisuutta – esimerkiksi sukupuoli, luokka, ihonväri ja seksuaalinen suuntautuminen. Habermas (esim. 1996, 373–387) on myös kuvannut julkisuutta kommunikatiivisena tilana tai verkostona, joka muodostuu paikallisista, kansallisista, alueellisista, kansainvälisistä ja transnationaaleista julkisuuksista ja erilaisten alakulttuurien muodostamista areenoista. Erilaisia julkisuuksia ovat erilaiset paikka- ja tilannesidonnaiset julkisuudet, kuten kahviloiden tai keskustelutilaisuuksien julkisuudet, kirjalliset, esimerkiksi jonkin lehden kirjoittelun ympärille rakentuvat kirjalliset julkisuudet, sekä anonyymit ja abstraktit julkisuudet, jotka ovat täysin riippuvaisia joukkoviestimistä mutta voivat ulottua jopa maailman ympäri – esimerkiksi internet on tuonut uusia ulottuvuuksia viimeksi mainituille (mt.). Näin ollen varttuneella Habermasilla laaja julkisuuden kokonaisuus muodostuu siis pienemmistä osasista. Vaikka puhtaassa ihannetilanteessa tasa-arvoinen kommunikatiivinen toiminta johtaa kansalaisten konsensukseen, jonka poliittinen päätöksentekokoneisto muuttaa lainsäädännöksi, julkinen keskustelu voi myös päätyä muodostamaan erilaisia, vastakkaisiakin julkisia mielipiteitä, joiden välillä ratkaisu voitaisiin tehdä esimerkiksi äänestäen. Habermas (1996, 278–279) myös selkeästi irrottautuu niin sanotusta kommunitaristisesta näkemyksestä, jonka mukaan konsensus olisi mahdollinen saavuttaa pelkästään sellaisessa julkisossa, jota intersubjektiivisesti jaettu elämäntapa ja perinteet sitovat yhteen, koska se ei sovellu yhteen moderneille yhteiskunnille tyypillisen moninaisuuden ja moniarvoisuuden kanssa.

Karppinen (2008) toteaa, että julkisuusteorian yhtenäisyyden ja moninaisuuden välinen jännite on osittain ilmentymä politiikan teoriaan liittyvästä ristiriidasta ja siitä, painotetaanko julkisuuden ihanteissa konsensusta vai erimielisyyttä ja moniäänisyyttä. Käytännössä se tarkoittaa, voidaanko kansalaisten intressien ja identiteettien moninaisuudesta huolimatta puhua yhteisestä hyvästä tai yleisestä edusta, joka olisi demokratian perusta. Vastaavasti julkisuuteen liittyy yhtäältä ajatus kaikille yhteisestä tilasta, yhteisten asioiden käsittelystä ja pohjimmiltaan kollektiivisesta kansan itsehallinnosta, kun toisaalta siihen kytkeytyvät erottamattomasti moniäänisyyden ihanne, erilaisten mielipiteiden kohtaaminen ja vastakkaisten intressien sovittelu. Ihanteena voi siis olla poliittisen yhteisön tai yhteiskunnan konsensus tai aidosti moniääninen julkisuus. (Karppinen 2008, 48–49.) Julkisuuden rakennemuutoksen (Habermas 2004) on katsottu edustavan konsensus-ihannetta, jossa yhteiskunta on jokseenkin yhtenäinen ja homogeeninen, kun taas Mouffe (2009) agonistisine julkisuuskäsityksineen selvästi edustaa pohjimmiltaan moniäänisen julkisuuden ihannetta.

Universaalin julkisuuden ajatus problematisoituu, kun huomioon otetaan esimerkiksi erilaiset kielelliset ja kulttuuriset rajat, jotka rajaavat keskustelevia joukkoja. Silti esimerkiksi poliittisessa filosofiassa julkisuudesta puhutaan edelleen varsin tavallisesti yksikössä, ja viestinnän teoriassakin julkisuus mainitaan usein käytännössä siksi julkiseksi tilaksi, jossa julkinen keskustelu tapahtuu. Periaatteessa voidaan ajatella, että julkisuus on tila, jossa yhteiskunnan jäsenet kohtaavat eri viestimien välityksellä, sillä eri viestimet ja niiden varaan rakentuvat mielipiteenvaihdot ovat yhteydessä toisiinsa, jolloin julkisuus muodostaisi yhden tilan (ks. esim. Taylor 2004, 83). Käytännössä puhuttaessa esimerkiksi julkisuuden ja demokratian suhteesta on järkevää voida nähdä julkisuus myös yhtenä kokonaisuutena, vaikka se muodostuisikin osista: jatkuvasti ei ole tarpeen halkoa hiuksia ja selittää julkisuuden pluralistista luonnetta.

Calhoun (2005b) katsoo mielekkäämmäksi puhua lukuisten ja moninaisten julkisuuksien sijasta yhdestä abstraktista julkisuudesta, jonka sisällä toimii lukuisia keskustelevia julkisoja, samaan tapaan kuin tavallisesti puhutaan yksikössä kansalaisyhteiskunnasta. Hän huomauttaa, että siitäkin puhutaan juuri yksikössä, vaikka sen sisällä toimii erilaisia ja toisistaan eriytyneitä ryhmiä, aktivismin areenoita ja sosiaalisia verkostoja. Calhoun (mt., 4) muistuttaa, että julkisuus ei ole pelkästään areena, jossa keskustellaan erilaisista mahdollisista sosiaalisista järjestelyistä, kuten lakien säätämisestä. Sen lisäksi julkisuus on sosiaalisen integraation alue ja sosiaalisen yhteisvastuun ja yhteenkuuluvuuden muodostaja. Kulttuurisen samankaltaisuuden lisäksi ihmisiä sitoo yhteen mahdollisuus keskustella asioista muiden, outojenkin ihmisten kanssa ja jopa mahdollisuus ottaa huomioon keskustelijoiden eroavaisuudet. (Mt.) Calhounin näkemyksistä huolimatta julkisuuden ajattelu eri maihin, kielialueisiin ja kulttuureihin ulottuvaksi herättää kysymyksen siitä, kuinka pitkälle voimme venyttää mielikuvitustamme siitä, kuinka tyystin erilaiset ja eri olosuhteissa elävät ihmiset voivat olla edes välillisesti yhteydessä toisiinsa niin, että voidaan puhua yhdestä julkisesta keskustelun tilasta. Transnationaaliin julkisuuteen liittyy ongelma siitä, mitä yhteisiä tekijöitä vaaditaan, jotta voitaisiin puhua samasta julkisuudesta. Tähän asiaan palaan tutkielman viidennessä luvussa.

2.4 Kansalaiset julkisona

Deliberatiivisessa demokratiassa *julkiso* on demokratian perusta. Kansalaiset muodostavat yhteiskunnan asioista ja poliittisista päätöksistä julkisesti keskustelevan joukon, julkison. Sana on

otettu käyttöön suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa, jotta suomeksikin voitaisiin tehdä vastaava käsite-ero kuin esimerkiksi englannin kielillä sanoilla *audience* ja *public*. Suomenkielisessä viestinnätutkimuksessa yleisö vastaa audiencea, julkiso publicia.

Yleisönä kansalaiset pelkästään reagoivat siihen, mitä julkisuudessa esitetään. Yleisönä he eivät ota kantaa, keskustele tai toimi julkisesti. (Pietilä et al. 1999, 1.)

Dewey (2006) vie julkison ajatuksen valtion tasolle saakka, kun hän katsoo, että valtio on julkison järjestäytynyt muoto. Deweyn mukaan julkiso syntyy nimenomaan ratkaisua tarvitsevien ongelmien ympärille. Sen täytyy tiedostaa olemassaolonsa, jotta se voisi vaikuttaa julkisen toiminnan kautta ongelmanratkaisuun. ”Itsensä tunnistaminen on ilmiselvästi julkison kaiken vaikutusvoimaisen järjestäytymisen välttämätön ehto”, Dewey (2006, 148) sanoo. Yleisö on tavallaan joukko tietoa vastaanottavista ihmisiä, josta voi nousta julkiso, kun se alkaa pohtia yhteisen ongelman ratkaisua ja tiedostaa olemassaolonsa yhteiskunnallisena keskustelijana. Pietilä (1999, 9) tiivistää, kuinka julkiso ja yleisö voidaan erottaa periaatteellisella tasolla yksinkertaisesti: julkiso määräytyy suhteessa sen synnyttäneeseen kysymykseen, yleisö taas suhteessa joukkoviestintään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö viestimillä ja joukkoviestinnällä olisi vaikutusta julkison muotoutumiseen ja toimintaan. Esimerkiksi journalistit tekevät valintaa siitä, mitä asioita nostetaan esille julkisuudessa ja mitä asioita jätetään kertomatta, ja se, mitkä asiat journalismi hahmottaa ratkaisua vaativiksi ongelmiksi, vaikuttaa julkisojen syntyyn.

Herbert Blumer (1999, 21–24) näkee julkisuuden pohjimmiltaan Deweyn tapaan niin, että julkiso rakentuu juuri jonkin ongelman ympärille. Se syntyy luontaisena reaktiona tiettyyn tilanteeseen. Blumerin käsitys julkisosta on rakenteista riisuttu. Hän viittaa julkisolla ihmisryhmään, joka a) on kasvokkain jonkin kysymyksen kanssa, b) on eri mieltä, kuinka sitä on käsiteltävä, ja c) on antautunut keskustelemaan asiasta. Blumerin mukaan julkison tunnusmerkkejä ovat kysymyksen esilläolo, keskustelu ja kollektiivinen mielipide. Julkison keskustelun tähtäimenä on ratkaisu julkison synnyttäneeseen ongelmaan. Siinä syntyvä julkinen mielipide ei välttämättä ole kaikkien hyväksymä tai edes enemmistön mielipide, mutta se edustaa koko julkisoa sen ryhtyessä toimiin esillä olevan kysymyksen hoitamisessa. Vaikka julkinen mielipide ei koskaan olekaan yksimielinen, se suuntautuu aina kohti ratkaisua. (Mt.) Blumer (1999) käsittelee julkisoa yhdenlaisena keskustelevana alkeistason kollektiiviryhmittymänä, jossa jäseniä yhdistää heidän välilleen syntynyt psykologinen side. Vaikka Blumer korostaa, että julkiso on eri asia kuin kansakunnan kansalaiset, hänen käsityksensä julkisosta on kuin sukua Andersonin (2007) *kuvitelluille yhteisöille*. Anderson

tarkoittaa kuvitteellisella yhteisöllä toisilleen tuntemattomien ihmisten muodostamaa joukkoa, joka rakentuu sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta viestimien avulla, ja tyyppiesimerkki kuvitellusta yhteisöstä on kansakunta. Julkiso on eräänlainen kuviteltu yhteisö, sillä se rakentuu ratkaisemaan ongelmia julkisuudessa toteutuvan vuorovaikutuksen kautta.

Valtiovalta ymmärretään usein ”julkiseksi” vallaksi. Tuo vallan julkinen määrite tulee siitä, että sen on tarkoitus huolehtia julkisesta eli kansalaisten yhteisestä hyvästä. Nimitys ”julkinen mielipide” puolestaan viittaa kritiikin ja kontrollin tehtäviin, joita kansalaisten muodostama julkiso epävirallisesti ja esimerkiksi vaalien yhteydessä myös virallisesti harjoittaa valtiollisesti organisoituneen vallan suhteen. Määritelmänsä mukaan julkinen mielipide voi syntyä vain järkeilevän julkison myötä. (Habermas 1985, 17–18.)

Julkison jäsen on keskusteleva kansalainen, kansalaisyhteiskunnan jäsen. Kansalaisuus voi kytkeytyä etniseen kansalaisuuteen ja sen yhtenäisyyteen tai poliittisena kansalaisuutena poliittiseen yhteisöön, voi olla kansakuntaan kytkeytymätön. Deweylla (2006) julkiso liittyy juuri jälkimmäiseen, sillä hän ei rajaa julkisoa esimerkiksi etnisyyden perusteella. Myös Habermasin käsitys ihanteellisesta julkisosta on pohjimmiltaan avoin esimerkiksi eri kansallisuuksille ja etnisille ryhmittymille: laillisesti sitoviin päätöksiin johtavaan harkintaan pitäisi päästä osalliseksi kaikkien niiden, joita päätökset koskevat ja joilla on asiaan jotain relevanttia sanottavaa (Habermas 2004). Käsitys julkisosta keskustelevina kansalaisina on sikäli ongelmallinen, että se johtaa helposti pitämään poliittiseen prosessiin osallisina vain aktiivisesti osallistuvia kansalaisia. Kuitenkin keskustelua seuraavien rooli poliittisen järjestelmän kriittisenä arvioijana ja sen mahdollisena kyseenalaistajana on tärkeä. Olennaista on mahdollisuus puuttua keskusteluun viestimissä tai niiden ulkopuolella. Myös niillä, jotka eivät ota osaa keskusteluun, voi olla vireillä olevista asioista mielipide, joka voi hyvin perustua järkevään julkisuudessa esillä olleiden kantojen ja perusteluiden huomioimiseen. On tärkeää, että tällaisilla kansalaisilla on mahdollisuus halutessaan aktivoitua ja esittää kantansa julkisesti. (Reunanen 2003, 45–46.) Myös keskusteluun osallistumattomuus voi olla osoitus esimerkiksi poliittisten toimien hyväksynnästä: oma kanta voidaan tuoda esille, kun se koetaan tarpeelliseksi – esimerkiksi jos vastaava argumentti ei ole keskustelussa tullut aiemmin esille. Näin myös sivustaseuraajat käsitetään osaksi julkisoa (mt.).

Kuten Habermas (1996, 373–387; ks. myös 2004, 361–362) asian näkee, abstrakti julkisuuden kokonaisuus jakautuu sisäisin rajoin moninaisiin erilaisiin osiin. Tämä jako tapahtuu esimerkiksi teemojen, viestimien ja laajempien maantieteellisten alueiden mukaisesti. Lisäksi modernit

joukkoviestimet mahdollistavat jopa ympäri maailman ulottuvien julkisuuksien synnyn. Sama koskee abstraktia ajatusta universaalista julkisosta ja sen sisältämistä pienemmistä keskustelevista ryhmistä. Fraser (1992, 74–77) erottelee erilaiset julkisot kahteen joukkoon: heikkoihin ja vahvoihin julkisoihin. Niistä heikot vastaavat Habermasin alkuperäistä käsitystä porvarillisesta julkisuudesta: *heikossa julkisuudessa* muodostuu kansalaisten julkinen mielipide, jonka on siirryttävä poliittiseksi päätöksiksi, jotta päätöksenteko olisi legitiimiä. Suoraan poliittisiin päätöksiin yhteydessä olevat, laillisesti sitovia päätöksiä tekevät julkisot, kuten parlamentit, puolestaan ovat *vahvoja julkisoita*. Bohman (2007, 31) tiivistää: ne julkisuudet, jotka ovat suoraan yhteydessä parlamentaarisen päätöksenteon ytimeen, ovat vahvoja julkisuuksia, ja ne, jotka eivät ole, ovat heikkoja. Eriksen ja Fossum (2002, 405–406) käyttävät termejä vahva julkiso ja yleisjulkiso (general public). Vahvojen julkisuuksien ajatus tuo esille, että myös sellaisissa institutionalisoiduissa tahdonmuodostuksen ryhmissä, joiden toiminnalta vaaditaan oikeutusta, voi keskustella järkevästi deliberaation ihanteiden mukaisesti. Tämä koskee esimerkiksi parlamentteja, jotka ovat vastuussa toimistaan kansalaisille. Habermas (1996, 371) asettaa heikot ja vahvat julkisot ikään kuin peräkkäin yhteen demokraattiseen prosessiin:

[P]ublic influence is transformed into communicative power only after it passes through the filters of the institutionalized *procedures* of democratic opinion- and will-formation and enters through parliamentary debates into legitimate lawmaking. The informal flow of public opinion issues in beliefs that have been *tested* in the standpoint of the generalizability on interests. Not influence per se, but influence transformed into communicative power legitimates political decisions. (Habermas 1996, 371, kursivointi alkuperäinen.)

Näin vahvat julkisot, esimerkiksi parlamentit, toisaalta muuttavat heikkojen julkisuuksien julkisessa keskustelussa testaamat ja eteenpäin syöttämät yleiset mielipiteet kommunikatiiviseksi vallaksi, ja toisaalta prosessi legitimoit poliittiset päätökset.

2.5 Journalismin rooli yhteiskunnassa

James Carey (2003) kytkee journalismin tiiviisti julkisoon ja sen julkiseen toimintaan. Näin ollen hän määrittelee journalismin yhteiskunnallista roolia:

Journalismin kummitermi – sen alku ja juuri, jota ilman hankkeella ei olisi mitään mieltä – on julkiso. Sikäli kuin journalismilla on perustansa jossakin, se on julkiso. Lehdistö oikeuttaa itsensä julkison

nimissä: se on olemassa – tai ainakin näin on tapana sanoa – informoidakseen julkisoa, toimiakseen sen silmän ja korvan laajentumana, suojellakseen sen oikeutta tietää, palvellakseen julkista etua. (Carey 2003, 7.)

Careyn ytimekäs kuvaus tuo selkeästi esille journalismin ja julkison kiinteän suhteen. Se kertoo, kuinka journalismi kannattelee julkisoa ja laajemmin koko poliittista julkisuutta. Poliittista päätöksentekoa koskeva journalismi on historiallisen kehityksen tuloksena muotoutunut geneerinen käytäntö, jota ei ole varsinaisesti suunniteltu demokratian tai poliittisen prosessin kannalta, mutta se silti vaikuttaa päätöksentekoon ja sen demokraattisuuteen (Reunanen 2003, 69). Julkisen keskustelun rakentajana ja ylläpitäjänä sen kuitenkin voi katsoa toimivan aivan demokratian ydinalueella.

McNair (2006) tiivistää mediasta puhuessaan journalismin yhteiskunnalliset funktiot seuraavasti: media antaa tietoa ympärillä tapahtuvasta, kertoo faktojen merkityksen, toimii julkisen keskustelun alustana tai areenana yleisen mielipiteen muodostamiseksi, tuo erilaisten instituutioiden toiminnan julkisuuteen ja toimii vallan vahtikoirona sekä lisäksi välittää poliittisia näkemyksiä. (McNair 2006, 21–22.) Habermas (1996, 377–379) näkee journalismin tehtävät demokraattisissa poliittisissa järjestelmissä Gurevitchin ja Blumlerin (1990, 270) tiivistyksen mukaisesti. Esityksen mukaan joukkoviestimien tulisi mieltää toimivansa sellaisen valistuneen julkison mandaatilla, joka haluaa saada tietoa ja osaa olla kriittinen. Näitä julkison taipumuksia viestimien tulisi myös pyrkiä vahvistamaan samalla, kun ne pyrkivät säilyttämään riippumattomuutensa erilaisilta poliittisilta ja sosiaalisilta paineilta ottaen samalla huomioon kansalaisten huolet ja ehdotukset ja vaatien poliittiselta prosessilta legitiimisyyttä. Niin ikään Habermasin (1996) mukaan poliittiset ja sosiaaliset tahot, esimerkiksi puolueet, saivat vaikuttaa deliberaatiossa muotoutuvaan päätöksentekoon vain julkison aloitteesta tai suostumuksella.

Habermasin näkemyksessä joukkoviestinnän tehtävistä on paljon samaa kuin Kuneliuksella (2000), joka korostaa journalismin merkitystä julkison toiminnalle. Kunelius katsoo journalismilla olevan yhteiskunnassa neljänlaisia tehtäviä: journalismi on tiedonvälitystä, tarinoiden kertomista ja julkisen keskustelun ylläpitämistä, sekä lisäksi se toimii kansalaisten julkisen toiminnan resurssina. Journalismi toimii mielipiteiden areenana, pitää yllä keskustelun foorumia ja toimii myös keskustelujen tuomarina. Lisäksi journalismin voi jo sinänsä katsoa olevan julkista keskustelua. Journalismi on julkista keskustelua järjestävä ja puheenvuoroja valikoiva ”diskurssien diskurssi”, mutta sen lisäksi journalismi kysyy ja perää asioita hajallaan olevan yleisönsä puolesta. Journalismi

on aina ollut myös jonkin yhteiskunnallisen toimijan julkinen resurssi: sillä on pyritty nostamaan esiin juuri tietynlaista tietoisuutta yhteiskunnasta. Asiaa konkretisoi muun muassa se, että journalismia on pyritty käyttämään hyväksi PR-toiminnassa. (Kunelius 2000.)

Politiikalle joukkoviestintä on välttämätöntä nyky-yhteiskunnassa. Sen avulla laajojen kansalaisjoukkojen tarpeet ja tahdonilmaisut kanavoituvat poliittisen keskustelun areenalle ja poliittisen järjestelmän käsiteltäväksi. Vastaavalla tavalla poliittisen järjestelmän toimista ja päätöksistä välittyy tieto kansalaisille juuri joukkoviestimien kautta. Tässä mielessä joukkoviestimet toimivat välittäjän roolissa. Joukkoviestintä ja mediajulkisuus ovat kuitenkin nousseet yhteiskunnassa entistä merkittävämpään rooliin. Tätä kehitystä on kuvattu käsitteellä *medioituminen* (mediation, mediatization). Käsitteen merkitys ja sen erikieliset versiot vaihtelevat, mutta pääpiirteittäin sillä tarkoitetaan yleensä kehitystä, jossa median asema korostuu ja media sekä sen logiikka vaikuttavat entistä enemmän muun muassa poliittisiin instituutioihin ja toimijoihin (Mazzoleni & Schulz 1999; Davis 2007; Livingstone 2009). Mazzoleni ja Schulz (1999) erottavat erilaiset käsitykset medioitumisesta kahdella eri englanninkielisellä käsitteellä, *mediation* ja *mediatization*. *Mediation* viittaa heillä melko neutraalisti ja deskriptiivisesti ajatukseen politiikan mediavälitteisyydestä, jonka mukaan on välttämätöntä, että media toimii yhteiskunnassa näkemysten ja tiedon välittäjänä. *Mediatization* puolestaan viittaa kehitykseen, jossa politiikka on menettänyt autonomisuuttaan, tullut keskeisiltä toiminnoiltaan riippuvaiseksi joukkoviestimistä ja muovautuu jatkuvasti vuorovaikutuksessa niiden kanssa. (Mt, 250.) Jesper Strömbäck (2008, 234–241) rajaa tarkastelunsa politiikan medioituneisuuteen ja erottaa siitä neljä aspektia, jotka tiivistävät medioitumisen napakasti: 1) mediasta tulee poliittisen viestinnän tärkein kanava, 2) media itsenäistyy poliittisista instituutioista, 3) median sisältö ei määrity politiikan vaan median logiikan mukaisesti ja 4) median logiikka alkaa ohjata myös poliittisten toimijoita. Tämä näkökulma liittyy juuri Mazzolenin ja Schulzin (1999, 250–252) kuvailemaan, yleensä kielteisenä pidettyyn näkemykseen medioitumisesta (mediatization). Myönteinen näkökulma joukkoviestintään taas on yhteydessä ajatukseen journalismista julkisen toiminnan resurssina ja demokratian kannalta välttämättömän keskustelun välittäjänä.

Journalismin tehtävät julkisen toiminnan resurssina liittyvät sen edustukselliseen luonteeseen. Erityisesti se edustaa julkisoa, eli kansalaisia, ja on sen vaikuttamisen, ymmärryksen rakentamisen ja tahdonmuodostuksen keino. Kaiken kaikkiaan journalismi on prosessi, jota voi kuvata yhdeksi yhteiskunnasta tietämisen metodiksi. (Ks. Kunelius 1999; Kunelius 2000, 17–19.) Journalismin funktio on siis paitsi välittää tietoa ja viihdyttää myös julkista keskustelua tukemalla hakea ja

tuottaa tietoa, totuutta ja oikeita ratkaisuvaihtoehtoja erilaisiin ongelmiin. Keskustelun ylläpitäjän roolissa se toimii julkison kokoajana. Julkisen keskustelun taas voi nähdä habermasilaisittain eräänlaisena julkison yhteisöllisen totuuden metsästyksen prosessina (esim. Reunanen 2003, 56–57) tai tarkemmin interdiskursiivina käytäntönä, jossa journalismin olennainen tehtävä on saattaa erilaisia intressejä yhteiseen julkisuuteen tematisoimaan yhteiskunnallisia kysymyksiä ja neuvottelemaan niistä (mt., 69). Journalismin tehtävä on siten houkutella mukaan keskusteluun sellaisiakin näkökulmia, jotka muuten eivät tulisi esille, ja vartioida julkisuustilaansa jonkun tahon näkökulmien suhteettoman vahvalta esiintymiseltä (mt.).

Päivittäisen kulttuurin alueena journalismi toimii merkityksen, ymmärryksen ja tietoisuuden tuottajana. Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta ei ole kovin tärkeää, kuinka journalistiset tekstit tuotetaan, mutta sen sijaan sen avulla havainnollistuu, kuinka journalismi sen vastaanottajan näkökulmasta toimii resurssina, jolla voi jakaa merkityksiä. (Löffelholz 2008b, 23.) Journalismin voi nähdä julkisena keskusteluna, jolla ihmiset jakavat merkityksiä sekä rakentavat identiteettejään ja sitä kautta asettavat itsensä kuuluviksi erilaisiin ryhmiin. Habermas (1984; 1987) kuvaa *Kommunikatiivisen toiminnan teoriassa*, kuinka ihmiset kommunikatiivisessa toiminnassa tekevät yhteiseksi elämismaailmansa ja hahmottavat yhteisen kulttuurisen perustan esimerkiksi konfliktien ratkaisemiselle. Vaikka kommunikatiivinen toiminta liittyy nimenomaan ideaaliin puhetilanteeseen, voi myös journalismin ymmärtää jonkinlaiseksi kommunikatiiviseksi (tai kommunikatiivisuuteen pyrkiväksi) toiminnaksi, joka palvelee kulttuurillisen tiedon siirtämistä ja uudistamista sekä sosiaalista integraatiota ja solidaarisuutta. Habermas tiivistää, että kommunikatiivinen toiminta, tässä yhteydessä käytännössä julkinen keskustelu, tätä kautta vaikuttaa ryhmien ja yhteisöjen sekä omien identiteettiensä muotoutumiseen:

[C]ommunicative action is not only a process of reaching understanding; in coming to an understanding about something in the world, actors are at the same time taking part in interactions through which they develop, confirm and renew their memberships in social groups and their own identities. (Habermas 1987, 139.)

Sen lisäksi, että julkisessa keskustelussa etsitään ”yhteisöllistä totuutta”, itse keskusteleva julkiso rakentuu viestinnässä sosiaalisesti. Juuri ongelmia yhteiseksi tekevä journalismi on nähdäkseen keskeinen julkisoja kokoava viestinnän alue, koska sillä on keskeinen rooli ongelmien ja keskustelijoita yhdistävän poliittisen todellisuuden hahmottamisessa.

3. Julkisuuden uusi konteksti

3.1 Kansakunnat ja kansallisvaltiot maailman jäsentäjinä

Historiallisena ilmiönä kansallisvaltio on suhteellisen nuori (Kaldor 1995, 74). Sen ja modernin kansalaisuuden syntyminen liitetään yleisesti Ranskan vuoden 1789 vallankumoukseen. Kun kansa nousi kuningasta ja aatelisten erioikeuksia vastaan, syntyi käsitys kansalaisuudesta, johon kytkeytyi ajatus tasa-arvoisuudesta, kansalaisoikeuksista ja kansalaisten suorasta suhteesta valtioon. Näin vallankumousaikojen tuloksena syntyi maantieteellisiin rajoihin rajattu kansallisvaltio ja kansallinen tietoisuus (Habermas 1998, 234). Kansallisvaltioiden synnyssä kansalaisuuden käsite kytkettiin ensi kerran tietyllä alueella syntymiseen ja asumiseen, ja sidoksen kuvittelemisen etnisyyden ja kansallisuuden välillä tuli siten mahdolliseksi (Isin & Wood 1999, 50). Ihmiset voitiin tämän seurauksena jakaa kansalaiseen ja ulkopuoliseen, ”meihin” ja ”muihin” (mt., 68). Kansalaisuudelle tuli selvä kytkös etniseen kansallisuuteen.

1800-luvulla pinnalle nousi ajattelu, jota kutsutaan nationalismiksi. Se ilmenee omaan maahan tai kansaan kohdistuvien tuntemusten ja sitoumusten lisäksi arkisina selviöinä, jotka koskevat sitä, miten maailma rakentuu ja toimii. Siten nationalismi on ylikansallinen ideologia, jossa jakautuminen kansakuntiin näyttäytyä todellisuuden rakentumisen olennaisena periaatteena. (Kettunen 2008, 16.) Tässä yhteydessä on huomattava, että nationalismin merkitys on epämääräinen, ja se kannattaakin käsittää laaja-alaisena käsitteenä, joka ei sinänsä leimaa asioita hyväksi ja pahoiksi tai ole itse hyvä tai paha (Kettunen 2008, 16; Calhoun 2007).

Maailman kansakuntiin jakautuneisuuden perusteluun liittyy ajatus kansakunnasta poliittisena toimijana, mutta toimijuuden merkitykset ovat muuttuneet ja vaihdelleet eri aikoina. Esimerkiksi Suomessa kansakunta ja kansallisvaltio rakentuivat 1800-luvulla monikansallisen imperiumin, Venäjän, yhteydessä. Kansakunnan toimijuutta toteuttavan suvereenin kansallisvaltion periaate kehkeytyi Euroopassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Valtioiden ja kansojen rajojen yhteen sulautuminen on ollut äärimmäisen tulkinnanvarainen periaate, ja sen nimissä on sodittu, sorrettu, sulautettu väestöjä yhteen ja nimitetty toisia vähemmistöiksi. (Kettunen 2008, 16–17.) Mary Kaldorin (1995) mukaan kansallisvaltio ei ole toiminut ihanteellisesti koskaan. Se on ollut liian suuri turvatakseen erilaisten kulttuurien olemassaolon ja tuottanut kulttuurillista homogeenisuutta. Siitä huolimatta, että kansallisvaltioiden leviäminen on yhteydessä demokraattisten instituutioiden

syntyyn, kansallisvaltio on ollut liian suuri taatakseen demokraattisen päätöksenteon tehokkaan toteutumisen. Lisäksi viime aikoina on havaittu, että se on ollut riittämätön hallinnan ja päätöksenteon lokaatio globaalien haasteiden edessä. (Kaldor 1995, 74–75.)

Kansallisvaltio on erityinen valtion muoto, ja sen käsite on hyvin vaikea saada erotetuksi irti kansakunnan käsitteestä. Kansakunnan määritelmät vaihtelevat. Määritelmä voi perustua ihmisryhmään, joka puhuu samaa kieltä, tai ryhmään, joka elää tietyllä maantieteellisellä alueella, etniseen ryhmään, tai samat arvot ja kulttuurin jakavaa ryhmään. Käytännössä ihmisryhmä määrittelee itsensä kansakunnaksi joko siksi, että he asuvat samassa valtiossa, tai siksi, että he haluavat perustaa kansakuntaan perustuvan valtion. (Kaldor 1995, 70.) Benedict Andersonille (2007) kansakunta on tyyppiesimerkki kuvitellusta yhteisöstä, jonka jäsenet sitoutuvat tiukasti yhteen toisilleen tuntemattomien ihmisten kanssa. Hänen mukaansa nationalismissa ei ole kyse kansan itsetietoisuuden heräämisestä, vaan kansakunnan keksimisestä. Esimerkiksi yhteinen kieli on yksi kuvitellun yhteisön ja yhteisön kuvittelemisen perusta, ja kuviteltuun yhteisöön identifioidutaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa (mt.). Stuart Hall (1999, 46–47) tiivistää, että kansakunta ei ole vain poliittinen yksikkö, vaan myös jotain sellaista, mikä tuottaa merkityksiä, ”kulttuurinen representaatiojärjestelmä”. Ihmiset eivät ole vain kansakunnan laillisia kansalaisia, vaan myös osallisia sen ideaan, joka representoituu sen kansallisessa kulttuurissa. Paitsi kansakunnat myös kansalliset kulttuurit ovat leimallisesti moderni ilmiö, ja ne syntyivät, kun esimodernin ajan heimoon, kansaan, uskontoon ja alueeseen kohdistuneet uskollisuus ja identifikaatio siirtyivät läntisissä yhteiskunnissa asteittain kohdistumaan *kansalliseen* kulttuuriin. Kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla merkityksiä kansakunnasta, johon voimme samaistua. (Mt.) Suomen kansallinen herääminen on hyvä esimerkki Andersonin ja Hallin kuvailemasta kansakunnan rakentumisprosessista.

Kansallisen historian ajatuksella on ollut keskeinen osa kansakunnan ja kansallisvaltion rakentamisessa, ja se on ohjannut historioitsijoiden ja yhteiskuntatieteilijöiden työtä (Kettunen 2008, 17; ks. myös Hall 1999, 47–51). Nationalistisia ajatuksia esiintyy myös vaikeammin havaittavassa muodossa esimerkiksi yhteiskuntatieteissä (Beck 2005; Beck 2006; Kettunen 2008, 17). Yhteiskunnan käsitettä tarkastelemalla ollaan asian ytimessä: se on selvästi kansallisvaltion sidonnainen. Beckin (2003; 2005; 2006) mukaan esimerkiksi yhteiskuntatieteiden täytyisi huomata tämä ja välttää juuttumasta siihen liittyvään *metodologiseen nationalismiin*. Metodologisesta nationalismista puhuessaan Beck (mt.) viittaa yhteiskuntatieteissä käytettyyn ajatusmalliin, jossa kansallisvaltiot nähdään tiedonkeruun ja tulkinnan sisältävinä säiliöinä. Tämänlaiset käytännöt ovat

toimineet ja toimivat, kun tehdään valtioiden sisäistä sosiaalista analyysia, mutta transnationaalien ja globaalien ilmiöiden teoreettiseen ja empiiriseen tarkasteluun ne ovat päinvastoin yhteensopimattomia. Edelleen tutkimustyön prosessit ja esimerkiksi tilastolliset luokat perustuvat malliin, jossa politiikan perusyksikkö on kansallisvaltio. Siksi Beck (mt.) esittää, että yhteiskuntatieteiden tulisi määritellä uudelleen yhteiskuntatieteiden avainkäsitteet demokratiasta, politiikasta ja julkisosta lähtien. Näiden asioiden hahmottaminen uudella tavalla johtaa väistämättä myös julkisuuden uudelleenmäärittelyyn. Samanlaisesta metodologisesta nationalismista puhuu myös Nancy Fraser (2005), tosin eri sanoilla. Hän (mt., 12) huomauttaa, että ajattelu perustuu oletukseen kansallisvaltioista maailman perustavana yksikkönä, vaikka siinä vedeltäisiinkin uusiksi valtioiden ja poliittisten yhteisöjen rajoja. Tuosta oletuksesta kertovat esimerkiksi puheet EU:sta, jossa kansalaiset mieltäisivät itsensä eurooppalaisiksi, joilla on yhteinen kulttuuri ja yhteiset arvot. Sellainen EU vastaisi vanhaa kansallisvaltiota.

Esimerkiksi Habermasin (2004; ks. myös 1996, 369–379) julkisuusteoriassa ajatus kansallisvaltioon perustuvasta yhteiskunnasta on teorian taustalla oleva ennako-oletus ainakin joidenkin tutkijoiden mielestä (Fraser 2007, Pulkkinen 1998). Tosin Habermas katsoo myös yleismaailmallisen julkisuustilan olevan olemassa vähintään abstraktina tilana; tuo ”universaali” julkisuus sisältää eri poliittisiin yhteisöihin yhteydessä olevat, vuotavarajaiset julkisuudet (Habermas 1996, 373–376). Habermasin julkisuusteoriassa yhdistyvät liberaali ja hegeliläis-marxilainen käsitys poliittisesta toimijasta: se sisältää yhtä aikaa ajatukset yksilöstä ja kansakunnasta poliittisena toimijana. Vastaavasti Habermasilla elää limittäin kaksi ajatusta poliittisesta yhteisöstä: *kansalaisyhteiskunta* poliittisena yhteisönä ja *kansakunta* poliittisena yhteisönä. Ajatukseen kansakunnasta poliittisena toimijana liittyy hegeliläinen ajatus kansakunnan yleistahdosta. Habermasin teoriassa sen voi katsoa olevan julkisessa keskustelussa lopulta saavutettava konsensus. (Vrt. Pulkkinen 1998, 9–14; 66–74.) Koska Habermasin julkisuusteoria kytkeytyy kansakuntaan ja kansallisvaltioon (esim. Fraser 2007), ajatus sen soveltuvuudesta globalisoituvaa maailmaan tuottaa päänvaivaa.

3.2 Globalisaatio, vallan hajautuminen ja demokratian legitimititeettikriisi

Globalisaatioksi kutsuttu prosessi on muuttanut maailmaa kuluneina vuosikymmeninä, ja kansallisvaltioiden merkitys maailmassa on pienentynyt: muun muassa kansallisen talouden, kansallisen kielen ja kansallisen viestinnän rooli on pienempi kuin ennen, ja jopa poliittinen valta sekä toimeenpanovalta ovat hajautuneet ylikansallisten instituutioiden välityksellä eri maihin ja eri

tasoille (mm. Held & McGrew 2002, Fraser 2007, Sassen 2006, Beck 2005, Held 2004, 73–88). Siitä huolimatta, että kansallisvaltion suvereenius sisäisine ja ulkoisine ulottuvuuksineen on edelleen kansainvälisen oikeuden keskeinen periaate, valtioiden sisäisten asioiden piiri on kaiken kaikkiaan supistunut globalisaation ja integraation myötä ja osaltaan näihin prosesseihin yhteydessä olevien ihmisoikeus- ja ympäristökysymysten käsittelyn tuloksena. Valtaa on siirtynyt paitsi valtioilta ylikansallisille tahoille myös alemmille hallinnon tasoille, ja lisäksi vallankäytössä ylikansallinen ja paikallinen taso ovat esimerkiksi EU:ssa usein yhteydessä, joka ohittaa valtion tason. Kettusen mukaan maailmanlaajuinen ja paikallinen ovat sulautumassa yhteen niin talouden, kulttuurin kuin ympäristöasioidenkin tasolla. (Kettunen 2008, 212–213.) Erilaiset kansalliset rajat ylittävät alueelliset ja globaalit ongelmat tuovat hyvin esiin sen keskinäisriippuvuuden, joka häivyttää perinteisiä valtioita ja yhteiskuntia. Maailmanpolitiikka ei ole enää ankkuroitunut vain perinteisiin geopolitiikan muotoihin – siis kauppaan, valtaan ja turvallisuuteen – vaan myös laajaan sosiaalisten ja ekologisten kysymysten kirjoon. Esimerkiksi saasteet, puhtaan makean veden hupeneminen, geenimuuntelu, terrorismi ja huumeet kuuluvat siihen ongelmien joukkoon, joka ylittää yhä enemmän alueellisen hallinto- ja lainkäyttövallan rajoja sekä perinteisten poliittisten yhteisöjen, valtioiden, alueellisia rajoja. (Held 2004, 74.)

Globalisaatioteorioilla on myös epäilijänsä, mutta Held ja McGrew (2005) korostavat, että erimielisyyksistään ja näkemystensä poikkeavuuksista huolimatta globalistit ja globalisaation epäilijät hyväksyvät silti yhdessä joitakin seikkoja tosiasioiksi. Held ja McGrew tiivistävät ne seuraavasti:

- Eri alueiden sisäinen ja niiden välinen taloudellinen kanssakäyminen on selvästi lisääntynyt viime vuosikymmenien aikana, vaikka kaikkiin yhteisöihin se ei olekaan vaikuttanut samalla tavalla tai samoissa mitoissa.
- Alueiden keskinäinen ja globaali poliittinen, taloudellinen ja kulttuurinen kilpailu kyseenalaistaa vanhat hierarkiat ja synnyttää uutta epätasa-arvoa, joka liittyy vaurauteen, valtaan ja etuoikeuksiin.
- Ylikansalliset ongelmat, kuten rahanpesun ja terrorismin leviäminen, ovat tulleet entistä näkyvämmiksi, ja ne kyseenalaistavat perinteisesti kansallisen hallinnon vastuullisuuteen liittyvät roolit, tehtävät ja instituutiot.
- Kansainvälinen hallinto on laajentunut alueellisesti ja globaalisti. Hyviä esimerkkejä ovat EU ja WTO. Heldin ja McGrew'n mukaan tämä asettaa tärkeitä normatiivisia kysymyksiä siitä, millaista maailmanjärjestystä ollaan luomassa ja kenen etua se palvelee.

- Kyseisenlainen kehitys vaatii, että käsityksiä politiikasta, taloudesta ja kulttuurisesta muutoksesta muutetaan. Poliitikoilta ja muilta politiikan vaikuttajilta vaaditaan kekseliäitä ratkaisuja siihen, kuinka poliittista sääntelyä ja demokraattista vastuullisuutta voidaan harjoittaa parhaiten. (Held & McGrew 2005, 131.)

Tekninen, sosiaalinen ja poliittinen kehitys ovat saaneet maailman hahmottumaan uudelleen myös ihmisten arjen tasolla: erilaiset maailmaa halkovat tieto-, viestintä- ja sosiaaliset verkostot ovat lisääntyneet ja tihentyneet. van Dijk (2006) kuvaa muutosta siirtymäksi massayhteiskunnasta verkottuneeseen yhteiskuntaan, kaikilla ihmiselämän tasoilla. van Dijkin mukaan massayhteiskuntaa hahmottivat laajat, yhtä aikaa olemassa olevat kollektiivit, erilaiset ryhmät, organisaatiot ja yhteisöt. Vallitseva organisaation muoto oli byrokraattinen, ylhäältä alas koossa pitävä sekä keskitetty. Tämä tuotti valtarakenteen, jossa vallan keskittymät olivat suhteellisen harvassa. Niihin lukeutuivat hallitukset, suuryritykset ja median keskittymät. Verkottunut yhteiskunta sen sijaan on varsin erilainen kuin massayhteiskunta. Sitä määrittelevät individualisaatio, sosiaalinen sirpaloituminen ja uudenlaiset medioituneen yhteisön muodot. Verkottuneen organisoitumisen muodot ovat hajautuneita ja monikeskuksisia. Vanhat yhdenmukaiset hierarkiat ovat korvautuneet lukuisilla verkoston solmukohdilla, jotka voivat olla yhteistyössä tai riidellä keskenään. Verkstorakenteet ulottuvat kaikille yhteiskunnan tasoille, kuten politiikkaan, hallintoon, talouteen, teknologian kehitykseen ja yhteisöön. (van Dijk 2006; ks. myös Crack 2007, 345.)

Globalisaation poliittista aspektia tarkastellessa on tärkeää huomata, kuinka valtiot ovat kytkeytyneet osaksi laajaa kenttää erilaisia verkostoja, järjestöjä ja instituutioita, jotka on luotu sääntelemään ja hallinnoimaan erilaisia kansainvälisen ja transnationaalien toiminnan osa-alueita (Rosenau 2002). David Chandlerin (2004, 31) mukaan maailma on muuttunut niin, että kansainvälisen yhteisön ei enää nähdä koostuvan kilpailevista itsekkäistä kansallisvaltioista, vaan erilaisiin prosesseihin osallistuvista, yhteistyöhön pyrkivistä, keskenään neuvottelevista ja yhteisiin päämääriin pyrkivistä valtioista. Chandler puhuu (mt., 57) jopa kansallisten etujen rappiosta. Beck (2005b, 133–134) puolestaan huomauttaa, että erilaiset elämiseen vaikuttavat rajat eivät ole enää yhteneväisiä kansallisvaltioiden rajojen kanssa eivätkä toistensakaan kanssa: kulttuuriset, taloudelliset, poliittiset ja lainsäädännölliset rajat saattavat kulkea aivan eri paikoissa. Globalisaatio ei muuta vain toimintaympäristöjä, vaan toimijatkin, kuten valtiot, muotoutuvat ja määrittyvät uudelleen, minkä vuoksi sellaiset sanat kuin *yhteiskunta* ja *me* menettävät aiempaa, kansalliseen kokonaisuuteen liittyvää itsestäänselvyyttään (Kettunen 2008, 44). Erilaisten globalisaation

määritelmien ja kuvausten perusteella on selvää, että sen tuomat muutokset kohdistuvat erityisellä tavalla kansallisvaltioon ja sen rooliin.

David Held (esim. 1995) edustaa globalisaatioteoreetikkona transformationalistista näkemystä, jonka mukaan globalisaatio muotoilee uusiksi tai rakentaa uudelleen kansallisten hallitusten vallan, tehtävät ja auktoriteetin. Vaikka valtioille jäisi yhä laillinen oikeus päättää rajojensa sisällä tapahtuvasta, se valta on vain suhteellista ja pitäisi ymmärtää suhteessa kansainvälisen hallinnon instituutioiden alati kasvavaan lainsäädäntöön, kansainvälisen lain tuomiin rajoituksiin ja niistä juontuviin velvollisuuksiin – esimerkiksi paljon teoretisoinnin ja tutkimuksen kohteena olleessa EU:ssa tämä on erityisen selvää (Held & McGrew 2005, 135). Transformationalistien, kuten Heldin, näkemykset sisältävät ajatuksen, jonka mukaan globalisaatiossa tapahtuvan vallan ja valtaa käyttävien tahojen tehtävien uudelleenmuotoilun yhteydessä prosessia on mahdollista hallita ja ohjata siihen suuntaan, että esimerkiksi demokratia ja sen legitimaatio vahvistuvat (ks. esim. Held & McGrew 2002, 106–110). Jaan tämän näkemyksen Heldin ja muiden transformationalistien kanssa. Nähdäkseni tällaisessa tilanteessa tarvitaan näkemyksiä siitä, millaista maailmaa kohti tulisi pyrkiä. Tämä ulottuvuus on olennainen kriittisessä teoriassa ja normatiivisessa lähestymistavassa.

3.3 Julkisuusteorian ongelmia globalisaatiossa

Habermasin julkisuusteoria kytkeytyy paitsi kansakuntaan myös kansallisvaltioon (esim. Fraser 2007). Ajatus julkisuusteorian soveltuvuudesta globalisoituvaan maailmaan voi siksi tuottaa päänvaivaa. Esimerkiksi verkostoyhteiskunta (ks. van Dijk 2006) voi jopa purkaa kansallista julkisoa (Crack 2007). Crackin (mt.) mukaan van Dijkin kuvailemat yhteiskunnan verkottumisen prosessit merkitsevät sekasortoa niille tavoille, joilla tila, rajat ja alueet on perinteisesti ymmärretty. Yhteiskunnan verkottumiskehitys vaikuttaa suoraan myös julkisuuden ja deliberaation institutionaaliseen perustaan (Crack 2007, 345). Siksi Habermasin perinteinen julkisuuskäsitys ei sellaisenaan enää tyydyttävällä tavalla sovellu maailman hahmottamiseen.

Nancy Fraser jatkaa aiemmin (Fraser 1992) Habermasin porvarillisen julkisuuden teorialle antamaansa kritiikkiä: kyseenalaistamalla jokaisen tavan, jolla Habermas (2004) Julkisuuden rakennemuutoksessa kytkee kansallisvaltion ja julkisuuden yhteen (Fraser 2005b; 2007). Kritiikkinsä perusteella Fraser vaatii tutkijoilta julkisuuden perinpohjaista uudelleentarkastelua. Hän osoittaa, että perinteisessä habermasilaisessa julkisuusteoriassa julkisuuden ja harkinnan sekä

kansallisvaltion yhteys on keinotekoinen tai ainakin aikansa elänyt, sillä julkisuudet ovat kasvavissa määrin kansallisvaltioista irrallisia. Julkisuuden teoriaa kehittääkseen hän (2005b, 2; ks. myös 2007, 9–10) listaa kuusi Habermasin tekemää perustavaa olettamusta, joilla julkisuus kytkeytyy kansallisvaltioon tai sitä vastaavaan käsitykseen poliittisesta tilasta:

- 1) kansallisvaltio, jolla on alueellaan ja kansalaisiinsa suvereeni valta
- 2) kansallinen talous, joka on alueellinen, lailla rajattu ja periaatteessa valtion säätelemä
- 3) kansallisvaltion kansalaiset, joilla on tiiviisti kansalliseen talouteen kytkeytyneet yhteiset (kansalliset) tavoitteet
- 4) kansallinen kieli, jolla julkinen keskustelu voidaan käydä
- 5) kansallinen kirjallisuus, jonka rakentaa kuvitteellisen yhteisön identiteettiä, siis kansallista identiteettiä, ja tuottaa mielikuvaa kansakunnasta poliittisena toimijana
- 6) kansallinen viestinnän infrastruktuuri: kansallinen lehdistö ja myöhemmin vastaava sähköinen media, jotka tuottavat kansalliset uutiset.

Fraser kyseenalaistaa järjestelmällisesti luettelon jokaisen oletuksen. Ensiksikin hänen mukaansa ylin valtiovalta ei sijaitse enää yhdessä paikassa kansallisella hallinnolla, vaan hajautuu eri muotoihin ja toimijoille, jotka toimivat eri tasoilla: jotkut globaalilla, jotkut usean valtion alueella, toiset taas paikallisella tai muuten kansallista alemmalla tasolla. Fraserin mukaan olemme juuri kokemassa uuden monitasoisen ja monimutkaisen valtiovallan rakenteen syntyä – rakenteen, jossa valtio on omalla alueellaan niin sanotusti vain yksi valtiovallan käyttäjä muiden joukossa. Jos siis julkisuudessa käytävän keskustelun on tarkoitus ohjata valtiovallan käyttöä, se ei voi enää jäädä koskemaan vain yksittäistä kansallisvaltiota. (Fraser 2005b, 3–4.) Toiseksi hän huomauttaa, että talous, yritykset ja esimerkiksi finanssikauppa eivät ole kansallinen asia. Sen sijaan talous on yhä globaalimpi tai transnationaalimpi, ja sen sääteley ei onnistu enää vaikuttamalla julkisen keskustelun kautta vain kansalliseen päätöksentekoon. Kolmanneksi Fraser toteaa, kuinka eri valtioista ja kansallisuuksista peräisin olevat ihmiset liikkuvat valtiosta toiseen asumaan, vaihtavat kansalaisuuksia ja ottavat kaksoiskansalaisuuksia sekä elävät muualla kuin kotimaassaan. Kansallisuus ja kansalaisuus eivät niin ikään kohtaa. Näin ollen ihmiset eivät muodosta valtioissa yhteisöä, jolla olisi yhteiset tavoitteet, joiden pohjalta julkinen keskustelu kohti yhteistä etua voisi onnistua habermasilaisessa mielessä. Habermasin hahmottamaa poliittista yhteisöä ei muodostu. (Mt., 4.) Kaikki tämä tarkoittaa, että habermasilainen julkiso ja julkisuus jäisivät muodostumatta.

Fraser (2005b) kyseenalaistaa kansallisen, yhden julkisuuden mahdollistavan kielen olemassaolon, sillä kansalliset kielet eivät ole yhteydessä valtionrajoihin jo ihmisten liikkuneisuuden ja sekoittumisen vuoksi. Hän myös huomauttaa, että maailman kulttuurit ovat alkaneet sekoittua entistä merkittävämmiin esimerkiksi globaalin massaviihteen, maailmankirjallisuuden ja visuaalisuuden nousun myötä, ja sen vuoksi kansallisella kirjallisuudella ei ole enää senkaltaista kansallista identiteettiä luovaa ja sitä kautta kansallista julkisuutta tukevaa asemaa, joka sillä on ehkä joskus ollut. (Mt., 4–5.) Lisäksi Fraserin mielestä ongelmallinen on myös oletus kansallisesta viestinnän infrastruktuurista, jonka merkitys habermasilaiselle julkisuusteorialle on ollut koota viestinnän prosessit yhteen niin, että niistä voi muodostua edes jotensakin yhtenäinen julkinen mielipide. Hän esittää, että mediat eivät ole enää kytköksissä kansalliseen samoin kuin aiemmin: esimerkiksi mediaomistajuutta on keskittynyt ylikansallisille yhtiöille, osaa viestinnästä ohjaa pikemminkin markkinalogiikka kuin julkisen keskustelun tavoittelu ja muulle kuin kansallisella tasolla toimivat erikoisalojen mediat ovat runsastuneet. (Mt., 5.) Näin ollen julkisuuksien voi katsoa olevan yhä transnationaalimpia tai postnationaalimpia. Samoin julkisen keskustelun osanottajat ovat yhä hajanaisempi joukko, ja aiemmin kansallisvaltion talouteen vahvasti kytköksissä ollut yleinen etu on yhä epämääräisempi ja maailmaa kattavampi, mutta se ei vaikuta liittyvän solidaarisuuden tai identiteettien laajenemiseen. Viestintä tapahtuu verkkojen välityksellä, usein virtuaalisten, sen sijaan, että sen voisi katsoa tapahtuvan jonkin kansallisvaltion sisällä. Printtimedian sijaan yhä merkittävämmässä roolissa ovat erilaiset ja osin päällekkäiset visuaaliset kulttuurit. Vallanhaltija tai hallinto, jonka pitäisi olla vastuussa tekemisistään yleiselle mielipiteelle, on nyt kansallisvaltion hallinnon sijaan epämääräinen kokonaisuus julkista ja yksityistä valtaa. (Mt., 5–6.) Esimerkiksi julkisessa keskustelussa tapahtuvan hallinnon ja päätösten arvioinnin kannalta on olennaista pohtia, mikä on julkisuuden sija, kun vallankäytöstä ja päätöksistä vastaavat yksityisten yhtiöiden verkostot ja hallitustenväliset organisaatiot, joihin vaikuttaminen demokraattisesti on vähintään vaikeaa.

Fraser (2005b, 6–7) pohtii, kuinka julkisuudet voisivat uusissa, globaaleissa olosuhteissa hoitaa ne funktiot, jotka niille on aiemmin säilytetty, ja nostaa esiin kaksi ongelmakohtaa, joissa julkisuusteorian osat pitäisi saada jollakin tavalla sovitettua yhteen. Ensimmäinen seikka on kansallisvaltioiden ja ylikansallisten yksityisten voimien mittakaavan yhteensopimattomuus: transnationaalien yksityisten voimien kontrolloimiseksi tarvitaan transnationaalien tason julkisia toimijoita, jotka toisivat kuvioon demokraattista vaikuttamista. Toinen koskee toisaalta kansallisvaltioon kytkeytyneitä kansalaisuuksia ja julkisoja sekä toisaalta esimerkiksi kansallisvaltioon kytkeytymättömiä yhteisiä etuja ja solidaarisuutta. (Mt.)

Kaiken kaikkiaan Fraser (2005b; 2007) osoittaa kohta kohdalta, kuinka Habermasin kansallisvaltioidon julkisuusteoria tarvitsee päivitystä, jotta sitä voisi onnistuneesti sovitella globaaliin maailmaan, ja kuinka julkisuusteorian ei tarvitse rakentua kansallisvaltioperusteiseen yhteiskuntamalliin. Habermas on itsekin myöhemmin vuosinaan kirjoittanut, että demokratian sekä julkisuuden kytkös kansallisvaltioon ei ole suinkaan välttämätön vaan historiallisen kehityksen tulos, tavallaan sattumaa, ja että julkisuuden jakaantuneisuus kansallisiin yksiköihin ei ole suinkaan välttämätöntä (esim. Habermas 1996).

Manuel Castells (2008, 79–80) summaa, että hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan suhde ja niiden vuorovaikutus julkisuuden kautta määrittelevät yhteiskunnan valtiomuodon: päätökset voivat syntyä hallinnossa yksipuolisesti, mikä on merkki alamaisten dominoimisesta, tai vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan yksilöiden, eturyhmien sekä erilaisten kansalaisten yhteenliittymien kanssa. Kyse on siitä, onko demokratiassa valta todella kansalaisilla. Castells (2008) huomauttaa, että globalisaatiokehitys on jo nostanut julkista keskustelua kansalliselta globaalille tasolle. Se on antanut vauhtia globaalin kansalaisyhteiskunnan ja erilaisten, tiettyjä aloja tai tietyn alan asiakokonaisuuksia koskevien globaalien hallintomuotojen ("ad hoc -forms of global governance") nousulle. (Mt.) Castellsin mukaan erilaisten kansainvälisten sopimusten ja valvontaelimien verkosto on muodostamassa maailmasta verkostovaltion, yhden kokonaisuuden, jossa ylintä valtiovaltaa ei lopulta ole kenelläkään yhdellä toimijalla (mt., 87–89). Kun kansalaisyhteiskunta toimii ja kehittyy tuolla globaalilla tasolla esimerkiksi erilaisten kansalaisjärjestöjen muodossa ja internetin välityksellä, herää kysymys julkisuuden ja julkisen keskustelun mahdollisuudesta ja olemassaolosta transnationaalina tai globaalina. Habermasin julkisuusteoriassa julkisuus toimii valtakoneiston ja kansalaisyhteiskunnan välisenä alueena, jossa näiden vastapuolten vuorovaikutus voi toteutua. Uudessa tilanteessa toimivan julkisuuden käsittämiseen tuo hankaluuksia myös vallan ja hallinnon irrottautuminen yksittäisistä valtioista transnationaaleihin verkostoihin. Se herättää kysymyksiä siitä, mikä tai keiden välistä suhdetta julkisuus edes toteuttaa.

Beck (2003; 2005; 2006) on huomauttanut, että tällaisessa globaalissa kontekstissa yhteiskuntatieteiden tulisi välttää metodologista nationalismia, jossa kansallisvaltioita pidetään luonnollisina maailmaa hahmottavina ja järjestävinä asioina. Maailma on muuttunut olennaisesti. Mörän (2006) mukaan on ilmeistä, että Habermasin alkuperäiset ideaalit koskevat sen verran erilaisia tilanteita kuin omaa aikaamme ja sen transnationaalien poliittisen yhteisön tyyppiesimerkkiä, Euroopan unionia, että ne eivät enää sovellu samaan kontekstiin. Samoin näin voi ajatella globalisoituneesta ja globalisoituvasta maailmasta: käytännössä niin erillisistä

yhteiskunnista koostuva maailma kuin julkisuuskin täytyy voida hahmottaa uudella tavalla, jotta kokonaisuuden saisi toimimaan siten, että deliberatiivinen demokratia voisi jossain määrin toteutua.

Uutta kontekstia varten yhtä lailla julkisuusteoria kuin sen käsitykset validiteetista ja kommunikatiivisesta vallasta on välttämätöntä hahmotella uudestaan, Fraserin (2007) mukaan jopa perusteista saakka. Tämä tulisi tehdä pysytellen kahden ei-toivottavan lähestymistavan välissä pysytellen. Toisaalta pitäisi varoa sellaista empirististä lähestymistapaa, joka sopeuttaa teorian vain kuvaamaan olemassa olevan käytännön, sillä se veisi voiman normatiiviselta teorialta. Toisaalta pitäisi välttää sellaisen normatiivisen teorian ja sellaisten ideaalien luomista, joka tuomitsee tai kieltää sosiaalisen todellisuuden kokonaan, koska siten teoria menettäisi siitä kriittisen otteensa. (Fraser 2007, 8.)

4. Demokraattisemman maailmanjärjestyksen hahmottelua

4.1 *Käsitys demokratiasta, politiikasta ja kansalaisesta*

Demokratian käsite viittaa kansanvaltaan, vapauteen ja tasa-arvoon, ja sillä on nykyisin melkein aina positiivinen arvolutaus. Käsite on kuitenkin kiistelty, ja demokratiasta elää politiikan teoriassa ja filosofiassa useita erilaisia näkemyksiä. Ne sisältävät erilaisia käsityksiä esimerkiksi kansalaisen roolista poliittisena osallistujana. Käsitys transnationaalista julkisuudesta kytkeytyy aina väistämättä jonkinlaiseen perustavaan käsitykseen demokratiasta. Pääpiirteittäin voidaan erottaa kolme erilaista perusteoriaa: liberalistinen, republikanistinen ja kommunitaristinen demokratiateoria (Isin & Wood 1999). Niistä jokaisella on oma käsityksensä kansalaisuudesta. Vaikka tämä näkökulmien perusjako voidaankin tehdä, yksittäisiä tutkijoita tai teorioita voi olla hankala lokeroita mihinkään näistä kolmesta. Osin suuntaukset vaikuttavat päällekkäisiltä.

Liberalistiset teoriat nostavat yksilön yhteisön edelle ja näkevät kansalaisuuden joukkona oikeuksia, jotka suojaavat yksilöä. Oikeuksien kantaja on yksilö, ja oikeudet takaa kansallisvaltio. Erilaiset poliittiset järjestelyt nähdään hyödyn näkökulmasta: ne auttavat yksilön etujen ja tarkoituserien ajamisessa sekä oikeuksien käyttämisessä. Osallistuminen poliittiseen toimintaan on kansalaisen oikeus ja oma valinta. (Isin & Wood 1999, 7.) Kärjistäen sanottuna liberalistisia teorioita leimaavat individualismi ja kansalaisten passiivisuus poliittisessa päätöksentekoprosessissa, kun taas republikanistiset teoriat taas korostavat yhteisön keskeisyyttä demokratiassa ja näkevät kansalaisen samalla aktiivisena toimijana, jolla on velvollisuuksia (Isin & Wood 1999, 8–10; Habermas 1998, 239–243). Sanakirjamerkityksessä kommunitarismi tarkoittaa yhteisöllistä arvokäsitystä, jonka mukaan jokaisella yhteisöllä on oikeus elää omien sisäisten arvojensa mukaan ja pakottaa myös yhteisön jäsenet elämään niiden mukaan. Tarkastelutapa on vastakkainen yksilöllisen arvokäsityksen eli liberalistisen arvokäsityksen kanssa, jonka mukaan yksilöllä on vapaus tehdä mitä tahansa, mikä ei loukkaa muiden oikeuksia. Kommunitarismi kiinnittää siis yksilön valintoja enemmän huomiota yksilön yhteisöltä perimään arvomaailmaan ja yhteisön luonnetta koskeviin tavoitteisiin (Pulkkinen 1998, 14).

Kommunitarismilla viitataan teorioihin, jotka arvostelevat liberalistista käsitystä itsetietoisesta ja omavaltaisesta yksilöstä siitä, ettei se ei anna painoarvoa ”yhteiselle hyvälle”. Kommunitarismi on liberalismiin kanssa eri mieltä siitä, että yksilön olemassaolo edeltäisi poliittista yhteisöä – siten

käsitys yksilöstä on pohjimmiltaan erilainen. Kommunitaristisen näkemyksen mukaan yksilöt ovat aina sulautuneet yhteisöön, eivätkä eristettyjä ja itsenäisiä, ja heidän identiteettinsä määrittyy kollektiivisesti nimenomaan osana rajattua yhteisöä. (Isin & Wood 1999, 8–9.) Kommunitaristisen näkemyksen mukaan esimerkiksi Habermasin julkisuusteorian mukainen julkinen keskustelu voi onnistua vain sellaisessa itseohjautuvassa etnis-kulttuurillisessa yhteisössä, jonka jäsenet jakavat jotensakin samat arvot, oletukset ja kokemukset. Vain tässä mielessä yhtenäisen yhteisön jäsenet voivat ymmärtää toisiaan riittävästi yhteisen julkisen mielipiteen muodostumiseksi ja yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi onnistuneesti. (Habermas 1996, 279; 497–499.) Yksilöstä liberalistinen ja kommunitaristinen perinne ovat jotain samaakin mieltä: kummankin mukaan yksilö on ainoa oikeuksien kantaja. Osin kommunitarismi ja republikanismi vaikuttavat päällekkäisiltä perinteiltä; kommunitarismien yhteisöpainotus on sukua republikanististen teorioiden näkemyksille yhteisön merkityksestä, mutta menee siinä pidemmälle. Siten kommunitarismi vaikuttaa jokseenkin republikanismien yhteisöä korostavalta ääripäältä. Kansalaisuutta korostava uusrepublikanismi eroaa kommunitarismista siinä, että siihen näkee yksilön paitsi yhteisön muiden kanssa tasa-arvoisena osana myös omavaltaisesti toimivana, harkintakykyisenä kansalaisena. Eroa tekevät selvemmäksi myös identiteettejä ja kansalaisuutta koskevien näkemysten poikkeavuudet. Kommunitaristisessa painotuksessa korostuu eettinen, etninen ja kulttuurinen identiteetti, kuten kansallisuus, kun taas uusrepublikanistisissa suuntauksissa on nykyisin erotettu toisistaan kansalaisidentiteetti (*civic identity*) etnisestä identiteetistä (*ethnic identity*). Toisin sanoen *kansalaisuus* ja *kansallisuus* erotetaan toisistaan. (Isin & Wood 1999, 9–10.)

Liberalistisen ja republikanistisen demokratian teorian olennainen ero on siinä, kuinka demokraattisen prosessin rooli ymmärretään. Liberaalin näkemyksen mukaan demokraattinen prosessi ohjelmoi valtion toimimaan yhteiskunnan edun mukaisesti. Kuviossa valtio on siis julkisen hallinnon väline ja yhteiskunta yksityishenkilöiden ja heidän työvoimansa markkinaperusteisten vuorovaikutusten järjestelmä. Poliitikalla kansalaisten poliittisen tahdonmuodostuksen mielessä on funktio niputtaa yksityisiä sosiaalisia käsityksiä eduista ja poliittisesta tahdosta yhteen sekä edesauttaa niiden syntymistä. Nämä käsitykset yksilöiden eduista taas toimivat vastinparina valtiokoneistolle, joka on erikoistunut hallinnoimaan poliittisen vallan käyttöä yhteisiin tavoitteisiin pyrkimisessä. Liberalistit näkevät, että yksityinen ja siten myös julkinen mielipide ovat periaatteessa jo olemassa jo ennen julkista keskustelua, kun taas republikanistit katsovat, että käsitykset sekä yksityiset ja julkisista eduista kehittyvät julkisessa keskustelussa. (Habermas 1998, 239; Christians et al. 2009, 109–111.) Eritoten deliberatiivisen demokratian teoria on paljolti kritiikkiä tällaiselle liberalistiselle mallille ja sen laajasti käytännössä olevalle liberaalis-

edustukselliselle sovellukselle. Edustuksellisessa liberaalissa demokratiassa markkina-ajattelu ja kansalaisten suhteellisen passiivinen rooli näkyvät ajatuksessa, jonka mukaan vallankäyttäjät valitaan säännöllisesti järjestettävissä ja kansan mielestä parhaiten toimineet valitaan uudestaan seuraavalle vaalikaudelle. Tiivistetysti sanoen liberalistisessa ajattelussa korostuu kansa omia etujaan ajavina yleisön jäseninä, republikanistisessa pikemminkin kansa julkisena.

Republikanistisen käsityksen mukaan politiikalla on muutakin sijaa kuin etuja ja tahtoja hallintoon välittävän funktion toteuttaminen. Republikanistisen käsityksen mukaan politiikka on perustava asia yhteiskunnan sosialisatioprosessissa, eli siinä, kuinka yksilöt tulevat yhteiskunnan jäseniksi. Poliittikan kautta yhteisön jäsenet tulevat tietoiseksi, että ovat toisistaan riippuvaisia, ja tunnustavat toisensa vastavuoroisesti täysivaltaisiksi yhteisön jäseniksi, kansalaisiksi, joiden kanssa voi tehdä yhteistyötä. Valtiohallinnon vallan ja oman edun tavoittelun lisäksi yhteiskuntaa yhdistää kansalaisten toisiaan kohtaan tuntema solidaarisuus. Republikanistisen käsityksen mukaan poliittinen julkisuus ja sen pohjana oleva kansalaisyhteiskunta turvaavat kansalaisten kommunikatiivisen toiminnan kansalaisia yhdistävän voiman ja autonomian. (Habermas 1998, 240.)

Philip Pettit (1997) korostaa republikanismia määritellään vapauskäsitystä. Republikanismin ydin ja pohja on käsitys vapaudesta ei-dominointina (non-domination), jolla tarkoitetaan yksinkertaistaen toisten alistamisen tai hallitsemisen poissaoloa. Liberalistisessa traditiossa vapaus taas nähdään ei-häirintänä (non-interference), joka puolestaan merkitsee valtion puuttumattomuutta erityisesti yksilöiden asioihin väkivallalla pakottamisen tai uhkaamisen avulla. Republikanismin ei-dominointi muodostuu liberalistisen ei-häirinnän vastinpariksi. Pettitin mukaan republikanismin käsitykset aktiivisesta kansalaisuudesta ja julkisesta päätöksenteosta ovat seurauksia juuri vapauskäsityksestä. (Pettit 1997, 4–11, 21–44, 66–73.)

Republikanistinen ja liberalistinen käsitys politiikasta ja vapaudesta johtavat selvästi erilaisiin käsityksiin kansalaisesta. Liberalistisen käsityksen mukaan kansalaisen asema määräytyy ensisijaisesti hänen yksilönoikeuksiensa suhteesta valtioon ja muihin kansalaisiin. Yksilönoikeuksien kantajina kansalaiset nauttivat valtiovallan suojelua niin pitkään kuin he edistävät yksityisiä etujaan lain rajoissa. Valtiovallan tulee myös kunnioittaa periaatteita, joiden mukaan sen ei tule sekaantua yksilön asioihin. Yksilönoikeudet nähdään nimenomaan negatiivisina oikeuksina, jotka takaavat mahdollisuudet yksilön valinnanvapaudelle. Samoin nähdään kansalaisen poliittiset oikeudet: hänellä on vapaus ajaa omia yksityisiä etujaan vaaleissa. Siten parlamentin ja

hallituksen muodostamisen kautta eri yksityisedut muodostavat poliittisen tahdon, joka voi vaikuttaa hallintoon. (Habermas 1998, 240–241.) Republikanismissa kansalaisten asema ei määräydy negatiivisten oikeuksien perusteella, vaan pikemminkin sellaisten positiivisten oikeuksien perusteella, jotka antavat hänelle oikeuden poliittiseen osallistumiseen ja viestintään. Oikeudet eivät takaa vapautta ulkoisilta pakotteilta, vaan mahdollisuuden vastuulliseen osallistumiseen tasa-arvoisten kansalaisten yhteisön päätösten – käytännössä pakotteiden – muodostamisessa. (Mt., 241.)

Julkisuusteoriaan perustuvaa deliberatiivisen demokratian teoriaa on hankala sijoittaa mihinkään tiettyyn demokrateorian perussuuntaukseen. Sen asettuminen joko liberalistiseen, republikanistiseen tai kommunitaristisen perusteorian alueelle riippuu siitä, kuka sen pääsee määrittelemään. Vaikka deliberatiivisen teorian juuret on toisinaan yhdistetty liberalistiseen demokrateiakäsitykseen, oman tulkintani mukaan se palautuu viime kädessä selvimmin republikanistiseen tai kommunitaristiseen demokrateoriaan. Kuitenkin kommunitaristinen teoria kytkeytyy ajatukseen hyvin homogeenisesta yhteiskunnasta, jota kansalliset rajat rajaavat. Siten se istuu paremmin erillisistä suvereneista kansallisvaltioista rakentuvan maailman kuvaamiseen kuin transnationaalinen näkökulmaan, joka myöntää globalisaation muuttaneen vallankäytön olosuhteita jopa radikaalilla tavalla. Sen holistinen malli, joka sulauttaa kokonaisuudeksi kansalaisten elämän kaikki aspektit, on monin tavoin keho modernin ajan poliittisen todellisuuden hahmottamiseen (Habermas 1996, 497–499). Sitä leimaa vahva vastustus postmodernia kulttuuria ja arvojen pluralismia kohtaan (Saastamoinen 2002, 9). Liberalistinen teoria puolestaan näkee ensisijaisesti yksilön menevän yhteisön edelle ja kansalaisen hyvin passiivisena poliittisena vaikuttajana, lähinnä vaalien osanottajana.

Välttämättä demokrateoreettisia suuntauksia ei lopulta tarvitse nähdä kokonaan erillisinä, ja samoin demokraattisemman maailman hahmottelun ei tarvitse lähteä eri pääsuuntausten välisestä joko–tai-valinnasta. 1980-luvulla vauhtiin lähteneen ”deliberatiivisen demokratian projektin” tarkoituksena on ollut tehdä demokrateiasta reagoitukykyisempää ja elinvoimaisempaa maailmassa, jossa globaali kauppa ja kommunikaatio ovat muuttaneet sen toimintaedellytyksiä. Tuo deliberatiivisen demokratian hanke voidaan nähdä työnä, joka pyrkii etsimään keinot liberalistisen ja republikanistisen perinteen yhteen tuomiseksi. (Christians et al. 2009, 111–112.) Esimerkiksi tästä käy yhteisön ja yksilönvapauksien korostamisen yhdistäminen. Republikanismi on aina asettanut kansan autonomian yksittäisen kansalaisen yksilönvapauksien edelle. Liberalismi taas on nostanut esille pelon enemmistön tyranniasta ja postuloinut ihmisoikeudet tärkeysjärjestyksessä päällimmäiseksi. Siten republikanistien mukaan ihmisoikeudet saavat legitimaationsa poliittisen

yhteisön yhteisestä hyväksynnästä, kun liberalisteilla ihmisoikeudet ovat esipoliittisia yksilönvapauksia. (Habermas 1998, 258–259.) Deliberatiivisessa demokratiassa otetaan huomioon kummatkin näkemykset: toisaalta kansalaiset muodostavat yhteisiä päätöksiä keskustelemalla julkisena, toisaalta jokaisella on oltava oikeus ja mahdollisuus osallistua julkison toimintaan.

Deliberatiivinen demokratia poikkeaa sekä liberalismista että republikanismista korostaessaan, että ideaali deliberatiivinen prosessi on demokratian ratkaiseva osa. (Bohman & Rehg 1997, xii–xvii.) Sekä liberalistinen että republikanistinen teoria olettavat yhteiskunnan keskittyvän valtioon niin, että liberalistinen teoria vain näkee valtion markkinayhteiskunnan suojelijaksi ja republikanistinen itsetietoiseksi eettisen yhteisön tiedostajaksi (Habermas 1998, 244–249). Deliberatiivinen demokratia kuitenkin esittäytyy osana sellaista hajautunutta yhteiskuntaa, jossa kommunikaatioprosessit virtaavat yhtä lailla parlamentaaristen elinten ja julkisuuden epävirallisten verkostojen läpi. Sen teoriassa on mukana liberalistinen käsitys intressien kilpailusta, mutta se on hylännyt ajatuksen niiden yhteensovittamattomuudesta. Poliittinen prosessi nähdään republikanistiseen tapaan laajempaan asiana kuin yksityisten intressien ajamisena. Silti deliberatiivisen teorian lähtökohta ei ole samalla tavalla tiiviisti integroitunut eettinen yhteisö kuin republikanismissa. (Zhang 2006.) On selvää, että vielä kauemmas se jää kommunitaristisesta yhteisönäkemyksestä.

Habermasin ajatukset deliberatiivisesta demokratiasta ovat olleet keskeisiä 1990-luvun taitteen jälkeenkin. Hänen muotoilunsa deliberatiivisesta demokratiasta (Habermas 1996) eroaa selkeän republikanistisista teorioista siinä, että hän ei torju ajatusta erilaistuneesta demokratiasta, jossa kansalaisilla voi olla käytössä monia erilaisia poliittisen vaikuttamisen kanavia.

Kommunitaristisista teorioista Habermasin teoria eroaa siinä, että Habermasin mukaan deliberaatio ei edellytä jo valmiiksi muotoutunutta yhteisöä ja sen kulttuuria, jotka asettavat deliberaatiolle rajat. (Dryzek 2000, 26.) Habermas selkeästi vastustaa kommunitaristien tulkintaa republikanismista (Habermas 1996; 1998). Liberalistisista teoreetikoista Habermas taas tekee eron siinä, että hän ei suo etusijaa yksilöiden oikeuksille yksilön vuoksi vaan turvatakseen deliberaation edellytyksiä. Liberalisteista hän eroaa myös siinä, että hän ei näe politiikkaa ensisijaisesti määritelyjen etujen yhteen sovitteluna. Sen sijaan Habermas korostaa, kuinka yksilöiden yhteenkuuluvuuden tunteen, solidaarisuuden, tulee muodostua poliittisessa toiminnassa. Lisäksi hän näkee lainsäätäjien keskuudessa tapahtuvan debatin vähempimerkityksisenä kuin laajemman yleisen mielipiteen muodostumisen kansalaisten kesken. (Dryzek 2000, 26.)

Deliberatiivisille teorioille yhteistä on, että sen mukaisessa demokratiassa kansalaisilla voi olla hyvinkin erilaiset arvot, tavoitteet ja näkemykset siitä, kuinka oma ja yhteinen elämä tulisi järjestää. Deliberatiivinen demokratia on siten perusluonteeltaan pluralistinen. Siinä kansalaiset kuitenkin jakavat yhteisen käsityksen tavasta, jolla he ovat liittyneet yhteen: yhteisiä asioita hoidetaan keskustelemalla tasa-arvoisesti ja muodostamalla yhteinen päätös deliberaation mahdollistavissa instituutioissa niiden normien mukaan, joista julkisessa keskustelussa sovitaan. (Cohen 1997, 72–73.) Tällainen kansalaisten rooli muodostaa nähdäkseni toisen deliberatiivista demokratiateoriaa määrittävän puolen. Toinen puoli taas on deliberatiivisen demokratian politiikkakäsitys, jota voi hyvin pitää rationalistisena, sillä sitä koskevien teorioiden mukaan juuri rationaalisesti keskustelemalla on mahdollista päästä ratkaisuun tai ainakin ratkaisua kohti erilaisissa ongelmallisissa tai kiistanalaisissa asioissa. Jo Habermasin julkisuutta koskevissa teoretisoinneissa tämä tulee hyvin esille, ja tästä rationaalisuuden korostamisesta häntä on paljon kritisoitu (esim. Koivunen & Lehtonen 2005).

Kolmesta demokratian perusnäkökulmasta transnationaalien tason deliberatiivinen demokratia ja julkisuus rakentuvat nähdäkseni luonnollisimmin republikanististen käsitysten pohjalle. Juuri republikanistinen näkemys vapaudesta, vapaus ei-dominointina (nondomination) eli alistamisen poissaolona, käy suoremmin yhteen transnationaalien demokratian ajatuksen kanssa kuin liberalistinen vapaus yksilön häirinnän poissaolona (non-interference) (ks. Bohman 2007). Lisäksi uusrepublikanistinen tapa erottaa etninen ja poliittinen kansalaisuus (ks. Isin & Wood 1999, 9–10) toisistaan vaikuttaa transnationaalien demokratian ja julkisuuden käsitteellistämisen kannalta hedelmälliseltä, sillä kummankin tapauksessa on kyse monikansallisesta, monietnisestä ja monikulttuurisesta kokonaisuudesta.

4.2 Kosmopolitanismi ja deliberatiivisempi demokratia

Viime vuosikymmeninä on alettu pohtia yhä enemmän globaalien hallinnon muuttamista demokraattisemmaksi. (Esim. Held 1995; Archibugi & Held 1995.) Toinen, samanaikainen trendi on keskittynyt selvittämään, kuinka globaalia politiikkaa ja päätöksentekoa voitaisiin saada lähemmäs deliberatiivisia ihanteita (esim. Bohman 2007; Dryzek 2006). Nämä toisaalta demokratian edistämiseen pyrkivät ja toisaalta deliberaatiota lisäämään pyrkivät suuntaukset sopivat hyvin yhteen keskenään, etenkin, jos demokratia määritellään deliberatiivisista lähtökohdista (Brassett & Smith 2007, 2). Muun muassa David Held (mm. 1995, 153–156; 1995b;

2004), Jürgen Habermas (1996; 1998), John S. Dryzek (2000) ja James Bohman (esim. 2007) ovat pyrkineet hahmottamaan maailmanjärjestystä, joka ratkaisisi globalisaation kärjistämän demokratian legitimitetin ongelman. He ovat sovitelleet deliberatiivista demokratiaa transnationaaliin, postnationaaliin tai globaaliin maailmaan pohtiessaan, millaista maailmanjärjestystä demokratian toteutuminen globaalisti edellyttäisi. Tätä kautta transnationaalin julkisuuden teorian tausta kytkeytyy globalisaation, kansallisuuden ja kansalaisuuden, kansallisvaltion, identiteetin ja globaalin hallinnan teemoihin (ks. Held & McGrew 2003).

Muun muassa Heldin edustamaa maailman demokratisointiin pyrkivää suuntausta kutsutaan kosmopolitanismiksi. Daniele Archibugi (2002, 28) kiteyttää kosmopoliittisen demokratian projektin ”yritykseksi sovittaa ilmiö nimeltä globalisaatio yhteen demokratian onnistumisen kanssa”. Käytännössä tähän pyrin itekin tutkielmassani, kun sovittelen julkisuusteoriaa maailmaan, jota globalisaatioksi nimetty prosessi ratkaisevasti muokkaa ja on muokannut. Tätä kautta huomaan tätä tutkielmaa kirjoittaessani asettuvani osaksi kosmopolitanistien joukkoa.

Brassetin ja Smithin (2007) mukaan deliberatiivisen maailmanpolitiikan hahmottelujen kokonaisuudesta voidaan erottaa kolme eri päälähestymistapaa. Yksi niistä on kosmopolitanistinen, ja sen rinnakkaiset lähestymistavat liberaali ja kriittinen. Liberaalit pyrkivät luomaan yhteisen pohjan kansainvälisen tason toimijoiden väliselle julkiselle järkeilylle, yleensä mahdollisimman kapean ihmisoikeusvalikoiman muodossa. Tämä demokratisointi ei kuitenkaan kata laajassa mielessä koko globaalia hallintoa tai hallintaa. Kosmopolitanistit sen sijaan katsovat optimistisemmin, että perusteltu julkinen keskustelu (public reasoning) voi käydä pohjaksi globaalien, tai ainakin transnationaalien, tasojen hallinnon demokratisoimiseksi. Kriittisen näkökulman edustajat jakavat tämän optimismin, mutta keskittyvät erityisemmin globaalin kansalaisyhteiskunnan ja sen julkisuuksien luomaan demokraattiseen potentiaaliin. (Brassett & Smith 2007, 2.) Kriittiseen lähestymistapaan sijoittuvat esimerkiksi Dryzek (2006) ja Bohman (2007), vaikka hekin asettuvat luontevasti osaksi Archibugin (2002) väljästi määrittelemää kosmopolitanistista projektia. Oma julkisuusteoreettinen näkökulmani vie minutkin samaan lokeroon.

Pohjimmiltaan kosmopoliittin demokratian malli tarkoittaa yksinkertaisesti sellaisten instituutioiden luomista, joiden piirissä planeetan kansalaiset voivat keskustella yhteisistä ongelmistaan ja tehdä ne ratkaisut, joiden perusteella heidän tulevaisuutensa muotoutuu. (Archibugi 1995, 157.)

Kansainväliseen terrorismiin, ihmisoikeuksiin ja ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvät toimet ovat

tällaisista päätöksistä hyvä esimerkki. Tällä hetkellä globaaleja ongelmia koskeva järjestelmä perustuu kansallisvaltioihin, mutta ei ole demokraattinen. Lisäksi osan suurimmista maailmanluokan ongelmista voi katsoa olevan epädemokraattisten ”klubien” hoidettavana. Näitä ongelmia ovat esimerkiksi talouden tasapainossa pitäminen, maailman turvallisuustilanne ja myös ympäristö. Samaan aikaan esimerkiksi ihmisoikeuksien puolustaminen, luonnonkatastrofien jälkihoito ja laajojen tautiepidemioiden hoitaminen eivät ole oikein kenenkään käsissä. Kosmopolitanismin projekti pyrkii ulottamaan demokratian valtioiden rajojen yli tällaisten globaalien asioiden käsittelyyn. (Archibugi 2008, xiii–xvi.)

Pohjimmiltaan transnationaali demokratia perustuu kosmopoliittisiin arvoihin. Ne Held (2004, 170–178) tiivistää kahdeksaksi periaatteeksi. Niihin lukeutuvat ihmisten tasa-arvoisuus, aktiivinen toimijuus, henkilökohtainen vastuu ja tilivelvollisuus, toisten näkemysten hyväksyntä, kollektiivinen päätöksenteko julkisista asioista äänestysmenettelyiden avulla, syrjimättömyys ja solidaarisuus, vakavien haittojen välttäminen ja kestävä kehitys:

- 1) **Ihmisten tasa-arvoisuus:** Kaikki ihmiset kuuluvat saman moraalisen alueelle, ja siksi kaikkia ihmisiä pitäisi kohdella samanarvoisina.
- 2) **Aktiivinen toimijuus:** Kaikilla ihmisillä on kyky järkeillä, toteuttaa itsereflektiota ja olla itseohjautuvia.
- 3) **Henkilökohtainen vastuu ja tilivelvollisuus:** Tämä periaate täydentää kahta ensimmäistä periaatetta. Sen mukaan toimijoiden täytyy olla tietoisia ja tilivelvollisia toimiensa seurauksista, olivatpa seuraukset suoria, epäsuoria, välittyneitä tai tahattomia.
- 4) **Toisten näkemysten hyväksyntä:** Ihmisten elämät kytkeytyvät tiukasti lomittain. Siksi kaikkien tapahtumaprosessien vaikutuspiirissä olevien on voitava osallistua niitä koskevaan ja ohjaavaan keskusteluun ilman pelkoa epäoikeudenmukaisesta pakottamisesta.
- 5) **Kollektiivinen päätöksenteko julkisista asioista äänestysmenettelyiden avulla:** Äänestämistä voidaan käyttää riittävän yleisen hyväksynnän luomiseen. Jos todellista konsensusta vaadittaisiin, pienetkin vähemmistöt voisivat estää välttämättömät yhteiskunnalliset toimet.
- 6) **Syrjimättömyys ja solidaarisuus:** Niillä, joita päätös koskee, tulee olla tasapuoliset mahdollisuudet osallistua päätöksen muotoiluun.
- 7) **Vakavien haittojen välttäminen:** Tilanteissa, joissa resurssit ovat rajalliset, hoidettavia asioita täytyy asettaa tärkeysjärjestykseen ja tärkeimpien hoitamisesta täytyy huolehtia ensin. Vähemmän tärkeiksi nähdyt ongelmat voivat periaatetta noudattamalla jäädä ratkaisematta esimerkiksi poliittisessa toiminnassa. Periaate kuitenkin nojaa siihen, että sen

- 8) **Kestävä kehitys:** Ennen toimiin ryhtymistä täytyy ottaa huomioon niiden tulevat vaikutukset. Erilaiset päätökset ja toimet voivat vaikuttaa olennaisesti esimerkiksi tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksiin, minkä vuoksi täytyy olla varovaisia. (Mt.)

Kosmopolitanistinen demokratia pyrkii tukemaan ihmisoikeusasioiden hoitoa koko maailman tasolla, mutta ei nykyisiä valtioita syrjäyttämällä, vaan antamalla lisää valtaa olemassa oleville instituutioille ja luomalla uusia. (Archibugi 2002, 30.) Held (1995) ja myös Habermas (1996) korostavat lainsäädännön ja sitä käyttävän monimutkaisen ja monitasoisen instituutiojärjestelmän merkitystä kosmopoliittin demokratian onnistumiseksi. Heistä Habermas puhuu nimenomaan perustuslaillisesta järjestelmästä, jolla deliberaatio saataisiin institutionalisoitua osaksi päätöksenteko- ja lainsäädäntöjärjestelmää. Held (1995, 270–278; 2004) uskoo, että kosmopoliittinen demokratia vaatisi kosmopoliittisen, universaalisti tunnustettuihin ihmisoikeuksiin perustuvan kansainvälisen lain, joka saataisiin toimimaan monitasoisen lainsäädännön ja institutionalisoitujen mekanismien kautta. Mallit ovat yksinkertaistaen sanottuna keskitetyn lainsäädännön ja hallinnan kannalla, mutta kumpikin nojaa kansalaisten autonomiaan ja siihen, että kansalaisten vapaa julkinen keskustelu ja kansanäänestykset tukevat toisiaan.

David Heldin (1995) suunnittelema maailmandemokratian malli on varsin seikkaperäinen. Siinä on monia päällekkäisiä vallankäytön tasoja ja valtakeskuksia paikalliselta globaalille tasolle, ja se perustuu olemassa oleviin valtioihin ja poliittisiin teorioihin (ks. myös Dryzek 1999, 32). Valtakeskukset muodostaa ja niitä rajoittaa demokraattinen kansainvälinen lainsäädäntö (Held 1995, 234–235). Visioon kuuluvat YK:n aseman vahvistaminen, transnationaalit kansanäänestykset ja demokraattisilla vaaleilla valittavan maailmanparlamentin muodostaminen. Parlamentin tehtäviin kuuluisi esimerkiksi asettaa raamit sille, kuinka globaaleja ongelmia lähdetään ratkomaan. (Mt., 269–276.) Heldin mukaan maailman yhteinen, demokraattisesti luotu lainsäädäntö olisi ainoa mahdollisuus suojella kulttuurien ja identiteettien moninaisuutta. Kosmopoliittisen lainsäädännön tulisi taata kansalaisille keskinäinen suvaitsevaisuus, kehitys ja vastuullisuus. (Mt., 283.)

Eritellessään kosmopoliittin järjestelmän perusteita Habermas (2007) luottaa jaettuun valtaan ja monitasoiseen vallankäytön järjestelmään. Siinä valtaa käytetään eri institutionaalisilla tasoilla, esimerkiksi kansallisella tasolla sekä transnationaalisti monien valtioiden piirissä aluetasolla ja globaalilla tasolla. Yhteinen ”perustuslaki” siirtäisi kansallista itsemääräämisoikeutta valtioilta

globaalin tason järjestelmälle. Globaali perustuslaki olisi kuitenkin mahdollista rakentaa ilman sellaisen maailmanhallituksen luomista, jolle vallan monopoli siirrettäisiin valtioilta kokonaan. Sen avulla voitaisiin ratkoa globaalin tason ongelmia ja valvoa esimerkiksi sitä, että valtiot eivät loukkaa ihmisoikeuksia omien rajojensa sisällä. Viime kädessä globaalilla järjestelmällä olisi mahdollista tehdä interventioita ja jakaa sanktioita, jos valtiot loukkaisivat omien kansalaistensa ihmisoikeuksia. (Mt., 332–337.)

Habermasista (1996; 1998) ja Heldistä (1995) poiketen John S. Dryzeikin (1999; 2000; 2006; 2006b) ja James Bohmanin (2007) visioissa globaali deliberatiivinen demokratia toteutuu keskitetyn järjestelmän sijasta pikemminkin hajautetussa järjestelmässä, eli sellaisessa, jossa ylintä valtaa ei ole koottu minnekään ja joka rakentuu pienemmistä osasista (ks. myös Samhat & Payne 2003). He eivät yritä sitoa pluralistista maailmaa yhteen keskitetyllä hallituksella, lainsäädännöllä tai hallinnolla. Tämä ratkaisu voi olla mielekäs paitsi yksinkertaisesti globaalin kokoluokan vaikean hallittavuuden vuoksi myös toisesta syystä: yksittäisten valtioiden suvereniteetin häviämisestä huolimatta maailma on jakautunut kansallisuuksiin, etnisyyksiin ja kansallisiin järjestelmiin, ja kansallisvaltiotkaan eivät ole häviämässä maailmasta, vaikka kansallisvaltion ja kansallisen ajattelun lopusta on kirjoitettu ja puhuttu paljon (Calhoun 2007). Ihmiset samaistuvat ainakin kansallisvaltioihin ja niiden järjestelmiin edelleen. Archibugi (1995, 157) kuitenkin huomauttaa, että kosmopoliitti demokratia ei välttämättä merkitsisi *kaiken* vallan siirtämistä ja keskittämistä valtioilta kosmopoliitin järjestelmän instituutioille.

4.3 Transnationaalinen demokratian deliberatiivinen perusta

Bohmanin (2007) mukaan moderni kansallisvaltio on ollut historiallisesti menestynein instituutio, jossa demokratiaa on toteutettu: se on tuonut universaalit oikeudet kaikille aikuisille kansalaisille, negatiiviset ja positiiviset. Siksi monet pitävät itsestään selvänä, että kansallisvaltio on jatkossakin demokratian lokaatio. Kuitenkin globalisaation tuomat uudet, transnationaalit olosuhteet haastavat tämän käsityksen, koska vallan hajautuminen on purkanut demokratiaa ja kansallisvaltion legitimaatiota: kansalaisilla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa ylikansalliseen päätöksentekoon. Samaan aikaan demokratian ja hallinnon legitimitettiin on katsottu heikentyneen myös valtioiden sisällä. Kaiken kaikkiaan kansallisvaltio on yhtä aikaa liian suuri kokonaisuus ja liian pieni toimiakseen uudella tavalla globaalissa maailmassa: toisaalta liian suuri demokratian vaatimaan legitimitettiin toteutumiseen ja kansalaisten lojaalisuuden saavuttamiseen mutta toisaalta liian pieni

ratkaisemaan laajoja ongelmia ja asettumaan esimerkiksi valtavia yksityisiä yhtiöitä vastaan. (Bohman 2007, 2–3.) Tilanteen ongelmallisuuden vuoksi kommunitaristiset teoreetikot ovat esittäneet, että tarvetta on demokraattisen eetoksen avulla tapahtuvalle sosiaaliselle konsensuksen uudistamiselle. Esimerkiksi osallistuvan demokratian ajattelijat taas ovat halunneet tuoda demokratiaan pienempiä yksiköitä, joissa kansalaiset saataisiin paremmin sidottua osallisiksi päätöksentekoon. Kosmopolitanistit taas väittävät, että vain ylikansalliset tai globaalit hallinnon muodot voivat tarjota ratkaisun kattavaa yhteistyötä vaativiin maailman ongelmiin, kuten ilmaston lämpenemisen ongelmaan tai ihmisoikeusloukkauksiin eri valtioissa. (Bohman 2007, 1.)

Dryzek (2006) katsoo, että deliberatiivista globaalia politiikkaa on kahdenlaista. Niistä toinen sijoittuu erilaisiin valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen, kuten Euroopan unionin, Maailman kauppajärjestön ja Yhdistyneiden kansakuntien käymiin neuvotteluihin. Toisessa puolestaan korostuvat kansalaiset hajanaisissa julkisoissa, jotka käsittelevät maailman asioita ja muodostavat sekä kehittävät kansalaismielipiteitä ja edelleen kollektiivisiksi katsottuja yleisiä mielipiteitä. Globaaleista poliittisista toimista ja sopimuksista päättäminen voi olla hyvinkin deliberatiivista kansainvälisissä valtioiden ja järjestöjen muodollisissa neuvotteluissa: niissä voidaan lähestyä harkinnan ihannetta, kun neuvottelijat muodostavat keskenään oman julkisensa ja pienen julkisuutensa. Kuitenkin Dryzek korostaa kansalaisten deliberaation merkitystä, koska deliberatiivinen demokratia on eri asia kuin pelkkä harkinnan toteutuminen. Deliberaatiosta tulee deliberatiivista demokratiaa vasta sitten, kun se tarjoaa osallistumismahdollisuuksia päätösten muotoiluprosessiin kaikille niille, joita päätökset koskevat. (Mt., 26–28.) Deliberatiivista ja demokraattista globaalia politiikkaa voi Dryzekin mukaan löytää hedelmällisimmin juuri epävirallisten kansainvälisten julkisuuksien piiristä, ei siis esimerkiksi virallisista neuvotteluista (mt., vii). Tällä Dryzek tarkoittaa Fraserin (1992) termein ilmaistuna heikkoja julkisuuksia, joissa kansalaiset pääsevät muotoilemaan ratkaisuja. Tällainen keskustelu kansalaisen roolista kytkeytyy suoraan käsitykseen kansalaisuudesta.

Kansalaisuuden käsite on tavallisimmasta lähestymistavasta melko yksinkertainen: perinteisesti se perustuu joukkoon oikeuksia ja velvollisuuksia, joilla on ollut yhteiskunnassa historiallinen kehitys ja jotka alleviivaavat universaaliutta ja tasa-arvoa. Tässä mielessä kansalaisuuden käsitettä voi käsitellä muodollisena oikeudellisena viitekehyksenä, joka on demokraattisen yhteiskunnan perusta. Se antaa lähtökohdan keskustelulle siitä, mitkä oikeudet ja velvollisuudet kansalaisuuteen kuuluvat ja kuinka laajasti universaalius ja tasa-arvo tulisi käsittää. Se, miten kansalaisuus määritellään, on erottamaton siitä, kuinka demokratia ja hyvä yhteiskunta ymmärretään. Kysymys on ideologinen.

Kansalaisuuden kautta voi lähestyä analyyttisesti sosiaalista inklusiota ja ulossulkemista ja pohtia sitä, kuinka epäjohdonmukaisesti yhteiskunnallinen todellisuus vastaa demokratian universaaliuden ja tasa-arvon ihanteita. (Dahlgren 2004, 3–4.) Esimerkiksi kosmopolistisissa teorioissa kansalaisuuden inklusiivisuus on äärimmillään. Toisesta näkökulmasta kansalaisuudessa voidaan nähdä kehityskaari, joka korostaa kansalaisuudessa sen subjektiivista puolta ja käsittelee kansalaisuutta myös identiteetin ulottuvuutena (Dahlgren 2004, 4; Isin & Wood 1999). Tämä liittyy siihen, minkälaisen poliittisen yhteisön jäseneksi kansalainen itsensä kokee ja millaiseen rooliin hän siinä itsensä sijoittaa.

Kosmopoliitissa tai transnationaalissa demokratiassa kansalaisten itsehallinto täytyisi saada sopimaan maailmantilanteeseen, jossa toisaalta eri maissa asuvien ihmisten pitäisi kyetä hakemaan yhteisiä ratkaisuja yhteisiin ongelmiin ja toisaalta hallinnon pitäisi olla sillä tavalla legitiimiä, että kansalaiset pääsisivät vaikuttamaan päätöksentekoon, voisivat samaistua poliittiseen yhteisöönsä ja olla sille lojaaleja. Monimutkaisen yhtälön ratkaisemiseen ei ole helppoa keinoa. Bohman (2007) esittää kosmopoliittiseen näkökulmaan tukeutuen, että demokratian ideaalissa on tapahduttava muutos kansan vallasta kansojen valtaan ("from *dêmos* to *dêmoi*"). Aiempia demokratian ideaaleja monimutkaisempaa malliaan hän kutsuu *transnationaaliksi demokratiaksi*. Bohman pyrkii nostamaan demokratian kansalliselta tasolta laajemmalle, jotta demokraattinen vaikuttaminen ja valta ulottuisivat niihinkin asioihin, joista ei päätetä kansallisesti. Malli on pluralistinen, deliberatiivinen ja pohjautuu republikanistiseen käsitykseen demokratiasta. Keskeistä Bohmanin hahmotelmassa on käsitys, että perustavanlaatuisin ihmisoikeus on osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttamaan sitä kautta yhteiskunnallisiin asioihin (Bohman 2007, 2–6). Tämänlainen poliittinen oikeus luo Bohmanin mukaan demokraattisen minimin (mt., 5), siis vähimmäisedellytykset demokratian toimimiseksi. Tämä liittyy Bohmanin määritelmään demokratiasta: hänen mukaansa demokratia on se joukko instituutioita ja menettelyjä, joka mahdollistaa yksilöiden tasavertaisina kansalaisina yhdessä muodostaa ja muuttaa yhteisen elämänsä ehtoja, myös itse demokratiaa (mt., 45).

Vastaavasti kuin Fraser (2007) esittää, että julkisuusteoria täytyy hahmotella uudestaan, jotta sitä voisi onnistuneesti soveltaa uusiin olosuhteisiin, Bohmanin mukaan teoria demokraattisesta minimistä vaatii demokratian ja sen instituutioiden kykyjen hahmottamista uudelleen. Hän katsoo, että suorastaan ilmiselvä lähtökohta, jonka varaan demokraattisen minimin voi rakentaa, on republikanistinen näkemys niistä ihmisoikeuksista, jotka liittyvät yksilöiden tasa-arvoiseen asemaan vapaina ja osallistumaan kykenevinä kansalaisina. Bohman (2007) näkee republikanistisen

perinteen mukaisesti, että demokratia, kansalaisten itsehallinto, perustuu vapauteen ei-dominointina (nondomination), kaikenlaisen tyrannian, siis toisten ihmisten hallitsemisen ja alistamisen, poissaolona. Pelkkä tyrannian poissaolo ei kuitenkaan riitä demokraattisen minimin saavuttamiseen, vaan se edellyttää positiivista oikeutta käyttää ja pistää alulle julkista keskustelua ja harkintaa. (Mt., 51–53.) Bohmanin mielestä niillä transnationaalien lähestymistavoilla, jotka korostavat kiistaa ja kilpailua, ei ole kykyä selittää, kuinka tällainen ei-dominoinnin ihanne voisi toteutua ilman sellaisia transnationaalien tason instituutioita, jotka muuttaisivat julkisen mielipiteen poliittiseksi vallaksi. (Mt., 54–55.) Esimerkiksi globaalia parlamenttia ei ole, eikä liioin globaaleja kansanäänestyksiä, jotka sen tekisivät. Bohmanin mukaan kosmopolitanistiset lähestymistavat puolestaan eivät sellaisenaan osaa selittää, kuinka kansainväliset instituutiot voisi demokratisoida niin, että maailman kansalaisilla olisi mahdollisuus toimia autonomisesti niiden kautta. Olennaista Bohmanin mielestä on kansalaisen oikeus olla itse aloitteellinen julkisessa toiminnassa. Tämän oikeuden voi ”operationalisoida” kahta kautta: yhtäältä kansalaisen voimavaroina laittaa alulle sellaista harkintaa, jolla muutetaan normatiivista viitekehystä, esimerkiksi jopa käsitystä toimivasta demokratiasta, eli siitä, millainen demokratian tulisi olla, ja toisaalta mahdollisuuksina asettaa haluamansa asia avoimelle agendalle keskusteltavaksi yhteisen julkisen harkinnan alulle panemista varten. Kysymys siitä, kuinka tällaisen refleksiivisyyden voisi saada aikaan, on keskeinen transnationaalien demokratian syntymisen kannalta, koska sen täytyisi toimia ympäristössä, joka koostuu hyvin heterogeenisistä osista. (Mt. 54–55.) Sellainen ympäristö on jo EU, joka sisältää erilaisia valtioita ja ihmisryhmiä, puhumattakaan koko maailmasta.

David Held (2004, 114–116) on muotoillut kansalaisuutta, joka ei perustu poissulkevaan jäsenyyteen ja rajattuun maantieteelliseen alueeseen. Pohjana ovat demokratian ja ihmisoikeuden periaatteet. Hänen mukaansa kansalaisuuden pitäisi toimia monella tasolla niin, että kansalainen voisi olla yhtä aikaa eritasoisten poliittisten yhteisöjen jäsen: paikallisten kansallisten, transnationaalien, globaalien. Heldin ajatukset käyvät yksiin Bohmanin (2007) kanssa: Bohman näkee, että eritasoistenkin poliittisten yhteisöjen täytyy olla avoin niille, joita päätökset koskettavat. Heldin (2004, 115) mukaan vain ne kansalliset identiteetit, jotka ovat avoimia erilaisille solidaarisuuksien muodoille ja sisältävät kunnioituksen yleisiä sääntöjä ja periaatteita kohtaan, voivat onnistuneesti sopia yhteen globaalien maailman haasteiden kanssa. Tässäkin Heldin ajatukset sopivat Bohmanin (2007) transnationaaliin demokratiaan, jossa poliittisen yhteisön heterogeeniset osat ja kansalliset identiteetit säilyvät muiden rinnalla.

On totta, että kaikki ihmiset maailmassa eivät jaa samoja käsityksiä vaikkapa demokratiasta. Esimerkiksi amerikkalaiset ovat vieneet maailmalle demokratiaa itse määrittelemässään muodossa (Dryzek 2006, 148–151). Lopputulokset eivät ole olleet aina rohkaisevia. Bohman (2007) kuitenkin on tiedostanut tämänlaiset asiat. Hän jopa korostaa, demokratia on asia, joka kansalaisten on voitava määritellä itse ilman ulkoisia pakkoja – muuten ei ole kyse demokratiasta. Demokraattinen minimi toimii, kun ihmiset saavat määritellä demokratian muidenkin kuin länsimaisten arvojen mukaan, koska moinen määrittelyn mahdollisuus on demokratian tunnusmerkki. Bohmanilla universaalit ihmisoikeudet ovat demokratian normatiivinen perusta. Niistä keskeisin on oikeus osallistua julkiseen harkintaan, ongelmanmäärittelyyn ja niihin liittyvien aloitteiden tekemiseen. (Mt., 45–55.)

5. Julkisuus ja julkiso transnationaaleina

Kirjallisuudessa sana transnationaali viittaa johonkin kansallisen ylittävään tai tuolla puolen olevaan. Se ei ole sama kuin kansainvälinen, eli *kansojen välinen*, vaan merkitsee kansallisuuksista ja niiden rajoista piittaamatonta, niistä läpi tunkevaa, ylijarajasta. Se liittyy ajattelutapaan, jossa maailma ei jäsenny toistensa kanssa suhteissa olevien kansallisvaltioiden kautta. (Ks. esim. Mann 1997, 474–476.) Esimerkiksi Heldin (1995; 2004), Bohmanin (2007) ja Dryzekin (2000) transnationaalit ideaalit nojaavat deliberatiiviseen demokratiaan, ja he toteavat, että demokratian toimiminen ajalla, joka ymmärretään globaaliksi, edellyttää jonkinlaisen transnationaalin julkisuuden toimimista.

John Dewey (2006) katsoi alun perin vuonna 1927 ilmestyneessä teoksessaan *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*, että julkiso muodostuu yhteisten ongelmien ympärille. Vuoden 1946 painokseen kirjoittamassaan esipuheessa hän (2006, 233–241) nosti esiin Kansainliiton syntymisen ensimmäisen maailmansodan jälkeen, Yhdistyneet kansakunnat ja Yhdysvaltain tuoreen liittymisen jälkimmäiseen sekä mainitsi joidenkin tahojen pyrkimykset jopa Maailman liittovaltion synnyttämiseen. Hän totesi aiemmin vahvana eläneen isolationismin väistymisen olevan osoitus uudesta ajattelutavasta, jonka mukaan ”kansakuntien suhteisiin on alkanut kytkeytyä julkison rakentumiseen viittaavia piirteitä, ja sen vuoksi myös tietty määrä poliittista järjestäytymistä on tarpeen” (mt., 233–234). Näin Dewey varovasti ennakoii ylijarajaisen julkison ja poliittisen yhteisön syntyä.

Tässä luvussa käsittelen sitä, minkä edellytysten on täytyttävä, jotta transnationaali julkisuus voisi syntyä. Tähän liittyy erilaisia ongelmakohtia. Pohjimmiltaan transnationaalin julkisuuden edellytykset liittyvät siihen kysymykseen, mitä yhteistä hajallaan eri maissa olevilta kansalaisilta on oltava, jotta heistä muodostuisi julkiso, jonka hahmottamat julkiset mielipiteet välittyvät poliittiseen päätöksentekoon. Transnationaalin julkisuuden ajatukseen liittyvässä kritiikissä transnationaali ympäristö asetetaan rinnatusten tavallisesti kansallisvaltion kanssa, ja silloin edes Euroopan unionilla ei nähdä sellaisia yhteistä julkisuutta tukevia ja rakentavia instituutioita kuin kansallisvaltiolla. Vastaavanlaisia julkisuuden muotoutumisen esteitä nähdään luonnollisesti myös globaalilla (transnationaalilla) julkisuudella. Esteiksi lukeutuvat esimerkiksi yhteinen kieli, yhteinen media ja yhteisen identiteetin tai solidaarisuuden puute.

5.1 Transnationaalinen julkisuuden hahmotteluja

Transnationaalisen julkisuuden perustaa muotoillessa on pyritty toisaalta pitäytymään julkisuusteorian ihanteissa ja toisaalta muodostamaan julkisuus uudella tavalla vastaamaan esimerkiksi globaalin todellisuuden kehittyviä institutionaalisia rakenteita. Erilaiset lähestymistavat ja lähtökohdat tuottavat kirjavan ja sekavan kokonaisuuden alan tutkimuksessa. Yksi suurimmista laajan transnationaalisen (tai globaalin) julkisuuden ongelmakohdista on kysymys siitä, kuinka deliberatiiviset ihanteet voivat toteutua sellaisissa julkisissa, joissa jäseniä on erittäin paljon: kuinka kaikki voisivat saada äänensä kuuluviin?

Koska elämme globalisoituneessa ja keskinäisriippuvaisessa maailmassa, poliittisen päätöksenteon tila on väistämättä globaali. Manuel Castellsin mukaan nyt ihmisillä vastassa on valinta, rakennetaanko maailman poliittinen järjestelmä ilman kulttuurillisesti välittyneitä keskustelua olemassa olevien valtasuhteiden pohjalta vai ryhdytäänkö kehittämään yhteistä globaalia julkisuuspiiriä sellaisten globaalien viestinnän verkostojen varaan, joista kumpuava keskustelu voisi auttaa uudenmuotoista, yhteisymmärrykseen perustuvaa maailman hallintaa. Castellsin mainitsema kansalaisyhteiskunnan puolelle sijoittuva globaali keskustelu olisi *julkista diplomatiaa* (public diplomacy), siis keskustelevien kansalaisten muodostaman julkison diplomatiaa vastakkaisena esimerkiksi hallitustenvälisille neuvotteluille, ja heijastelisi julkison arvoja ja ajatuksia kansainvälisellä areenalla, siis jonkinlaisella julkisuuksien ylätasolla. (Castells 2008, 91.) Pohjimmiltaan laajan transnationaalisen julkisuuden hahmottelut keskustelevat keskenään siitä, missä määrin transnationaalisen julkisuuden teoria voi nojata olemassa olevaan objektiiviseen todellisuuteen ja olemassa oleviin valtasuhteisiin, missä määrin deliberatiivisen demokratian ihanteisiin. Kärjistäessään tilanteen tienhaaramaiseksi joko–tai–valintatilanteeksi Castells tiivistää asian molemmat ulottuvuudet.

Varhaisen Habermasin (2004) julkisuusteoriassaan muotoilema deliberatiivinen ideaali, jossa jokaisella ihmisellä olisi periaatteessa mahdollisuus osallistua konsensusratkaisun muotoilemiseen yhteisessä julkisuudessa muiden kansalaisten kanssa käydyn julkisen keskustelun kautta, vaikuttaa melko mahdottomalta utopialta kansalliselta globaalille tasolle suoraan kopioituna. Muun muassa John Dryzek (2000; 2006) pyrkii ratkaisemaan ongelman korostamalla kansalaisyhteiskunnan verkostojen, kuten kansalaisjärjestöjen, roolia julkisuuden transnationaalilla tasolla. Hänen ajattelutapansa mukaan kansalaisjärjestöt voivat edustaa transnationaalilla tai globaalilla tasolla

kansalaisten joukossa muodostuneita näkemyksiä julkison tavoin ja painostaa transnationaalien tason hallinnon muotoja ottamaan huomioon kansalaisyhteiskunnan näkemykset. Dryzek (mt.) ja Bohman (2007) ovat käyttäneet hyödyksi havaintoja transnationaalien tai globaalien tason vaikuttamisesta sekä vallankäytöstä ja hahmotelleet, millaisia globaali julkisuus ja julkiso voisivat olla. He kumpikin tavallaan ottavat pragmatistisen askeleen pois puhtaan deliberatiivisesta ideaalista, kun he tiedostavat laajan ja kompleksisen ”maailmanyhteiskunnan” tason tuomat hankaluudet. Heillä ja myös Samhatilla ja Paynella (2003) hajautuneessa ja pluralistisessa transnationaalissa julkisessa keskeisiksi keskustelujen välittäjiksi nousevat viestimien lisäksi kansalaisten verkostot ja kansalaisjärjestöt.

Heldin (1995; 1995b) ja Habermasin (1998) kosmopolitanistiset visiot YK:n aseman vahvistamisesta ja sen yleiskokouksen muuttamisesta vaaleilla valittavaksi maailmanparlamentiksi voisivat jossakin mielessä vähentää ongelmakohtia. Se toisi selkeästi maailmaan yhteisen poliittisen projektin ja päätöksentekojärjestelmän, jonka toimista voitaisiin keskustella selkeästi yhtä aikaa eri puolilla maailmaa. Maailmanparlamentti ratkomassa globaaleja ongelmia ja kiistakysymyksiä (kansallisten rinnalla) olisi siten melkoinen yhteisyyden tuoja. Tämäkin vaikuttaa kuitenkin saavuttamattomalta utopialta ja lisäksi voi langeta metodologisen nationalismien ansaan: maailma on siinä helppo nähdä yhtenä valtiona, jolla on ”kansallinen” julkisuus. Ainakaan vielä todellisuus ei ole niin yksinkertainen kuin Held (1995) ja Habermas (1998) ovat visioineet, ja lisäksi ei ole ollenkaan selvää, että julkisuus ei olisi esimerkiksi elitistinen visioiden mukaisessa globaalissa keskitetyssä poliittisessä järjestelmässä. Toistaiseksi maailman valtiovallan tai hallinnon järjestelmän kokonaisuus rakentuu eritasoisista verkostoista, jotka ovat osin päällekkäisiä, osin risteäviä ja osin alakohtaisia. Siihen sisältyvät esimerkiksi erilaiset valtioiden sopimukset ja yhteisten organisaatiot sekä niiden päätökset. Vastaavasti julkisuuksien kirjo on moninainen. Minkäänlaista kaikille suoraan avointa yhtä yleisjulkisuutta on hankala nähdä muualla kuin abstraktiona teorioissa.

Dryzek (2000) vie julkisuusteorian ajatukset julkisosta ja julkisuudesta kansalliselta transnationaalille tasolle. Hän näkee kansalaiset ensisijaisesti julkisena, joka vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon julkisuudessa keskustelemalla, ja hänen mukaansa (poliittinen) julkisuus liittyy tai suuntautuu aina juuri vallankäyttöön. Dryzekin mielestä transnationaalien julkisuuden ja transnationaalien kansalaisyhteiskunnan voi katsoa kattavan saman alueen. Julkisuus on kansalaisyhteiskunnan politisoitunut muoto ja transnationaali julkisuus vastaavasti transnationaalien kansalaisyhteiskunnan politisoitunut aspekti. (Dryzek 2000, 130.) Erityisesti

transnationaalien kansalaisyhteiskunnan ajatuksen kriitikot ja poliittisen vallankäytön perinteisiä suoria muotoja tarkastelemaan tottuneet katsovat kansalaisyhteiskunnan vallan olevan hyvin heikkoa ja epäsuoraa verrattuna esimerkiksi sellaisten vakiintuneiden vallankäyttäjien kuin valtioiden, hallitustenvälisten järjestöjen ja monikansallisten yhtiöiden harjoittamaan vallankäyttöön. Dryzek kuitenkin alleviivaa, kuinka suuri merkitys kansainvälisessä järjestelmässä on transnationaalien kansalaisyhteiskunnan kommunikatiivisella vallalla, joka toteutuu paljolti julkisen kyseenalaistamisen, arvostelun ja tietojen julkistamisen avulla. Niiden kaltaisilla kommunikatiivisilla keinoilla voi muuttaa päätöksiä koskevan puheen ehtoja ja siinä kilpailevien diskurssien voimasuhteita. (Mt., 131.) Käytännössä se vaikuttaa siihen, mitä asioita muodollisessa päätöksenteossa ja sen valmistelussa lopulta otetaan huomioon ja kuinka paljon.

James Bohman (2007) katsoo, että demokratia voisi toimia laaja-alaisissa, monimutkaisissa ja pluralistisissa yhteiskunnissa nimenomaan hajautuneena. Näkemys on vastakkainen mallille, jossa hallinto, demokratia ja julkisuus ovat keskittyneet yhdeksi ja yhteiseksi. Bohman korostaa, että oletus yhden yhteisen deliberatiivisen foorumin välttämättömyydestä täytyy hylätä, jotta demokratian ajatus voisi toimia laaja-alaisissa, monimutkaisissa ja pluralistisissa yhteiskunnissa. Hänen mukaansa myös muut demokratiateorian käsitteet, esimerkiksi julkisuuden normatiivisen ideaalin tai julkison, voi vastaavalla tavalla ”hajauttaa”. (Mt., 30–31.) Jopa globaalien demokratian mittakaavaan voi ainakin yrittää kuvitella sellaisen globaalien julkisuuden tai julkison, joka vastaa kansallista julkisoa. Transformationalistit kuitenkin väittävät, että julkisuus on käymässä läpi rakennemuutosta, mikä avaa uusia mahdollisuuksia uudenlaisten deliberatiivisten julkisoiden syntymiseen – julkisoiden, jotka voivat ylittää jopa poliittisia, kulttuurisia ja kielellisiä rajoja. Bohmanin mukaan globaalissa demokratiassa transnationaalinen julkiso on hajautunut ja paitsi laajuudeltaan myös lajiltaan erilainen kuin kansallisvaltioon yhdistetty julkiso. Ei ole esimerkiksi ollenkaan selvää, onko globaaleja julkisuuksia olemassa samassa mielessä kuin kansalliset julkisuudet on käsitetty. Niitä ei esimerkiksi pysty tarkastelemaan siitä näkökulmasta, ovatko ne heikkoja vai vahvoja (ks. Fraser 1992), koska erottelussa on järkeä vain tietynlaisissa poliittisten instituutioiden kontekstissa, jossa esimerkiksi kansallisen parlamentin funktio on tuoda esiin kansan poliittinen tahto. Tuossa valossa demokratian ongelma on muuttaa heikot julkisuudet vahvoiksi. Bohmanin mukaan on virhe olettaa, että globaalit julkisuudet asettuisivat tämän jaottelun mukaisiksi sen sijaan, että ne muotoutuisivat aivan uudenslaisiksi. (Bohman 2007, 30–32; Fraser 1992.) Bohman ilmeisesti katsoo, että vahvojen sekä heikkojen julkisuuksien jaottelun pohjana on käsitys kansallisvaltiosta julkisuuksien säiliönä ja että globaalien kontekstia ei voi suoraan istuttaa säiliöksi vastaavalla tavalla kansallisvaltion paikalle. Hän (mt., 32) ei takerru analogiaan kansallisen

julkisuuskäsityksen kanssa, vaan sen sijaan maalailee uutta julkisuuden rakennemuutosta, joka avaa mahdollisuuksia uudenlaisten, transnationaalien deliberatiivisten julkisoiden muodostumiselle. Ainakaan vielä kansallisille analogisia globaaleja instituutioita tai hallintojärjestelmiä ei ole näköpiirissä, joskin kosmopolitaneistisia maailmanvaltion tai -hallinnon ideaaleja on pyritty kehittämään (esim. Held 1995; 1995b).

Bohman ei usko, että hajautunut globaali julkiso voisi muodostaa vahvaa julkisuutta, joka muodostaisi yhden yleisen mielipiteen, joka taas välittyisi päätöksentekojärjestelmään ja saisi siellä poliittisen päätöksen muodon. Se vaatisi yhden globaalin tason julkison. Käytännössä niin laajamittakaavaisesta julkisosta puuttuisi kuitenkin se interaktiivinen ulottuvuus, joka tekee julkisesta keskustelusta demokratian olennaisen osan: miljardit kansalaiset eivät tosiasiansa pystyisi käymään väittelyä keskenään. Bohman käy kiinni transnationaalien julkisuuden ja julkison käsitteisiin ja korostaa erilaisten keskustelua välittävien toimijoiden, kuten erilaisten internetissä toimivien kansalaisjärjestöjen, merkitystä (Bohman 2007, 32; 79–84).

[T]he new form of publicity decenters the public sphere; it becomes a public of publics that are not unified in an encompassing public sphere where all communicators participate. Rather than simply offering a new and larger version of the existing public sphere, a decentered social space becomes a public sphere only through the work of agents who engage in reflexive and democratic activity. Participants in such a space, who take themselves to be responsible to those who address them, must first actively constitute it as a public sphere. (Bohman 2007, 32.)

Bohman (2007) siis näkee julkisuuden toimivan eri tasoilla: hän korostaa, kuinka olennaisen tärkeää kaikkien on päästä osallistumaan deliberatioon ja siis antamaan panoksensa julkiseen keskusteluun, mutta *transnationaalien tason* julkisuudelta hän ei edellytä yhtä pitkälle menevää osallistumismahdollisuutta. Sen sijaan hän katsoo, että eri tahot välittävät alemmilla julkisuuden tasoilla ja eri julkisoissa deliberatiivisen demokratian ihanteiden mukaisesti muotoutuneet mielipiteet ja esimerkiksi ongelmien ratkaisuvaihtoehdot transnationaaliin julkisuuteen. Nämä toimijat eivät vain välitä näkemyksiä ja mielipiteitä, vaan itse asiassa rakentavat transnationaalien julkisuuden – toisin sanoen julkisuuden transnationaalien tason. Tuon transnationaalien julkisuuden pohjana on hajautunut sosiaalinen tila, josta voi kehittyä transnationaali julkisuus, jos ja kun erilaiset toimija-agentit ryhtyvät rakentamaan ylijärjestyksellistä julkista keskustelua (mt., 32; 79–84).

Dryzek (2000, 130–131) on Bohmanin kanssa melko lailla samoilla linjoilla nostaessaan transnationaalien keskustelun ja kansalaisten mielipiteen välittäjien rooliin kansalaisjärjestöt. Yksi

esimerkki niistä ovat transnationaalit ympäristöaktivistien järjestöt, jotka voivat toimia valtioiden ja kansainvälisten hallitustenvälisen järjestöjen, kuten Maailman kauppajärjestön, vastustajina ja kriitikkoina tai niiden yhteistyökumppaneina. Samoin ne voivat toimia valtioiden sisällä tai kansallisista rajoista piittaamatta. Ne voivat liittoutua toisten järjestöjen tai valtioiden kanssa esimerkiksi kansalaisiaan sortavaa hallitusta vastaan. Ne voivat myös edistää ihmisten ymmärrystä sosiaalisissa ja ympäristöasioissa ja saada ihmisjoukkoja tai yrityksiä toimimaan vastuullisemmalla tavalla.

Myös Habermas puhuu järjestöjen merkityksestä ja potentiaalista kuvaillessaan ihanteellista keskustelevaa demokratiaa teoksessa *Between Facts and Norms* (Habermas 1996). Habermasin mukaan *organisoituneet yksityiset intressit*, käytännössä siis etu- ja kansalaisjärjestöt, muodostavat *elämismaailman* ja *systeemimaailman* (systeemin) välisen kosketuspinnan, toisin ilmaisten kansalaisten ja hallinnon järjestelmän kosketuspinnan, ja tuovat kansalaisten parista nousevat tavoitteet ja kokemukset yhteyteen poliittisten ja myös taloudellisten päätöksentekoprosessien kanssa (mt.). Habermas (2004, 390–395) on nähnyt juuri kansalaisten vapaaehtoisessa järjestötoiminnassa toivoa siksi, että ne tuovat erilaisista elämismaailmoista arvoja, teemoja, panoksia ja argumentteja totuuden yhteistoiminnalliseen etsimiseen. Demokraattisille elimille uskotun ja vastuullisiin ratkaisuihin johtavan mielipiteenmuodostuksen on kuitenkin pystyttävä olemaan riittävän avoin näille vaikutteille (mt.). Monitasoisista maailmanjärjestystä pohtiessaan Habermas (2007, 335) katsoo, että republikanistiseen ajatteluun pohjautuvassa deliberatiivisessa demokratiassa monitasoisessa maailmanjärjestyksessä maailman kansalaisia (world public) edustavat kansalaisjärjestöt, jotka valvovat kansallisvaltioiden kansallista päätöksentekoa ja päätösten valmistelua. Jo nyt tavalliset kansalaiset ovat saaneet nostettua kansallisen tason ongelmiaan globaaliin julkiseen keskusteluun transnationaalien kansalaisjärjestöjen kautta ja siten edistää sitoutumista ongelmanratkaisuun sellaisissa asioissa, jotka jakavat yhteiskuntaa (Dryzek 2006, 60). Dryzek ottaa tästä esimerkiksi öljyntuotannon aiheuttamista ympäristötuhoista kärsineen nigerilaisen Ogoni-kansan, joka sai keskusteluyhteyden aikaan vastapuolensa kanssa juuri kansalaisjärjestöjen kautta (mt.).

Archibugin (2008, 76–84) mukaan kosmopoliitissa globaalissa demokratiassa erilaisilla kansalaisjärjestöillä ja kansanliikkeillä on suuri merkitys demokratian ja päätösten legitimoinnin kannalta. Ne muodostavat globaaliin kansalaisyhteiskuntaan rakenteet, joiden kautta kansalaiset voivat edistää näkemyksiään laajassa sosiaalisessa todellisuudessa, jossa heidän yksin olisi vaikea saada ääntään kuuluviin ja päästä osalliseksi julkiseen toimintaan merkityksellisellä tavalla. Se, että

nämä järjestöt ja liikkeet voisivat todella edustaa globaalin kansalaisyhteiskunnan jäseniä, edellyttää niiden sisäistä demokraattisuutta, eikä pelkästään sitä, että ne väittäisivät edustavansa yleistä hyvää (mt., 82–84).

Transnationaalinen (tai globaalinen) julkisuuden voi käsittää rakentuvan myös kansainvälisen hallinnon erilaisten muotojen varaan, kuten valtioita sitovien liittojen ja järjestöjen lakien, sääntöjen ja sopimusten neuvottelun ympärille (Samhat & Payne 2003; Bohman 1999). Esimerkiksi kansainvälisen politiikan tutkimuksen näkökulmia hyväksi käyttävien Samhatin ja Paynen mukaan transnationaalinen (globaalinen) julkisuus rakentuu parhaiten monimuotoisen ja aihealueittain jakautuneen kansainvälisen hallinnan ympärille ikään kuin osajulkisuuksiksi. Myös he korostavat kansalaisjärjestöjen merkitystä globaalisen julkisuuden rakentumisessa: niiden rooliin kuuluu välittää kansalaisten näkemyksiä ja keskustelua alatasolta transnationaalisen tai globaalisen tason hallinnon järjestelmään. Näin toimiessaan ne ylläpitävät tai edistävät transnationaalisen tason julkista keskustelua ja legitimoivat kansainvälisen hallinnon muotojen valtaa. (Samhat & Payne 2003.) Samhatin ja Paynen mukaan kansainvälisen hallinnon laajeneminen ja kansalaisjärjestöjen kasvava vaikutus näihin hallinnon muotoihin luovat uutta ja konkreettista potentiaalia globaalisen demokratian rakentamiseksi. Niissä globaalisen kansalaisyhteiskunnan toimijat pyrkivät tuomaan esille muitakin näkökulmia ja niiden lisäksi, jotka yksin valtiot olisivat viemässä sen käsiteltäväksi. (Mt., 294–295.)

Samhat ja Payne pyrkivät rakentamaan transnationaalisen julkisuuden mallia, joka parhaiten vastaisi olemassa olevia institutionaalisia rakenteita. Heidän näkemyksessään transnationaalista julkisuudesta on paljon samaa kuin Dryzekillä (2000; 2006) ja Bohmanilla (2007). Varsinainen transnationaalisen tason julkisuus jää Samhatilla ja Paynella kuitenkin käsittäökseni muita selkeämmin kansainvälisen hallintokoneiston piirissä toimivien eliittien varaan. Siksi heidän näkemyksessään syntyy perustavanlaatuinen ristiriita julkisuusteorian keskeisimmän ajatuksen kanssa. Julkisuusteorian ja deliberatiivisen demokratian ydin on kuitenkin siinä, kuinka tavalliset kansalaiset voivat päästä keskustelemaan julkisuudessa yhteisistä asioista ja ongelmista muodostaakseen julkisia mielipiteitä, jotka päätöksentekojärjestelmä muuttaa laeiksi. Siksi kansainvälisen hallinnon varaan jäävä julkisuus jää vähintään osin etäälle habermasilaisista ihanteista (esim. Habermas 1996) ja omista lähtökohdistani.

Koopmans, Neidhardt ja Pfetsch (2000) pohtivat, millaisissa olosuhteissa monikulttuurisen ja moniarvoisen Euroopan unionin julkisuus voisi toteutua, ja vertaavat EU-julkisuutta olemassa

oleviin, hyvin heterogeenisiin Alankomaiden ja Sveitsin julkisuuksiin. He uskovat, että transnationaalien julkisuuden tason ei tarvitsisi ainakaan aluksi olla välttämättä muuta kuin eliittijulkisuutta, jos kansalliset julkisuudet eurooppalaistuvat riittävästi. Julkisuuksien eurooppalaistumisella he tarkoittavat, että unionin asiat olisivat niissä esillä tarpeeksi ja saisivat aikaan sellaista kansalaisvaikuttamista, esimerkiksi järjestötoimintaa, joka kohdistuu nimenomaan unionin instituutioiden toimiin ja päätöksiin. Tämä tuo mieleen Bohmanin (2007) ja Dryzekin (2000) hahmotteleman välittäjien julkisuuden, joka toteutuu, kun esimerkiksi järjestöt tuovat kansalaisten keskusteluissaan kehittämiä näkemyksiä esille hajautuneen ylikansallisen hallinnon vastinparina.

Kun transnationaalista julkisuutta lähdetään määrittelemään julkisuusteorian pohjalta, on otettava huomioon deliberatiivisen demokratian perusajatus. Olennaista siinä on kaikkien kansalaisten mahdollisuudet päästä vaikuttamaan tasa-arvoisesti julkisessa keskustelussa muotoutuvaan yleiseen mielipiteeseen ja sitä kautta sellaiseen poliittiseen päätöksentekoon, jonka vaikutuspiirissä he ovat. Sen vuoksi transnationaali julkiso ei voi rajautua pelkkään eliittiin, koska silloin transnationaali julkisuus olisi vain eliittien keskinäistä julkisuutta. Sen sijaan julkisuuden idea on olla pohjimmiltaan oltava pohjimmiltaan avoin ja inklusiivinen. Tässä muotoilussa julkiso on perin abstrakti käsite, ja reaali maailmassa tämä keskustelijoiden joukko muodostuu moninaisista keskustelevista ryhmistä, joita yhdistää kytkös samaan poliittiseen projektiin.

Samhatin ja Paynen (2003) kehittämä ajatus kansainvälisen hallinnon verkostoista julkisuutena ja Dryzekin sekä Bohmanin pohdinnat näkemysten välittymisestä julkisuuden tasoilta toiselle vaikuttavat järkeviltä siinä mielessä, että esimerkiksi kansalliset huolenaiheet voivat nousta keskusteluihin eri maissa ja lopulta päätyä kansainvälisten hallinnon muotojen agendalle, jolloin esimerkiksi valtiot ja järjestöt ottavat niihin ja niistä tehtyihin päätöksiin kantaa. Tällaisessa ajattelussa yksi yhtenäinen yleisjulkisuus jää korkeintaan abstraktiksi. Se on varsin ymmärrettävää, jos puhutaan esimerkiksi maailman kokoluokasta, jossa potentiaalisia julkison jäseniä on miljardeja. Toinen kysymys on se, voidaanko silloin enää puhua julkisuudesta ainakaan habermasilaisissa mielessä, jos kansalaisten tasa-arvoisuus julkisessa keskustelussa jää kyseenalaiseksi.

Perinteiseen julkisuuskäsitykseen verrattuna transnationaali julkisuus vaikuttaa pakenevan selkeää ja yhdenmukaista määritelmää. Yksi hankaluus on ollut, että transnationaalisuuteen liittyy ajatus poliittisten yhteisöjen rajojen hajautumisesta, kun taas julkisuus on ollut perinteisesti juuri selkein rajoin rajattuun poliittiseen yhteisöön kytkeytynyt. Kun poliittisen yhteisön rajoista on tullut yhä

elävämpiä ja ylijärjaisempia, niihin kytkeytyville julkisuuksillekin on hankala hahmottaa rajoja. Transnationaalinen julkisuuden määrittely johtaa käsitteellisiin ongelmatilanteisiin, jos vanhoista julkisuuden normeista pidetään kiinni. Hannu Nieminen (2008) katsoo, että esimerkiksi eurooppalaisen julkisuuden tutkimus kansallisen julkisuuden näkökulmasta ei ole siksi kovinkaan hedelmällistä, ja hän huomauttaa, että legitimititeettiongelmia ei ole vain transnationaalilla vaan vastaavasti myös kansallisvaltioiden tasolla. Niemisen mukaan ”sellaisia kansallisia inklusiivisia julkisuuksia, joita vahvat kansalliset identiteetit ja niille rakentuva demokraattinen legitimitetti ylläpitäisivät, ei näytä olevan missään” (mt., 46). Niemisen mielestä transnationaaleja julkisuuksia olisi parempi tarkastella sosiaalisten verkostojen ja niiden varaan rakentuvien julkisuuksien näkökulmasta. Hänen lähtökohtansa on, että yksilöt kiinnittyvät yhteiskuntaan ensisijaisesti erilaisten sosiaalisten verkostojen kautta. Jotkut näistä verkostoista ovat luonteeltaan lähiverkostoja, jotkut paikallisia, jotkut maanlaajuisia ja jotkut transnationaalisia. Julkisuus toimii verkostojen välisten konfliktien ratkaisuforumina, neuvottelujen paikkana. Samalla verkostoilla on omat sisäiset kommunikaatiojärjestelmänsä, joiden välityksellä ne määrittelevät jäsenilleen julkisen keskustelun tulkintoja. Niemisen mukaan tällainen sosiaalisten verkostojen käsitteen ”valjastaminen” julkisuustutkimukseen voisi auttaa sitä lähestymään kohdettaan realistisesti ja vapauttaa sitä sellaisesta turhasta normatiivisuudesta, joka näyttää johtavan tarpeettomasti käsitteellisiin umpikujiin. Samalla julkisuusteoria kuitenkin pystyisi säilyttämään olennaisimman normatiivisen ytimensä, jonka mukaan yksilön on voitava osallistua ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. (Nieminen 2008, 40–47.)

5.2 EU-julkisuuden tutkimus johdattaa ongelmakohtiin

Transnationaalista julkisuutta on pohdittu osana demokraattisempia maailmanjärjestyksiä, mutta paljon myös EU:n demokratiavajetta koskevan keskustelun yhteydessä. Muutenkin juuri Euroopan unionin julkisuuden mahdollisuutta ja sen toteutumista on tutkittu viime vuosina melko paljon. Suurin osa eurooppalaisesta julkisuudesta käydystä keskustelusta liittyy deliberatiiviseen käsitykseen demokratiasta (Nieminen 2008, 54). Näiden tieteellisten keskustelujen ja tutkimusten aiheena on lähtökohtaisesti transnationaalinen julkisuus, sillä unioni koostuu joukosta kansallisvaltioita ja sen julkisuus olisi siten eri kansallisuuksista koostuvan transnationaalisen julkisuuden keskustelun ja tahdonmuodostuksen tila. Euroopan unionia on pidetty tyypiesimerkkinä transnationaalista yhteisöstä.

Tutkimuksesta on mahdollista erottaa kaksi täysin vastakkaista näkemystä eurooppalaisen julkisuuden olemassaolosta: toisen ääripään mukaan eurooppalainen julkisuus on mahdoton, toisen mukaan se on jo olemassa (Mörä 2006, 2–6). Hannu Nieminen (2008) puolestaan erottaa tutkimuskirjallisuudesta neljä tapaa lähestyä eurooppalaista julkisuutta ja sen toteutumisen mahdollisuuksia. Erittelystä on nähdäkseni hyötyä muitakin transnationaalien julkisuuden mahdollisia muotoja koskevissa pohdinnoissa. Nieminen (mt.) jakaa lähestymistavat seuraavasti:

- 1) pragmaattinen, jonka mukaan julkisuuden edellytykset ovat olemassa,
- 2) prosessuaalinen, jonka mukaan julkisuuden kehittymisen prosessi on käynnissä,
- 3) skeptinen, jonka mukaan edellytykset eivät ainakaan vielä täyty, ja
- 4) kriittinen, jonka mukaan julkisuuden tavoitteet ja lähtökohdat on väärin asetettu.

Pragmaattiselle lähestymistavalle ominaista on, että eurooppalaista julkisuutta ei pidetä niinkään teoreettisena ja poliittis-filosofisena kysymyksenä kuin käytännön asiana. Suhtautuminen on ominaista erityisesti EU:n hallinnolle, joka on pyrkinyt kuromaan pienemmäksi EU-hallinnon ja kansan välistä kuilua sekä ratkaisemaan unionin legitimaatio-ongelmia. Toimet ja esitykset ovat olleet lähinnä teknisiä ja liittyneet enimmäkseen EU:n elinten ulkoisen viestinnän parantamiseen. EU:n julkisuus nähdään ratkaisuna yleisön unionia kohtaan tuntemaan luottamuspulaan. (Nieminen 2008, 24–26.)

Prosessuaalisen näkökulman mukaan Euroopan unioniin olisi luotava deliberatiivisen demokratiateorian mukainen julkisen mielipiteen muodostusprosessi, johon kaikki EU-kansalaiset voisivat osallistua tasavertaisesti. Siksi eurooppalainen julkisuus ei ole vain toimeenpanon ja käytännön ongelma, vaan vaatii myös poliittisten rakenteiden muuttamista. Näkökulman kannattajien mielestä siihen suuntaan ollaan menossa. Prosessuaalinen näkökulma näkee eurooppalaisen julkisuuden muotoutumisen prosessiksi, joka etenee käsi kädessä Euroopan integraation kanssa. Keskeiseksi siinä syntyväksi asiaksi koetaan kollektiivinen eurooppalainen identiteetti, jonka perustalle julkisuus rakentuu. Prosessuaalisen näkökulman edustajat myöntävät Euroopan kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ongelmaksi. Samalla he kuitenkin katsovat utopistiseksi ajatella, että eurooppalainen julkisuus toteutuisi kaikille Euroopan kansalaisille samanlaisena, yhtenä ja yhtenäisenä mediajulkisuutena, ja realistisemmaksi nähdään tilanne, jossa eri maiden mediat käsittelevät samaan aikaan samoja asioita samanlaisista näkökulmista. Silloin eurooppalainen transnationaalinen julkisuus muodostuisi kuin luonnostaan toisiinsa lomittuvista kansallisista julkisuuksista, joissa käytävät julkiset keskustelut lopulta limittyvät yhteen. (Nieminen 2008, 27–30.) Joidenkin mielestä demokraattinen osallistuminen Eurooppaa koskeviin asioihin

edellyttää silti viime kädessä ainakin jonkinlaista yhdellä ja samalla tasolla toimivaa mielipiteenmuodostusta, minkä vuoksi ajatus yhdestä yhteisestä julkisuudesta olisi hyväksyttävä (mt., 30; esim. Eriksen 2005).

Myös *skeptisen* näkökulman edustajat tarkastelevat eurooppalaista julkisuutta deliberatiivisen teorian lähtökohdista, mutta he eivät näe yhteisen julkisuuden kehitystä itsestään selväksi tai itseohjautuvaksi luontaiseksi prosessiksi. Prosessuaalisen näkökulman tavoin skeptikot näkevät keskeiseksi eurooppalaisen identiteetin synnyn, joka on kytköksissä julkisuuden syntymiseen. Skeptisestä näkökulmasta huolta on herättänyt esimerkiksi Euroopan vajaan jäännyt yhdentymiskehitys, joka ei ole edistänyt yhteiseurooppalaisen identiteetin muodostumista ja yhteisten arvojen vahvistumista, sekä havainnot siitä, että yhteiseurooppalaista mediajulkisuutta ei ole syntynyt. (Nieminen 2008, 30–35.) Ainakaan vielä EU:lle ei ole syntynyt kansallista julkisuutta tai julkista keskustelua vastaavaa yleisjulkisuutta (esim. Baisnée 2007). Sen sijaan julkisuus on pysyttäytynyt kansallisissa yksiköissä ja transnationaalit uutisaiheet on edelleen tavalla tai toisella käsitelty kansallisista näkökulmista (mm. Habermas 1996, Trenz 2008). Päätöksentekoeleimiltä ja julkiselta keskustelulta puuttuu yhteys, mikä on legitimaatio-ongelma jo sinänsä (Nieminen 2008, 32). Skeptisen näkökulman mukaan eurooppalaisen identiteetin ja julkisuuden synnylle voidaan luoda edellytykset vain sellaisilla EU:n poliittisten rakenteiden uudistuksilla, jotka antavat jäsenmaiden kansalaisille mahdollisuuden sekä suoraan vaikuttaa EU:n päätöksentekoon että arvioida sitä julkisesti. Siten transnationaali eurooppalainen julkisuus ja identiteetti rakentuisivat kansalaisia yhdistävien asioiden ja merkitysten ympärille vastaavasti kuin kansalliset vastineensa syntyivät kansallisvaltioiden rakentamisen yhteydessä. (Mt., 33–35.)

Kriittisen näkökulman edustajia yhdistää kriittinen lähestymistapa deliberatiiviseen teoriaan. Heidän mukaansa koko eurooppalaista julkisuutta koskevan keskustelun lähtökohdat on väärin asetettu, koska ne perustuvat habermasilaiseen käsitykseen julkisuudesta. (Nieminen 2008, 35–39.) Kriittisen näkökulman edustajiin lukeutuu esimerkiksi deliberatiivisen demokratian sijaan agonistisesta pluralismista, eli radikaalista pluralistisesta demokratiamallista, kirjoittanut Chantal Mouffe (2009).

Oma transnationaalinen julkisuuden lähestymistapani on lähimpänä prosessuaalista ja skeptistä näkökulmaa, koska nekin lähtevät liikkeelle deliberatiivisesta teoriasta. Niemisen erittely osoittaa, että transnationaalinen julkisuuden käsitteellistämisen ongelmat liittyvät yhtenäisyyden ja moninaisuuden ongelmaan, joka ulottuu niin identiteetteihin, kulttuuriin, kieleen, poliittisiin

rakenteisiin ja mediajärjestelmään. Tämä ei koske vain eurooppalaista julkisuutta, vaan EU-julkisuuteen liittyvät ongelmat voidaan nähdä muussakin transnationaalia julkisuutta koskevassa teoriassa. Siksi sovellan EU-julkisuuteen liittyvää tutkimusta transnationaaliin julkisuuteen yleisemmin. Ongelmat voivat vaikuttaa jopa syvemmillä, jos julkisuuksia ajatellaan esimerkiksi maantieteellisin rajoin rajatuiden poliittisten yhteisöjen yhtenäisten keskustelutilojen sijaan esimerkiksi kansalaisjärjestöjen verkostoina, jotka ovat levittäytyneet eri maihin ja tavoittavat niiden väestöstä jatkuvasti vain vähemmistön.

Transnationaalien julkisuuden käsitteellistämisen ongelmana on ollut se, että julkisuus on ymmärretty ensisijaisesti osana kansallista demokratiaa, jossa kansallisvaltio on jonkinlainen julkisuuden sisältävä säiliö, joka pitää yhteisöä koossa. Tästä näkökulmasta transnationaalien julkisuuden mahdollisuus on jopa kielletty. Saman ajattelumallin mukaisesti poliittisen yhteisön yhteisen kielen ja yhteisen kulttuurisen ymmärryksen on katsottu olevan julkisuuden perusta. (Trenz 2008, 6.) Niemisen (2008) EU-julkisuuden näkökulmien erittely johdattaa kiinni transnationaalien julkisuuden ongelmiin. Vaikka voidaan osoittaa, että julkisuuden ja kansallisvaltion yhteen kytkeminen ei ole ainakaan välttämätöntä (esim. Fraser 2007), ongelmaksi jää helposti yhteisen kielen ja yhteisen kulttuurisen ymmärryksen tai vastaavan eri ihmisjoukkoja yhteen sitovan tai kokoavan yhteisen viitekehyksen puuttuminen. Siihen liittyvät transnationaalille julkisuudelle listatut edellytykset ja ongelmakohdat, joihin seuraavaksi syvennyn.

5.3 Transnationaalien julkisuuden edellytyksiä ja ongelmia

5.3.1 Crackin edellytykset verkostoista: julkisuuden infrastruktuuri

van Dijk (2006) käsitys informationalistisesta verkostoyhteiskunnasta on yksi lähestymistapa, jolla postmodernin, globalisaatiokehityksen kokeneen maailman voi tehdä ymmärrettäväksi. Sitä hyödyntää Angela Crack (2007), joka sovittelee habermasilaista julkisuutta yhteen van Dijkin verkostoyhteiskunnan kanssa. Kun Habermasilla (2004) julkisuuden edellytykset olivat median instituutiot, hallinnon instituutiot ja kansalaisyhteiskunnan instituutiot, Crack (mt., 345–352) muotoilee vastaavalla tavalla transnationaalien julkisuuden välttämättömiksi edellytyksiksi 1) viestintäverkotot, 2) hallintoverkotot ja 3) transnationaalit kansalaisaktivistien verkotot. Nämä seikat muodostavat ikään kuin sen infrastruktuurin, jota ilman transnationaali julkisuus ei muodostu ja toimi.

Viestintäverkostoista puhuessaan Crack (2007, 345) korostaa eroa perinteisen julkisuusteorian näkemykseen siitä, että julkiso olisi yhteydessä johonkin maantieteelliseen alueeseen ja sen rajaamaan poliittiseen järjestelmään. Hänen mielestään deliberaation poliittis-institutionaalinen konteksti on edelleen hyvin merkittävä mutta sitä voi käsitellä viestinnän verkostoista analyttisesti erillisenä kategoriana, hallinnon verkostoina, sen sijaan, että poliittisen hallinnon ja sen rajat kytkisi ajatuksellisesti suoraan julkisuuteen ja julkisoon. Crack (mt., 346) huomauttaa, että julkisen keskustelun piirre historiassa yleensä ollut virtuaalisuus: keskustelu on useimmiten ollut esimerkiksi pitkien välimatkojen yli lehtien välityksellä tapahtuvaa sen sijaan, että se olisi ollut kasvokkaista. Crackin mukaan välittynyt keskustelu on jopa laajan ja kompleksisen sosiaalisen organisoitumisen edellytys. Kansalliset rajat ylittävä kansalaisten keskinäinen viestinnällinen verkostoituminen voi vaikuttaa haasteeltakin, mutta tekniikka transnationaaleille viestinnän verkostoille on jo olemassa (Crack 2007; Held 1995, 123). Erityisesti internet on jo demokratisoinut viestintää radikaalilla tavalla, luonut uusia viestinnän verkostoja ja antanut välineitä transnationaalille kansalaisten keskustelulle ja näkemysten esiin tuomiselle.

Crackin luettelemat viestinnän, hallinnon verkostot eivät yksin kuitenkaan täysin riitä julkisuuden perustaksi, vaan perusedellytysten lisäksi tiettyjen laadullisten seikkojen täytyy toteutua. Se vaatii tiettyjen julkisuutta tukevien instituutioiden olemassaoloa. Laadulliset edellytykset ovat tuttuja habermasilaisesta julkisuudesta: median tulisi olla avoin ja riippumaton, hallinnon rakenteiden tulisi ottaa julkinen mielipide huomioon ja olla sille tilivelvollinen sekä kansalaisyhteiskunnan instituutioiden tulisi valvoa deliberaation peruseräiteiden toteutumista. Crackin mukaan edellytysten ja laadullisten vaatimusten kohtaaminen jollakin aihealueella voi tuottaa merkityksellistä kriittistä dialogia ja transnationaalille julkisuudelle sopivan ympäristön. (Crack 2007, 345.)

Crackin malli on linjassa myös sen kanssa, millaiseksi Bohman (2007) ja Dryzek (2000) transnationaalien julkisuuden hahmottavat. Bohman (1999, 506) esittää, että kansainvälisestä kansalaisyhteiskunnasta (vrt. Crackin transnationaalit kansalaisaktivistien verkostot) ei voi tulla julkisuutta ilman sellaisia kansainvälisiä instituutioita, joiden ympärille julkisuus voi muodostua ja joita ihmiset voivat kannattaa tai vastustaa. Hallinnon verkostojen ja kansalaisten suhteessa on kysymys samasta julkison ja hallinnon suhteesta, jonka myös Dewey (2006) ja Habermas (2004) nostavat esiin: julkiso on hallinnon vastapari, sen ohjailija ja kriitikko. Aivan kuten Held (1995) asettaa kansainväliset hallinnon instituutiot kosmopoliitin demokratian tukirangaksi, Crack (2007) korostaa transnationaalien julkisuuden edellytyksenä transnationaaleja hallinnon verkostoja. Myös

Bohmanin näkemyksen mukainen transnationaali julkisuus vaatii tuekseen jonkinlaisen ylikansallisen hallinnon, mutta Heldistä poiketen Bohman korostaa, että sen ei tarvitse olla keskitetty, vaan kokonaisuuden voi muodostaa myös joukko erilaisia, eri politiikan ja yhteiskuntaelämän osa-alueita koskevia sopimuksia, joita muodostetaan ja valvotaan ylikansallisesti (Bohman 1999). Siten Bohmanin näkemys vastaa Crackin (2007) ajatuksia, joissa hallinnon verkostot lukeutuvat transnationaalien julkisuuden edellytyksiin. Myös Crackin laadulliset vaatimukset ovat Bohmanin (2007) transnationaalien demokratian ja transnationaalien julkisuuden periaatteiden kanssa enemmän kuin samanhenkisiä. Lisäksi Crackin tapa artikuloida transnationaalit kansalaisaktivistien verkostot transnationaalien julkisuuden edellytyksiksi istuu yhteen sen kanssa, kuinka Dryzek (2006), Bohman (2007) ja Habermas (1996) näkevät erilaisten kansalaisjärjestöjen ja muiden vastaavien organisaatioiden roolin olennaiseksi globaalien demokratian kannalta.

5.3.2 Yhteisen kielen kysymys

Poliittisen yhteisön yhteisen kielen vaatimus nousee esille usein yhtä lailla kosmopoliittisen demokratian kritiikissä kuin transnationaalien demokratiaa ja transnationaaleja julkisuuksia koskevassa tieteellisessä keskustelussa. Näihin asioihin skeptisesti suhtautuvat asettavat kosmopoliitille tai transnationaalille yhteisölle usein vertailukohdaksi kansallisvaltion, jonka jäseniä sitoo yhteen yhteinen kieli. Philip Schlesinger (2003, 4) asettaa kyseenalaiseksi, voiko esimerkiksi Euroopasta puhua *yhtenä* kommunikatiivisena tilana ollenkaan, koska kielelliset rajat jakavat maanosan moniin osiin. Euroopan unionissa jo virallisia kieliä on parikymmentä ja todellisia kielialueita vielä lukuisampia. Kielelliset erot ilmentävät myös kulttuurillisia eroja. (Mt.) Koko maailman mittaluokassa kielten ja kulttuurien moninaisuus on luonnollisesti vielä laajempi, ja kieliongelma korostuu globaalien julkisuuksien yhteydessä.

Tällaiselle ajattelulle on esittänyt kritiikkiä muun muassa Marianne van de Steeg, jonka mukaan on virheellistä olettaa, että eri äidinkieltä puhuvat eivät pystyisi kommunikoimaan keskenään. Eri kielitaustoista tulevien keskustelussa merkitysten välittäminen ja ymmärtäminen vaatii enemmän ponnistuksia kuin samaa äidinkieltä puhuvien, mutta viestintää se ei estä. Kun puhutaan mediavälitteisestä julkisuudesta, kieli ja kommunikaatio eivät ole sama asia. Media pystyy kääntämään puheenvuorot kielestä toiseen niin, että eri puhujat pystyvät seuraamaan eri äidinkieltä puhuvien julkista keskustelua ja parhaimmillaan jopa ottamaan siihen osaa omalla kielellään. (van de Steeg 2002, 502–504.) Tätä viestimet tekevät myös näennäisesti saman äidinkielen puhujien

kesken, kun se jatkuvasti kääntää puheenvuoroja erilaisten sosiaalisten ryhmien puheenparsista ja suomen murteista rivikansalaisten ymmärtämälle yleiskielelle.

EU:ssa kielellistä ja kulttuurillista moninaisuutta on pidetty rikkautena, ja moninaisuuden ongelmaa on pyritty ratkaisemaan kansalaisten vieraiden kielten taitoa lisäämällä: kyky ymmärtää vieraita kieliä ja viestiä niillä on nimetty kunnianhimoisesti eurooppalaisen kansalaisen perustaidoksi (Euroopan yhteisöjen komissio 2003, 3–7). Samalla englannista on alkanut muodostua unionin *lingua franca* (Schlesinger 2003, 4–6). Euroopassa kehitys näyttää vievän kohti englannin kehkeytymistä poliittisen yhteisön yleiskieleksi. Euroopan komissio on havainnoinut, että englannin kielestä on kehkeytynyt jonkinlainen yleiskieli myös maailmanlaajuisessa viestinnässä (Euroopan yhteisöjen komissio 2002, 7). Tämä näkyy arkipäivässäkin: englannin käyttö *lingua francana* on tavallista vaikkapa internetin keskusteluissa sekä nykyisin jopa suomalaisten ja ruotsalaisten kohtaamisissa.

Yhteisen kielen edellytys ei ole ongelmaton. Archibugi (2002, 30) huomauttaa, että kysymys yhteisestä kielestä on myös nykyisten valtiomuodostelmien ja niiden demokratian ongelma vastaavalla tavalla kuin se olisi esimerkiksi kosmopoliitin yhteiskunnan toimimisen ongelma. Vaikka kansankielet ovat vaikuttaneet kansakuntien ja kansallisvaltioiden syntyyn, nykyisetkin maailman valtiot ovat monikielisiä yhteisöjä: niissä puhutaan yleisesti useita eri äidinkieliä, ja yhden valtion sisällä ei välttämättä ole yhtään yhtä tiettyä kieltä, jota jokainen kansalainen osaisi käyttää. Tältä pohjalta nähtynä vaatimus yhdestä yhteisestä kielestä monikansallisen yhteisön perustana tulee jossain määrin kyseenalaiseksi ja voi vaikuttaa jopa tuulesta temmatulta. Jo nykyiset valtiot osoittavat, että monikieliset poliittiset yhteisöt ovat mahdollisia (mt.).

5.3.3 Yhteiset uutisagenda, keskustelunaiheet ja viestimet

Yhteisen kielen vaatimuksen esittäneen Philip Schlesingerin (1999) mukaan transnationaali julkisuus edellyttäisi myös yhteistä uutisagenda. Schlesinger puhuu nimenomaan Euroopan kontekstissa: hänen mukaansa eurooppalainen julkisuus edellyttäisi, että olemassa olisi yhteinen eurooppalainen uutisagenda ja että tuo uutisagenda olisi osa eurooppalaisten yleisöjen jokapäiväisiä uutistottumuksia. (Schlesinger 1999, 276–277.) Euroopan unioni tuottaa jatkuvasti runsaasti uutisaiheita politiikan saralta, mutta selkeästi koko unionin yhteisen uutisagendan toteutuminen voi olla hankalampaa jo kansallisten uutisaiheiden ja painotusten vuoksi. Schlesinger puhuu erityisesti Euroopan tapauksesta, mutta hänen vaatimuksensa yhteisistä ajattelun- ja keskustelunaiheista,

niiden yhteisestä käsittelystä ja samastumisesta osaksi samaa poliittista yhteisöä voi katsoa koskevan vastaavasti transnationaaleja julkisuuksia yleisesti. On hyvä kysymys, mitä Schlesingerin edellytys yhteisestä kansalaisten arkeen saakka yltävästä uutisagendasta oikein tarkoittaa. Ainakin jossain määrin arkeen saakka yltävä uutisagenda toteutuu ainakin suurimpien mediatapahtumien osalta. Esimerkiksi vuoden 2001 New Yorkin kaksoistorneihin tehty terrori-isku, Aasian tsunami vuonna 2004 ja Haitin maanjäristykset vuonna 2010 olivat sellaisia transnationaaleja uutistapahtumia, jotka näkyivät varmasti ainakin länsimaisten kansalaisten arjessa.

Julkisuuden kannalta kiinnostavampi ilmiö on kuitenkin ratkaisua vaativien globaalien ongelmien nouseminen uutisagendalle ja keskustelujen aiheeksi. Kuten olen aiemmin esittänyt, julkiso syntyy tai kokoontuu keskustelemaan nimenomaan yhteisistä ongelmista. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjuminen edellyttää globaaleja toimia, koska yksittäisten valtioiden toimintaedellytykset eivät sitä riittä ratkaisemaan. Nähdäkseni transnationaalinen julkisuuden kannalta yhteisen agendan vaatimuksen keskeisin ja perustavanlaatuisin merkitys on se, että laajalle alueelle levinneet kansalaiset pystyisivät keskustelemaan ja esittämään näkemyksensä ylipäättään samasta aiheesta.

Jos julkisuuden edellytykseksi kirjataan yksi mediajärjestelmä, joka kattaa kaikki kansalaiset, samaistetaan julkisuus mediajärjestelmään. Media ja julkisuus ovat kuitenkin kaksi eri asiaa, vaikkakin ne ovat yhteydessä toisiinsa. Viestimet kannattelevat julkisuutta, antavat paikkoja julkisuudessa tapahtuvalle keskustelulle sekä välittävät julkisen keskustelun puheenvuoroja. Julkisuus muodostuu julkisesta keskustelusta, jota useat eri toimijat käyvät ollen yhteyksissä esimerkiksi sanomalehtien sivujen välityksellä. (van de Steeg 2002, 502–503.) Yksikin viestin voi kannatella omaa pientä julkisuuttaan. Niin ikään viestinten voi katsoa muodostavan erilaisia julkisuuden areenoita tai osajulkisuuksia, mutta vastaavasti niissä käytävien keskustelujen voi katsoa olevan yhteydessä toisiinsa ja muodostavan pluralistisen julkisuuden (Habermas 1996, 373–387). Tällä tavoin hyvinkin monimuotoisille ja kirjaville poliittisille yhteisöille, joissa toimii lukuisia esimerkiksi alueen ja kielen mukaan jakautuneita viestimiä ja osajulkisuuksia – esimerkiksi EU:lle – voi mieltää mahdolliseksi jonkinlaisen yhteisen, viestinten varaan rakentuvan julkisuuden.

Perinteisesti mediavälitteinen julkisuus on perustunut ei-interaktiivisen lehdistön, television ja radion varaan. Vuosituhannen vaihteen aikoihin on kuitenkin tapahtunut jotain merkittävää: internet ja siihen perustuvat suljetut intranet-verkot ovat edistäneet julkisuuden käsittämistä alueista irrallisena osallistumisen tilana. Nettitekniikka on laajentanut sitä prosessia, jossa yksilöiden mielipiteet muodostavat yhteisöllisen, julkisen mielipiteen. (Splichal 2006, 9.) Slavko Splichalin

(mt.) mukaan uudet, virtuaaliset tilat, joissa julkisuus voi olla yhtä aikaa median välittämää ja dialogista, ovat olennaisesti lisänneet kansalaisten mahdollisuuksia ottaa osaa julkiseen keskusteluun ja sitä kautta vaikuttaa:

With the new interactive virtual spaces it has created, the internet substantially increased the feasibility of citizens' participation in public discourse, thus stimulating tendencies and capacities of innovation and change. (Splichal 2006, 9.)

Esimerkiksi Dahgren (2004) näkee transnationaalien julkisuuden potentiaalin erityisesti internetissä. Hän kirjoittaa internetin ylikansallisista, erilaisten liikkeiden ja kansalaisjärjestöjen muodostamista verkostoista laajenevana kansalaisten poliittisen toiminnan alueena: poliittinen toiminta ei ole kytkeytynyt perinteisiin vallan organisaatioihin niin kuin ennen. Paljolti internetin kautta toimivat kansalaisten verkostot voivat muodostaa eriytyneitä globaalisti toimivia julkisuuksia. Näiden paljous rakentaa sellaisen globaalien julkisen tilan, jossa kansalaisetkin voivat olla mukana aktiivisina keskustelijoina. (Mt.)

Perinteisiin viestimiin verrattuna internet on kuitenkin osoittautunut vähemmän kykeneväksi hahmottelemaan näkemyksiä sellaiseen muotoon, jossa hallintovalta ottaisi ne huomioon. Ilman perinteisiä viestimiä julkisuudelta puuttuisi tehokkain kanava asettaa julkisoiden näkemykset ja vallanpitäjien toimet rinnakkain. Splichal (2006) kuitenkin korostaa, että internetillä on ollut perustavanlaatuinen rooli yksilöiden, järjestöjen ja erilaisten liikkeiden muodostaman globaalien viestintäverkoston syntymisessä. Se voi auttaa luomaan sellaisen kansainvälisen kansalaisyhteiskunnan, joka avaa tietä aidosti kosmopoliitille julkisolle. Internet on jo auttanut kehittämään ymmärryksen sellaisesta julkisuudesta, joka ei ole kytkeytynyt mihinkään tiettyyn alueeseen tai tiettyyn paikallisuuteen. (Mt., 9–10.) Jos eri maiden kansalaiset voivat jo käsittää julkisuuden olevan transnationaali, ei olla ainakaan kovin kaukana siitä, että he voisivat ymmärtää kuuluvansa samaan poliittiseen yhteisöön.

5.3.4 Transnationaali kulttuuri, arvot ja (poliittinen) identiteetti

Kun puhutaan esimerkiksi siitä, millaiseen yhteisöön ihminen kokee kuuluvansa, puhutaan identiteetistä (Hall 1999). Käsite kytkee yhteen myös sosiaalisen todellisuuden ja johonkin tiettyyn julkisoon samastumisen. Media ja journalismi rakentavat sosiaalista todellisuutta ja tarjoavat identiteetin rakennusaineita. Toisaalta samaa on sanottu vallan rakenteista.

Heldin ja McGrew'n (2002, 89) mukaan erilaisia institutionaalisia rakenteita tarvitaan pitämään yllä sellaisia viitekehyksiä, jotka tekevät ihmiset ”osaksi samaa poliittista projektia” ja saavat siten poliittisen yhteisön toimimaan. Esimerkiksi mediaa ja hallintoa tarvitaan, jotta julkinen mielipide välittyisi ja joku edistäisi sen päämääriä (mt.). Nämä rakenteelliset ja myös laadulliset edellytykset esimerkiksi julkisen mielipiteen huomioon ottamisesta ja avoimuudesta ovat samat kuin Crackilla (2007). Muotoilussaan Held ja McGrew tulevat tiivistäneeksi, kuinka julkisuuden toimiminen kytkeytyy myös käsitykseen poliittisesta yhteisöstä ja poliittiseen identiteettiin. Lukuisten muidenkin tutkijoiden mielestä ainakin jonkinlaista yhteisyyttä ja solidaarisuutta tarvitaan, jotta ihmiset voisivat kokoontua julkisesti yhteen pyrkiäkseen kollektiivisten tavoitteiden toteutumiseen ja olisivat valmiita ottamaan vastaan velvoitteita sekä luovuttamaan muille osan omasta itsemääräämisoikeudestaan (esim. Eriksen 2005, 345). Usein julkisuuden ennako-oletukseksi katsotaan automaattisesti yhteinen sosiokulttuurinen tausta tai julkisuuden piirissä olevia ihmisiä yhteen sitova identiteetti (esim. Schlesinger 1994; Schlesinger 1997). Julkisuuden ja julkison syntyyn liittyvät olennaisesti kysymykset identiteetistä ja siitä, millaiseen poliittiseen yhteisöön tai millaisiin poliittisiin yhteisöihin ihmiset samastuvat, siis identifioituvat. Asian ymmärrettäväksi saamiseksi tässä yhteydessä on lähdettävä liikkeelle identiteetin käsitteestä ja sen muutoksesta. Siinä on suuri ero, katsotaanko identiteetit jossakin olemassa oleviksi ja muuttumattomiksi vai jatkuviksi prosesseiksi. Kehitys on edennyt muuttumattoman identiteetin käsityksestä kohti käsitystä identiteetin muuttuvuudesta, pirstaleisuudesta ja moniulotteisuudesta.

Lyhyesti ilmaisten sanalla identiteetti viitataan asioihin, jotka vastaavat kysymyksiin, kuka ihminen kokee olevansa ja mihin ryhmiin hän kokee kuuluvansa. Eri aikoina identiteetti on käsitetty eri tavalla. Esimerkiksi *valistusajalla* ihminen nähtiin yhtenäisenä yksilönä, jonka keskus oli olemukseltaan muuttumaton ja koostui järjen, tietoisuuden ja toimintakyvyn muodostamasta ytimestä. Tuo minän olemuksellinen ja muuttumaton keskus oli yhtä kuin ihmisen identiteetti. *Sosiologinen subjektikäsite* puolestaan toi esiin, että identiteetti ei ole autonominen ja itseään kannatteleva, vaan muodostui suhteessa muihin. Se toi esille modernin maailman kompleksisuuden. Näkemyksen mukaan identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Siinä subjektilla on edelleen sisäinen olemus, joka kuitenkin muotoutuu ja muokkautuu jatkuvassa dialogissa ulkopuolella olevien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Ihmiset projisoivat itsensä tarjolla oleviin identiteetteihin ja tekevät niistä osan itseään. (Hall 1999, 11–22.) Valistuksen subjektista ja sosiologisesta subjektikäsitteestä poiketen *postmodernilla subjektilla* ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. Sen sijaan identiteetti muotoutuu

ja muokkautuu jatkuvasti suhteessa niihin tapoihin, joilla meitä ympärillämme representoidaan tai puhutellaan. Se on siten historiallisesti määrittynyt. Niin ikään ihminen voi vaihdella ja ottaa eri identiteettejä eri aikoina, ja ne voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Postmodernin näkemyksen mukaan yhtenäinen, loppuunsaatu ja johdonmukainen identiteetti on pelkkää fantasiaa. Subjektista, jonka identiteetti koettiin ennen yhtenäiseksi, on tulossa pirstoutunut ja monista identiteeteistä muodostuva. (Mt., 22–23.) Samalla, kun identiteetti kertoo siitä, kuka yksilö kokee olevansa ja minkälaisiin ryhmiin hän kokee kuuluvansa, identiteetti luo myös eroja. Hallin mukaan identiteetti muodostuu, kun erilaisista eroista ”harsitaan kokoon” esimerkiksi kansallisten kulttuurien mielikuvien avulla identiteettejä. Siten identiteettiin liittyy aina eron tekeminen joihinkin muihin ja rajojen merkitseminen. (Mt., 13–15, 47–56, 284.) Identiteettiä merkitsee sekin, mihin julkisoon tai poliittiseen yhteisöön yksilö itsensä sijoittaa ja minkä ulkopuolelle hän itsensä rajaa.

Stuart Hall kiteyttää, että identiteetti on jotain, joka muodostuu aikaa myöten tiedostamattomissa prosesseissa, sen sijaan, että se sijaitisi tietoisuudessa luonnostaan. Sen yhtenäisyydessä on aina jotain ”imaginaarista” tai kuviteltua, ja se pysyy aina epätäydellisenä ja muodostumisen prosessissa. Hallin mukaan identiteeteistä ei pitäisi siksi puhua loppuun saatettuina olioina, vaan sen sijaan tarkastella tulisi identifikaatioita jatkuvina prosesseina. Identiteetti ei kohoa niinkään meissä yksilöinä jo olevan identiteetin täyteydestä, vaan kokonaisuuden puutteesta, joka täytyy ulkopuolelta niiden tapojen kautta, joilla kuvittelemme toisten ihmisten näkevän meidät. (Hall 1999, 39.) Ihmiset eivät esimerkiksi synny vaikkapa englantilaiseksi, vaan kansallinen identiteetti muodostuu ja muuttuu osana kansallisuuden ja kansallisen kulttuurin representaatioita ja suhteessa niihin. (Hall 1999, 45–51.)

Identiteettien eroja ja yhteisen identiteetin tarvetta on pohdittu paljon esimerkiksi eurooppalaista julkisuutta koskevan tutkimuksen yhteydessä. Etenkin kommunitarismin suuntaan kallellaan olevat teoriat edellyttävät julkisolta yhteistä arvopohjaa tai kulttuurista taustaa, jotta ihmiset ymmärtäisivät toisiaan (ks. esim. Eriksen 2005, 343–344). Muun muassa Schlesinger (esim. 1994; 1997) on katsonut, että transnationaali identiteetti (Schlesingerin käsittelemässä tapauksessa erityisesti eurooppalainen identiteetti) vaatisi pohjakseen yhteistä kulttuuria tai arvopohjaa, jonka varaan käsitys kansallisvaltiota laajemmasta sosiaalisesta kollektiivista voisi rakentua. Schlesinger (1999) ei usko, että sellainen julkisuus olisi mahdollinen, joka ei olisi kytköksissä edes jonkinlaisiin yhteisön rajoihin. Hänen mukaansa julkisuuden pohjalle tarvitaan jonkinlainen valmis yhteisö, jossa

on ainakin jokin kaikkia jäseniä yhdistävä. Tuo tekijä siis rajaa yhteisistä asioista keskustelemaan joukon muista.

It is hard to see how any discursively linked European community could develop a collective political loyalty and identity if it were to be completely unbounded. A European polity without at least *some* distinctive communicative boundary markers simply cannot be imagined as a sociological possibility. (Schlesinger 1999, 267.)

Hall näkee asian samalla tavalla. Hänen mukaansa mukaan identiteetti perustuu aina ”meidän” ja ”muiden” erotteluun sekä näiden kategorioiden välisten rajojen merkitsemiseen. (Hall 1999.) Jos asia on näin, transnationaalinen ja globaalin julkison arkkitehtuurilla on edessään ongelma. Hyvä kysymys on silloin, voisiko todella globaalia julkisoa ja julkisuutta syntyä, jos keskustelijoiden yhteisen identiteetin perustaksi ei ole asettaa mitään erontekoa ”muihin”. Eronteon välttämättömyyden ajatuksella on kuitenkin myös kriitikoita. Esimerkiksi sosiologi Ulrich Beck (2006) katsoo tämänlaisen oletuksen tarpeesta erotella ihmisryhmiä toisistaan olevan selkeästi virhe. Hänen mukaansa ihmisiä ei ole tarpeellista eristää ja järjestellä vastakkaisiksi ryhmiksi edes kansakuntien laajuuksissa, jotta yksilöistä tulisi itsetietoisia ja kykeneviä poliittiseen toimintaan (Beck 2006, 6).

Schlesingerin (1999, 276–277) mukaan transnationaalinen eurooppalaisen julkisuuden olennainen edellytys olisi, että EU:n asukkaat mieltäisivät itsensä EU:n kansalaisiksi edes joiltakin osin vahvemmin kuin yksittäisen jäsenvaltion kansalaisiksi. Transnationaalinen julkisuus edellyttäisi siten sellaista transnationaalista yhteisöllisyyttä, johon kansalaiset sitoutuisivat yli kansallisten identiteettiensä. Tämä tarkoittaa, että eri maiden kansalaiset näkisivät olevansa paitsi oman kansakuntansa jäseniä tai maansa kansalaisia myös osa samaa laajaa poliittista yhteisöä, jonka päätöksentekoon julkisella keskustelulla ja poliittisella toiminnalla voi vaikuttaa. Tällainen samaistuminen samaan transnationaaliseen poliittiseen yhteisöön merkitsee transnationaalista poliittista identiteettiä.

Habermasin (1996, 491–515; 1998) mukaan ihmiset voivat sitoutua juuri tällä tavalla omaan kansallisuuttaan laajempaan poliittiseen yhteisöön niin, että julkinen harkinta on mahdollista jopa yli kansallisten rajojen. Tätä periaatetta Habermas (esim. 1996, 491–515) kutsuu sanaparilla *constitutional patriotism* (Verfassungspatriotismus, perustuslaillinen isänmaallisuus). Habermasin mukaan demokraattisen kansalaisuuden ei tarvitse perustua kansalliseen identiteettiin, vaan

nationalistisen ajattelun voi korvata vastaava sitoutuminen yhteisellä lainsäädännöllä muodostettuun postnationaaliin poliittiseen yhteisöön. Postnationaali poliittinen identiteetti kuitenkin edellyttää kaikkien kansalaisten jakamaa poliittisen osallistumisen kulttuuria. Se merkitsee esimerkiksi yhteistä käsitystä transnationaalista poliittisesta yhteisöstä, jossa erilaiset kansalaiset voivat yhtä lailla osallistua poliittisesti (mt.). Tässä kontekstissa poliittinen kulttuuri viittaa tiettyihin laillisiin periaatteisiin, instituutioihin, poliittisiin normeihin ja käytäntöihin, jotka samassa poliittisessa yhteisössä tunnustetaan (Schlesinger 1999, 266). Habermas (1998, 117–118) huomauttaa, että tämä perustuslaillinen isänmaallisuus ei ole välttämätön vain jälkikansallisessa kontekstissa vaan myös yksittäisten valtioidenkin sisällä. Tätä hän perustelee sillä, että globalisaatio on sekoittanut etnisyydet eri maihin ja enää sitoutumista poliittisen yhteisön jäseneksi ei enää voi yhdistää etnisyyteen samalla tavalla kuin joskus ennen vanhaan. Elämme jo nyt pluralistisissa yhteiskunnissa, joissa suunta on edelleen pluralisoitumista kohti. (Mt.) Postmodernin identiteettikäsitteen näkökulmasta *constitutional patriotismin* tyyppinen samastuminen omaa kansallisuutta laajempaan poliittiseen yhteisöön merkitsee, että yksilön pirstoutuneessa identiteettiprojektissa ainakin jokin osa suuntautuisi transnationaaliin ihmisten joukkoon.

Suinkaan kaikki teoretikot eivät ole sitä mieltä, että jaettu kulttuuri ja arvopohja olisivat toimivan viestinnän edellytys. Esimerkiksi Marianne van de Steegin mukaan kukoistavan julkisuuden vaatimat yhteinen kulttuuri ja yhteiset arvot muodostuvat lopulta viestinnässä itsessään – siksi niiden ei tarvitse olla ennalta olemassa (van de Steeg 2002, 505). Samhatin ja Paynen (2003) mukaan kansainvälisen hallinnon muodot (international regimes) voivat muodostaa poliittisen yhteisön, jonka varaan uudenlainen julkisuus pystyy rakentumaan. Silloin hallinnon muodot tavallaan sitoisivat eri maiden kansalaiset osaksi samaa poliittista projektia. Sittenkin myös Habermas (2007) on kirjoittanut, että perustaltaan yhteinen lainsäädäntö voi saada sekä maailman valtioiden että kansalaisten itseymmärryksen muuttumaan kosmopoliittiseen suuntaan. Habermas puhuu samastumisesta poliittiseen yhteisöön, siis valtioiden ja kansalaisten identiteetistä: transnationaali perustuslaki muodostaa transnationaalin poliittisen yhteisön, joka sitoo eri kansallisvaltioiden kansalaisia yhteen. Habermas uskoo, että jopa eliittien ilman kansalaisia rakentamat oikeudelliset järjestelmät voivat laittaa alulle tällaisia muutoksia ja saada aikaan yhteisiä identifikaatteja. Silloin kyse olisi kuitenkin muutoksista, jotka tapahtuvat pitkällä aikavälillä. (Habermas 2007, 332–335.) Näkökulmasta, jossa lainsäädäntö ja hallinto voivat saada aikaan identifioitumisen prosessin, esimerkiksi Heldin (1995) hahmottelema suhteellisen utopistinen valtioita ja kansalaisia laillisesti sitova globaali hallinnon järjestelmä saa tietysti lisää uskottavuutta,

ja myös Crackin (2007) transnationaalien julkisuuden edellytyksiin listaamat transnationaalien hallinnon verkostot vaikuttavat tässä valossa yhä tarpeellisemmilta.

Julkiso-käsitteen avulla *constitutional patriotismin* ajatuksen voi selittää niin, että sen vallitessa esimerkiksi eri kansallisuuksia edustavat ihmiset mieltäisivät olevansa samaa julkisoa, joka toimii yhdessä ja samassa poliittisessa yhteisössä. Calhounin (2005, 258) mielestä siihen liittyvä ihmisten transnationaali ”jälkikansallinen” sosiaalinen organisoituminen ei edellytä yksin muodollista järjestäytymistä, vaan se vaatii ihmisiltä myös uusia tapoja hahmottaa oma identiteettinsä, uusia käsityksiä yhteisistä eduista ja solidaarisuudesta sekä uusia tapoja samaistua ryhmään ja tuntee solidaarisuutta. Hänen mukaansa yhteinen julkisuus ja siihen osaa ottaminen voi auttaa sosiaalisen solidaarisuuden muodostumiseen. Esimerkiksi Schlesingerin (1999) mukaan transnationaali julkisuus edellyttää kansallisen ylittävää identiteettiä, ja Calhounin (2005) mielestä yhteinen identiteetti voi tuottaa transnationaalien julkison. Olennaista on ymmärtää, että tämälantapainen transnationaalien yhteisöllisyyden muotoutuminen ei lähtökohtaisesti ole esipoliittista, vaan voi muodostua poliittisen toiminnan prosessissa. Transnationaali julkisuus ei siis välttämättä edellytä kansallisvaltiolle tai kansakunnalle analogista tiettyä kansalaisten joukkoa muista maailman ihmisistä rajaavaa seikkaa vaan sitä vastoin on inkluusiivinen, periaatteessa avoin kaikille.

Silti kansalliset identiteetit eivät välttämättä jäisi turhiksi transnationaalien julkisuuden kehittyessä. Esimerkiksi Calhoun (2007) uskoo, että ainakaan liberaali kosmopolitanismi ei riitä takaamaan riittävää solidaarisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, jonka varaan entistä laajempaa demokratiaa voisi rakentaa ja että siksi kansallisvaltioita ja nationalistista ajattelua tarvitaan edelleen. Calhounin mukaan nationalismi takaa eri puolilla maailmaa eläville ihmisille pääsyn vaikuttamaan globaaleihin asioihin, kun kansakunnat tunnustavat toisensa ja ottavat toisensa huomioon. Samalla nationalismi tarjoaa jonkinlaista suojaa globalisaation haittavaikutuksilta. Calhoun arvelee, että nationalistisen ajattelun häviäminen voisi pikemminkin avata tietä epätasa-arvoistavalle uusliberalistiselle kapitalismille kuin maailmankansalaisuuden aikakaudelle. (Calhoun 2007, 147–167.) Stuart Hallin mukaan globalisaatio on vaikuttanut ja vaikuttaa kulttuurisiin identiteetteihimme, eli ”identiteettiemme niihin puoliin, jotka liittyvät kuulumiseemme joihinkin selvärajaisiin etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai (ennen kaikkea) kansallisiin kulttuureihin”. (Hall 1999, 19–76.) Globalisaatio saattaa rapauttaa esimerkiksi kansallisia identiteettejä, mutta paikallisia identiteettejä se ei suinkaan ole korvaamassa. Sen sijaan globaalien ja paikallisten välille on ”syntymässä uusi kytkös”. Uusi paikallisuus ei kuitenkaan ole ”rajallista” samalla tavalla kuin ennen, vaan toimii pikemminkin globalisaation logiikan sisällä ja tuottaa uusia

globaaleja ja lokaaleja identifikaatioita (Mt., 63–64). Kansallisen ja transnationaalisen, tai kansallisen ja kosmopoliittisen, vastakkainasettelu voi jo sinänsä olla virheellinen. Transnationaalisen tai kosmopoliittisen voi ymmärtää tavallaan kansallisen ja paikallisen (lokaalin) uudelleenmäärittelyjen summaksi. (Beck 2006, 6.) Tähän seikkaan palaan tuonnempana, kun esittelen Peter Berglezin *globaalin journalismin* käsittettä.

5.4 Journalismi ja julkison sosiaalinen todellisuus

Edellä olen tuonut esille, että aidosti transnationaalisen julkisuuden toimiminen edellyttää jonkinlaista transnationaalista (poliittista) identiteettiä, identiteetin osa-aluetta tai yleisemmin mahdollisuutta samastua osaksi transnationaalista kansalaisten joukkoa. Toisin sanoen eri maissa tai kulttuureissa elävien tulisi esimerkiksi kansallisista rajoista riippumatta voida mieltää itsensä ja toisensa kuuluvan samojen ratkaistavana olevien ongelmien vaikutuspiiriin ja tasaveroisiksi keskustelijoiksi asioista, jotka koskevat heitä molempia. Tässä luvussa käsitelen sitä, millä tavalla journalismi voi edistää tällaista transnationaalista ajattelutapaa ja siten transnationaalisen julkison ja julkisuuden syntyä.

5.4.1 Journalismin ja kansallisen kytkös

Kansalliset mediat ovat tuottaneet kansallisuutta ja kansalaisuutta sekä näytelleet olennaista osaa kansallisvaltioiden rakentamisessa (Anderson 2007; ks. myös Hall 1999). Kansallinen ja journalismi ovat kytkeytyneet yhteen muutenkin eri tavoin. Journalistit ovat edelleen varsin rajoittuneita kansallisiin tulkintapoihin, ja relevanttius oman valtion tai kansallisuuden kannalta on edelleen tärkein uutiskriteeri. Lisäksi eri maiden journalistinen kulttuuri on kytköksissä niiden kansallisiin kulttuureihin. (Cornia & Lönnendonker & Nitz 2008.)

Laajoja väestöryhmiä tavoittavia transnationaaleja journalistisia tuotteita ei ole. Edes EU:lla ei ole mitään sellaista maita yhdistävää sanomalehteä tai televisiokanavaa, jota eri maiden EU-kansalaiset seuraisivat. Erilaiset eliittilehdet, kuten Financial Times ja The Economist, tai jotkut TV-kanavat, esimerkiksi BBC World ja CNN, ovat silti selkeästi ainakin jossakin mielessä transnationaaleja tai globaaleja, sillä niiden yleisö sijoittuu ympäri maailman, ja ne tekevät ainakin joistakin uutistapahtumista ainakin jossakin mielessä transnationaaleja. Niiden ympärille muodostuu myös jonkinlaisia omia julkisuuksia. Vaikka jotkut tällaiset mediat pyrkivät olemaan luonteeltaan

globaaleja, ne ovat kuitenkin lähinnä eliittien seuraamia, niiden yleisöt ovat pieniä ja tavalliset kansalaiset eivät ole mukana niiden julkisuudessa (Sparks 2001, 78–79). Transnationaalit julkisuustilat ovat usein pikemminkin esimerkiksi poliittisen tai taloudellisen eliitin erityisjulkisuuksia kuin avoimia yleisjulkisuuksia (Schlesinger 2007, 421). Deliberatiivisen demokratian teorian ihanteiden mukaista tasa-arvoista yleisjulkisuutta esimerkiksi yksin eliittilehtien ympärille ei siis muodostu.

Uutisten liikkumista rajojen yli tutkineet Cohen, Levy, Roeh ja Gurevitch (1996) kuvailevat sanalla *domestication* ('kotouttaminen', 'kesyttämisen', 'omiin oloihin sovittaminen') niitä tapoja, joilla uutiset (news stories) muotoillaan sopimaan yhteen oletettujen yleisön mieltymysten ja kiinnostusten, odotusten ja tajunnallisten viitekehysten kanssa. He käyttävät sanaa tavallaan uutisten globalisoitumisen vastakohtana. Käsitteellä he myös linkittävät media-ammattilaiset yleisöön. Näin ollen domesticationin käsite ei viittaa vain sisäänkoodausprosessiin vaan myös sen *suuntaan*. Se sisältää ajatuksen, että journalistit tavallaan asettuvat seuraamaan maailman asioita yleisönsä silmin ja tekevät uutiset yleisölleen ymmärrettäviksi ja merkityksellisiksi. (Cohen et al. 1996, 152–154.) Sanalla *domestication* voi näin ollen viitata niihin tulkintatapoihin, joilla globaalit ja transnationaalit uutisten aiheet palautetaan takaisin kansallisiksi. Tämä "kotiuttaminen" tarkoittaa esimerkiksi sitä, että transnationaalit tai globaalit aiheet käsitellään mediassa kansallista näkökulmaa korostavalla tavalla, esimerkiksi niin, että aihe saadaan koskettamaan oman maan kansalaisen arkea paremmin nostamalla esiin kansallisiin etuihin liittyviä näkemyksiä. Ammattijournalistit puhuvat arjessaan uutisaiheiden paikallistamisesta usein juuri tässä mielessä – siten aiheiden kotiuttaminen kuuluu jopa toimittajan ammattitaitoon. Uutisaiheen läheisyys tai kulttuurinen merkittävyys on mainittu tärkeimpien uutiskriteerien listoissakin, esimerkiksi Galtungin ja Rugen (1965, 71–72) tunnetussa esityksessä. Yksi syy journalismin kotiuttamistapoihin ovat luultavasti journalismin sisäiset tavat, sillä sen vaatimukset ja säännöt vaativat paikallistamista ja yksinkertaistamista. Oletetun lukija-kansalaisen elämismaailma on ensisijaisesti kansallinen, ja journalistin on saatava kytkettyä journalismi tavalla tai toisella journalismia kuluttavan kansalaisen elämään. Sen on oltava kansalaiselle relevanttia, jotta se yleensä kiinnostaisi ja kävisi kaupaksi. Siksi voi olla, että esimerkiksi monimutkaiset kansainväliset, tai transnationaalit, politiikan tekemisen prosessit nähdään helposti liian monimutkaiseksi asiaksi avata ja selittää valtamediassa, mikä puolestaan kasaisi deliberatiiviselle demokratialle esteitä yltää kansallista tasoa korkeampaan päätöksentekoon ja hallinnan järjestelmiin.

Yksi melko tuore ja tunnettu esimerkki globaalien keskustelun- ja uutisaiheen kotiuttamisesta on ollut muutaman vuoden takainen kohu Tanskassa julkaistuista Muhammed-pilakuvista. Angela Phillips ja Hillel Nossék (2008) havaitsivat varsin globaaliksi tai transnationaaliksi käsitetyn kohun aikaista uutisointia tarkastellessaan, että eri maiden journalistit käyttivät sen yhteydessä tulkintatapoja, joka auttoi heitä ymmärtämään muutoksia heidän omassa sosiaalisessa ympäristössään. Kohusta uutisoitiin käytännössä selittämällä eri maiden sisäisiä, etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin liittyviä debatteja. Sen sijaan, että journalismissa olisi määritelty vaikkapa lehdistönvapautta, siinä määriteltiin, ketkä kussakin yhteiskunnassa ovat ulkopuolisia. (Phillips & Nossék 2008, 235–250.)

Esimerkiksi Sparksin (2001) mielestä perinteiset viestimet ovat epäkelvoja kannattelemaan globaalia julkisuutta. Hän (mt., 78–79) huomauttaa, että kansainvälisiksi ja globaaleiksi mielletyt tuotteetkin ovat ensisijaisesti kansallisia: esimerkiksi sanomalehti *Financial Times* on ensisijaisesti brittiläinen ja tv-kanava CNN yhdysvaltalainen media, ja lisäksi niiden yleisöt ovat suhteellisen pieniä ja lähinnä eliittiä. Tavallinen kansa ei käytännössä ole osallinen niiden muodostamassa julkisuudessa. Sen sijaan internetissä on Sparksin mielestä potentiaalia kannattelemaan globaaliakin julkisuutta (mt., 79–80). Toisin kuin Sparks vaikuttaa asian näkevän, katson itse, että myös kansallisilla viestimillä voi olla merkittävä rooli globaalien julkisuuden synnyttämisessä ja ylläpitämisessä. Transnationaalius tai globaalius ei välttämättä riipu siitä, kuinka paljon viestimien kuluttajissa on eri kansalaisuuksien edustajia, vaan myös siitä, millä tavalla viestimet käsittelevät asioita, jotka koskettavat yhtä useiden maiden kansalaisia ja ovat siten lähtökohdiltaan transnationaaleja tai globaaleja. Tavat, joilla globaalit kriisit esitetään ja ilmastaan uutismediassa, voivat lisätä suuren yleisön tietoutta niistä ja eri tavoin vahvistaa niiden vaikutuksia, ja siten uutismedia voi ainakin toisinaan lisätä maailman näkemistä transnationaalista näkökulmasta (Cottle 2009).

5.4.2 Journalismi ja kuvitteellinen sosiaalinen tila

James Bohmanin mukaan yli kansallisten rajojen hajautuneesta sosiaalisesta tilasta voi nousta julkisuus sellaisten toimijoiden avulla, jotka ryhtyvät rakentamaan transnationaalien tason julkisuutta refleksiivisellä ja demokraattisella poliittisella toiminnalla. (Bohman 2007, 32.) Bohmanin näkemys hajautuneesta sosiaalisesta tilasta, josta julkisuus voi nousta, kytkeytyy nähdäkseni filosofi Charles Taylorin (2002; 2004) *social imaginariyn* (”sosiaalinen todellisuuskuvitelma”, ”sosiaalinen mielikuvitus”, ”sosiaalinen kuvasto”) käsitteeseen. Bohmanin sosiaalinen tila on samassa mielessä

kuvitteellinen kuin Taylorin *social imaginary*, Andersonin (2007) kuvitteellinen yhteisö tai julkiso (Dewey 2006; Pietilä 1999; Blumer 1999).

Taylor näkee *social imaginaryn* tapoina, millaisiksi tavalliset ihmiset ikään kuin kuvittelevat heidän sosiaalisen ympäristönsä, miten he tulevat toimeen muiden ihmisten kanssa, mitä odotuksia normaalisti täytetään ja mitä normatiivisia käsityksiä ja mielikuvia näiden odotusten alle piilee. Kyseessä on siten ihmisten jakama yhteinen ymmärrys. *Social imaginary* ei Taylorin mukaan kuitenkaan ole sosiaalista teoriaa, koska sen kuvittelevat tavalliset ihmiset – eivät teoreetikot, sitä tuotetaan kuvin, kertomuksin ja legendoin – ei teoreettisin käsittein, ja se luodaan arjen käytännöissä ja rutiineissa – ei vain teoreettisissa pohdinnoissa. *Social imaginary* on Taylorin mukaan kiinnostava, koska se voi olla laajojen ihmisjoukkojen, ellei jopa yhteiskuntien, jakama. Siten se on sitä yhteistä ymmärtämystä, joka tekee mahdolliseksi jaetut käytännöt ja laajasti jaetun tunteen legitimaatiosta. (Taylor 2002, 106; 2004, 23–30.) Taylor näkee muun muassa julkisuuden eräänlaiseksi *social imaginaryksi* (Taylor 2004). Heikki Heikkilä (2007) korostaa jaetun sosiaalisen todellisuuden merkitystä transnationaalien julkisuuden synnyssä, ja hän näkee Taylorin käsitteen hyödylliseksi nykyisten ilmiöiden erittelyssä ja ymmärtämisessä, sekä esimerkiksi eurooppalaisen julkisuuden hahmottelussa.

Social imaginaryn käsitteellä kuvatus sosiaalisen todellisuuden laajeneminen yksilöä ympäröivän käsinkosketeltavan todellisuuden, esimerkiksi oman heimon tai suvun, ulkopuolelle tuottaa mahdollisuuden asettua muidenkin yhteiskunnan jäsenten asemaan. *Social imaginaryt* vaikuttavat siihen, millaiseksi käsitämme sosiaalisen yhteisöämme muiden ihmisten kanssa ja millaiseksi näemme oman paikkamme tai omat paikkamme muiden joukossa. (Taylor 2004, 54–55.) Siten ne ovat yhteydessä myös identiteettien muodostumiseen.

Journalismi rakentaa ja määrittelee esimerkiksi sellaisia *social imaginaryita* kuin julkinen tila, julkisuus, julkinen mielipide, kansakunta, yhteiskunta tai vaikkapa ilmastonmuutos. Nähdäkseni Cohenin, Levyn, Roehin ja Gurevitchin (1996) kuvailema uutisten kotiuttamisen (*domestication*) käsite kuvaa sitä, kuinka journalismi kytkeytyy kansalliseen ja kansallisvaltion ja tukee niitä jonkinlaisina todeksi miellettyinä asioina. Journalismin tapa käsitellä potentiaalisesti transnationaaleja ja globaaleja aiheita ja niiden transnationaaleja syy–seuraus-suhteita niin, että ne palautetaan kansallisiin näkökulmiin, voi rajata uutisoinnin rakentamaa sosiaalista todellisuutta ja yhteistä ymmärrystä kansallisten ja paikallisten rajojen mukaan. Se toimisi transnationaalien julkisoiden muodostumista vastaan ainakin silloin, jos se veisi tilaa laajemmilta tulkintatavoilta.

Journalismi voisi myös tukea transnationaalimpaa käsitystä sosiaalisesta todellisuudesta määrittelemällä esimerkiksi yhteiskuntaa ja julkisuutta yllirajaisempaan suuntaan ja siten avartamalla sosiaalista todellisuutta kansallisen ulkopuolelle.

5.4.3 Uhkat ja riskit yhdistävät

Ulrich Beck (2005; 2006) käyttää käsitteitä *riskiyhteiskunta (risk society)*, *riskin yhteisö (community of risk)* ja *kulttuurinen kohtalonyhteisö (civilizational community of fate)* puhuessaan siitä, kuinka erilaiset vaarat, uhat tai riskit tuovat ihmisiä yhteen. Niillä kaikilla hän viittaa sosiaalsiin konstruktioihin, joiden rakentumisessa joukkoviestinnällä on erityisen suuri merkitys.

Beckin keskeinen käsite on *riski*. Riski ei ole sama kuin tuho, mutta siihen tiivistyy tuhon tai vaaran uhka. Sen toteutumisen mahdollisuuteen ihmiset voivat toiminnallaan vaikuttaa, sillä riskiin liittyy käsitys siitä, kuinka ei ainakaan tulisi tehdä. Beckin mukaan riskin diskurssi alkaa siitä, kun luottamus turvallisuuteen ja usko kehitykseen loppuvat, ja se lakkaa toimimasta, kun potentiaalinen katastrofi toteutuu. Käsite kuvaa erityistä välitteistä turvallisuuden ja tuhon välistä tilaa, jossa *käsitys* uhkaavista vaaroista määrittelee ajattelua ja toimintaa. Näin ollen kulttuurisesti rakentuvat käsitykset ja määritelmät muodostavat riskin ja riski on yhdenlaista virtuaalista todellisuutta, tai todellista virtuaalisuutta. (Beck 2000, 212–218.) Riski kääntää menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden suhteen: nykyhetken kokemuksen lähteet ja toiminnan perusteet löytyvätkin menneisyyden sijasta tulevasta, siis ei-olevasta, konstruoidusta ja fiktiivisestä. Kun puhe tai väittely koskee riskiä, se koskee jotakin, jota ei ole mutta joka voisi tapahtua, jos asialle ei tehdä mitään. Siten riski on yhtä aikaa lausuma todellisuudesta ja kannanotto. Vakiintuvat riskien määritelmät voivat saada seisahduneen yhteiskunnan pelästyttämään itsensä ja siten aktivoimaan sen poliittisia keskuksia ja politisoitumaan sisältä käsin. (Mt., 214–215.) Esimerkiksi valtioiden rajoja tuntematon ympäristöuhka on riski, joka voi luoda maailmanlaajuisen riskiyhteiskunnan. Riskiyhteiskunta on yhdistää ihmisiä myös poliittisessa toiminnassa: Beckin mielestä se on jo sinänsä piilevä poliittinen yhteisö tai yhteiskunta. (Mt., 218.)

Beckin mukaan globaalit riskit ja kriisit luovat tietoisuuden keskinäisriippuvuudesta ja muodostavat maailman kansalaisten *kohtalonyhteisön*. Yhteiset riskit ja uhkat saavat eri maissa hajallaan olevat kansalaiset käsittämään itsensä ja toisensa olevan saman ongelman vaikutuspiirissä. Ihmisten ymmärrys siitä, että he ovat samojen riskien ja ongelmien vaikutuspiirissä on pohja kosmopoliitille näkökulmalle maailmaan (cosmopolitan outlook). (Beck 2005; 2006.) Se merkitsee, että

sivilisaation tuottamassa globaalien kriisien ja vaarojen maailmassa vanhat eronteot sisäisen ja ulkoisen, kansallisen ja kansainvälisen sekä meidän ja niiden välillä menettävät validiteettinsa ja kosmopoliittinen realismi tulee selviytymiselle välttämättömäksi (Beck 2006, 14). Näin ollen esimerkiksi ilmastonmuutoksen representoiminen globaaliksi ongelmaksi jo sinänsä edistää transnationaalista poliittista yhteisöä ja transnationaalista julkisuutta. Sama koskee erilaisia pyrkimyksiä ratkaista transnationaaleja ongelmia, sillä ainakin teoriassa kaikki ratkaistavien ongelmien vaikutuspiirissä olevat ovat myös ongelman ratkaisujen vaikutusten alaisia. Esimerkiksi globaalien tautiepidemioiden ja ilmastonmuutoksen torjuntatoimet koskettavat periaatteessa jokaista maailman ihmistä. Näin ollen globaaleista uhkista ja ongelmista kertominen voi luoda transnationaalille tai globaalille julkisuudelle jotain sellaista yhteistä pohjaa, jota esimerkiksi Schlesinger (1999) edellyttää. Beck ei ole käsityksineen suinkaan yksin. Myös muun muassa Bohman (2007) uskoo, että transnationaalien julkisuuden syntyä ajatellen hajallaan olevia ihmisiä voisi yhdistää riittävästi globaali ongelma, kuten ilmastonmuutos.

Myös erilaiset suurten katastrofien käsittelytavat maailman viestimissä voi rakentaa transnationaalien julkisuuden edellytyksiä piirtämällä solidaarisuuden ja yhteisyyden rajoja uusiksi. Esimerkiksi vuonna 2004 tsunamin iskettyä useiden Aasian maiden rannikoille ja vuonna 2005 hirmumyrsky Katrinan iskettyä Yhdysvaltojen etelärannikolle eri maiden uutiset toimivat juuri tällä tavalla globaalista solidaarisuutta ja yhteisyyttä luoden. Otsikoihin nousi, kuinka eri maissa tunnettiin huolta ja haluttiin auttaa onnettomuuksissa kärsineitä. Toisaalta ympäri maailman myös osattiin suhtautua varsin kriittisesti esimerkiksi Yhdysvaltain hallinnon kriisinhoitotoimia kohtaan Katrinan jälkeen. Hirmumyrskyn uutisointi tarjosi muun maailman medialle mahdollisuuden erilaisiin kansallisiin näkökulmiin, jotka olivat kriittisiä Yhdysvaltoja ja sen globaalista politiikkaa kohtaan. Jotkut jopa ironisesti huomauttivat, että maa ei ole ratifioinut Kioton ilmastopöytäkirjaa. Joka tapauksessa näistä katastrofeista tehtiin globaalista huomion keskipisteitä. (Cottle 2009, 502–506.)

Joukkoviestimillä, erityisesti televisiolla, on keskeinen rooli pitää yllä yleistä tietoisuutta ja huolestuneisuutta esimerkiksi maailmaa uhkaavista riskeistä, siis toisin ilmaistuna käsittelemistä vaativista laajoista yhteisistä ongelmista. Beckin mukaan esimerkiksi television välittämät kuvat voivat edistää kosmopolitanistista ajattelua myös siinä mielessä, että niitä näkevä kansalainen voi niiden avulla samastua näkemisiinsä erilaisista tuhoista kärsivien uhrien tilanteisiin. (Beck 2006.) Kun globaalista olemisen tavasta tulee tällä tavalla arkinen ja kiinteä osa median maailmoja, tapahtuu globalisaatio myös tunteille ja empatialle. (Mt., 6.) Ihmiset kokevat yhä enemmän olevansa osa hajautunutta sivilisaatiota ja kansalaisyhteiskuntaa, jolle on tunnusomaista

tapahtumien samanaikaisuus ja maailmanlaajuinen tietoisuus tästä simultaanisuudesta (mt., 42). Tätä kautta maailman ihmiset ymmärtävät, kuinka heidän asiansa kytkeytyvät yhteen ja ovat riippuvaisia toinen toisistaan. Beckin mukaan näillä tavoilla erilaiset kansalliset rajat ja poliittiset agendat ”räjäytetään”, ja lopputuloksena syntyvät globaalit julkisot. (Beck, 2006, 35–36; ks. myös Lester & Cottle 2009.) Syntymässä on ”riskikosmopolitanismin” järjestelmä, jossa poikkeuksellinen määrä kosmopoliittia keskinäisriippuvuutta (joka sekin on globaalien julkisojen sivuvaikutusten sivuvaikutus) tuo transnationaalit konfliktit ja eri ihmisiä yhdistävät piirteet poliittista toimintaa aikaansaaviin arkipäivän käytäntöihin. (Beck 2004, 144.)

5.4.4 Globaali journalismi luo yhteisiä viitekehyksiä

Uusi, globalisoitunut ja verkottunut yhteiskunta luo uudenlaisia yhteisyyden ja solidaarisuuden muotoja. Journalismi on tässä vain yksi yhteisyyttä luova asia, mutta se on silti hyvin keskeinen, koska se liittyy olennaisesti poliittiseen ja päätöksentekoon ja yhteiskunnallisten ratkaisujen muotoutumiseen. Lehdistöllä on valtaa paitsi rakentaa yhteiskunnallisen tai poliittisen keskustelun agendaa myös hahmottaa, millä tavoin erilaiset poliittiset tapahtumat ja prosessit tulevat ymmärretyiksi (McNair 2000, 30).

Silke Adam (2008) on kiinnittänyt huomiota joukkoviestinnän potentiaaliin luoda yhteisyyttä. Eurooppalaisessa kontekstissa Adam on tutkinut, kuvaako media Euroopan unionia yhteisönä, ja hänen mukaansa kuva yhteisöstä muodostuu, jos viestimet 1) tekevät toimijoina näkyväksi unionin elimet ja jäsenvaltiot, 2) osoittavat näiden vastavuoroisen toisistaan riippuvuuden ja 3) antavat äänen ja tilaa niin asioiden kannatukselle kuin vastustuksellekin niin, että jäsenvaltiot eivät rajaa itseään ulos yhteisestä keskustelusta. Adam (mt., 108) huomauttaa, että tällaisia kriteereitä käytettäessä jätetään taakse ajatus, jonka mukaan joukkoviestimet voisivat olla Eurooppaa yhdistävä tekijä vain siinä tapauksessa, että niiden sisällöt olisivat yhdenmukaisia unionin eri maissa. Siten esimerkiksi julkisen keskustelun ei tarvitse olla täysin jaetun homogeenista, jotta se olisi tärkeä myös tarkastellessa muidenkin transnationaalien yhteisöjen ja ihmisjoukkojen yhteisöjä. Myös eri Euroopan maiden sanomalehtien pääkirjoituksia tarkastellut Barbara Pfetsch (2008) katsoo, että media voi vaikuttaa merkittävästi transnationaalien julkisuuden syntymisessä. Hänen mukaansa viestimet voivat edistää eurooppalaisen julkisuuden syntyä yhtäältä laajentamalla asioiden tarkastelutapaa kansallisesta eurooppalaiseen ja käyttämällä nimenomaan eurooppalaisia näkökulmia asioiden kuvaamiseen ja käsitteellistämiseen ja toisaalta osoittamalla kannatuksensa

Euroopan integraation puolesta. Pfetschin (mt.) mielestä journalismin transnationaali ote ja transnationaalien käsittelytapojen tukeminen siis rakentaa ja tukee transnationaalia julkisuutta.

Politiikan näkeminen maailmanlaajuisesti asettaa kyseenalaiseksi ne moderniin politiikan käsittämisen tapaan liittyvät perinteiset rajanvedot, joita on tehty kotimaisen ja ulkomaisen, alueellisen ja ei-alueellisen välille (ks. esim Held 2004, 74). Peter Berglezin (2008) mukaan erilaisten transnationaalien kriisien ja ongelmien, kuten Muhammed-pilakuvakohun, lintuinfluenssan ja ilmastomuutoksen, ilmestyminen vaativat uusia tapoja uutisten analysointiin. Uutismedian sisällöistä näyttää tulleen vähemmän tiettyihin alueisiin tai sijainteihin liittyviä kuin ennen, ja yhä suurempi osa uutisista on hankala luokitella perinteisen dikotomian mukaan joko kotimaan- tai ulkomaan uutisiin. Siksi Berglez lanseeraa käsitteen *globaali journalismi* (global journalism). Käsite on tarkoitettu kuvaamaan journalismia, joka käsittelee kansallista laajempia aiheita globaalista sosiaalisen todellisuuden näkökulmasta. Aiemmin näkökulma on osattu kytkeä vain joihinkin talousuutisiin. (Berglez 2008.)

Berglez (2008) tarkastelee globaalia journalismia eräänlaisena uutistyylinä. Uutistyylin (news style) käsitteen hän on lainannut Johnson-Carteelta, jonka mukaan uutistyylin muodostavat muoto, rakenne ja journalistisen kirjoittamisen säännöt (Johnson-Cartee 2005, 122). Berglez asettaa globaalin journalismin perustaksi, sen että se tuo esille jatkuvat suhteet alueiden ja ihmisten välillä, koska ne ovat myös globalisaation keskeisin ulottuvuus. Berglez järkeilee, että jos globalisaatiota määrittävät pääoman, kaupan, ihmisten liikkuvuuden ja teknologian luomat suhteet, silloin globaalin journalismin tulisi olla sellaista, joka alati rutiininomaisesti selvittää ja tuo esille, kuinka ihmiset ja heidän toimensa, ongelmansa sekä esimerkiksi elinolosuhteensa eri puolilla maailmaa ovat yhteydessä toisiinsa. Perinteisesti ulkomaan uutisointi on rakentanut uutisjuttunsa sen varaan, mitä tietyssä alueellisessa, poliittisessa tai kulttuurisessa ympäristössä tapahtuu ja siten erotellut sosiaalisen todellisuuden erillisiksi tapahtumiksi ja prosesseiksi. Globaali journalismi toimii päinvastoin ja tuo esille nekin asioiden suhteet, jotka ulottuvat perinteisten rajojen ylitse. (Berglez 2007, 151; Berglez 2008.) Globaalissa journalismissa kysymys on siis tietynlaisista tulkintatavoista, joilla journalistit käsittelevät aiheitaan. Se on varustettu tietynlaisella epistemologialla: se tukee sellaisia tulkintoja maailmasta, jotka ovat erilaisia kuin esimerkiksi kansallisvaltion näkökulmasta lähtevät tulkinnat (Berglez 2008). Globaalia journalismia voisi luonnehtia yhtä lailla transnationaaliksi journalismiksi, koska se viittaa kerrontaan, joka tuo esille aiheidensa transnationaalit ulottuvuudet.

Berglezin mukaan globaali journalismi ja paikallinen lähijournalismi eivät ole pohjimmiltaan kovinkaan erilaisia. Sen sijaan ne ovat pikemminkin ”kuin kaksi saman kognitiivisen kolikon puolta”, sillä ne kumpikin tukevat sisäisiä sosiaalisia järjestelmiä ja maailmoja, siis yhteisöjä. Globaali maailma on *yksi* paikka ja *yksi* tila, joka rakentuu sen sisäisistä asioista, muun muassa ihmisten ja ihmisjoukkojen suhteista, tiloista ja kaupankäynnistä. Siksi globaalin journalismin perusrationalisuus ei pohjimmiltaan ole kovin erilainen kuin tavallisella paikallisjournalismilla. Berglezin jopa tiivistää, että relevantti globaalin journalismin muoto on juuri sellaista, joka onnistuu sisäistämään paikallisjournalismin periaatteet koko maailman mittakaavassa. Näin ollen globaali journalismi on erityisenlaista paikallisjournalismia. (Berglez 2007, 149.)

Esitellessään kommunikatiivisen toiminnan teoriaansa Habermas (1987, 139) huomauttaa, että kommunikatiivinen toiminta ei ole vain prosessi, jossa viestimällä tavoitellaan ymmärrystä jostakin maailman asiasta, vaan siinä samalla vuorovaikutuksen osallistujat samalla tuottavat identiteettiään ja jäsenyyttään erilaisiin joukkoihin. Prosessissa on kyse yhtä lailla sosiaalisesta integraatiosta ja sosialisaatiosta. Tähän perustuu myös Berglezin (2008) globaali journalismi. Sen käsitteen ydin on vaatimus globaalin sosiaalisen todellisuuden rakentamisesta. Berglezin ajatuskulussa voi nähdä samanlaisen pohjan kuin Habermasilla. Berglez (mt., 852–853) etenee globaalin journalismin ja identiteettien suhteeseen ja esittää, että globaali journalismi voisi edistää globaalien identiteettien ja julkisojen syntyä tuomalla yhteen hajanaisia ihmisjoukkoja, joilla on samantyyppinen identiteetti, ja vastaavasti mahdollista olisi saada aikaan entisiä laajempi poliittinen identiteetti. Kyse on siis tiivistäen ilmaistuna kansallista laajempien identifikaattien tarjoamisesta yksilöiden identiteettityöhön. Nähdäkseni keskeisenä poliittisen julkisuuden kannattelijana juuri journalismilla olisi potentiaalia luoda yhteistä sosiaalista todellisuutta, joka saisi maailman kansalaiset käsittämään itsensä ja toisensa osaksi yhdessä ja samassa globaalissa poliittisessä järjestelmässä. Berglezin globaalin journalismin (mahdollisesti) edistämä yhteinen poliittinen identiteetti kytkeytyy myös Habermasin (1996) ajatukseen *constitutional patriotismista*: se olisi tavallaan rajatumpien identiteettien yläpuolella oleva identiteetti, joka kytkeytyisi nimenomaan kansallisuudesta, etnisyydestä tai uskonnosta riippumattomaan kansalaisuuteen. Siten se loisi poliittisen yhteisön, joka voisi olla pohja transnationaalien julkison syntymiselle.

Esimerkiksi Pfetschin (2008) näkemys median mahdollisuuksista luoda transnationaalista julkisuutta tukee ajatusta journalismin globaalien tulkintatapojen yhteisyyttä luovasta voimasta. Kun Pfetsch näkee EU:ta käsittelevän lehdistön intergraatiomyönteisyyden olevan transnationaalista julkisuutta edistävä tekijä, esimerkiksi universaalien ihmisoikeuksien tai ilmastonmuutoksen yhteydessä

globaalin hallinnon muotona toimivien ylikansallisten sopimusten puoltamisen voi nähdä olevan jonkinlaista globaalin integraation kannattamista globaalin journalismin (Berglez 2008) yhteydessä.

Elisabeth Essary (2007) on pyrkinyt soveltamaan *kehyksen*³ käsitettä globalisaation muokkaamaan maailmaan ja mittaamaan sillä, kuinka transnationaaleilla tasoilla eri tapahtumia koskevat tulkinnat liikkuvat lehdistössä. Hän esittelee *globaalin kehyksen* käsitteen, jolla hän tunnistaa globaalin puhettavan. Hänen mielestään toimijat kansainvälisessä yhteisössä ovat ottaneet käyttöön globaalin kielen (the language of globality) julkisessa keskustelussa viime vuosikymmeninä. Hän on tutkinut kehysanalyysin avulla, onko puhetapa siirtynyt tuolta makrotasolta amerikkalaisten ja kanadalaisten lehtien pääkirjoituksiin. Essary havaitsi, että globaali puhe on siirtynyt journalismiin: viidesosassa tarkastelluista pääkirjoitusteksteistä oli käytössä retoriikka, joka käytti globaaleja tulkinnan tapoja. (Mt.) Erilaiset kulttuuriset vihjeet ohjaavat globaalisti ja transnationaalisti relevantteihin tulkinnan tapoihin:

The various processes of globalization have provided a new lens through which we can observe and understand our surroundings: a global frame establishes the world as the point of orientation by incorporating supranational discourse into the interpretation of an event or issue. The cultural cues used to discuss a topic, including the selection of words, symbols, illustrations, or rationales, convey a globally relevant interpretation: to locate an event in terms of world instead of national history, to perceive a debate as having worldwide instead of local significance, to identify right from wrong using transnational instead of personal rationalizations, or to label someone a 'human being' instead of an 'other'. The appeal of global framing is that, regardless of the topic, evoking globality broadens the significance or relevance of an issue beyond its original societal context. (Essary 2007, 512.)

Essary (mt.) mainitsee yhdeksi esimerkiksi globaalin kehyksen käyttämisestä viime Irakin sodan aikaisen Bagdadin museon ryöstelyn: sen sijaan, että muinaisesineiden vieminen voidaan nähdä toisaalta vain irakilaisena huolenaiheena, se voidaan nähdä myös koko ihmiskunnan kulttuuriperintöä koskevana tragediana, jos asia vain niin kehystetään. Vastaavaan tapaan vaikkapa Kanadassa kansallista identiteettiä koskeva debatti ei globaaleja kehyksiä käyttämällä rajoitu koskemaan vain ilmeistä englanninkielisten ja ranskankielisten vastakkainasettelua, vaan muuttuu foorumiksi, jossa puhutaan ryhmien suhteista ihmiskunnassa (mt.). Tällainen globaalien kehysten käyttäminen tekee journalismista *globaalialia journalismia* juuri samassa mielessä, kuin Berglez (2008) käsitteensä esittelee.

³ Tarkemmin käsittelen tulkintatapoihin liittyvää kehyksen käsitettä ja kehysanalyysia luvussa 6.2.

5.5 Kirjallisuuden yhteenvetoa

Kriittisen yhteiskunnallisen keskustelun tilan tavoittelu on normatiivisen teorian yksi olennainen pyrkimys. Nyt julkisuus on kuitenkin vaarassa menettää radikaalin potentiaalinsa poliittisen kritiikin työkaluna sen vuoksi, että se on perinteisesti liitetty kansallisvaltioon. Valtion rajoihin sidoksissa oleva julkisuus on vain tiettyyn historialliseen tilanteeseen kytkeytynyt demokraattisen deliberatiivisen käytännön variantti. (Crack 2008.) Kansallisvaltioihin perustuvan maailman rinnalle on hahmotettu toisenlaista kuvaa maailmasta. Yhä selvemmin esiin nousee verkottunut yhteiskunta (ks. van Dijk 2006), joka muuttaa julkisuuksien temporaalis-spatiaalisia rajoja yhä epävakaammiksi. Tilanteessa, jossa vallankäyttö on hajautunut kansallisvaltioista erilaisiksi kansainvälisiksi hallinnan muodoiksi, maailmassa on deliberatiivisen demokratiakäsityksen näkökulmasta suorastaan huutava tarve transnationaalille julkisuudelle tai transnationaaleille julkisuuksille.

Transnationaalien julkisuuden teoriaan kytkeytyvät teoretisoinnit ovat keskenään osin ristiriidassa. Kirjallisuudesta on siksi hahmotettavissa erilaisia jännitteitä, jotka hankaloittavat transnationaalien julkisuuden käsitteenmäärittelyä ja käsittämistä. Olen hahmottanut jännitteistä karkeasti kolme perustavinta. Osin ne ovat päällekkäisiä:

1) **Julkisuuden yhtenäisyys – julkisuuden moninaisuus**

Yhtenäisyyden ja moninaisuuden jännitteessä toinen vastapooli on perinteisen julkisuusteorian ajatus yhtenäisyydestä: julkisuus on poliittisen yhteisön yhteinen keskustelun tila. Toisaalta julkisuus nähdään käytännössä lukuisiin osiin pirstoutuneeksi niin, että ajatus yhtenäisestä julkisuuspiiristä jää abstraktioksi. Pirstoutuneisuus johtuu esimerkiksi kielten, kulttuurien ja kansallisista poliittisten yhteisöjen rajoista. Transnationaalille julkisuudelle selkeä ongelma on, millaista yhtenäisyyttä toimiva julkisuus edellyttää ja milloin julkinen tila on liian pirstoutunut, jotta sitä voisi pitää yhtenä keskustelun alueena.

2) **Postmoderni maailmankuva – metodologinen nationalismi**

Toisessa jännitteessä vastakkain ovat postmoderni maailman näkemisen tapa ja tapa nähdä maailma kansallisvaltioihin perustuvana järjestelmänä. Kärjistäen ilmaisten näistä ensimmäisen mukaan ihmisten suhteet hahmottuvat esimerkiksi verkostoiksi, joille ylijärjaisuus voi olla luonnollinen ominaisuus, kun taas metodologinen

nationalismi hahmottaa maailman kansallisin rajoin rajautuneiksi massayhteiskunniksi. Julkisuusteorian näkökulmasta metodologinen nationalismi kytkeytyy erityisesti kommunitaristiseen näkemykseen poliittisesta yhteisöstä ja julkisosta. Sen sijaan postmodernin julkisuus vaikuttaa vielä ainakin osin hahmottomattomalta ja transnationaalien julkisuuden käsite on tieteellisen debatin aiheena.

3) Journalismin kansallisuus – vallankäytön transnationaalisuus

Journalismin näkökulmasta vastakkain ovat kansallinen ja transnationaali. Esimerkiksi Suomessa journalismi on kehittynyt nykyisenlaiseksi kansakunnan rakentamisen ja rakentumisen yhteydessä. Se on vahvasti kytkeytynyt kansalliseen esimerkiksi näkökulmiensa, tulkintatapojensa, kielensä ja raportointinsa painotusten kautta. Samaan aikaan, kun journalismi pitää kiinni kansallisen kategoriasta, vallankäytön ja toimia vaativien ongelmien luonne kasvaa alati transnationaalimmaksi. Jännitteen hahmottamista auttavat esimerkiksi kotiuttamisen ja globaalien journalismin käsitteet (ks. Cohen et al. 1996; Berglez 2008). Ne selventävät, millä tavoin journalismi voi sitoutua jännitteen eri vastapoleihin.

Näistä jännitteistä huolimatta teoria tukee sellaista käsitystä transnationaalista julkisuudesta, joka on hajautunut ja pluralistinen ja jossa erilaiset kansalaisten verkostot voivat edustaa yksittäisiä kansalaisia sekä julkisia mielipiteitä transnationaalien tason julkisessa keskustelussa ja vuorovaikutuksessa transnationaalien hallinnon muotojen kanssa. Siellä, missä viestinnän, hallinnon ja aktivistien verkostoilla on suotuisia yhtymäkohtia, transnationaalit julkisuudet voivat syntyä ihmisiä yhdistävien aihealueiden ympärille.

Crackin mukaan transnationaalien julkisuuden esteet ja mahdollisuudet voivat vaihdella aiheiden ja toimijoiden mukaan, mutta ylisummaan entistä laajempien julkisuuksien vahvistamisen tiellä on ainakin vielä suuria rajoituksia. Globaali viestintä on järjestään vääristynyttä, globaali hallinta kärsii demokratian vajeesta ja tarvittavan vastavuoroisen kiintymyksen tai yhteisyyden tunteen on vaikea syntyä hyvin erilaisten ja eriytyneiden virtuaaliyleisöjen välille. (Crack 2007; Crack 2008.) Erilaiset transnationaalit ja globaalit tulkintatavat voivat kuitenkin auttaa luomaan käsitystä yhteisistä huolenaiheista, joista on syytä keskustella ja tehdä päätöksiä. Sitä kautta ne voivat ainakin joidenkin aihepiirien yhteydessä, esimerkiksi ympäristökysymyksissä, luoda mielikuvaa jopa maailmasta yhtenä poliittisena yksikkönä ja kaikista maailman ihmisistä julkison oikeutettuina jäseninä sekä

sitä kautta edistää demokratiaa. Journalismin tutkimuksen näkökulmasta viestimien harjoittama sosiaalisen todellisuuden ja identiteettien rakennustyö nousevat keskeiseksi tarkastelun aiheeksi.

Yhtenäisyyden ja moninaisuuden jännite kytkeytyy vahvasti transnationaalien julkisuuden teoriaan. On kuitenkin huomattava, että se ei pyri synnyttämään yhtä julkisen keskustelun tilaa. Pikemminkin se asettaa perustakseen sen, että julkisuus on jo lähtökohtaisesti pluralistinen kokonaisuus, joista julkinen mielipide voi muotoutua ja kehittyä pienemmistä osajulkisuuksista laajemmiksi esimerkiksi äänestyskäytäntöjen ja kansalaisjärjestöjen avulla, julkisen keskustelun ja erilaisten viestintävälineiden siivittämänä.

6. Empiirinen analyysi

Transnationaali julkisuus tai julkiso tuskin rakentuu vain yhden median muodon tai viestimen varaan. Esimerkiksi internetillä on erityistä potentiaalia kosmopoliittisen julkison tai transnationaalien julkisuuden rakentajaksi (esim. Splichal 2006) mutta, kuten olen esittänyt, myös perinteisemmät median muodot, kuten sanomalehdet, voivat osallistua transnationaalien julkisuuksien ja julkisojen rakentamiseen luomalla kansalaisille sellaista sosiaalista todellisuutta, joissa eri maiden kansalaiset ja erilaista syntyperää olevat ihmiset voivat mieltää olevansa osa samaa yhteisten asioiden hoidosta keskustelevaa joukkoa. Ainakin Suomessa suurimmat sanomalehdet ja Yleisradio ovat tässä edelleen jonkinlaisessa auktoriteetin asemassa. Silti internetin ja satelliittilähetysten aikakaudella on hankala ajatella, että täälläkään transnationaali julkisuus löytyisi jostain tietystä mediasta. Sen sijaan se on helpompi mieltää kokonaisuudeksi, jota kannattelee kansalaisia syleilevä mediaympäristö, eritoten journalismi, joka tarjoaa paitsi tilaa vuoropuhelulle ja näkemyksille myös välittää julkisolle harkinnan vaatimia tietoja. Käytännöllisistä syistä tarkastelen tutkielmani empiirisessä osuudessa painettuja sanomalehtiä.

Ylikansallisten tulkinta- ja puhetapojen käyttöä voi parhaiten odottaa löytävänsä esimerkiksi sellaisista julkaisuista, joita yleensä pidetään laatulehtinä. Usein sellaisiksi miellettyjen julkaisujen yleisökin on selvästi ylikansallinen. Näitä lehtiä ovat esimerkiksi eri maissa paljon siteeratut Financial Times, International Herald Tribune ja The Economist. Suomessa vastaavalla tavalla arvostettujen laatulehtien joukkoon voi sijoittaa Helsingin Sanomat, joka on lukijamäärältään Suomen suurin sanomalehti⁴. Se on pääkaupunkiseutunäkökulman painotuksestaan huolimatta varsin valtakunnallisen julkaisu. Asemansa vuoksi sillä voi katsoa olevan erityistä määrittelyvaltaa ja painoarvoa Suomessa vastaavasti kuin kansainvälisesti luetuilla lehdillä maailmassa tai länsimaissa. Se toimii tutkimuksessani käsittelemäni poliittisen julkisuuden alueella. Näistä syistä tarkastelen suomalaisesta lehdistöstä juuri Helsingin Sanomien kirjoittelua. Lisäksi lehti on ensisijaisesti kansallinen sanomalehti, mikä on mielenkiintoista kansallisen ja transnationaalien dynamiikan kannalta siinä, millaista julkisoa se tuottaa uutisoinnillaan luonteeltaan globaalista asiakokonaisuudesta.

⁴ Kansallisen Mediatutkimuksen KTM Lukija -tiedote 15.9.2009.

6.1 Tutkimuskysymykset

Transnationaali julkisuus voi nousta toimimaan parhaiten juuri Balin ilmastokokouksen kaltaisissa tapahtumissa, jos se on noustakseen (esim. Bohman 1999; 2007). John Dewey esitti jo 1920-luvulla, että julkiso muodostuu tarvittaessa ihmisten hahmottamien ongelmien ympärille (ks. Dewey 2006). Ilmastonmuutos on ongelma, joka mitä suurimmissa määrin koskettaa jokaista maapallon asukasta, ja on vähintään ilmeistä, että sen ratkaisemiseen tarvitaan eri maiden laajaa yhteistyötä ja yhteisymmärrystä. Asiaa käsittelevä YK:n ilmastokokous puolestaan tarjoaa selkeän uutistapahtuman, joka tekee aiheen erityisen ajankohtaiseksi ja joka nousee uutisagendalle eri maissa. Selkeä uutistapahtuma helpottaa journalismia tarttumaan aiheeseen ja uutisoimaan siitä ja sen taustoista kansalaisille sekä myös herättelemään julkisoa keskustelemaan aiheesta.

Edellä olen pyrkinyt avaamaan, millä tavoilla journalismi vaikuttaa julkison ja julkisuuksien muotoutumiseen ottamalla osaa kansalaisten sosiaalisen todellisuuden ja (poliittisten) yhteisöjen rakentumiseen. Pyrin lähestymään tätä prosessia journalismin käyttämien tulkintakehysten kautta ja tarkastelemaan, kuinka ne vaiikuttavat julkison muotoutumiseen.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Millaiset tulkintakehykset Helsingin Sanomien Bali-kirjoittelua hallitsevat?**
- 2) Kuinka laajan julkison jäseneksi kirjoittelu asettaa lukijan?**
- 3) Millaista julkisoa ja julkisuutta kirjoittelu tukee tai tuottaa?**

Lähestymistapani tukeutuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan todellisuutemme rakentuu sosiaalisesti kielellisessä vuorovaikutuksessa ja jonka piirissä teksteihin suhtaudutaan todellisuutena sekä sosiaalista todellisuutta tuottavina puhetekoina. (Väliaverron 1996, 40; Töttö 2001; Raittila 2004, 11.) Kuvitellut yhteisöt (ks. Anderson 2007), kuten kansakunnat, syntyvät ja rakentuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena. Vastaavasti julkisuuden perusta, keskusteleva julkiso, rakentuu juuri sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kun kansalaiset mieltävät olevansa osa jotakin julkisesti (yhteisestä asiasta) keskustelevaa joukkoa. Analyysini perustuu ajatukseen, jonka mukaan uutisoinnin tavat tuottaa sosiaalista todellisuutta kertovat siitä, kuinka laajaa julkisoa ja julkisuutta lehtitekstit kykenevät rakentamaan tai tukemaan. Tältä pohjalta pohdin, millaisen julkison ja samalla julkisuuden osaksi Helsingin Sanomien lukija voi mieltää itsensä lehden Bali-kirjoittelun perusteella.

6.2 Menetelmä

6.2.1 Kehysanalyysi

Empiirisen aineiston erittelyssä käytän kehysanalyysia. Yhteisten sosiaalisen todellisuuden, viitekehysten ja ymmärrysten tapojen tarve julkisoiden muodostumisessa tekee journalismin puhumisen tavoista erityisen mielenkiintoisen tutkimuskohteen ja siten kehysanalyysista varsin relevantin menetelmän. Kehyksen käsite asettuu hyvin linjaan sen kanssa, mitä pohdin tutkielman aiemmissa luvuissa yhteisten ymmärtämisen tapojen ja jaetun sosiaalisen todellisuuden merkityksestä poliittisen yhteisön ja julkison muotoutumiselle.

No story can be told, no account of events given, without contextualization around a set of assumptions, beliefs, and values. This is the nature of storytelling. (McNair 1998, 5.)

McNair (1998, 5) toteaa, kuinka journalistit luovat narratiiveja yhdistelemällä faktoja konteksteihin. Konteksti kytkee kerrottavat faktat erilaisiin taustaoletuksiin, uskomuksiin ja arvoihin. Alun perin Erving Goffmanilta (1974) peräisin olevan kehyksellä ja kehystämisen käsitteellä (framing) kuvataan tätä kontekstualisointia ja narratiivien tai tulkinnan runkojen rakentamista (Johnson-Cartee 2005, Karvonen 2000). Kehykset ohjaavat tekstin ja tilanteiden tulkintaa sekä luovat suuntaa sosiaalisen todellisuuden ymmärtämiseksi (Goffman 1974, Entman 1993, Karvonen 2000, Puroila 2002, Johnson-Cartee 2005). Goffmanin (1974) sovellusta kehysanalyysista en käytä, vaan sen sijaan sovellan menetelmän journalismin ja joukkoviestinnän tutkimuksessa käytettyjä versioita.

Goffmanille (1974) kehys oli sosiaalisen tilanteen tilannemääritelmä, joka auttaa ihmistä ymmärtämään, mistä vastaan tulevassa tilanteessa on kyse, ja ohjaa käyttäytymään ja toimimaan kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla. Luonteeltaan kehykset ovat sosiaalis-kulttuurisia ja muotoutuvat osin kulttuurin yhteiseltä pohjalta (Horsti 2005, 50). Tilanteen yhteydessä esiintyvät vihjeet ja merkit (cues) kertovat, millainen tilannemääritelmä, siis kehys, kulloinkin sopii käytettäväksi (mt., 8). Erkki Karvonen (2000) esittää kehuksesta ja vihjeistä mainion esimerkin:

Jos maassa makaa ihminen liikkumatta, niin mikä on tilannemääritelmämme eli mitä tulkintakehikkoa sovellamme tapaukseen? Yksi mahdollisuus on sairaskohtauksen kehikko, joka panee meidät soittamaan ambulanssin. Mutta toisaalta meissä voi aktivoitua ”sammunut juoppo” -kehys, jonka mukaan emme tee mitään tai soitamme poliisin. Jos makaaja löyhkää alkoholille, tämä vihje (cue) aktivoi juoppo-tulkintakehikon. Myös ”pilailu” -kehys on mahdollinen, etenkin jos hymynväre näkyy makaajan kasvoilla jne. (Karvonen 2000, 2.)

Mediatutkimuksessa kehysteoriaa on käytetty ja kehitelty 1970-luvulta lähtien erityisesti Yhdysvalloissa ja varsinkin poliittisen viestinnän tutkimuksessa, ja suosituksi se on tullut 1990-luvulta alkaen. Journalismin tutkimuksen näkökulmasta kehysten käsite on kätevä, koska sillä voi tarkastella hyödyllisellä tavalla sekä toimijuutta että rakennetta ja se yhdistää yksilötason kognitiivisuuden kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen tasoon. (Horsti 2005, 50–51.) Esimerkiksi Todd Gitlin (2003) yhdistää kehysten käytön suoraan journalistiseen prosessiin. Hänen mukaansa kehukset tehostavat journalistista prosessia tekemällä mahdolliseksi suurten tietomäärien käsittelemisen nopeasti ja rutiininomaisesti sekä tiedon pakkaamisen yleisön ymmärtämään muotoon. Ne siis nopeuttavat informaation käsittelyä.

Media frames, largely unspoken and unacknowledged, organize the world both for journalists who report it and, in some important degree, for us who rely on their reports. Media frames are persistent patterns of cognition, interpretation, and presentation, of selection, emphasis and exclusion, by which symbol-handlers routinely organize discourse, whether verbal or visual. Frames enable journalists to process large amounts of information quickly and routinely: to recognize it as information, to assign it to cognitive categories, and to package it for efficient relay to their audiences. Thus, for organizational reasons alone, frames are unavoidable, and journalism is organized to regulate their production. (Gitlin 2003, 7.)

Yhtäältä kehysten käsite liittyy siihen, kuinka esimerkiksi journalistit pystyvät käsittelemään nopeasti suuria tietomääriä. Toisaalta kehystämisen merkitsee myös sitä, että yksittäinen asia voidaan ympäröidä vaihtoehtoisesti erilaisilla tavoilla, jotka jokainen määrittävät asian luonteen erilaiseksi. Viestinnässä kehystämistä voidaan valita tiedostaen tai tiedostamatta. (Karvonen 2000, 1.) Tähän viittaa myös Gitlin (2003, 7), jonka mukaan eritellessä journalismia, samoin kuin kaikkea muutakin joukkoviestinnän sisältöä, tulee aina pohtia, millainen kehys vaihtoehtojen valikoimasta kulloinkin on käytössä ja miksi.

Any analytic approach to journalism—indeed, to the production of any mass-mediated content—must ask: What is the frame here? Why this frame and not another? What patterns are shared by the frames clamped over this event and the frames clamped over that one, by frames in different media in different places and different moments? And how does the news-reporting institution regulate these regularities? (Gitlin 2003, 7.)

Kehysten käsite toimii viestinnän tutkimuksessa hyvänä perustyökaluna. Se käy lähtökohdaksi yhtä lailla journalistisen maailman, tekstien tuottamisen kuin vastaanotonkin analyysissa. Koska se on

sovellettavissa niin konkreettisesti, se käy itseymmärryksen välineeksi myös toimittajille. (Karvonen 2000, 1.) Kehyksen käsitettä on käytetty paljon Gitlinin (2003) esittämässä mielessä hahmottamaan, kuinka joukkoviestinnän tekstit ohjaavat yleisöään tulkitsemaan teksteissä mainittuja asioita ja tapahtumia. Tekstissä esitettyjen asioiden kohtaaminen on ikään kuin se tilanne, johon osuessaan yksilö, vaikkapa sanomalehden lukija, tarvitsee tilannemääritelmää. Tällöin hän havainnoi ympäristöstä vihjeitä siitä, millainen kehys tilanteen tulkitsemiseen sopii. Kysymys voi olla vaikkapa sellaisista yhteiskunnallisista asioista, jotka edellyttävät jonkinlaisia toimia ja päätöksiä – tai ratkaisun olla ryhtymättä toimiin. Kehystäminen voi olla tiedostamatonta tai tiedostettua. Yksilö voi esimerkiksi pyrkiä määrittelemään uutisoitavia asioita itseään miellyttävällä tavalla julkisessa keskustelussa tai edistämään juuri tietynlaista tietynlaisia tulkintoja käsiteltävistä asioista.

Kehysanalyysi on kasvattanut suosiotaan nopeasti viestinnän tutkijoiden keskuudessa viimeisten parinkymmenen vuoden kuluessa. Syitä siihen voivat olla esimerkiksi menetelmän moniselitteisyys tai kokonaisvaltainen luonne. Kehyksen käsitettä on voitu soveltaa hyvin erilaisten viestien tarkastelussa ja eri näkökulmista, esimerkiksi median sisäänkoodausprosessin kannalta ja yleisön uloskoodausprosessin kannalta. Sitä on voitu käyttää paitsi järjestelmällisen sisällönerittelyn apuna myös sellaisenaan tulkitsevammassa tekstianalyysissa. (Weaver 2007, 143–146.) Kaiken kaikkiaan kehystäminen ja kehyksen käsitteitä ei ole lyöty lukkoon, ja tutkimuksessa määritelmät vaihtelevat (Weaver 2007, 146; Johnson-Cartee 2005, 24). Siksi kehysanalyysia hyödyntävässä tutkimuksessa on tärkeää määritellä, millä tavalla kehystäminen ja kehyksen itse hahmottaa.

Määrälliselle mediatekstien analyysille tyypillinen kokonaisuusien pilkkominen osiin ja osien pohjalta tehtyjen luokittelujen yhdistäminen kokonaisuudeksi kadottaa helposti olennaisia asioita. Kehyksen käsite tekee mahdolliseksi sellaisen tekstien syvärakenteiden analyysin ja kokonaisuusien hahmottamisen, jota pelkällä määrällisellä analyysilla on hankala tavoittaa. (Väliverronen 1996, 112.) Kehysanalyysin tekemisessä olennaista on nähdä yhtä aikaa pienet osaset ja kokonaisuudet, merkitysrakennelmat, joita osasista rakentuu.

Uutisten kehykset ovat yleensä julkilausumattomia ja tiedostamattomia, ja ne järjestävät maailmaa sekä journalisteille että myös journalistien raportointiin luottavalle yleisölle (Gitlin 2003, 7). Entman (1993, 52) korostaa kehystäminen määritelmässään valintojen tekemistä siitä, mitkä asiat todellisuudesta tehdään muita merkityksellisemmiksi teksteissä:

Framing essentially involves *selection* and *salience*. To frame is to *select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation* for the item described. Typically frames diagnose, evaluate, and prescribe [- -]. [- -] Frames, then, *define problems – determine* what a causal agent is doing with what costs and benefits, usually measured in terms of common cultural values; *diagnose* causes-identify the forces creating the problem; *make moral judgments – evaluate* causal agents and their effects; and *suggest remedies – offer* and justify treatments for the problems and predict their likely effects. A single sentence may perform more than one of these four framing functions, although many sentences in a text may perform none of them. And a frame in any particular text may not necessarily include all four functions. (Entman 1993, 52.)

Entmanin kehyksen ja kehystämisen määritelmän avulla saa aikaan neliosaisen välineen analysoida tekstejä: kehys koostuu 1) ongelman määrittelystä, 2) ongelman syiden tulkitsemisesta, 3) moraalisen arvion ilmaisemisesta ja mahdollisesti 4) ratkaisuehdotusten tekemisestä ja niiden oikeuttamisesta sekä seurausten ennustamisesta. Yksi tekstin lause voi toteuttaa näistä funktioista useampaa kuin yhtä, ja tekstissä voi olla paljon lauseita, jotka eivät ole toteuttamassa niistä ainuttakaan. Jokin tietty teksti ei välttämättä sisällä kaikkia neljää funktiota. (Entman 1993, 52.) Kehystämisen välineistöön ja tunnusmerkkeihin kuuluvat näiden retoristen keinojen lisäksi metaforat, esimerkkitapaukset, iskus sanat ja -lauseet, asioiden kuvaukset ja kuvailut sekä visuaaliset kuvat. (Gamson ja Modigliani 1989, 3–4.) Kehykset voivat erottua toisistaan myös niille ominaisilla *symbolisilla allekirjoituksilla*, joissa tietyt symbolit voivat viestiä suurenkin joukon tunteita, arvoja ja maailmankatsomuksia toisille samassa kulttuurissa elävälle ihmiselle. Esimerkiksi sana ”perhearvot” voi toimia tekstin joukossa juuri tällaisena paljon tiivistävänä symbolina ja vedota tietynlaisiin ihmisiin. (Johnson-Cartee 2005, 166–167.) Tämänlaiset sanat tai ilmaukset voivat avata ovet juuri tietynlaisille tekstintulkinnolle, eli toimia tietynlaiset tulkintakehykset aktivoivina vihjeinä. Saman voivat tehdä esimerkiksi erilaiset toistetut kielikuvat, esiin nostetut esimerkkitapaukset ja visuaaliset kuvat (mt., 168–170). Uutisten narratiivisuus ja kehysten rakentamat narratiivit (ks. Johnson-Cartee 2005) liittyvät Entmanin kertomaan ongelmien määrittelyyn: jonkun kehyksen mukaan kuvattu ongelman syntyminen, käsittely ja ratkaisu muodostavat tietynlaisen kertomuksen esimerkiksi uutisoiduista asioista. Tästä muodostuu asetelma, jossa kullakin toimijalla on oma paikkansa ja roolinsa.

Vaikka jokin kehys voi olla esimerkiksi tietyn poliittisen päätösvaihtoehdon kannalla tai jotain tietynlaista ratkaisua tukeva, kehyksen käsitettä ei tule ajatella samaksi asiaksi kuin poliittinen mielipide tai kanta. Kehykset voivat olla ristiriitaisia siinä, millaisia päätöksiä ne tukevat, ja

yhdenkin asioiden kontekstualisointitavan sisällä voidaan käydä kiivasta taistelua esimerkiksi johonkin tiettyyn tilanteeseen sopivasta poliittisesta ratkaisusta. (Gamson & Modigliani 1989, 4; Karvonen 2000.)

Kehykset käsitetään yleensä sosiaalisesti jaetuiksi, sosiaalisen kognition asioiksi (Karvonen 2000). Oman tutkimukseni kontekstissa katson kehysten olevan tärkeitä yhteisen ymmärryksen, (kuvitteellisen) yhteisön ja vastaavasti myös julkison syntymisessä. Ne rakentavat sellaista sosiaalista todellisuutta, joka saa kansalaisen mieltämään olevansa osa samaa poliittista yhteisöä ja julkisoa muiden kanssa. Kehysanalyysin avulla voin tulkita, millaiseksi sosiaalinen todellisuus uutisteksteissä muodostuu ja millainen on niiden rakentama kuva julkisosta. Kehysten tarkasteleminen esimerkiksi siitä näkökulmasta, kuinka laajoja alueita ja ihmisryhmiä koskevaksi uutisaiheet ja uutisten syy–seuraus-suhteet mielletään, antaa välineitä sen pohtimiseen, kuinka laajojen julkisoiden jäseniksi Helsingin Sanomat lukijansa asettaa. Selvästi ylikansallisetkin aiheet voidaan käsitellä vahvasti esimerkiksi kansallisten etujen tai kansalaisen arjen näkökulmasta. Koska yksi ottamistani lähtökohdista liittyy maailmassa tapahtuvaan muutokseen kansallisvaltioperustaisuudesta kohti jälkikansallista maailmaa, empiiriseen tutkimukseni aiheen käsittelyssä olennaista on kiinnittää huomiota juuri kansallisen ja transnationaalien (tai globaalien) vastavetoon. Hyvin tärkeää on siis ainakin kansallisen ja transnationaalien käsittelytavan erottaminen toisistaan. Nähdäkseni esimerkiksi Berglezin (2008) hahmottama globaalien journalismien käsite, jota olen käsitellyt viidennessä luvussa, liittyy sellaisiin tulkintatapoihin, jotka edistävät transnationaalien julkison syntyä. Berglezin (mt., 847) kuvaus siitä, kuinka globaali journalismi voi esiintyä erilaisissa uutisdiskursseissa, selventää, että globaalien journalismien voi katsoa olevan joukko tietynlaisia kehystämisen tapoja.

Kehysanalyysin soveltamisessa olen käyttänyt jonkinlaisena mallina Esa Väliiverrosen (1996) Ympäristöuhkan anatomia -teoksessa käyttämää kehysanalyysiä erityisesti kehysten esitystekniikan osalta. Samoin käytin hyödykseni Esa Väliiverrosen ja Iina Hellstenin Tiedotustutkimuksessa vuonna 2000 julkaistua artikkelia Biodiversiteetti mediassa (Väliverronen & Hellsten 2000). Kehysten hahmottamisessa käytän apuna Essaryn (2007) kuvaamia keinoja hahmotella globaaleja kehyksiä sekä Berglezin (2008, 853–855) ehdotuksia tavoista tutkia globaalia journalismia ja eri uutistyyplejä, koska niillä on paljon tekemistä kehysanalyysin kanssa – erityisesti niistä on apua kehysanalyysin apukysymysten muotoilussa. Vastaavasti kuin Väliiverrosella myös minulla on ajatuksia mahdollisista kehyksistä jo lukemani aiemman tutkimuksen ja teorian pohjalta, mutta

hahmotan kehukset silti pääasiassa aineistolähtöisesti. Siten ne ovat lopulta selkeästi analyysin tuloksen sijaan, että ne olisivat sen lähtökohta.

Uutinen on jo sinänsä tietynlainen kehys, joka kertoo kertomansa asiat hahmottamiensa ongelmien kautta. Tämä journalismin toimintatapa rakentaa myös julkisoa tai julkisoja, sillä julkiso rakentuu nimenomaan ratkaisemaan ongelmia keskustelemalla julkisesti (esim. Dewey 2006). Pyrin hahmottamaan keskeisten kehysten luomat yksinkertaiset narratiivit, joissa eri ongelmat, syyt, seuraukset ja ratkaisut tulevat määritellyiksi, sekä mahdollisesti tulkittavissa olevat moraaliset arviot tilanteesta. Kehyksen tunnusmerkkeihin kuuluvat myös keskeisten toimijoiden erottaminen, iskulauseet, metaforat ja esimerkit.

Kehyksiä hahmotan tekstejä läpi käydessäni seuraavien apukysymysten avulla:

- Mitä ovat keskeiset toimijat ja ongelman, syiden ja seurausten sekä moraalisen arvion määrittelijät?
- Kuinka keskeinen ongelma sekä sen syyt ja seuraukset määritellään?
- Millaisia moraalisia väittämiä samassa yhteydessä on mahdollisesti tulkittavissa?
- Mihin muihin asioihin tai ilmiöihin aihe liitetään ja miten se tehdään?
- Mikä on keskeinen perspektiivi tai näkökulma?
- Minne keskeinen toiminta, ongelma tai vallankäyttö sijoittuu (lokaatio)?
- Kuinka yhteinen etu määrittyy? Kenen etu on kyseessä?
- Kuinka laajoista poliittisista identiteeteistä puhutaan? Onko tulkittavissa jakoa meihin ja muihin?
- Mitkä ovat keskeiset iskusanat ja metaforat?

Erityishuomiota pyrin kiinnittämään siihen, minkälaisina esittäytyvät kansalliset rajat ylittävät yhteydet, esimerkiksi syy–seuraus-suhteet. Analyysia toteuttaessani tarkkailen lähiluvun avulla, kuinka kansalaismielipide teksteissä esitetään ja millaisia kuvia juttujen yhteyteen on liitetty. Analyysissa hahmotan ensin aineistosta keskeisimmät siinä esiintyvät tulkintakehukset. Sen jälkeen pohdin, kuinka laajaa sosiaalista todellisuutta ne lukijakansalaisille tuottavat ja millaisen julkison osaksi ne lukijan asettavat.

6.2.2 Konstruktivistisen lähestymistavan kritiikki

Pertti Töttö (2001) on antanut sosiaalisen konstruktivismin ajattelutavalle kritiikkiä siitä, että se kiertää kysymyksen totuudesta ja keskittyy vain puhumiseen ja kielenkäyttöön sen sijaan, että se ottaisi huomioon myös sanottavan ja kielellisten ilmaisujen ajatussisällön. Tötön mukaan konstruktivismi on vienyt ”Orwellin kuvaamaan ’uuskieleen’, joka vähitellen hävittää mahdollisuuden ajatella, että puheella voi olla sisältö, jonka totuudesta voidaan kiistellä” (mt., 20). Kärjekäs kritiikki perustuu siis siihen, että Töttö näkee konstruktivismin piirissä liian vahvan relativistisen korostuksen, joka estää konstruktionistia ottamasta kantaa siihen, ovatko hänen tutkimuksensa tekemät väitteet tosia vai epätosia. ”Johdonmukainen konstruktionisti voi kyllä sanoa, että kielenkäyttö luo todellisuutta, mutta hän ei voi tarkoittaa, mitä sanoo”, Töttö (2001, 11) toteaa.

Sosiaalisen konstruktionismin, eli konstruktivismin, piirissä on tehty kahtiajako niin ”tiukkoihin” (strict) ja ”kontekstuaalisiin” (contextual) konstruktivisteihin. Tötön (2001) kritiikki on kohdistettu selvästi ”tiukan” laidan konstruktivismiin. Tämän ”tiukan” linjan noudattajat katsovat, että tutkijan ei pidä tehdä mitään oletuksia ulkoisesta todellisuudesta. Esimerkiksi yhteiskunnallisen ongelman tarkastelussa he tekstejä analysoidessaan sulkeistavat tutkimuksensa ulkopuolelle ongelmaan liittyvät olosuhteet ja asiantilat. Heidän mukaansa ei edes ole tarpeen selvittää, onko ongelma empiirisesti todennettavissa ulkoisesta todellisuudesta. Keskeistä, tai kaikki kaikessa, on tekstin rakentama kohteen konstruktio. Kontekstuaaliset konstruktivistit puolestaan katsovat, että tutkijalla voi olla suhteellisen varmaa tietoa ulkoisesta todellisuudesta, esimerkiksi sosiaalisista oloista, ja hyödyntävät näitä tietoja tutkimuksensa tekemisessä. He kuitenkin korostavat, että näihin tietoihin tulee suhtautua sosiaalisina konstruktioina, koska ne ovat tietyistä lähtökohdista ja tietyissä olosuhteissa tehtyjä tulkintoja. (Best 1989, 243–249; Väliverronen 1996, 42.) Väliverronen (mt.) mukaan erottelulla ei aina ole merkitystä konkreettisen tutkimuksen kannalta.

Esimerkiksi Beckin (2000, 211–212) mukaan tutkijan ei ole tarpeen tehdä tiukkaa joko–tai-valintaa realismin ja konstruktivismin välillä. Hänen mukaansa kyseessä on pikemminkin kaksi erilaista näkökulmaa, joita kumpaakin voi käyttää hyväksi tutkimuksessa. Itse näen sekä käyttämäni teorian että käsitteiden vuoksi olevani niin selkeästi kiinni konstruktivistisessä ajattelussa, että siitä olisi jokseenkin mahdotonta sanoutua kokonaan irti. Jos minun pitäisi kutsua itseäni konstruktivistiksi, katsoisin kuuluvani selkeästi kontekstuaalistien joukkoon tai olevani ”realistikonstruktionisti”, kuten Töttö (2001, 20) itseään nimittää.

Kehysanalyysin yksi lähtökohta on näkemys kielen ja muiden sosiaalisten käytäntöjen sosiaalista todellisuutta tuottavasta luonteesta, joka edustaa konstruktivistista ajattelua. Menetelmä sopii tutkimukseni menetelmäksi nähdäkseni hyvin. Koska pyrin tarkastelemaan juuri julkisoiden kulttuurista rakentumista journalismissa, oma lähestymistapanikin nojaa konstruktivistiseen ajatteluun. Kehyksen käsitteen aikoinaan lanseerannut Goffman (1974) ei ollut näkemyksiltään täysi ("tiukka") konstruktionisti siinä mielessä, että hänelle yksilön tajunnan ulkopuolinen maailma oli olemassa. Kehysanalyysissä kyse onkin siitä, kuinka tuo ulkopuolinen maailma ja yksilön kulloinkin kohtaamat tilanteet rakentavat hänen kokemustaan todellisuudesta. Omassa katsannossani kyse on tiivistäen sanottuna siitä, että tuo kokemus on pohja sille, kuinka esimerkiksi kansakunnat tai julkisot muotoutuvat. Esimerkiksi julkisoon ja journalismiin liittyvien perustavanlaatuisien lähtökohtieni vuoksi kehysanalyysi on varsin relevantti tutkimusmetodiksni.

6.3 Aineisto

6.3.1 Yhdistyneiden kansakuntien Balin ilmastokokous

Transnationaalia julkisuutta pitää tavallaan etsiä sellaisista paikoista, joissa sille on sopivia edellytyksiä. Kaikissa asioissa transnationaalia julkisuutta ei edes tarvita: olisihan mieletöntä ajatella, että transnationaalien julkisuuden tulisi olla läsnä tai transnationaalien julkisoiden keskustella esimerkiksi puhtaasti paikallisia ratkaisuja pohtivassa julkisessa keskustelussa. Muun muassa James Bohmanin (1999, 506) mielestä kansainvälisestä kansalaisyhteiskunnasta ei voi tulla julkisuutta ilman sellaisia kansainvälisiä instituutioita, joiden ympärille julkisuus voi muodostua ja joita ihmiset voivat kannattaa tai vastustaa. Transnationaali julkisuus tarvitsee siis jonkinlaisen kansainvälisen hallinnon tai sitä vastaavia sopimuksia, joita muodostetaan ja valvotaan ylikansallisesti. Tästä syystä valitsin tutkimukseni empiirisen osuuden kohteeksi joulukuussa 2007 järjestetyn Yhdistyneiden kansakuntien Balin ilmastokokouksen journalistisen käsittelyn.

Ilmastokokouksen päätöksineen voi katsoa olevan sellainen globaalien hallinnon muoto, jollaista Bohman edellyttää julkisuuden syntymisen tueksi. Aihe on mitä suurimmassa määrin sellainen, että se koskettaa globaalisti kaikkia ihmisiä, ja se tarjoaa hyvissä ajoin tiedossa olevan uutistapahtuman, johon media voi helposti tarttua. Deliberaation kannalta ilmastokokous on myös mielenkiintoinen tapahtuma, sillä se pyrkii saamaan aikaan yhteisen ratkaisun ongelmasta, josta ollaan monta mieltä ja johon liittyy hyvin erilaisia intressejä ympäri maailman. Päädyin luontevasti tutkimaan juuri Balin ilmastokokousta, sillä aloittaessani tutkielmani kirjoittamista se oli järjestetyistä

ilmastokokouksista viimeisin. Halusin tarkastella melko tuoretta aineistoa, ja Kööpenhaminan ilmastokokous oli vasta edessä.

Ilmastokokouksia on tarkasteltu aiemminkin viestinnän tutkimuksessa. Esimerkiksi Väliverronen ja Hellsten tutkivat biodiversiteettiä koskevaa kirjoittelua Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä vuosina 1990–1997 juuri kehysanalyysi metodinaan, ja Rion vuoden 1992 ilmastokokousta koskeva kirjoittelu kuului aineistoon (Väliverronen & Hellsten 2000). Tuolloin Rion kokousta käsiteltiin tyypillisesti poliittisena kiistana. Asiaan vaikutti Yhdysvaltain kielteinen asenne kokouksessa neuvoteltua biodiversiteettisopimusta kohtaan ja myöhemmin sopimuksen allekirjoittamisesta kieltäytyminen. Kiistoja käsiteltiin tavanomaisina intressiristiriitoina ja politiikkaa arvottavan sodan ja pelin metaforiikan kautta. (Mt., 13.)

Yhdistyneiden kansakuntien Balin ilmastokokous järjestettiin Balin kansainvälisessä konferenssikeskuksessa Nusa Duassa 3.12.–14.12.2007. Tapahtuma kokosi yhteen paikkaan yli 10 000 osanottajaa. Heihin lukeutuivat yli 180 maan edustajat sekä hallitustenvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen tarkkailijat sekä lehdistö. Kokouksen tavoitteena ei ollut vielä luoda täysin neuvoteltua ja sovittua osallistujamaiden välille uutta ilmastososopimusta vuoteen 2012 ulottuvan Kioton pöytäkirjan (Kioton ilmastososopimuksen) jatkeeksi, vaan saada aikaan jonkinlainen läpimurto uuden sopimuksen neuvotteluiden aloittamiseksi ja pyörien saamiseksi pyörimään. Aiemmin vuonna 2007 YK:n hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli julkaisi neljännen ilmastonmuutosraporttinsa, joka teki selväksi, että ilmastonmuutos on tosiasia ja voi vakavasti vahingoittaa talouden kehitystä, yhteiskuntia sekä ekosysteemejä ja että asia vaatii välittömiä toimia. (Esim. UNFCCC 2007.)

Kaksi viikkoa kestänyt konferenssi huipentui ”Balin tiekartaksi” kutsutun asiakirjan hyväksymiseen. Konferenssia oli jouduttu jatkamaan jo yli vuorokauden yliajalle joulukuun 15. päivälle, ja sopu saatiin pian sen jälkeen, kun Yhdysvallat lakkasi vastustamasta sopimusluonnosta ja suostui kompromissiratkaisuun. Esimerkiksi varsinaisista päästörajoista Balilla ei sovittu, vaan sen sijaan tiekartta sisälsi useita päätöslausekkeita, joiden katsottiin olevan tärkeitä tulevina vuosina ilmaston tulevaisuuden turvaamisessa. Balin tiekartta piirsi suuntaviivat tuleville ilmastonmuutosta torjuville toimille, erityisesti sitä seuranneelle vuoden 2009 Kööpenhaminan ilmastokokoukselle.

6.3.2 Aineiston rajaukset

Tarkastelemani lehtiaineisto on koottu Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta käyttämällä hakusanoja *Bali* ja *ilmastokokous* (katkaistuina: bali* ja ilmastokokou*). Aineiston ajallinen raja on tehty joulukuuhun 2007, sillä estääkseni työmäärän kasvun liian suureksi pro gradu -tutkielman laajuutta ajatellen päätin tarkastella nimenomaan ilmastokokouksen aikaista uutisointia ja kokouksen tulosten raportointia. Tarkemmin rajasin aineiston alkupäästä joulukuun alusta alkaen eikä vasta kuun 3. päivästä alkaen, jolloin kokous virallisesti alkoi, koska halusin saada mukaan ilmastokokouksen alkamista koskevia ja muita juttuja pohjustavia uutisia. Toisaalta loppupäästä halusin ottaa mukaan tapahtuman mahdollisen jälkipuinnin ja analysoida myös sen tulkintatavat, minkä vuoksi otin aineistoon jutut viikon ajalta kokouksen jälkeen. Tuona aikana ilmastokokoukseen suoraan liittyvä kirjoittelu käytännössä loppui.

Hakusanojen perusteella koottu aineisto käsitti aluksi 49 tekstiä, joista osa oli toisten tekstien kainalojuttuja tai muihin teksteihin liittyviä faktalaatikoita. Mukana oli mielipidekirjoituksia, yksittäinen vierailevien kirjoittajien kolumninomainen Vieraskynä-teksti ja muutama muiden lehtien pääkirjoituksia siteeraava teksti. Niitä en ole rajannut aineiston ulkopuolelle, koska katson mielipideosaston olevan vastaavalla tavalla osa journalistien hahmottamaa kokonaisuutisointia kuin yksittäisten toimitusten itse tuottamien uutistenkin. Kaikki tekstit ovat joka tapauksessa käyneet läpi journalistisen seulan ja tarjoavat lukijalle ilmastokokouksesta omia tulkinnan mallejaan. Käsitän Helsingin Sanomien ilmastokokouskirjoitteluksi siis kaikkien juttutyyppeiden muodostaman tekstien kokonaisuuden.

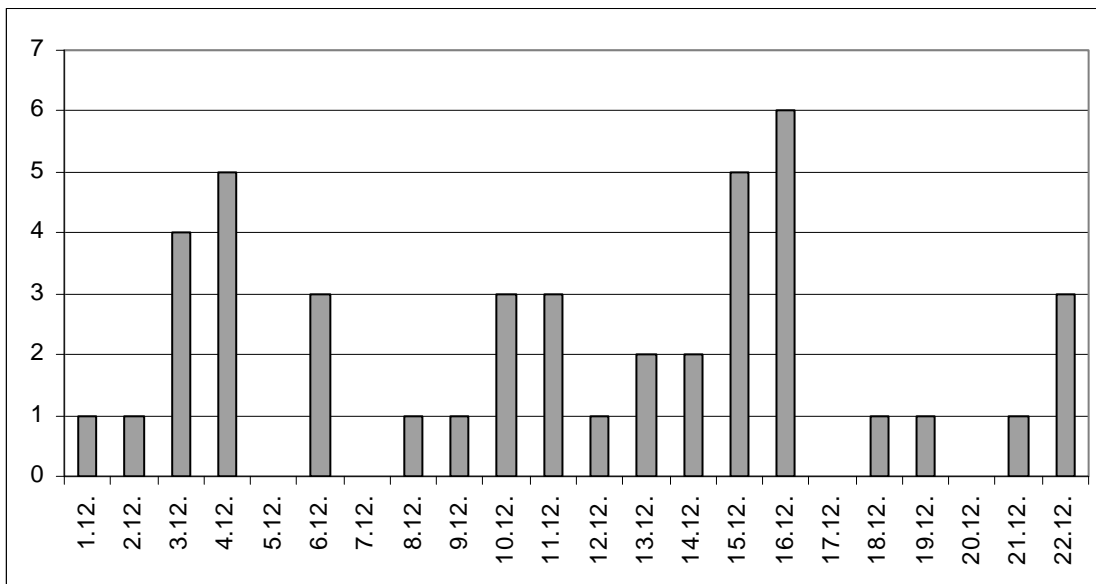
Karsin aineistosta pois yhden matkailusivun (HS 1.12.2007) juttukokonaisuuden, joka käsitteli Balin sukellusmahdollisuuksia, sekä yhden Uutisguru-tietovisan (HS 12.12.2007), sillä Balin mainitsemisesta huolimatta ne eivät muuten viitanneet ilmastoneuvotteluihin sanallakaan. Tutkimusaineiston ulkopuolelle jätin myös yksittäiset jutut, joissa Balin ilmastokokous pelkästään kerran mainitaan ilman, että sillä olisi olennaista yhteyttä jutun muuhun sisältöön. Sellainen oli esimerkiksi juttu Norjan rannikolla tapahtuneesta öljyvuodosta (HS 13.12.2007), jossa ympäristöjärjestön johtajan mainittiin olevan Balin ilmastokokouksessa: ”Hauge kommentoi vuotoa norjalaismedialle Balin ilmastokokouksesta”. Aineiston ulkopuolelle jäi muutama ilmastonmuutosta ja sen torjumista käsittelevä teksti, vaikka ne julkaistiin tarkasteluajalla ja jopa samalla sivulla kuin Balin neuvotteluita koskevat tekstit. Tämä johtui siitä, että kaikissa esimerkiksi ilmastoä käsittelevissä teksteissä ei puhuttu juuri ilmastokokouksista tai Balista vaan ilmastonmuutoksesta

yleisemmin. Esimerkiksi 2. joulukuuta sunnuntaisiviilla pohdittiin, millä keinoilla Suomi ja suomalaiset voisivat hillitä ilmastonmuutosta, mutta ilmastokokousta tekstissä ei mainittu, mistä syystä juttu jäi pois aineistosta. Sen kainalojuttu kuitenkin päätyi mukaan analyysiin, koska siinä puhuttiin suoraan ilmastokokouksesta. Loppujen lopuksi mukaan jäivät vain ne tekstit, joissa puhutaan varsinaisesti ilmastokokouksesta enemmän kuin pelkän mainitsemisen verran. Analysoitavia tekstejä oli yhteensä 44 kappaletta.

6.3.3 Bali-kirjoittelun kuvaus

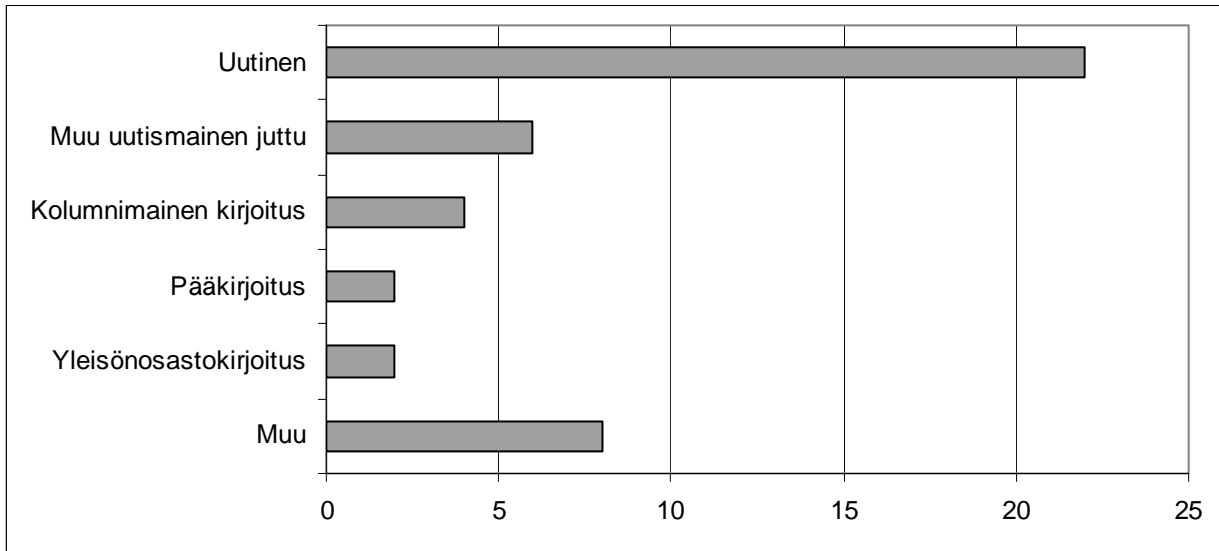
Kirjoittelun suurimmat määrälliset piikit sijoittuivat ajallisesti aivan kokouksen alkupäiviin sekä sen dramaattisen ja ylipitkäksi venytetyn lopun aikoihin. Kirjoittelu kiihtyi myös kokouksen toisen viikon alkaessa, kun ministeritason osallistujat tulivat mukaan neuvotteluihin. Ilmastokokouksesta kirjoitettiin toki myös kokouksen kuluessa, ja kirjoittelu lisääntyi erityisesti kokouksen loppua kohden. Nämä seikat käyvät havainnollisesti ilmi laatimastani pylväskuvaajasta (Kuvaaja 1). Aluksi jutut keskittyvät erityisesti uutisoimaan kokouksen alkamisesta ja kertomaan, mistä kokouksessa on kysymys. Siten jo kokouksen käynnistymispäivinä kirjoitukset alkoivat selkeästi luoda kehyksiä ilmastokokousta käsittelevien juttujen tulkinnalle. Tekstien mukaan ilmastokeskusteluun ovat heränneet vallanpitäjätkin, jotka ovat alkaneet ottaa ilmastonmuutoksen tosissaan, ja yhteisiä ratkaisuja on saatava aikaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (esim. HS 2.12.2007, D4–D5; HS 3.12.2007, A2). Kun kokouksen puolivälissä neuvotteluissa oli päästy kunnolla kiinni kiistanalaisimpiin aiheisiin, tekstit alkoivat käsitellä sitä, että suurimmat teollisuusvaltiot, kuten Yhdysvallat, Kiina ja Intia, eivät ole halukkaita suostumaan sitoviin päästörajoihin (esim. HS 11.12.2007, B3). Siitä lähtien moni kirjoitus käsitteli erityisesti Yhdysvaltojen roolia ja vastuuta ilmastopimuksen syntyprosessissa (mm. HS 14.12.2007, B3; HS 15.12.2007, B1). Yhdysvaltojen merkittävää roolia korostettiin myös kokouksen lopputulosta raportoidessa: jos maa ei olisi taipunut muun maailman vaatimukseen suostua neuvotteluissa kompromissiin, kokouksen tulos olisi jäänyt selväksi vajaaksi ja globaalien ilmastopimusten tulevaisuus liian huonolle pohjalle (esim. HS 16.12.2007, B3).

Kuvaaja 1 Analysoitujen juttujen määrät ilmestymispäivittäin joulukuulta 2007

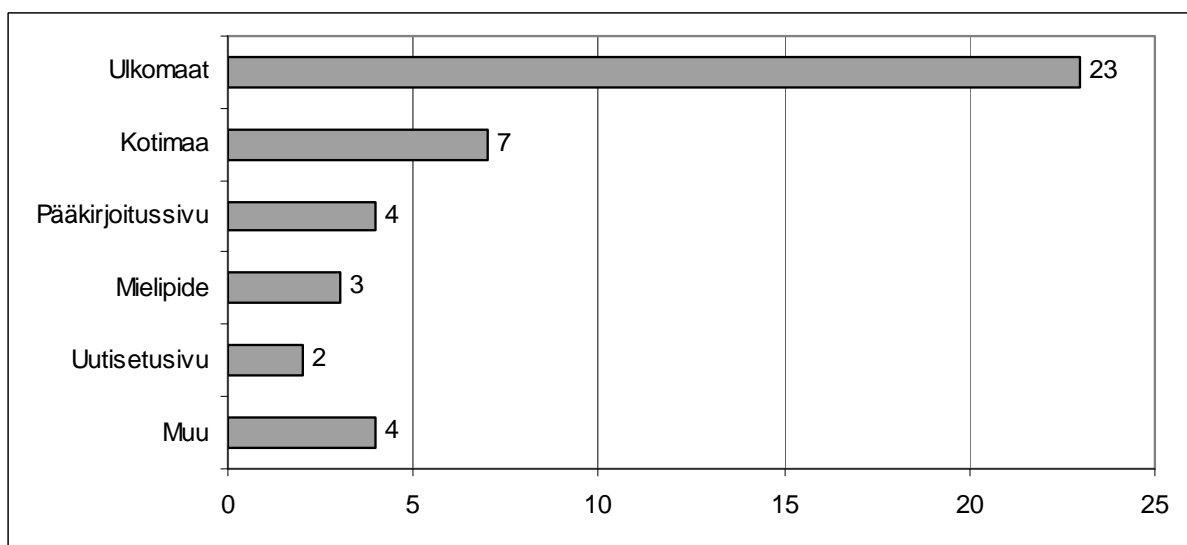
Kokouksen loppua kohden uutisointi saa jopa yllättävää väriä, kun se kertoo, kuinka konsensus loppuraportin muotoiluista lopulta syntyi (HS 15.12.2007, B1; HS 16.12.2007, B3). Lopullista julkilausumaa ei hyväksyttykään vielä 15. joulukuuta, vaan kokous jatkui ristiriitojen kärjistyessä. Ilmastokokouskirjoittelu huipentui 16. joulukuuta värikkäästi ja suhteellisen ilmeikkäästi kirjoitettuun Sami Sillanpään juttuun ja Johanna Mannilan laatimaan, kokouksen summaavaan uutisanalyysiin (HS 16.12.2007, B3). Päivän Bali-juttukokonaisuus hahmotti edellisen vuorokauden tapahtumat ja koko kokouksen lopun huimaksi ja monivaiheiseksi draamaksi, joka piti mukanaan vastakkainasetteluja, kamppailuja ja jopa kyyneleitä. Tämän jälkeen julkaistut tekstit lähinnä ennakoivat tulevia neuvotteluprosesseja ja kasvihuonepäästörajoituksia sekä niiden vaikutuksia (esim. HS 18.12.2007, A2).

Kuvaaja 2 Analysoitujen tekstien määrät juttutyypeittäin

Juttutyypeiltään aineisto osoittautui monenkirjavaksi, mutta kuitenkin yli puolet sen sisältämistä jutuista oli uutisia. Lisäksi muita uutismaisia ja uutisia täydentäviä faktalaatikoita sekä taustajuttuja oli kuusi. Aineistoon sisältyi kolme toimittajan kirjoittamaa kolumnia sekä yksi kolumniksi luokiteltu pääkirjoitussivun Vieraskynä-kirjoitus, jonka olivat laatineet Suomen ja Ruotsin ympäristöministerit yhdessä. Mukana on myös kaksi pääkirjoitusta, joista ensimmäinen julkaistiin kokouksen alkaessa ja toinen sen päätyttyä, sekä kaksi yleisönosastokirjoitusta. Lisäksi aineistossa oli mukana muita pieniä juttuja yhteensä kahdeksan. Niiden joukkoon lukeutuivat muun muassa lyhyet uutiskertausjutut, lainaukset muista lehdistä, irtositaitit ja yksi nettiäänestyksen yleisökysymys.

Kuvaaja 3 Analysoitujen tekstien määrät osastoittain

Jutuista neljä oli sijoitettu pääkirjoitussivulle, kaksi uutisetusivulle, seitsemän kotimaansivuille, 23 ulkomaansivuille ja kolme mielipidesivulle. Taloussivulla julkaistiin yksi juttu, samoin sunnuntaiosastolla, tiede- ja luontosivulle ja asuntosivulla. Ulkomaansivujen jutuista kolme julkaistiin 6.12.2007 ilmastokokouksen mukaan nimetyllä erikoissivulla, joka sisälsi vain Bali-juttuja. Pääkirjoitussivulla julkaistiin kaksi pääkirjoitusta, yksi lehden ulkopuolisten kirjoittajien teksti ja kaksi muiden lehtien pääkirjoituksia lainaavaa ja referoivaa Muut lehdet -juttua. Ylisummaan kirjoittelu siis painottui ulkomaansivuille.

Ulkomaan- ja kotimaanuutisten dikotomia toteutui aineistossa siten, että kotimaansivujen muutama juttu keskittyi lähinnä siihen, mitä tavoitteita EU:lla ja Suomella on kokousta varten, mitkä ovat kokouksen mahdolliset kotimaiset vaikutukset ja millä keinoin Suomessa tulisi osallistua ilmaston pelastamiseen, kun taas ulkomaansivujen käsittelytapa ja kehysten käyttö oli selkeästi monipuolisempaa. Luultavasti asiaan oli vaikutusta kuitenkin myös sillä, että ulkomaanosaston kirjoituksia oli aineistossa lukumääräisesti paljon enemmän.

7. Kehysten erottelu

7.1 Kirjoittelua hallitsevat kehykset

Aineiston analyysin toteutin useassa vaiheessa, joiden välillä ehti kulua jopa kuukausia. Ensin luin aineiston läpi kerran tutustuakseni siihen. Toisella lukukerralla aloin tehdä muistiinpanoja vapaasti assosioiden, hahmotella analyttisesti erilaisia mahdollisia kehyksiä ja niiden piirteitä pieniksi listoiksi otsikoiden alle sekä samalla erotella aineistosta kehysanalyysin kannalta hedelmällisimpiä tekstejä tarkempaan analyysiin. Hedelmällisiksi katsomieni juttujen avulla luonnostelin erilaisia taulukoita Esa Väliwerroselta (1996, 113) lainaamani taulukkomallin mukaan: kehykset sijoitin pystysarakkeisiin, kehysten ominaisuudet ja tunnuspiirteet vaakariveille. Käytyäni koko aineiston läpi kirjoitin kehysten tarkemmat kuvaukset auki teksteiksi, joita korjailin useaan otteeseen. Lopuksi kävin koko aineiston uudelleen läpi kehysten määrittelyjäni tarkentaen ja tarkistaen. Analyysini tuloksena olen tiivistänyt Helsingin Sanomien joulukuun 2007 Balin ilmastokokousta koskevan kirjoittelun teksteistä löytämiini neljään olennaisimpaan kehykseen (Taulukko 1). Näitä kehyksiä ovat *poliittinen peli*, *globaali uhka*, *kansalliset vaikutukset* ja *globaali oikeudenmukaisuus*.

Taukukko 1 Helsingin Sanomien Bali-utisoinnin kehukset joulukuussa 2007

	POLIITTINEN PELI	GLOBAALI UHKA	KANSALLISET VAIKUTUKSET	OIKEUDEN- MUKAISUUS
Keskeiset toimijat	valtiot ja niiden edustajat, kansainväliset organisaatiot	ympäristöjärjestöt	kotimaiset poliitikot ja asiantuntijat	kehitysmaat, valtionpäämiehet, järjestöt
Kuva kokouksesta	valtapoliittinen peli, kamppailu tai kaupankäynti	maailman pelastaminen	kansallinen haaste	yhteisvastuullinen tulonjakotilanne
Keskeinen ongelma	vaikeus sovittaa erilaiset kansalliset intressit yhteen ilmastopimuksen aikaansaamiseksi	ilmasto lämpenee vaarallisesti päästöjen vuoksi	päästörajoitukset vaikuttavat kansantalouteen, haittojen minimointi	kehitysmaiden mahdollisuuden osallistua ilmastotoimiin ilman muiden avunantoa
Mihin liitetään?	ilmastopimukset, päästörajoitukset, strateginen neuvottelu ja poliittiset paineet	tieteelliset tutkimukset, toimien ja päätösten kiireellisyys	päästökauppa, uudet innovaatiot, energian hinta, yritystoiminta, elinkustannukset	rikkaiden ja köyhien valtioiden vastakkainasettelu, elinolojen ja päästöhistorian erot
Ongelmien syyt	valtiot ajavat omia intressejään	itsekkyyys päästöasioissa, toimien hitaus	ilmastotoimien tuomat rajoitukset ja hankaluudet	riiston politiikka, globaali epätasa-arvo
Seuraukset	riski jäädä ilman ilmastopimusta	peruuttamaton muutos ja ilmastokatastrofi	kansantalouden hankaluudet	kehitysmailla vaikeuksia parantaa olojaan
Iskusanat, metaforat	taivuttelu, painostus, strategia, yhteiset tavoitteet	globaalit ilmastotalkoot, päästötalkoot, ihmiskunta, maailman pelastaminen	ilmastotalkoot, "puhtaan teknologian nokiat", kilpailukyky	"ilmastonmuutoksen häviäjät", oikeudenmukaisuus
Moraaliset väittämät	kansallisten etujen ajaminen edesvastuutonta, vaikeuttaa sopimuksen syntyä	tarvitaan nopeita toimia ja yhteisvastuuta: "Ilmastomuutos ei odota"	Suomen tavoitteet moraalisia, koska globaalin edun mukaisia	päävastuu rikkailla mailla, joiden kuuluu auttaa kehitysmaita päästötavoitteissa
Yleisen edun laajuus	kansainvälinen	globaali	kansallinen	globaali
Lokaatio	Balin neuvottelut	globaali	Suomi	globaali
Me / ne	kompromissihakuiset valtiot / taipumattomat oman edun ajajat	–	suomalaiset / muu maailma	rikkaat länsimaat / köyhät kehitysmaat (?)
Vallitsevuus ja painoarvo	30/44 useimmin esillä	23/44 voimakkain, ratkaiseva kehys	16/44 painoarvoltaan heikoin, mutta esillä	16/44 merkittävä

7.1.1 Poliittinen peli

Poliittisen pelin kehys nousee aineistosta kenties helpoiten esiin. Siinä ja toimijoina esitetään pääasiassa valtiot, jotka toisaalta pyrkivät ajamaan kansallisia etujaan, toisaalta saavuttamaan yhteisymmärryksen ja kompromissin neuvotteluissa. Valtioiden valtapolitiikkaa korostavassa kehyksessä ilmastokokous on ensisijaisesti tiettyyn paikkaan sijoittuva *kansainvälinen* tapahtuma, ja ilmentää siten kansallisvaltioiden *kansainvälistä järjestelmää*. Balin ilmastokokous nähdään ensisijaisesti valtioiden strategisena neuvotteluna, pelinä, kamppailuna ja kaupankäyntinä, joka koskee intressiristiriitoja.

Neuvottelijat käyvät kauppaa erilaisista vaihtoehdoista. (HS 6.12.2007, B2)

Valtioiden neuvotellessa syntyy erilaisia liittolaisten koalitioita, ja tekstit nimeävät joukosta esimerkiksi ”sankareita”, ”hyviksiä” ja ”pahiksia”. Varsinaista pelisanastoa jutuissa käytetään vähän, mutta silti mielikuva pelistä nousee esille. Esimerkiksi ilmastokokouksesta kertovalla erikoissivulla 6. joulukuuta puhutaan kuin kahdesta kamppailevasta joukkueesta ja poliittisen kamppailun sankarista. Lisäksi pelimäinen strategisuus nousee esille tavoissa kuvata valtioiden suunnitelmia: valtioiden siirrot vaikuttavat toisten valtioiden siirtoihin, ja tietyt liikkeet tekemällä neuvottelut voisivat jumiutua ja päättyä ilman tuloksia, mikä tarkoittaisi ilmastokokouksen epäonnistumista.

Kiinan kannat Balilla tulevat tarkkailijoiden mukaan riippumaan siitä, mihin ennen kaikkea Yhdysvallat lupautuu. Se, että nämä kaksi suurinta päästömaata eivät ole ainakaan vielä asettuneet neuvotteluiden esteeksi on herättänyt monissa toiveikkuutta. (HS 11.12.2007, B3)

Kokousta käsitellään poliittisena kiistana ja vastakkainasetteluna. Kehyksen muotoilema keskeinen ongelma on vaikeus saada kaikki valtiot yhteisen päätöksen taakse. Kärjistetysti ilmaistuna se pohtii, kuinka *ilmastokokous* voidaan pelastaa. Valtiosta keskeisin toimija on Yhdysvallat, päästöjen suurin lähde, joka itsekkäästi varjelee etujaan suhtautumalla torjuvasti päästörajoituksiin ja on saatava taipumaan muiden mukaan, jotta kokouksessa päätäisiin onnistuneeseen lopputulokseen. Tästä vihjataan aineistossa toistuvasti. Ilmassa on jopa draaman aineksia, kun Yhdysvalloista tehdään ilmastokokouksen pahaa vastustajaa, joka täytyy nujertaa maailman pelastamiseksi.

Saadaanko maailman päästäjien ykkönen Yhdysvallat mukaan ilmastotalkoisiin? Entä kehittyvät maat, erityisesti Intia ja Kiina? (HS 2.12.2007, D4)

Neuvottelut ovat hyvin hankalat, koska vielä vuoden Yhdysvaltoja johtavaa George W. Bushia on vaikea saada suostumaan mihinkään sopimukseen, jossa puhutaan sitovista päästövähennyksistä. (HS 6.12.2007, B2)

Yhdysvallat ja useat muut suurimmat saastuttajat kieltäytyvät sitovista päästörajoituksista YK:n suuressa ilmastokokouksessa Baliassa Indonesiassa. (HS 11.12.2007, B3)

Seuraavaksi tärkeimpiä yksittäisiä toimijoita ovat kehittyvistä maista suurimmat Kiina ja Intia, jotka asetetaan selvästi jonkinlaiseen kehitysmaiden johtajien asemaan, koska ne ovat niiden joukossa vaikutusvaltaisimpia. Samaan aikaan ne ovat myös hyvin suuria päästöjen aiheuttajia.

Kiinan kannat Baliassa tulevat tarkkailijoiden mukaan riippumaan siitä, mihin ennen kaikkea Yhdysvallat lupautuu. Se, että nämä kaksi suurinta päästömaata eivät ole ainakaan vielä asettuneet neuvotteluiden esteeksi, on herättänyt monissa toiveikkuutta. (HS 11.12.2007, B3)

Baliassa ongelmana on ennen kaikkea se, että Kiina, Intia ja muut kehitysmaat eivät lähde mukaan uuteen ilmastopöytäkirjaan, jos Yhdysvallat ei ole siinä jollakin tavalla mukana. Diplomaattien tehtävänä onkin Baliassa keksiä mitä ”jollakin tavalla” tarkoittaa. (HS 6.12.2007, B2)

Itsekkäästi omia kansallisia etujaan ajavien valtioiden taivutteluun liittyy myös kehyksen moraalinen viesti. Muilta mailta on turha vaatia sitoumuksia, jos itse ei suostu tinkimään kansallisten etujen ajamisesta ja asettamaan itselleen päästöleikkauksia. Neuvotteluissa tehtävälle kaupankäynnille on saatava vastineeksi omista eduista tinkimistä jokaiselta – siitähän ilmastoneuvotteluissa on kyse.

Aiempien ilmastoneuvottelujen tapaan joka päivälle riittää hyvikiä ja pahikiä. Tiistain pahiksi nousivat Kanada ja Japani. Ympäristöjärjestö Equiterre syytti kaksikkoa kaksinaamaisuudesta, sillä kumpikin maa vaati kovasanaisesti Intiaa ja Kiinaa mukaan, mutta kumpikaan ei ole saanut omia päästöjään kuriin. Kumpikaan ei myöskään ole luvannut omia päästöleikkauksia. (HS 6.12.2007, B2)

Erityisesti Yhdysvaltain toimintaan otetaan melko suoraan moraalisesti kantaa yhdistämällä ne faktat, että se on maailman suurin saastuttajavaltio ja että se kieltäytyy sitovista päästörajoituksista. Tämä asia tuodaan jutuissa esille selvästi korostetusti ennen Yhdysvaltojen taipumista mukaan yhteiseen sopimukseen.

Suursaastuttajat kieltäytyvät sitovista päästörajoista Balilla (HS 11.12.2007, B3)

Yhdysvallat ja useat muut suurimmat saastuttajat kieltäytyvät sitovista päästörajoituksista YK:n suuressa ilmastokokouksessa Balilla Indonesiassa. (HS 11.12.2007, B3)

Valtapolitiittisen pelin kehysten muodostaman narratiivin nitoo kiinni Balin loppuratkaisun jälkeinen pääkirjoitus, joka kertoo, kuinka kokous lopulta saatiin niukin naukin pelastettua. Lopulta muut maailman valtiot saavat painostettua Yhdysvallat mukaan seuraavan ilmastopimuksen neuvotteluihin:

YK:n ilmastokokouksen osanottajat Balilla joutuivat tekemään tosissaan töitä, jotta Yhdysvallat taipui uuden ilmastopimuksen neuvotteluihin. Yksimielisyyden syntyyn tarvittiin koko muun maailman painostus, YK:n pääsihteerin paluu Balille ja tiukat vetoamukset sovun syntymiseksi. (HS 16.12.2007, A2)

Savon Sanomien mielestä olisi sinisilmäistä ajatella, että valtiot kykenisivät hetkessä unohtamaan kansalliset intressinsä ja sopimaan toimista. (HS 18.12.2007, A2)

Aineiston jutuista selvästi yli puolet lukeutui niihin, joissa kehys oli ainakin jossakin mielessä käytössä eli joissa ilmastokokous sai tavalla tai toisella tulkinnan valtioiden poliittisena pelaamisena.

7.1.2 Globaali uhka

Globaalin uhkan kehys on toinen kehyksistä, jotka suorastaan hyppäävät silmille. Se nojaa ensisijaisesti tieteellisiin tutkimuksiin, jotka kertovat ihmisen toiminnan aiheuttaneen ilmaston lämpenemisen. Uhkan kehys hyödynsi erilaisia dramaattisia uhkakuvia, esimerkiksi koko Tuvalun valtion uppoamisesta mereen, ja puhetta lajien sukupuuton uhasta. Samalla se tuo selkeästi esille, että ilmastoratkaisuja on saatava aikaan heti, jotta maailma säästyisi ilmastokatastrofilta. Kehys korostaa *ihmiskuntaa* kokonaisuutena, joka voi ryhtyä *ilmastotalkoisiin*, joilla se voi pelastaa maailman ja itsensä.

Näkemykset ilmastomuutoksesta ovat synkenneet sitä mukaa, kun tietomäärä on kasvanut. Erityisesti YK:n hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n marraskuussa julkaisema raportti on osoittanut, ettei ilmastomuutoksen olemassaoloa voi kiistää. (HS 6.12.2007, B2)

Ilmastonmuutos ei odota. (HS 10.12.2007, A2)

Kiinnostavinta viime aikojen keskustelussa ei ole kuitenkaan ollut määrä vaan myös se, mihin keskustelu on edennyt. Enää ei väitellä juuri siitä, aiheuttaako ihmiskunta ilmaston lämpenemistä vai ei. Nyt uhat otetaan vakavasti. (HS 2.12.2007, D4)

Tässä vaiheessa on yleensä ollut tapana piruilla, miten ”jokaisen delegaatin matka etelän aurinkoon ’neuvottelemaan’ tuottaa seitsemän tonnin hiilidioksidipäästöt”. Kioton pöytäkirjan jatkosopimus on nyt kuitenkin niin tärkeä, että sanotaan vain ”tehkää parhaanne”. (HS 3.12.2007, A2)

Paikoin käsitys globaalista uhasta laajenee mielenkiintoisella tavalla myös talouteen. Näkökulma koskettaa kuitenkin globaalia kokonaisuutta, koko maailman taloutta:

Erityisesti brittiläinen niin kutsuttu Sternin raportti sai päättäjät säikähtämään, sillä se puhui talouden kieltä: taistelu ilmastonmuutosta vastaan maksaa prosentit vuodessa koko maailman bruttokansantuotteesta vuoteen 2050 asti. Jos mitään ei tehdä, kustannukset ovat paljon suuremmat. (HS 2.12.2007, D4)

Puhe *pelastamisesta* on osa globaalin uhkan kehystä. Kun poliittisen pelin kehyksessä tavallaan pelastetaan ilmastokokousta, uhkan kehyksessä Balin kokous kuvaillaan tapahtumaksi, jolla *pelastetaan maailmaa*. Tämä tulee esille tasaisesti eri puolilla aineistoa.

Maailmaa pelastetaan paratiisirannoilla (HS 11.12.2007, B3, otsikko)

Ei ole aivan tuulesta temmattua väittää, että Balille kokoontuneilla päättäjillä on historiallinen vastuu tulevista sukupolvista. (HS 10.12.2007, A2)

YK:n ilmastokokousta on luonnehdittu sanoin: koskaan ei ole näin monta ihmistä kokoontunut pelastamaan maailmaa. (HS 11.12.2007, B3)

Kaikki [haastateltavat] korostavatkin, että tärkeintä on saada kaikki maat mukaan päästötalkoisiin. (HS 2.12.2007, D4)

YK:n pääsihteeri vetosi Balilla kokousedustajiin ja pyysi heitä tekemään oikean päätöksen ihmiskunnan hyväksi. (HS 16.12.2007, A2)

”Istuta puita, pelasta planeettamme”, lukee palmuun kiinnitetystä banderollissa. (HS 11.12.2007, B3)

”Tämä osoittaa hallitukseni sitoutumisen ilmastonmuutoksen vastaiseen taisteluun”, Rudd korosti. (HS 4.12.2007, B2)

Ilmastokokousta käsiteltiin uhkan kehyksessä keskimäärin joka toisessa jutussa. Siellä, missä kehys oli käytössä, se yleensä erottui melko selvästi esimerkiksi tieteellisten tulosten ja uhkakuvien esiintuomisena. Vaikka uhkan kehyksen herättäviä vihjeitä esiintyi hieman pienemmässä määrässä juttuja kuin poliittisen pelin kehyksen vihjeitä, se oli kehyksistä selvästi tärkein. Tarkemmin käsittelen asiaa luvussa 8.

7.1.3 Kansalliset vaikutukset

Kansallisten vaikutuksen kehyksessä ilmastokokous ja sen ratkaisut nähdään kansallisten toimien ja etujen rajoittajana. Keskeinen ongelmanasettelu koskee sitä, kuinka Suomi vastaa ilmastonmuutokseen ja millaisiin toimiin Suomen tulee ryhtyä, jotta se pystyisi toimimaan asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja samalla korjaamaan toiminnastaan mahdollisimman suuren kansallisen hyödyn. Näkökulma liittyy Suomen kilpailukykyyn. Tätä hyötyajattelua kuitenkin paikoin pehmennetään esittämällä Suomi ilmastopolitiikan edelläkävijänä ja kovien globaalien, koko maailman etujen mukaisten tavoitteiden ajajana. Keskeisiä toimijoita ja ongelmanmäärittelijöitä ovat suomalaiset poliitikot, virkamiehet ja asiantuntijat, jotka pohtivat, mitä ilmastonmuutokselle on tehtävissä ja mikä olisi samalla Suomen kannalta taloudellisesti järkevää. Tiivistetysti voitaisiin puhua kansallisesta eliitistä, johon kirjoittelu ilmastokokouksesta henkilöityy.

Yksi kehyksen olennainen piirre on puhe Balin ilmastokokouksen tulosten vaikutuksesta Suomen etuihin ja kansallisiin energiaratkaisuihin. Monet puheenvuorot etsivät vastausta kysymykseen, kuinka suomalaiset voisivat pyrkiä täyttämään tulevat päästövaatimukset ja rajoittamaan energian käyttöönsä.

”Suomessa energian käyttöä on tehostettu teollisuudessa. Kuluttajapuoleen ei ole juuri puututtu. Nyt tarvitaan toimia erityisesti liikenteen ja rakentamisen tehostamiseen”, Lund tiivistää. (HS 2.12.2007, D4)

Teollisuuden syyttäminen ei riitä, vaan myös autoilu ja asuminen pannaan kuriin (HS 2.12.2007, D4)

Ilmastokokouksen tuomat rajoitukset nähdään osana globalisaation tuomia haasteita, jotka kohdistuvat nimenomaan kansalliseen kilpailukyky-yhteisöön (ks. Kettunen 2008, 216–228),

”meihin suomalaisiin”. Suomi ja suomalaiset asettuvat osaksi kansallisvaltioperustaista kansainvälistä järjestelmää. Kansallisvaltioiden olemassaoloon perustuva järjestelmä on esillä myös poliittisen pelin kehyksessä, mutta kansallisessa kehyksessä ilmastokokous nähdään tiukemmin juuri sen kautta, millä tavalla neuvottelut vaikuttavat omaan kansalliseen yksikköön, erityisesti kansalliseen talouteen. Keskustelu keskittyy nimenomaan pohtimaan Suomessa tehtäviä ratkaisuja ja ulkoisten pakotteiden vaikutusta suomalaisiin sen sijaan, että keskeinen ratkaistava ongelma olisi globaalin ilmastopöytäkirjan muotoiluprosessi ja siihen vaikuttaminen. Esimerkiksi yleisönoastolla 4.12.2007 julkaistu kansanedustaja Sanna Perkiön pitkä kirjoitus koskee Suomen kilpailukykyä ja suomalaisen elinkeinoelämän selviytymiskeinoja Balin jälkeen. Se havainnollistaa, kuinka kansallisessa kehyksessä maailma on jakautunut kilpaileviin kansallisvaltioyksiköihin:

Pahimmassa tapauksessa ilmastotavoitteet heikentävät Suomen taloutta, mutta eivät sido mitenkään naapuriamme Venäjää. [- -] Suomi on selvästi muita Pohjoismaita ja Venäjää heikommassa asemassa ilmastositoumusten täyttämiseksi, koska sähköntuotantomme peräti puolet on sellaista, jossa syntyy hiilidioksidipäästöjä. (HS 4.12.2007, C4, yleisönoastokirjoitus)

Samalla, kun teksteissä pohditaan, millaiset kansalliset ratkaisut ovat hyviä ilmaston kannalta, eli eettisiä, pureudutaan tavalla tai toisella siihen, mitkä ratkaisut ovat Suomen kansallisen edun näkökulmasta parhaita. Käytännössä vastakkain ovat siis eettisyys ja kansallinen vauraus, joiden yhteensovittaminen jo sinänsä on haaste.

”Näihin asioihin sisältyy aina myös eettisiä kysymyksiä. Palmuöljy on tehokas, mutta sen hankinta ei saa johtaa sademetsien hakkaamiseen, riistoviljelyyn eikä ihmisoikeuksien polkemiseen.” (HS 2.12.2007, D4)

Esimerkiksi EU:n Balin kokouksen jälkimmäisissä tehtävistä linjauksesta ottaa lentoliikenne mukaan päästökauppaan Helsingin Sanomat raportoi kriittisin äänenpainoin, jotka nousivat kansallisten etujen näkökulmasta: lippujen hinnat kallistuvat juuri meillä Suomessa.

Kun päästöoikeuksia aletaan jakaa, olennaisia ovat lentojen toteutuneet matkustaja- ja rahtimäärät. Täysiä koneita lennättävät yhtiöt ovat paremmassa asemassa kuin vajaiden koneiden yhtiöt. Tämän on katsottu asettavan Suomen kaltaiset lentomarkkinat epäedulliseen asemaan. Pitkien välimatkojen Suomessa lennoilla on usein tyhjiä paikkoja. (HS 21.12.2007, B11)

Esimerkki havainnollistaa kehyksen kilpailukykykynationalistista ajattelua ajattelun (ks. Kettunen 2008). Esimerkiksi puheeseen ”puhtaan teknologian nokioista” kiteytyy ajatusmalli, jonka mukaan kilpailukyvyn uhka voikin olla mahdollisuus: tuottoisa ratkaisu voisi olla esimerkiksi satsaaminen uusiutuvan energian teknologian kehittämiseen, sillä läpi lyödessään se olisi sekä eettistä että tuottoisaa. Näin voitaisiin vastata sekä kansainväliseen paineeseen osallistua rajoitusten muotoilemiseen ja vähentää päästöjä.

Peter Lund valittaa, että Suomessa muutos nähdään aina uhkana, niin nytkin, kun puhutaan uusiutuvasta energiasta. ”Nyt olisi mahdollisuus luoda puhtaan teknologian nokioita.” (HS 2.12.2007, D4)

Puhe matalaenergiataloista on samansuuntaista: rakennusmääräyksien kiristyminen voikin olla kylmässä pohjoisessa myönteinen asia, sillä energiansäästö on rahansäästöä. Rajoitusten noudattamisesta voi olla katajaiselle kansalle lopulta selvää hyötyäkin.

Puolet enemmän lämmitysenergiaa vievän talon rakentaminen maksaa vain pari prosenttia enemmän kuin tavallisen omakotitalon teko. Matalaenergiatalo myös maksaa itsensä takaisin muutamassa vuodessa, kun rahaa säästyy lämmityksessä. (HS 2.12.2007, D4)

Kansallinen kehys näyttäytyi myös uutisissa, joissa uutisoitiin ilmastokokouksen etenemisen vaiheita ja sen tuloksia.

”Tällä on Suomelle positiivisia vaikutuksia. On Suomen etu, että maailmanlaajuinen sitoutuminen päästövähennyksiin kasvaa.” Ministerin mukaan ”Balin tiekartta” vähentää uhkaa, että päästoleikkaukset jäävät vain EU:n toimiksi. Kun muuallakin toimitaan samoilla säännöillä, lisääntyy suomalaisten investointirohkeus, Tiilikainen arvioi. (HS 15.12.2007, B1)

Kaiken kaikkiaan kehyksen muodostaman narratiivin voi tiivistää seuraavasti: Vaikka tulevat päästörajoitukset ovat Suomelle raskaita, suomalaiset ajavat koko maailmaa hyödyttäviä tavoitteita. Ilmastokokouksissa määrätään rajoituksia, joissa pysyminen ja tavoitteiden täyttäminen on haaste kansallisen talouden, kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin kannalta, ja optimaalisia ratkaisuja aletaan pohtia jopa ennen tietoa kokouksen lopputuloksista.

Tässä kehyksessä Balin ilmastokokous tuodaan esille erityisesti osana *kansallista* poliittista agenda poliittis-taloudellisessa mielessä samalla, kun se esitetään jossakin ulkopuolella tapahtuvana

päätöksenteon lokaationa. Samaan tapaan EU:ta on artikuloitu lehdistössä aiemmin (ks. Schlesinger 1999, 265–266).

Paikoin kansallinen kehys ei kytkeydy vain Suomeen, vaan pikemminkin Euroopan unioniin. Esimerkiksi 4.12.2007 tiedesivun kolumnissa kansallisvaltion perinteiseen asemaan keskeiseksi poliittiseksi yhteisöksi asettuu selvästi EU. Toinen esimerkki on uutinen neuvotteluiden alkamisesta 3.12.2007, jossa Suomi ja EU sulautuvat yhteen niin, että EU luo rajat ”meille”. Jutussa tätä rakentaa Suomea Balilla edustava ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen. Joulukuun 10. päivänä Tiilikaisen ja Ruotsin ympäristöministerin Andreas Carlgrenin yhteisessä Vieraskynässä ”meinä” esitetään Pohjoismaat. Tätä tulkintaa tukevat ainakin tekstin alussa korostettu tapa käyttää monikon 1. persoonan päätettä (-mme) ja ”yhteispohjoismaisuuden” alleviivaaminen mainitsemalla sana moneen kertaan:

Teemme kaikkemme saadaksemme aikaan vaikuttavan ja oikeudenmukaisen ratkaisun, jonka kaikki osapuolet voivat hyväksyä. Tavoitteemme on, että vuonna 2009 hyväksytään maailmanlaajuinen ja kattava sopimus. [- -] Asia on maailmanlaajuisesti tärkeä ja yhteispohjoismaisten panostusten tarve on huomattava. [- - O]lemme käynnistäneet selvityksen siitä, mitkä yhteispohjoismaiset toimet olisivat kaikkein tarkoituksenmukaisimpia hillitsemään ilmastonmuutosta. (HS 10.12.2007, A2)

Kansallisten vaikutusten kehys erottui aineistosta selvästi muutaman yksittäisen jutun ansiosta. kaikkiaan se oli käytössä noin kolmanneksessa jutuista.

7.1.4 Oikeudenmukaisuus

Globaalin oikeudenmukaisuuden kehys esittää Balin ilmastokokouksen rikkaiden länsimaiden ja kehitysmaiden vastakkainasetteluna. Se esittää keskeiseksi ongelmaksi, että köyhien maiden on vaikea suostua allekirjoittamaan ilmastopöytäkirjoja ja samalla pyrkiä nostamaan elinolojaan. Samalla esille tuodaan, että länsimaat ovat sekä aiheuttaneet tähän saakka suurimmat päästöt ja samalla keränneet kaiken hyödyn, jonka turvin ne ovat päässeet kehittymään. Ratkaisuksi ongelmaan kehys esittää, että länsimaiden tulisi tukea kehitysmaita ilmastopöytäkirjoissa. Näin kehys toimii osittain päällekkäin poliittisen pelin kehyksen kanssa. Näin kokouksesta piirtyy kuva globaalina tulonjakona, jota perustellaan oikeudenmukaisuudella. Kehyksen tiivistää erinomaisesti ilmastokokousta koskevalla teemasivulla 6.12.2007 julkaistu juttu:

Balilla on rahan ohella kyse oikeudenmukaisuudesta ja moraalista, sillä ilmastonmuutos vaikuttaa ensimmäiseksi ja voimakkaimmin köyhimpiin kehitysmaihin, vaikka ne eivät ole juurikaan osallistuneet ongelman aiheuttamiseen. Siksi kehitysmaat ovat pyytäneet teollisuusmailta taloudellista tukea puhtaaseen teknologiaan siirtymisessä. (HS 6.12.2007, B2)

Samat asiat tulevat esille saman päivän lehdessä, jopa samalla sivulla, mutta eri tekstissä:

Lukuisissa raporteissa on osoitettu, että lämpenemisen seuraukset koettelevat eniten maailman köyhimpiä maita. Kehitysmaat vaativatkin pikaisia toimia ilmastotuhojen korjaamiseen. Kehitysmaiden mielestä niiden tulisi saada miljardien eurojen edestä varoja ilmastonmuutoksen aiheuttamien katastrofien varalta. OECD:n uuden raportin mukaan Aasian jokisuistojen kaupungit ovat suurimmassa vaarassa ilmastonmuutoksesta mahdollisesti aiheutuvien tuhotulvien takia. (HS 6.12.2007, B2)

Kehyksen puhetavat rakentavat samalla kuvaa kehitysmaiden ja länsimaiden kaupankäynnistä. Tältä osin kehys toimii osittain päällekkäisellä alueella poliittisen pelin kehysten kanssa.

”Ydinkysymyksiä on, mikä tulee olemaan teollisuusmaiden kädenojennus, jotta kehitysmaat saataisiin mukaan”, sanoi Euroopan parlamentin valtuuskunnassa istuva Satu Hassi. (HS 11.12.2007, B3)

Oikeudenmukaisuuden kehysten aktivoivia vihjeitä ovat maininnat siitä, kuinka ilmastonmuutoksen seuraukset vaikuttavat pahiten kaikkein köyhimpiin, jotka eivät ole vielä juuri päässeet hyötymään energian huolettomasta kulutuksesta ja esimerkiksi nostamaan elintasoja sen avulla. Samoin jo maininnat kehitysmaiden auttamisesta tai rajoituksista vapauttamisesta laukaisevat kehysten ohjaamaan esimerkiksi neuvotteluja koskevaa uutisointia.

Kiinan pääministeri Wen Jiabao puolestaan haluaa, että teollisuusmaat auttavat kehitysmaita ilmastonmuutoksen hillinnässä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. (HS 6.12.2007, B2)

Analyysia tehdessäni pohdin useaan otteeseen, onko oikeudenmukaisuuden kehys oma kehyksensä. Oikeudenmukaisuuteen liittyvien puhetapojen voisi tulkita olevan myös poliittisen pelin kehysten sijoitettavaa strategisen neuvottelun retoriikkaa. Päädyin kuitenkin pitämään sen erillisenä kehystenä, koska oikeudenmukaisuuden teema vaikutti olevan sen verran vahva ja itsenäinen teema aineiston jutuissa, että se loi oman merkitysten maailmansa. Aineistoteksteissä osa keskeisistä toimijoista, erityisesti köyhät maat edustajineen, pyrki tarjoamaan oikeudenmukaisuuden kehystä keskusteluun edistääkseen päämääriään poliittisessa pelissä. Tulkintatapa sai tukea muun muassa

kansalaisjärjestöjen ja suomalaisten neuvottelijoiden suulla sekä juttujen siteeraamattomissa osissa, joissa kehystä tukevat väitteet tulevat esitettyksi faktana.

Oikeudenmukaisuuden kehyksessä me–ne-jakolinja muodostuu lähinnä rikkaiden länsimaisten ihmisten ja köyhien maiden asukkaiden välille. Suomalaiset asettuvat luonnollisesti rikkaiden länsimaalaisten joukkoon. ”Me” olemme niitä rikkaita, jotka ovat velkaa ”niille” köyhille.

Maaailman köyhimpien ihmisten, bangladeshilaisten, ajatukset ihmiskunnan tilasta ja yksittäisen ihmisten tarpeista ovat hyvin erilaiset kuin vaikkapa meidän yltäkylläisyydessä elävien suomalaisten – jenkeistä puhumattakaan. (HS 18.12.2007, A2)

Oikeudenmukaisuuden kehyksessä keskeisiä asioita nimeäviä ja määritteleviä toimijoita ovat kehitysmaat tai niiden edustajat. Kehitysmaista tulevat kommentit viittasivat tavallisesti rikkailta mailta tarvittaviin tukiin, ja niissä vedottiin välillä hyvin voimakkaasti oikeudenmukaisuuteen.

”Meitä yritettiin painostaa hyväksymään epäreiluja ja epäoikeudenmukaisia sitoumuksia”, sanoi Pakistanin pääneuvottelija Munir Akram, joka johti 130 kehitysmaan ”G77 + Kiina”-ryhmää. Akramin mukaan kehitysmaita ”uhkailtiin” taipumaan rikkaiden maiden vaatimuksiin. (HS 15.12.2007, B1)

Oikeudenmukaisuuden kehys oli käytössä noin kolmanneksessa kaikista jutuista.

7.2 Esimerkkejä analyysista

Avatakseni tapaani lukea aineistoa tässä vaiheessa tutkimuksen toteutusta olen purkanut auki neljästä keskeisimpiin kuuluneesta tekstistä tekemäni läpiluvun ja analyysin. Käyn tekstit läpi yksitellen, ja etenen pääasiassa tekstin alusta loppua kohti.

7.2.1 Pääkirjoitus 3.12.2007

Pääkirjoituksessa 3. joulukuuta (Kuva 1; HS 3.12.2007, A2) lehti rakentaa tulevalle kokousuutisoinnille kontekstia. Aineiston kokonaisuudessa se on yksi keskeisimpiä tulkintojen kokoajia ja muodostajia. Teksti sijoittuu päivälle, jolloin ilmastokokous alkoi. Aluksi se tiivistää valtavan kokouksen perusasiat: 15 000 kokousedustajaa 192 maasta yrittää käynnistää viralliset neuvottelut siitä, millaiseen ilmastositomukseen yritetään päästä Kioton ilmastokokouksen

päätyessä. Heti tämän jälkeen teksti korostaa edessä olevaa ilmastouhkaa ja epäsuorasti esittää kokouksen tapahtumaksi, jolla pelastetaan maailmaa. Se luonnehtii Balin ilmastokokousta ”yhdenentoista hetken kokoukseksi”, jonka ”ilmapiiriä leimaa huoli ajan loppumisesta”. Väitteen tueksi esitetään tietoja tutkijoiden laskelmista, joiden mukaan yli kahden asteen keskilämpötilan nousu johtaisi valtaviin katastrofeihin. Uhkakuvia vahvistaviin tutkimuksiin palataan myöhemmin pääkirjoituksen loppupuolella. YK:n kehitysjärjestö UNDP:n ilmastonmuutosta käsittelemä raportti maalaa pääkirjoituksen mukaan ”tulevaisuudesta hyvin epätoivoisen kuvan”, ellei kasvihuonekaasuja aleta vähentää aiempaa tomerammin. Alun ja lopun suorien uhkaviittausten välissä teksti pohtii ongelmia, joita ilmastokokouksen onnistuneella loppuratkaisulla on edessä.

Erityisesti pääkirjoitus nostaa esiin Kiinan ja Yhdysvallat, jotka voi olla vaikea saada ”sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin”. Maat nimetään päästöjen suurtuottajiksi. Se nostaa esille mielikuvan kansallisten etujen nostamisesta koko maapallon yhteisten etujen edelle: päästöjen rajoittamisen ja yhteisten tavoitteiden vastinpariksi nousee mielikuva päästöjen suurtuottajien kansallisten etujen edistämisestä. Kiina nimetään maailman suurimmaksi päästöjen tuottajaksi. Maan teollistuminen ja sen päästöjen kasvusuuntaus nostetaan suureksi ratkaisua vaativaksi ilmastolliseksi uhkaksi. Samalla rikkaan länsimaan ja kehitysmaan, siis Yhdysvaltain ja Kiinan, vastakkainasettelu rakentaa lähtökohtia poliittiselle kamppailulle.

Kirjoitus huomauttaa, että länsimaat ovat ainakin osittain vastuussa Kiinan päästöistä, koska ne ovat siirtäneet suuren osan tuotannosta Kiinaan. Se tuo myös esille ilmaston lämpenemisen vaikutusten epäoikeudenmukaisuuden: pahiten kärsivät kehitysmaiden asukkaat, joilla on heikoimmat mahdollisuudet sopeutua uusiin olosuhteisiin. Tämä saa lukijan tarkastelemaan ilmastokokousta välittömästi globaalien oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

Enimmäkseen jutussa on käytössä uhkan kehys, mutta oikeudenmukaisuuden ja poliittisen pelin kehyksiäkin herätellään. Ongelmien seuraukset vaikuttavat kohdistuvan lähinnä kehitysmaihin. Maininta tuotannon siirrosta halvan työvoiman Kiinaan saa jopa arvostelevan sävyn kehitysmaiden heikon aseman rinnalla. ”Kehitysmaat tarvitsevat energiaa ja sen mukana syntyvää teollisuutta, mutta yksin ne eivät pysty rakentamaan teollisuuttaan niin, ettei se rasittaisi kohtuuttomasti ilmasto”, teksti toteaa. Oikeudenmukaista ja moraalisesti oikein olisi siis vastuun kantaminen yhdessä toisia tukien.

Balin ilmastokokous täyttyy vaikeista neuvotteluista

Maanantaina Balin saarella Indonesiassa alkavasta ilmastokokouksesta odotetaan vaikeaa. 15 000 kokousedustajaa 192 maasta yrittää käynnistää viralliset neuvottelut siitä, millaiseen sopimukseen yritetään päästä Kioton sopimuskauden päättyessä eli vuoden 2012 jälkeen. Balilla ei vielä yritetä muotoilla Kioton sopimukselle varsinaista jatkoa, vaan siellä yritetään löytää neuvotteluille aikataulu ja pääpiirteittaiset tavoitteet. Uusista tavoitteista on tarkoitus päättää kahden vuoden kuluttua.

Jos vuosi sitten Nairobissa pidettyä YK:n ilmastokokousta voisi luonnehtia herätyskokoukseksi, tämän vuoden Balin kokousta voisi nimittää yhdenmintoista hetken kokoukseksi. Sen ilmapiiriä leimaa huoli ajan loppumisesta.

Ilmasto on jo lämmennyt lähes asteen esiteollisen ajan tasosta, ja lämpeneminen kiihtyy. Tutkijat ovat laskeneet, että maailma voisi selviytyä ilman valtavia katastrofeja korkeintaan kahden celsiusasteen lämpötilan noususta.

Tärkeimpien tavoitteiden joukkoon kuuluu kysymys, miten voidaan rajoittaa kasvihuonekaasujen päästöjä suurtuottajamaassa Kiinassa. Myös Yhdysvaltojen saaminen sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin tuottaa varmasti vaikeiden neuvottelujen suman.

Yksi suuri ongelma on, miten voidaan hillitä kehitysmaiden kasvavia hiilidioksidipäästöjä. Kehitysmaat tarvitsevat energiaa ja sen mukana syntyvää teollisuutta, mutta yksin ne eivät pysty rakentamaan teollisuuttaan niin, ettei se rasittaisi kohtuuttomasti ilmasto.

Kiinan asema maailman suurimpana hiilidioksidipäästöjen tuottajana nostattaa varmasti vilkkaan keskustelun Balin ilmastokokouksessa. Ellei Kiinassa rajoiteta hiilidioksidipäästöjä nopeasti, on vaarana, että maa tuottaa vuonna 2030 kasvihuonekaasuja kaksi kertaa niin paljon kuin kaikki OECD:n teollisuusmaat yhteensä. Sitä ilmasto ei kestä lämpenemättä.

Koska Kiinan energiasta tuotetaan 70 prosenttia polttamalla hiiltä, pitäisi hiilivoimaa kyetä tuottamaan siellä puhtaammin ja nykyistä tehokkaammin. Uuden teknologian käyttöönotto talkoisiin tarvitaan myös muuta maail-

Jäätiköiden sulaminen tietää pulaa juomavedestä lähes kahdelle miljardille ihmiselle.

maa, joka on siirtänyt suuren osan omasta tuotannostaan halvemman työvoiman Kiinaan.

YK:n kehitysjärjestö UNDP julkisti oman ilmastomuutosta käsittelevän raporttinsa juuri Balin kokouksen alla. Se maalaa tulevaisuudesta hyvin epätoivoisen kuvan, ellei kasvihuonekaasujen päästöjä ruveta heti vähentämään paljon nykyistä tomerammin.

Jos ilmasto lämpenee kolme tai neljä astetta, sadat miljoonat ihmiset joutuvat lähtemään kotiseuduiltaan, lähes kaksi miljardia ihmistä Pohjois-Kiinassa ja Etelä-Aasiassa kärsii juomaveden puutteesta ja aliravittujen ihmisten määrä maapallolla kasvaa nykyisestä 600 miljoonalla ihmisellä.

UNDP:n raportissa muistutetaan, että ilmastomuutoksen aiheuttamat luonnonkatastrofit iskevät pahiten juuri kehitysmaiden asukkaisiin, joilla on myös vähiten keinoja sopeutua ilmastomuutokseen. Myrskyjen, helleaaltojen, kuivuuskausien ja tulvien seurauksina myös sairaudet lisääntyvät kehitysmaissa. Jatkuvasti lisääntyvä köyhtyminen aiheuttaa myös lisää väkivaltaisuuksia, kun nälän riivaamat ihmiset varastavat toistensa karjaa ja omaisuutta saadakseen ruokaa.

Jutussa mainitut toimijat ovat valtioita tai kansainvälisiä organisaatioita. Lisäksi mainitaan tuhannet kokousedustajat ja kehitysmaiden asukkaat. Kuitenkin kehitysmaiden asukkaiden toimijuus jää silti melko ohueksi, sillä heistä mainitaan vain, että heillä ”on vähiten keinoja sopeutua ilmastomuutokseen”. He jäävät lähinnä ilmastovaikutusten vastaanottajien rooliin. Kansalliset ja mantereidenkin rajat ylittävät syy-seuraus suhteet nousevat vahvasti esille: teollisuuden ja ilmastokokouksen ratkaisut vaikuttavat esimerkiksi kehitysmaiden elinoloihin. Asioiden suhteista hahmottuu globaali ongelma-vaivavyhti. Keskeisiä tulkinnan välineitä antavat nimeltä mainitsemattomat

”tutkijat” ja YK:n kehitysjärjestö UNDP, jotka tarjoavat nimenomaan uhkan ja oikeudenmukaisuuden kehyksiä varsinaisen kokousasian oheen.

7.2.2 Erikoissivu 6.12.2007

Toinen keskeinen ilmastokokousuutisoinnin tulkinnalle suuntaviivoja antava tekstikokonaisuus on ilmastoneuvotteluille omistettu erikoissivu 6. joulukuuta (Kuva 2; HS 6.12.2007, B2). Sivun on jaettu kolmeen juttuun, jotka muodostavat melko yhtenäisen kokonaisuuden. Sivun pääjuttu pyrkii tiivistämään, mistä ilmastokokouksessa on kyse ja millaisista asioista kokouksen alun jälkeen on neuvoteltu. Sivun alalaidan jutut on tarkoitettu täydentämään pääjuttua. Toinen niistä kertoo esillä olleista päästöjen leikkaamisen keinoista, toinen kertoo melko luettelomaisesti, keitä kokoukseen ottaa osaa.

Sivun pääjutussa ilmastokokoukseen liitetään puhe neuvotteluista ja kaupankäynnistä.

Aluksi se kuitenkin rakentaa mielikuvaa tilanteesta, jossa enemmistö neuvottelijoista yrittää saada vähemmistön taipumaan yhteisen edun puolelle sen sijaan, että ne pitäisivät tiukasti kiinni omista eduistaan ja välttäisivät niiden asemaa heikentäviä kompromisseja. Jutun mukaan kokouksen osallistujilta ”yritetään puristaa” sitovia toimenpidelupauksia.

Ensimmäisen väliotsikon jälkeen ilmastokokouksesta käytetään selkeästi kaupankäynnin metaforaa. Sen vuoksi ilmastoneuvottelut hahmottuvat poliittiseksi kaupankäynniksi. Myöhemmin jutussa tuodaan esille myös metafora Australiasta neuvottelujen ”sankarina”, mikä vahvistaa pelimäistä mielikuvaa. Näin neuvottelut hahmottuvat maailmanvaltojen kaupankäynnin ja strategisen pelin risteymäksi, jossa siirrot tehdään kansallisilla eduilla.

Neuvottelijat käyvät kauppaa nyt erilaisista vaihtoehdoista. Kasvihuonekaasupäästöjen – erityisesti hiilidioksidin ja metaanin – päästöjen leikkaamiseksi tarvitaan monia keinoja. Hiiliverojen ohella esillä ovat olleet päästökaupan kehittäminen, metsien – erityisesti sademetsien – säästäminen hakkuilta ja puhtaan teknologian käytön lisääminen.

Yhdysvaltain osalta kaupankäynti yhdistyy kansallisten intressien ja kehitysmaiden heikon aseman huomioimisen väliseen ristiriitaan. Kehitysmaiden tukeminen saattaisi vahingoittaa amerikkalaisten työllisyystilannetta, ja siksi Yhdysvallat suhtautuvat sopimukseen varautuneesti. Suurimmat kehitysmaat eivät kuitenkaan lähde uuteen sopimukseen ilman Yhdysvaltojen mukaantuloa.

Neuvottelut ovat hyvin hankalat, koska vielä vuoden Yhdysvaltoja johtavaa George W. Bushia on vaikea saada suostumaan mihinkään sopimukseen, jossa puhutaan sitovista päästövähennyksistä.

Yhdysvallat on useasti myös korostanut, että jos kehitysmaat vapautetaan päästörajoituksista, työpaikat siirtyvät teollisuusmaista kehitysmaihin.

Juttu siirtyy poliittisen pelin tulkinnoista uhkan kehystä alleviivaavien tutkimustulosten kautta puhumaan oikeudenmukaisuudesta: ”Lukuisissa raporteissa on osoitettu, että lämpenemisen seuraukset koettelevat eniten maailman köyhimpiä maita”. Jännitteinen asetelma syntyy erityisesti taipumattoman Yhdysvaltojen ja kehitysmaiden avuntarpeen välille. Juttuun muodostuu moraalinen kannanotto: länsimaiden tulisi tehdä kehitysmaalle kädenojennus, koska köyhimmät kärsivät ilmastonmuutoksesta eniten. Näin pintaan nousevaa oikeudenmukaisuuden kehystä jutussa esiintyvä Kiinan pääministeri Wen Jibao käyttääkin hyväkseen valtiopolitiikan työkaluna. Samassa yhteydessä Yhdysvaltojen kanta muodostuu melko selkeästi Yhdysvaltojen kansallisten intressien näkökulman varaan.

Jutun toinen moraalinen kannanotto näkyy siinä, kuinka eri tavoin toimivat valtioita nimetään jutun loppuosassa ”sankariksi”, ”hyviksi” ja ”pahiksi”. Kansallisista eduistaan globaalien edun vuoksi tinkivät ja uhkan kehyksen puolelle asettuvat valtiot saavat hyvän leiman, kun taas strategisesti omien etujensa puolesta kamppailevat ovat pahoja. Kamppailun tai pelin metaforan näkökulmasta nimeämisen voi tulkita maiden jaksamiseksi eri joukkueisiin, ”hyviksiin” ja ”pahiksiin”, eli omiin joukkoihin ja vastustajiin.

Uhkan kehystä herätellään ainakin kahdessa paikassa muun tekstin keskellä. Samalla, kun neuvotteluja kuvataan ilmastotoimilla käytäväksi kaupaksi, juttu toteaa, että ”kasvihuonekaasujen – erityisesti hiilidioksidin ja metaanin – päästöjen leikkaamiseksi tarvitaan monia toimia.” Tämä esitetään ehdottomana faktana ilman lähdettä. Myöhemmin asiaan palataan syvemmin:

Näkemykset ilmastomuutoksesta ovat synkenneet sitä mukaa, kun tietomäärä on kasvanut. Erityisesti YK:n hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n marraskuussa julkaisema raportti on osoittanut, ettei ilmastomuutoksen olemassaoloa voi kiistää.

Asioiden tulkintatapoja pääsevät määrittelemään YK:n hallitustenvälinen ilmastopaneeli, EU ja ympäristöjärjestöt, jotka korostavat ilmastouhkaa ja uhkan kehystä. Globaalin oikeudenmukaisuuden kehyksen puolestaan aktivoivat kehitysmaiden hankalasta tilanteesta kertova OECD:n raportointi. Tekstissä keskustelevat keskenään lisäksi Yhdysvaltain presidentti George W. Bush, Kiinan pääministeri Wen Jiabao ja kehitysmaat. Muita mainittuja toimijoita ovat eri valtiot, valtionpäämiehet ja YK:n ilmastosihteeristön pääsihteerit Yvo de Boer. Keskustelu ylittää selkeästi kansallisia rajoja, ja asioiden vaikutussuhteista piiryy hyvin transnationaalinen kuva. Varsinainen kokouksen päätöksenteko näyttäytyy silti nimenomaan valtioiden välisenä strategisena neuvotteluna poliittisen pelin kehyksen mukaisesti.

Erikoissivun kakkosjuttu ”Päästöille tulossa hinta ja energiankulutukselle rajoja” (HS 6.12.2007, B2) summaa, millaisista vaihtoehtoisista päästöjen leikkaamisen tavoista ilmastokokouksessa neuvotellaan. Niihin sisältyvät paljon päästöjä aiheuttavien tuotteiden kysynnän vähentäminen esimerkiksi nostamalla kuluttajahintoja, tehokkuuden lisääminen esimerkiksi energiantuotannossa, metsäkadon vähentäminen ja vähäpäästöinen teknologia esimerkiksi sähkötuotannossa, liikenteessä ja lämmityksessä. Lisäksi teksti mainitsee yhdeksi keskeisimmistä kysymyksistä hinnan asettamisen päästöille esimerkiksi päästökaupalla, veroilla, laeilla ja määräyksillä. Erilaiset vaihtoehdot nimetään ”ilmastoneuvottelujen keskeisimmiksi kysymyksiksi”, ja juttu ennustaa, että teollisuussektorikohtaisista rajoituksista käytävä keskustelu tulee olemaan ”kiivasta”.

Päästökauppa on jo käynnissä EU:ssa, mutta varsinkin eurooppalainen suurteollisuus haluaisi sen globaaliksi järjestelmäksi, joka ei vääristä kilpailua. Balilla keskustellaankin Venäjän aloitteesta, joka toisi kehitysmaat mukaan päästökauppajärjestelmään.

Teksti kertoo asiansa käyttämällä huomattavasti kaupan sanastoa, kuten sanoja *kysyntä, kuluttaa, kallis, säästyä, kilpailu, hinta* ja *päästökauppa*. Neuvottelut kaupankäyntinä tulee mainituksi toimittajan tekstissä myös aivan suoraan ainakin kahdesti. Kokonaisuutena kaikki tämä saa näkemään poliittiset neuvottelut kaupankäyntinä, jossa puhutaan ensisijaisesti rahasta, ja herättelee lähinnä poliittisen pelin kehystä, joka myöhemmin jutussa käy päällekkäin oikeudenmukaisuutta korostavien tulkintojen kanssa.

Juttuun rakentuu lopulta asetelma, jossa kehitysmaat ja länsimaat ovat neuvotteluissa napit vastakkain, ja kehitysmaat vaativat jonkinlaista vastinetta päästökauppaan mukaan tulemisestaan.

Tähän viittaa suoraan jo jutun alaotsikko ”Kehitysmaat haluavat rahaa teollisuusmailta”. Keskeinen määrittelyvalta vaikuttaa olevan kehitysmailla, joilla ei ole voimavaroja ilmastoponnisteluihin. Jutun lopuksi esiin nousee varsin selvästi tulkintatapa, jossa kokous nähdään oikeudenmukaisuuden tuojana. Siihen nojaten juttu asettuu moraalisesti kehitysmaiden puolelle päästöihin liittyvässä maailmanpoliittisessa kädenväännössä ja esittää, että rikkaiden teollisuusmaiden olisi tuettava köyhempiään, koska se auttaisi tarvittavissa ilmastoponnisteluissa kehitysmaita ja koko maailmaa.

Balilla on rahan ohella kyse oikeudenmukaisuudesta ja moraalista, sillä ilmastonmuutos vaikuttaa ensimmäiseksi ja voimakkaimmin köyhimpiin maihin, vaikka ne eivät ole juurikaan osallistuneet ongelman aiheuttamiseen. Siksi kehitysmaat ovat vaatineet teollisuusmailta taloudellista tukea puhtaaseen teknologiaan siirtymisessä.

Juttu kertoo, että kehitysmaat ovat käyttäneet oikeudenmukaisuutta neuvottelujen argumenttina taloudellisen tuen saamiseksi. Samassa yhteydessä se huomauttaa, että suurimpien kehitysmaiden kasvihuonekaasupäästöt ovat kasvaneet nopeaan tahtiin. Se palauttaa lukijan pohtimaan argumenttien strategisuutta ja kehitysmaiden keinoja edistää omia intressejään kaikkien kansojen yhteisen hyvän sijaan.

Sivun kolmas teksti ”YK:n pääsihteeri ja yli 130 ympäristöministeriä” (HS 6.12.2007, B2) kertoo lähinnä, keitä Balin kokoukseen osallistuu. Aluksi mainitaan perustiedot: varsinaisiin neuvotteluihin osallistuu 2 500 neuvottelijaa 190 maasta, ja heidän lisäksi paikalle saapuu 12 000 muuta ihmistä, joihin kuuluu YK:n asiantuntijoita, lobbareita, kansalaisjärjestöjen edustajia ja toimittajia. Seuraavaksi esitellään ”lukemattomat kansainvälisen yhteisön julkkikset” YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon, ilmastosihteeristön pääsihteeri Yvo de Boer ja hallitustenväliset ilmastopaneelin IPCC:n puheenjohtaja Rajendra Pachauri. Heistä Bania ja Pachauria tehdään lukijalle läheisemmäksi kertomalla heistä positiivisia yksityiskohtia. Jutun mukaan ”korealaiselle Banille ilmastoneuvottelujen onnistuminen on kunnia-asia”. Pachaurille taas Bali on ”logistinen haaste”, koska hän vastaanottaa IPCC:n puolesta Nobelin rauhanpalkinnon Oslossa maanantaina, kun jo keskiviikkona hänen pitäisi olla toisella puolella maapalloa Balilla esittelemässä IPCC:n ilmastoarviota. Kuinka hän ehtiikään?

Suomen valtuuskunnasta esitellään nimeltä sen johto: puheenjohtaja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen, varapuheenjohtaja neuvotteleva virkamies Outi Berghäll sekä Berghällin tuleva seuraaja Sirkka Haunia. Lisäksi Suomen edustajiksi luetellaan ulkomaankauppa- ja kehitysministeri

Paavo Väyrynen sekä alivaltiosihteeri Pekka Huhtaniemi. ”Virallisen valtuuskunnan ohella Balilla on muitakin suomalaisia”, juttu kertoo. Ilmaisuu asettaa muutkin suomalaiset juuri Suomen edustajiksi, joskin epävirallisiksi sellaisiksi. Jutun aluksi mainituista ympäristö- ja avustusjärjestöjen edustajista esiin nostetaan lopussa vielä erikseen Suomen luonnonsuojeluliiton ja Greenpeacen suomalaiset edustajat Simo Kyllönen ja Kaisa Kosonen. Lisäksi ympäristöasioissa profiloituneen europarlamentaarikko Riitta Myllerin mainitaan ”seuraavan neuvotteluja paikan päällä”. Suomalaisosallistujat korostuvat tekstissä, sillä puolet jutun palstatilasta käytetään Suomen virallisen valtuuskunnan ja epävirallisten osanottajien esittelyyn. Siinä pyrkimys voi olla tehdä aiheesta tällä tavalla relevantimpi suomalaiselle keskivertolukijalle. Samalla se luo mielikuvaa joukosta ”meitä suomalaisia”, jotka edustavat kansakuntaa muiden kansakuntien joukossa. Jutussa mainittujen henkilöiden monenkirjavuus alleviivaa kokouksen globaalia luonnetta sekä erilaisten yhteyksien ja syy–seuraus-suhteiden transnationaalisuutta. Globaalien ”julkkisten” nimeäminen puolestaan tukee kuvaa yhteisestä todellisuudesta, jossa maailman ihmiset ja maat elävät.

Sivun kuvitus kytkeytyy tiiviisti tekstin tulkintatapoihin. Pääjuttuun liitetty grafiikka tuo uudelleen esiin tutkimustulokset, jotka korostavat nopeasti tapahtuneita ilmaston muutoksia ja edessä olevaa globaalia uhkaa. Grafiikka kertoo, että maapallon keskilämpötilan kohoaminen on voimistunut ja napajäättä on kadonnut huomattavasti. Lämpenemisen on ennustettu jatkuvan, ja sitä edistävät esimerkiksi sademetsien hakkuut. Grafiikka sisältää piirroksuvia maapallosta, maailmankartan ja kuvan hakatusta sademetsästä.

Kainalojutun yhteyteen liitettyssä kuvassa Indonesian presidentti Susilo Bambang Yudhoyono istuttaa puuntainta. Kuvateksti kertoo, että toisaalta Indonesia on hakannut paljon sademetsiä, toisaalta se on aloittanut 79 miljoonan puun istutuskampanjan. Nähdäkseni kuva tukee uhkatulkintaa: tässä tilanteessa kaikkien on tehtävä voitavansa yhteisen ongelman ja uhkan vuoksi. Köyhätkin maat pyrkivät tekemään voitavansa. Toisen kainalojutun kuvassa osallistuvia kansalaisia edustaa jutun kuvassa poseeraava metsähakkuista vastustava aktivisti, joka on maalattu puuksi, joka kasvaa miehenmittaisesta maapallosta. Toisaalta hänet mainitaan erikseen indonesialaiseksi, siis yhden kansallisuuden edustajaksi sen sijaan, että hän edustaisi ilmasto-ongelmasta huolestuneita maailman kansalaisia, kun taas toisaalta eksoottisen kansallisuuden maininta luo mielle yhtymän globaalisti yhteisestä ongelmasta, koskettahan se suomalaisten lisäksi indonesialaistakin.

Cottlen (2009, 506–507) mukaan sivulle sijoitettujen kaltaiset kuvat, kuten planeetan ja ympäristötuhojen kuvat, konnotoivat jaetun maailman maailman ja toimivat globaalisuuden

ikoneina. Maantieteellisesti kaukana olevin maiden ihmisten ja ilmastovaikutusten esittäminen kuvituksessa tekee kuvien kohteen sekä myös abstraktin ”ilmastonmuutoksen” lukijalle kulttuurisesti merkittäväksi (mt.).

7.2.3 Ilmastovaikuttajat pohtimassa sunnuntaisilla 2.12.2007

Joulukuun 2. päivänä Helsingin Sanomien sunnuntaisilla syvennyttiin ilmastomuutoksen torjumiseen kahden laajahkon jutun verran. Toiseen oli haastateltu kymmentä suomalaista ilmastovaikuttajaa pohtimaan, millä toimilla Suomessa voitaisiin torjua ilmastomuutosta. Kyseinen teksti kuitenkin rajautui pois aineistostani, sillä siinä ei puhuttu lainkaan itse ilmastokokouksesta. Sen sijaan aukeaman kuvaton kakkos- tai kainalojuttu (HS 2.12.2007, D4–D5; Kuva 3) yhdisti haastateltujen näkemyksiä ilmastokokouksen tavoitteisiin ja pohti myös globaaleja toimia.

Teollisuuden syölistäminen ei riitä, vaan myös autoilu ja asuminen pannaan kuriin (jutun otsikko)

Kuva 3 Helsingin Sanomien sivujen D4–D5 kainalojuttu 2.12.2007

Teollisuuden syyttäminen ei riitä, vaan myös autoilu ja asuminen pannaan kuriin

Mari Manninen
HELSINGIN SANOMAT

► Ilmastomuutoskeskustelu riehui nyt niin vauhdikkaana, että peräsi on vaikea pysyä. Viisopaperimainos kertoo, kuinka johtenmerkity pehmoaperi oslaan ehkäise ilmastomuutosta. Nuoret alppi-hiihdyt ovat huolestuneita urastaan, kun ilmasto lämpenee. ”Isä ilmaston lämpeneminen”, hekkuaa sinkymänsä ja kertoo, että heidän petinää on tehty sataprosenttisesti luonnontutkimuksella.

On ympäristöjärjestön isku ja kohua Neste Oilin Kaakkois-Aasiasta Suomen raittamassa palmoilyyset airtako siitä tehty biodiesel pällytytön hillitsemässä vai kihiyrtäkö palmoilyy kysestä sade-mestien hakaamis ja sitä kautta ilmastomuutosta? Entä miten oikaan sen veropäätöksen laia: taliko vähäpäästöisiä autoja suosivasta verosta tarpeesi tiukkaa vai ei?

Ensi viikolla ilmastouutisia on luvassa lisää, sillä maanantaina alkavat YK:n ilmastoneuvottelut. Indonesian Baliilla 15 000 kokousohjaajaa 192 maasta pähkälle maailman ilmastopöytäkirjaa. Päihähuolen on, että kasvihuonekaasuja leikkavaan Kioton sopimukseen päästöra-

joitteet koskevat nyt vain teollisuusmaita, eikä niistäkään kaikkia. Saadlanko maailman päästäjien yksöisen Yhdysvallat mukaan ilmastoneuvotteluihin? Entä kehittyvät maat, erityisesti Kiina ja Intia? Ilmastokokousta pohjustamaan on julkaistu luuta selvityksiä: hallitusten välisen ilmastopaneelin IPCC:n lukuisia raportteja, YK:n kehitysjärjestön UNDP:n selvitys, talousjärjestö OECD:n laskelmat, energiajärjestö IEAn raportit...

Kansalaisnekin haluaan mukaan. Valtioneuvosto avaa maanantaina osakasaatiivastustella verkko keskustelun, jossa kysellään tavallisten suomalaisten viinkejä ilmastomuutokseen hillitsemiseksi. Ideoita hallitus lupaa käyttää ilmastopoliittisen tulevaisuusneuvoston valmistelussa.

Myös Helsingin Sanomat haluaa keskustella keinoista hillitä ilmastomuutosta. HS kysyi kymmeniä suomalaista ilmastovaikuttajilta yksikeräisen kyselytyksen: mitä konkreettista ensimmäiden ja Suomen pitää vuoteen 2020 mennessä – sisänsä ilman liivuuksia – tehdä?

Vastauksia olivat pääministeri Matti Vanhanen, toimitusjohtaja Anne Brunila, Meriteollisuus ry:n ja Mikael Lit-

ininen asiantuntija Oras Tynkynen, Ilmatieteen laitoksen pääjohtaja Petteri Taalas, professori Peter Lund ja Atte Korhola, ympäristöministeriön neuvotteleva virkamies Outi Bergbäll, Greenpeace-energiakampanjoijavastaava Kaisa Kosonen ja kirjailija Risto Isomäki.

Kaikki he ovat viime aikoina oma-aloitteisesti osallistuneet suomalaisesta ilmastokokoukseen. Kiinnostavinta viime aikojen keskustelussa ei ole kuitenkaan ollut vain muuta, se, mihin keskustelu on edennyt. Enää ei välttää juurikaan siitä, aiheuttako ihmiskunta maapallon lämpenemistä vai ei. Nyt ihät otetaan vakavasti.

Mielenkiintoista on kuitenkin se, ketkä ovat äänessä. Parin viime vuoden aikana ilmastokokoukseen ovat heränneet maailman ja Suomenkin johtavat poliitikot ja talousjohtajat. Ne, joilla on valta ja rahat.

Välilläpöytä heräsi Al Goren ilmasto-elokuva *Epämielellinen totuus*, New Orleansin hurmymyrskyrauh ja IPCC:n aikaisempaa varmemmat arvot ilmastomuutoksen seurauksista. Erityisesti brittiläinen niin kutsuttu Sternin raportti sai päästötjiä läheltä. Sillä se puhui talouden hieistä: Taistella ilmastomuutosta vastaan maksaa prosentin vuodessa koko maailman

bruttokansantuotesta vuoteen 2050 asti. Jos mitään ei tehdä, kustannukset ovat paljon suuremmat. Kansainvälisissä raporteissa sanotaan, että maailman kasvihuonekaasupäästöjä pitäisi puolittaa vuoteen 2050 mennessä ja teollisuusmaiden pitäisi leikata päästöjään vielä tätäkin enemmän.

Suomessa keskustelun käännekohta on monen tutkijan mielestä ollut Jorma Ollilan tammikuinen haastattelu *Helsingin Sanomissa*. Ollilla puhui intohimoisesti hiilidioksidipäästöjen leikkaamisesta, uusittavan energian tukemisesta ja EU:n päästökaupan ansiosta.

Ollilan ulostulo lähes velvoitti muutkin elinkeinoelämän vaikuttajat ottamaan ilmastomuutoksen puheissaan huomioon. Myös HS:n ilmastokyselyyn vastajat ovat huomanneet suomalaisen ilmastokeskustelun herämissä, mutta sen tason moni kaipaa vielä parannusta.

Oras Tynkynen pitää ylivertaisena keskustelun käynnistämistä, joka varastaa huomioon tuottaman suuren osan huomiosta. ”Suomessa kaikissa kulttuurissa energistiä nälii viidesosa on muuta kuin sähköä. Ydinvoima tuottaa vain sähköä”, hän sanoo. Peter Lund valittaa, että Suomessa muutos nähdään aina uhkana, niin nytkin, kun puhutaan uusittavasta energiasta.

”Nyt olisi mahdollisuus luoda puhtaan teknologian näköitä.”

Mitä ratkaisuja vastajat sitten ehdottavat ilmastomuutoksen hidastamiseksi? Laajan kirjon tuttuja toimia: tuulivoimaa, bioenergiaa, lentorajotuksia, sähköä säästöä, energian käytön tehostamista joka ikisellä sektorilla... Se, mikä kaikilla vastajilla yhdistää, on huoli liikenteestä ja rakennuksista. Nyt ne aiheuttavat puolet Suomen kasvihuonekaasupäästöistä.

Enää ei siis puhuta vain teollisuuden päästöistä ja sen energiankulutuksesta. Huomio on siirtynyt nyt myös kulttuurin ja tavallisten kansalaisten elämäntapoihin. Autolla ajamisen ja asumiseen.

”Suomessa energian käyttö on tehostettu teollisuudessa. Kuluttajapuoleen ei ole juuri puututtu. Nyt tarvitaan toimia erityisesti liikenteen ja rakentamisen tehostamiseen”, Lund tiivistää. Lundin mielestä autoilu on tehtävä ruuhka-ajalla valaemmaksi ja laillimmaksi. ”Ja kehitettävä edullista joukkoliikennettä. Nimä kaikki asia on ehdottomasti tehtävä yhä aikaa.”

Petteri Taalas kiittää uutta autoverolakiä siitä, että se ohjaa hankkimaan vähäpäästöisiä autoja. Autoverolaki ei kuitenkaan saa kiitosta Lundilta eikä Liittokelta. Heistä veropäätös oli liian löysä – vähäpäästöisten ja dieselautojen käyttäjillä pitäisi olla vieläkin suurempi vero.

Matti Vanhanen uskoo, että liintamassa voidaan puolittaa henkilöliikenteen päästöt vuoteen 2020 mennessä, kunhan valtiot vaativat esimerkiksi tehokkaampia moottoreita ja lisää biopolttoainetta tankkin.

Metsäteollisuuden toimitusjohtaja Anne Brunila sen sijaan suhtautuu biopolttoaineteiden lisäämiseen varauksellisesti. Ilmastomuutoskeskustelussa tehdään nyt puolipäntissä ratkaisuja. Pitiänsä aina analysoida mikä on hyvistä”, hän sanoo ja viittaa raportteihin, joissa monet ensimmäisen sukupolven biopolttoaineteiden osittuutuvain teknologit ja fossiilisia huononmiksi, kun laskettiin polttoaineen elinkaaren kaikki päästöt.

Lund uskoo, että huonojen raaka-aineden tilalle tulevat pian toisen sukupolven tehokkaat biopolttoaineet, kuten vihreästä tehävä biokaasu tai -diesel. ”Niihin asti hin liittyy aina myös eettisiä kysymyksiä. Palmuöljy on tehokas, mutta sen hankinta ei saa johtaa sademetsien hakaamiseen, riistoväljelyn eikä ihmistöekseuksen polkemiseen.”

Liikenteen lisäksi toiseksi isoksi teemaksi vastauksissa nousi rakentaminen.

Suomessa pelkästään rakennusten lämmitys vie viidenneksen kaikesta energiasta. Kaikkien vastajien mielestä rakennusten energiatehokkuutta pitää parantaa, ja useimpien mielestä sähkö- ja öljylämmitykset pitäisi päästää eroon. Rakastuksi ehdotettiin muun muassa maakaasunäyttöä. Matalaenergiatalossa on tehokkaampi eristys, pumpputyö, jotka johtavat lämpöä maasta tai ilmasta kentele isot le-

kunat kohti aurinkoa ja aurinkopaneelit katolla veden lämmitystä varten. Puolet viilemmän lämmitysenergiä vievän talon rakentaminen maksaa vain pari prosenttia enemmän kuin tavallisen omakotitalon tulo. Matalaenergiatalo myy maksaa isenäsi takaisin muutamassa vuodessa, kun raha säästyy lämmityksessä.

Rakausuun haetaan myös tiivistä yhdyskäräkeittämisestä. Suomalainen liian omakotitalosta metsän reunalta saa huutia ympäristömuutoksen professorilta Atte Korhola. ”Yhdyskäräkeittämisessä on varsinakin pääkaupunkiseudulla vaarallisia piirteitä. Asumisluhtia laajennetaan ulospäin ja pellolle. Se lisää autoilua liikkumista, kun sitä pidetään pilaavain vihen-tää”, Korhola sanoo. ”Ihanteena pitäisi olla

keskiätkäinen tiivis kaupunkirakentaminen, jossa on lähijalpyt viereä.”

Pääministeri Vanhasen mielestä keski-koiset asuinalueet, kuten Klaukkala, Hyrylä ja Lohja, voisivat jopa olla isoja kaupunkien parempia, kunhan niissä on kaukolämpö ja energiaa tuotetaan uusiutuvista lähteistä, vaikkapa jätteistä. Vanhanen muistuttaa, että Helsingin yhdyskäräkeittäminen toimii hyvin pitkälti fossiilisten polttoaineteiden varras.

Ratkaisuja siis löytyy. Mutta entä tahtoa ja päättökäsiä, joilla ne toteutetaan? Onnistummeko todella hillitsemään maapallon lämpenemistä?

Haastateltavat ovat yhtä aikaa optimistisiä ja pessimistisiä. Korhola muistuttaa, että kaikista puheesta huolimatta maailman kasvihuonepäästöt kasvavat entistä nopeammin. Ne muut, joilla on suurimmat päästöt, eivät ole sitovien kansainvälisten päästörajotusten piirissä.

Kaikkila maulta vaaditut päästöleikkaukset ovat todella isoja. Epäsuhta näyttäisi epätavoitelta.

Kali leivotavankin, että tärkeintä on saada kaikki maat mukaan päästöalkoi-

”Mitään ei ole vielä menetetty, mutta kierre tulee. Suunnan pitää muuttua lymmenessä vuodessa”, Lund sanoo.

Toivokkuutta lisää se, että EU:n tavoitteena on esimerkiksi leikata päästöt vähintään viidenneksellä vuoteen 2020 mennessä. Britannia säättää lakia vieläkin kovemmista tavoitteista.

Yhdysvalloissa on ensi syksynä presidentinvalit, mikä voi muuttaa maan kohti niukkaa suhtautumista päästörajotuksiin.

”Kiusassa voi tapahtua isästä soikin muutos. Siellä on saatteillanne ylitynyt niin kauheaksi. Keski-koitoissa valitosta ei tarvite kuin korjata sen jäsenteistä”, Korhola sanoo.

”Vuoteen 2020 ulottuvat toimet eivät ole periaatteensa vaikeita. Nykyinen teknologia riittää siihen asti tehostamiseen ja energiankäytön muuttamiseen. Tarvitaan vain poliittista tahtoa. Vuoden 2020 jälkeen tarvitaan jo uutta teknologiaa”, Outi Bergbäll sanoo.

HS:n

Mitä Suomen pitäisi tehdä jo nyt ilmastomuutoksen hidastamiseksi?
HS.fi/keskustelu

Jutussa tulee esille monenlaisia tulkintatapoja. Transnationaalien syy-yhteyksien julki tuomisesta huolimatta päällimmäisenä hallitsee kansallisten vaikutusten kehys. Tähän on monta syytä. Keskeiseksi ongelmaksi hahmottuu kysymys siitä, kuinka Suomi vastaa ilmastonmuutoksen uhkaan ja ilmastorajoitusten haasteisiin. Näkökulma on korostetusti kansallinen. Tähän vaikuttaa, että jutussa keskustelemaan asetetut henkilöt ovat kaikki suomalaisia poliitikkoja ja asiantuntijoita.

Jutun alussa transnationaali näkökulma yhdistyy kiinnostavalla tavalla ilmastonmuutoksen torjunnan kansallisten vaikutusten pohdintaan. Alku perustelee jutun tekemisen ilmastouhkalla ja käynnissä olevalla ilmastonmuutoskeskustelulla, jonka jälkeen se havainnollistaa, millainen yhteys suomalaisella päätöksenteolla on ilmastonmuutoksen torjuntaan:

On ympäristöjärjestön iskua ja kohua Neste Oilin Kaakkois-Aasiasta Suomeen rahtaamasta palmuöljystä: auttaako siitä tehty biodiesel päästöjen hillitsemisessä vai kiihdyttääkö palmuöljyn kysyntä sademetsien hakkaamista ja sitä kautta ilmastonmuutosta? Entä miten olikaan sen veropäätöksen laita: tuliko vähäpäästöisiä autoja suosivasta verosta tarpeeksi tiukka vai ei?

Keskeiseksi ongelmaksi juttu määrittelee Yhdysvaltojen ja kehitysmaiden saamisen mukaan sopimukseen. Se puhuu nimenomaan ”ilmastotalkoista”, siis maailman, myös suomalaisten, yhteisestä ponnistuksesta, johon kaikkien toivotaan osallistuvan. Silti asian kerrontaa ehdollistaa selkeästi uhkan kehys, sillä lähtöoletus jutussa tapahtuvan julkisen keskustelun taustalla on, että ihmisen päästöt aiheuttavat ilmaston lämpenemisen ja asialle on tehtävä jotakin nopeasti.

Enää ei väitellä juurikaan siitä, aiheuttaako ihmiskunta maapallon lämpenemistä vai ei. Nyt uhat otetaan vakavasti.

Juttu mainitsee, että brittiläisen Sternin raportin mukaan ilmastonmuutoksen jatkumisesta koituu suuremmat taloudelliset kustannukset kuin sen torjunnasta. Siksi asiaan ovat heränneet paitsi politiikan myös talouden ja yritysmaailman vaikuttajat, kuten Nokian entinen pääjohtaja Jorma Ollila, joka on noussut Helsingin Sanomien haastattelussa päästöleikkausten, uusiutuvan energian tuen ja päästökaupan puolestapuhujaksi.

Ollilan ulostulo lähes velvoitti muutkin elinkeinoelämän vaikuttajat ottamaan ilmastonmuutoksen puheissaan huomioon.

Näkökulma laajenee vahvasti teollisuuden päästöistä ja energiankulutuksesta suoraan kansalaisia koskeviin ratkaisuihin, kuten polttoaineisiin, kotien lämmitysratkaisuihin ja yhdyskuntarakenteeseen. Se pyrkii osoittamaan, että erilaisia päästöjä vähentäviä ratkaisuja on mahdollista tehdä. Ennen jutun loppua kansallinen kehys vaihtuu sulavasti kehyksestä toiseen. Ensin kehys vaihtuu ilmastokokouksen onnistumista käsittelevään poliittisen pelin kehykseen. Viime kädessä kyse on siitä, taipuvatko suuret saastuttajat neuvotteluissa mukaan sopimuksen tekemiseen:

Ratkaisuja siis löytyy. Mutta entä tahtoa ja päätöksiä, joilla ne toteutetaan?

Maininta siitä, että pahiten saastuttavat maat eivät ole suostuneet vielä(kään) sitoviin päästörajoituksiin, nostaa oikeudenmukaisuuden kehysten yhdeksi jutun tulkittamisen avaimista.

Korhola muistuttaa, että kaikesta huolimatta maailman kasvihuonepäästöt kasvavat entistä nopeammin. Ne maat, joilla on suurimmat päästöt, eivät ole sitovien kansainvälisten päästörajoitusten piirissä.

Jutun loppuosasta on luettavissa myös uhkaan liittyviä tulkintatapoja. Keskustelijat korostavat, että tärkeintä on kaikkien osallistuminen päästötalkoisiin, ja teksti luo assosiaatioita ilmastotutkimuksiin ja ihmiskunnan kohtaamaan uhkaan.

”Mitään ei ole vielä menetetty, mutta kiire tulee. Suunnan pitää muuttua kymmenessä vuodessa”, Lund sanoo.

Tekstin loppukappale alleviivaa sitä, että keinot ilmastotoimiin ovat olemassa ja että puutetta on vain poliittisesta tahdosta. Se tarkoittaa, että ilmastoneuvottelujen kehitykseen vaikuttavat eri neuvottelijoiden, kuten EU:n ja Britannian, asettamat päästöjenleikkaustavoitteet. Muutaman vuoden tähtäimellä asiaan vaikuttavat myös Yhdysvaltain presidentinvaalit, joilla voi olla suuri vaikutus siinä, kuinka ilmastopöytäsohjelma kehittyy. Ympäristöministeriön neuvottelevan virkamiehen Outi Berghällin suuhun asetettu loppukaneetti aktivoi lähinnä uhkan ja oikeudenmukaisuuden tulkintakehyksiä:

”Vuoteen 2020 ulottuvat toimet eivät ole periaatteessa vaikeita. Nykyinen teknologia riittää siihen asti tehostamiseen ja energiankäytön muuttamiseen. Tarvitaan vain poliittista tahtoa. Vuoden 2020 jälkeen tarvitaan jo uutta teknologiaa”, Outi Berghäll sanoo.

Juttu pyrkii osallistamaan ilmastopoliitiikan muodostamiseen. Se kertoo valtioneuvoston käynnistämästä otakantaa.fi-sivuston verkkokeskustelusta, josta tulleita ideoita on luvattu käyttää ilmastopoliittisen selonteon valmistelussa. Lisäksi lehti itse kertoo haluavansa virittää keskustelua, jolla se perustelee jutussa haastateltujen henkilöiden valintaa. Kaikki haastatellut ovat suomalaisia. Mukana on tutkijoita, elinkeinoelämän edustajia, poliitikkoja, ympäristöjärjestön edustaja, tunnettu tietokirjailija ja ympäristöministeriön virkamies. Lisäksi tekstin perään on liitetty lehden nettikeskusteluun ohjaava vinkki, joka kysyy ”Mitä Suomen pitäisi tehdä jo nyt ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi?” Kaikki nämä seikat saavat lukijan mieltämään keskustelevalle kansalaisten joukoksi nimenomaan suomalaiset. Lehtiartikkelissa pääsevät kuitenkin keskustelemaan nimenomaan sellaiset suomalaiset, joilla on erityistä painoarvoa asemansa vuoksi.

7.2.4 Kokouksen päätösdraaman kuvaus 16.12.2007

Ilmastokokous saavutti läpimurtonsa perjantaina ja lauantaina 14.–15.12.2007. Kokouksen olisi pitänyt päättyä perjantaina, mutta päätöslauselman yksityiskohtien hiominen venyi vielä lauantaille. Helsingin Sanomat uutisoi 15. joulukuuta, että monesta asiasta on saatu jo aikaan sopu ja että lopullinenkin ratkaisu on jo lähellä. Yhdysvallat ei kuitenkaan ollut taipunut muiden painostuksen alla EU:n rikkaille maille vaatimiin 25–40 prosentin päästöleikkauksiin, jotka olisi toteutettava vuoteen 2020 mennessä. Vuonna 1997 Yhdysvallat oli jättäytynyt pois Kioton sopimuksesta. Sunnuntaina 16. joulukuuta HS sai uutisoida ilmastokokouksen päättymisestä onnistuneeseen loppuratkaisuun, jossa Yhdysvallatkin oli taipunut painostuksen alla hyväksymään muiden maiden neuvottelujen loppuvaiheessa esittämät vaatimukset. Neuvottelujen viimeisistä hetkistä kertovat värikkäästi 16. joulukuuta julkaistu pääjutun, taustoittavan uutisanalyysin ja faktalaatikon kokonaisuus.

Sivun pääjuttu ”Huima draama päättyi ilmastopuun Balilla” (HS 16.12.2007, B3) muistuttaa urheilusivujen draamallista otteluselostusta ja on värikkyydessään poikkeuksellinen. Se tukeutuu selvästi poliittisen pelin kehukseen. Moni muu kehystä käyttävä teksti käyttää kaupankäynnin sanastoa, mutta tällä kertaa juttu luo lähes yksinomaan mielikuvaa neuvotteluista pelinä. Silti teksti kertoo kansainvälisestä diplomatiasta, jossa maailman eri valtiot kiistelevät keskenään ja painostavat toisiaan, kuin painoarvolla kilpaillen. Keskeisissä toimijan rooleissa ovat Yhdysvallat ja kehitysmaat, sillä jutun mukaan kokouksen onnistuminen riippuu niiden ratkaisusta vastustaa tai kannattaa loppuasiakirjan hyväksymistä. Suurin tulkintapojen määrittelyvalta vaikuttaa kuitenkin olevan kehitysmailla. Esimerkiksi Uuden Guinean kommentti ”USA, väisty syrjään!” hahmottaa

neuvotteluista tilanteen, jossa Yhdysvallat seisoo yhteisen hyvän tiellä ja yrittää estää kokouksen onnistumisen vaikutusvallallaan.

Kuva 4 Helsingin Sanomien ilmastokokouksen päätöksen raportointi 16.12.2007

HELSINGIN SANOMAT | SUNNUNTAINA 16. Joulukuuta 2007

B 3

ULKOMAAT

Huima draama päättyi ilmastopuun Balilla

► YK-kokouksessa edettiin kriisistä kyyneliin

Sami Sillanpää
HELSINGIN SANOMAT

NUSA DUA. Silmit olivat ristissä ja kamppaukset sekaisin, kun vuoden tärkein kansainvälinen kokous päättyi Balilla. Konferenssikeskuksen käytävillä harhaili nähtynyt ihmisä lauantai-iltaa paikallista aikaa. Yli kaksi viikkoa kestäneet YK:n ilmastoneuvottelut oli viimein saatu kiihkeiden ja hikisten vaiheiden jälkeen päätökseen.

Kansainvälinen diplomaatti on harvoin yhtä seksikkäitä.

LUOTTAMUSKIRJAN

sanamuodosta lähtien Nusa Duan hiekkarannalla sijaitsevista kokousaloista läpi perjaintain ja lauantain välisen yön. Kun saamuurinko nousi tropiikka-

näytti mahdolliselta, että suurin odotuksiin ladatut neuvottelut romahtavat.

Helsingin Sanomat seurasi tapahtumia pääsaliin, kun asiat kääntyivät puhepuolelle. Aamuyhdeksältä uudestaan aloitettiin yleisistunnonsa Intia ja Kiina ilmoittivat vastustavansa luonnosta. Myöhemmin syntyi uusi kiista.

Kiina väitti, että aamun istunnot olivat tahallisesti järjestetty samaan aikaan, kun kehitysmaiden ministerit olivat neuvottelemassa keskenään.

"Vaadinne anteeksipyyntöä", jyrähti Kiinan edustaja.

Osa osallistujista puhkesi suostuneiksi. Toiset ilmoittivat tyyntymisensä.

TUEN JÄLKEEN

kokouksen puheenjohtaja pyysi anteeksi YK-

sihteeristön johtaja Yvo de Boer näytti ottaneen arvostelun henkilökohtaisesti. Hän toteutti ylläksään kyseen oleen tietokokouksessa – ja marssi ulos salista.

Kun välikohtaus oli saatu selvitettyä, alkoi varsinainen loppuväantö. Yhdysvallat pyysi puhevuoroa.

"Vastustamme tekstin muutosta", sanoi valtuuskunnan johtaja Paula Dobriansky.

Salin valaisi hiljaisuus, ja sitten johti hyvin epäavallista ihmisten buasivat.

Tässä vaiheessa monien maiden ministerit olivat jo joutuneet lähtemään Balilla. Toiset – kuten ympäristöministeri

Kimmo Tiilikainen (kesk) – siirsivät kesäkokouksensa.

Salissa alkoi kehitysmaiden näynte. Yksi toisensa jälkeen maailman köyhimpien maiden edustajat esittivät toisiinsa linkittyviä vaatimuksia, mikä alkoi näyttyä nerokkaalta strategialta ajaa supervalva Yhdysval-

lat nurkkaan.

"Minusta tuntuu kuin katselin elokuvaa, jossa on monta eri juonta", päivitteli Egypin edustaja mikrofonin.

Kehitysmaiden show huipentui, kun Etelä-Afrikka rustasi Yhdysvaltain kannan ja Papua Uusi-Guinean edustaja vastusti sanansa mahdollisimman epädiplomaattisesti: "USA, väisty syrjästä!"

Tämä ei ollutkaan ryykä, kuinkaan lehdistölehtelijä.

Vähän myöhemmin Yhdysvallat pyysi puhevuoroa, ja sali kohahti.

Neuvottelija Dobriansky oli ilmeisesti lukeut Aristoteleen opia, jonka mukaan dramassa on oltava alkua, keskikohta ja loppu. Hän aloitti selittelemällä, jatkoi vakuuttamalla Yhdysvaltain sitoutumista ja huipentui puheensa: "Haluamme jatkaa kokousta konsensuskseen mukaan."

Sali puhkesi taputuksiin.

Sopu merkitsi historiallista päätöstä: maailman maat sitoutuivat kahdessa vuodessa neuvottelemaan sopimuksen, joka edellyttää kaikilla toimia ilmastomuutosta vastaan.

Kun pääasia oli ratkaistu, nähtiin vielä suomalaisittain herkkä hetki. Suomea ilmastokokouksissa vuosikausia edustanut neuvotteleva virkamies Outi Bergthäll ympäristöministeriöstä oli viimeisessä maailmankokouksessaan ennen eläkkeelle jäämistä saanut kunniastehtävän. Bergthäll johti puhetta rikaiden maiden päästövähenhystä käsittelevän neuvotteluryhmän istunnonssa.

Kun loppupäätökset oli maistettu, YK:n ilmastopomo De Boer nousi ja kiitti vuolaan saadun Bergthällin ansiokkaasta työstä. Puhesjohtajan korokkeella istunut Bergthäll liikutui kyyneliin. "Ja nyt minun pitäisi vielä lopettaa tämä istunto... ", hän sopersi.

Kokousedustajat osoittivat suostunsa YK:n ilmastokokouksen istunnonsa lauantaina.

UUTISANALYYSI

Äärimmäisen haastava aikataulu

► Erikoiskohtelua itselleen vaativut Yhdysvallat saatiin mukaan

Balin neuvottelujen tärkein asia on, että 188 valtiota pääsi sopuun uusia neuvottelujen aloittamisessa. Sekoilelellä neuvottelulokosen voi muotoilla lauseksi: "Maailman maat ovat yhtä mieltä siitä, että päästöt on vähennettävä."

Neuvottelujen jatkolle tuli selkei kahden vuoden aikaraja. Aikataulu on äärimmäisen haastava, sillä läheskään kaikissa maissa poliittinen tahto ei vielä ole riittävänsi isoihin päätökseläkkäuksiin. Ei tarvitse olla kumminkaan ennustaa, kun sanoa tulevien neuvottelujen olevan erittäin vaikeita.

Esimerkiksi Euroopan unioni pyrki edelleen siihen, että maailman keskikämpöihin nousu jäisi kaksi astetta ennustettua pienemmäksi. Jotta tähän pääsisään, uudeksi sopimuksessa on sitouduttava päästöjen vähentämiseen 20-

40 prosenttia vuoteen 2020 mennessä ja 50 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Enimmäisen vuosilukuun on enää kahdeksitoista vuotta, toiseen 42 vuotta.

Toiseksi tärkein asia on Yhdysvaltain jäminen yksin neuvottelujen loppuistunnonssa. Tämä selitry kahdella teijälä: Yhdysvallat vasti itselleen primadomanaaisesti erikoiskohtelua ja kehitysmaille kohtuuttomia päästövähenhystä. Se oli muille maille liikaa.

Koska yksin jäminen ei ole kansainvälisessä politiikassa

mukavaa, Yhdysvaltain neuvottelijat taipuivat kompromissin – ja tulevat neuvottelemaan mukaan.

Kolmanneksi tärkeintä oli kehitysmaiden asennemuutos. Monet kehitysmaista ovat nyt aiempaa valmiimpia toimittamien omien päästöjen vähentämiseksi. Täustalla on tieto siitä, että Kiina on nousemassa Yhdysvaltain ohji maailman suurimmaksi hiilidioksidipäästöjen lähteeksi. Myös Intian, Brasilian, Etelä-Afrikan ja kymmenien muiden kehitysmaiden päästöt kasvavat jatkuvasti.

Balin lopputulokset ei ole täydellisen, mutta antaa toivoa. Neuvottelujen voi siis sanoa onnistuneen, sillä neuvottelija jatketaan.

Jokaisen 188 valtion edustajien oletettiin, että YK:n hallitus-tentävälisen ilmastopaneelin IPCC:n tuoreimman raportin mukaan jo kahden ja puolen asteen lämpeneminen riittäisi tuhoamaan suuren osan Amazonin alueen sademetsästä, hävittämään paljon eläin- ja kasvilajia sekä aiheuttamaan suuria ihmisläästä kärsimystä vesipuulan vuoksi.

Johanna Mannila

TIETOKULMA

Kaikille vähän Balilla

► 188 valtiota päätti aloittaa neuvottelut uudesta ilmastopuutuksesta, joka aiotaan allekirjoittaa Kööpenhaminassa joulukuussa 2009.

► Suomen ja muiden EU-maiden harrakki neuvottelulle ei annettu sellistä lukumääräisiä evätyksiä päästöjen vähentämistä. Balilla sovittiin, että teollistuneiden maiden pitää pyrkiä "määrällisesti mitattavien"

päästövähenhyskiin ja kehitysmaiden on tehtävä ilmastomuutosta "hiljittäviä" toimia.

► Kehitysmailla lukuvaa sopu-tumirahasto aletaan kehittää. Nyt rahastossa on 36 miljoonaa dollaria, vuoteen 2020 mennessä pääoma nostetaan 1–1,5 miljardin dollariin.

► Teknologian siirron lisääntämistä ja heipottamisesta teollisuusmaista kehitysmaihin löytyi

jonkinlainen sopu.

► Kehitysmaalle luvattiin korvauksia siitä, että ne säästivät metsiä. Trooppisten sademetsien hakkuista pidättäytyvät kehitysmaat saavat aikaa myydä päästö-oikeuksia vuodesta 2012 lähtien.

► Ympäristöjärjestöt olivat pettynyt, koska varsinaisen loppuasiakirjan ei kirjattu EU:n vaatimia määrällisiä päästövoittoita.

HS

Peli-tulkinta saa jutussa vahvat ainekset. Sitä rakentavat esimerkiksi urheilusta ja taistelusta tutut sananvalinnat. Niiden avulla neuvotteluista muodostuu kuva tunteikkaana ja jännittävästä, erilaisten käänteiden, kamppailujen sekä hyökkäys- ja puolustustilanteiden värittävästä otteluna, jossa pelin strategiat näyttävät suurta osaa.

Yli kaksi viikkoa kestäneet YK:n ilmastoneuvottelut oli saatu kiihkeiden ja hikisten vaiheiden jälkeen päätökseen. [- -] Kun välikohtaus oli saatu selvitettyä, alkoi varsinainen loppuväantö. [- - M] maailman köyhimpien maiden edustajat esittivät toisiinsa linkittyviä vaatimuksia, mikä alkoi näyttää nerokkaalta strategialta ajaa supervalva Yhdysvallat nurkkaan. (korostukset JH:n)

Ottelua ei vain pelattu, vaan sillä oli myös yleisö, josta mainitaan ainakin lehdistölehtereillä kuiskivat journalistit ja kokousedustajat itse. Kokousedustajien mainitaan kokouksen aikana puhkeavan suosionosoituksiin, taputtavan ja jopa buuaavan, mikä tuo mieleen urheilutapahtuman katsomon. Aiheen kuvitus vahvistaa ilmastokokouksen assosioitumista urheilutapahtumaan: kuvassa kokousedustajat osoittavat suosiotaan kuin urheilukatsomon ihmiset ottelun ratkeamisen jälkeen. Erityisesti kuvasta nousee esiin edustaja, joka on noussut seisomaan ja taputtaa käsiään iloisia kasvojaan korkeammalla.

Jutun lopussa esiin nostetaan Suomea vuosia ilmastokokouksissa edustanut neuvotteleva virkamies Outi Berghäll, joka on jäämässä eläkkeelle ja viimeisessä maailmankokouksessaan saanut kunniatehtävän johtaa puhetta rikkaiden maiden päästövähennyksiä käsitelleen ryhmän istunnossa. Ottelumetaforaa ajatellen hänen kuvataan kuin sankarina, joka antaa kommentit hyvin sujuneen ottelun jälkeen.

Kun loppupäätöksen oli nuijittu, YK:n ilmastopomo De Boer nousi ja kiitti vuolain sanoin Berghälliä ansiokkaasta työstä. Puheenjohtajan korokkeella istunut Berghäll liikuttui kyyneliin. ”Ja nyt minun pitäisi vielä lopettaa tämä istunto”, hän sopersi.

Toimittaja Johanna Mannilan laatima *uutisanalyysi* taustoittaa pääjuttua. Teksti on otsikoitu ”Äärimmäisen haastava aikataulu” (HS 16.12.2007, B3). Se katsoo jo eteenpäin tuleviin neuvotteluihin. Se myös listaa päättyneen ilmastokokouksen kolme tärkeintä asiaa. Sen mukaan kokouksessa tärkeintä oli, että 188 valtiota pääsi sopuun uusien neuvottelujen aloittamisesta ja siitä, että päästöjä on vähennettävä. Toiseksi tärkeintä oli, että Yhdysvallat jäi neuvottelujen loppuistunnossa yksin vastustamaan muita vaatimaan itselleen ”primadonnamaisesti” erikoiskohtelua ja kehitysmaille ”kohtuuttomia” päästövähennyksiä. Näin yksimielinen painostus sai valtion taipumaan muiden kanssa tulevaan ilmastopöytäkirjaan ja jatkamaan neuvotteluja kokouksen konsensuksen mukaan. Kolmanneksi tärkeimmäksi asiaksi juttu nimeää kehitysmaiden asennemuutoksen siinä, että nekin ovat valmiit päästöjen vähentämiseen.

Jutun mukaan lopputulos ”ei ole täydellinen, mutta antaa toivoa”. Se tulkitsee neuvotteluja juuri uhkan kehukseen tukeutuen. Tämän paljastavat esimerkiksi jutussa esitetyt arvottavat ilmaisut siitä, millainen kokous olisi onnistunut: suuret päästöleikkaukset ovat tavoite, johon pitäisi päästä, ja ilmastonmuutoksen uhka on asia, joka kaikkien tulisi sisäistää. Jutun lopuksi esitellään aivan

konkreettisia uhkakuvia, jotka perustuvat IPCC:n arvioihin. YK:n hallitustenvälisen ilmastopaneelin määrittelyvalta näkyy siten selvästi.

Jokaisen 188 valtion edustajat tietävät, että YK:n hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n tuoreimman raportin mukaan jo kahden ja puolen asteen lämpeneminen riittäisi tuhoamaan suuren osan Amazonin alueen sademetsistä, hävittämään paljon eläin- ja kasvilajeja sekä aiheuttamaan suurta inhimillistä kärsimystä vesipulan vuoksi.

Kahta muuta juttua täydentävä *faktalaatikko* ”Kaikille vähän Balilta” (HS 16.12.2007, B3) pyrkii tiivistämään, mitä Balilla lopulta sovittiin. Tässä yhteydessä teksti luo mielikuvaa kaupankäynnistä: teollisuusmaiden pitää pyrkiä ”määrällisesti mittaviin” päästövähennyksiin, ja samalla kehitysmaiden on tehtävä ilmastomuutosta hillitseviä toimia. Tämä yhdistyy muussa aineistossa esille tulleeseen Yhdysvaltain vaatimukseen siitä, että kehitysmaat on saatava mukaan sopimukseen, jotta se itse lähtee rajoittamaan päästöjään. Rikkaat maat kuitenkin kompensoivat kehitysmaiden kuluja paitsi ilmastotekniikan siirrolla myös selvällä rahalla: kehitysmaita tukevaa sopeutumisrahastoa aletaan kehittää niin, että sen 36 miljoonan dollarin pääoma monisatakertaistetaan yli miljardiin dollariin. Lisäksi kehitysmaille ”luvattiin korvauksia” siitä, että ne säästävät metsiä.

Uhkan kehystä tietolaatikko ei varsinaisesti käytä hyväkseen, mutta sen mukaisia näkemyksiä se tuo esille. Silloin selkeät määrälliset päästörajoitukset, jotka esimerkiksi viereinen teksti erittelee tarkemmin, mainitaan tavoittelemisen arvoisina. Esimerkiksi ympäristöjärjestöjen mainitaan olevan pettyneitä, koska ”varsinaiseen loppuasiakirjaan ei kirjattu EU:n vaatimia päästötavoitteita”. Teksti korostaa, että määrälliset leikkaukset olivat juuri Suomen ja EU:n tavoitteina.

Suomen ja muiden EU-maiden harmiksi neuvotteluille ei annettu selkeitä lukumääräisiä tavoitteita päästöjen vähentämisestä.

Suomi mainitaan tekstissä erikseen, kuin pelkkä EU:n mainitseminen ei riittäisi. Luultavasti tarkoitus on näin alleviivaamalla tehdä asiaa lukijalle relevantimmaksi ja saada lukija tarkastelemaan lopputulosta mielekkäämmiin jostain näkökulmasta. Se saa myös ymmärtämään, että Suomi ja suomalaisetkin ovat olleet vaikuttamassa asioiden kulkuun, vaikka tapahtumapaikka onkin muualla kuin Suomessa ja uutinen onkin sijoitettu ulkomaansivuille.

8. Empiirisen analyysin tulokset

Helsingin Sanomien kirjoittelu Balin ilmastokokouksesta ei ollut varsinainen ilmastopoliittisen keskustelun alue. Sen sijaan ilmastokokous osoittautui kuitenkin aiheeksi, jonka yhteydessä lukijoille tarjottiin erilaisia tulkintoja meneillään olevasta uutistapahtumasta. Uutistapahtumana se oli ensisijaisesti globaali. Yhtäältä aineiston tekstit kehystivät ilmastokokouksen kansallisvaltioiden keskinäiseksi kansainväliseksi valtakamppailuksi, maailmanpoliittiseksi peliksi, mutta toisaalta maailman kansalaiset hahmottuivat samalla yhdeksi poliittiseksi yhteisöksi. Myös kansalliset näkökulmat ja tulkintatavat olivat kirjoittelussa edustettuina. Keskeinen tutkimuskysymykseni liittyi siihen, millaista julkisoa Helsingin Sanomien Bali-kirjoittelu rakensi käyttämillään tulkintatavoilla. Halusin kehysanalyysin avulla selvittää, millaisen julkison osaksi lukija asemoituu lehden Balin ilmastokokouksesta kertovassa kirjoittelussa. Empiirisen tutkimuksen päätulos on, että kirjoittelun tarjoamat kehystämisen tavat hahmottivat maailmaa yhdeksi poliittiseksi kokonaisuudeksi ja asettivat lukijan osaksi maailman kansalaisten joukkoa. Tässä luvussa erittelen tuloksiani tarkemmin.

8.1 Kehystäminen tuki transnationaalista tulkintaa

Empiirisestä aineistosta hahmottamani tulkintakehykset erottuivat toisistaan monilta osin selvästi (ks. Taulukko 1). *Keskeiset toimijat* olivat poliittisen pelin kehyksessä valtioita ja kansainvälisiä organisaatioita sekä niiden edustajia. Globaalin uhkan kehyksessä toimivat ja ääntä saivat erityisesti ympäristöjärjestöt. Kansallisten vaikutusten kehyksessä keskustelivat ja toimivat kotimaiset poliitikot ja asiantuntijat. Oikeudenmukaisuuden kehyksessä äänessä olivat valtiot ja valtionpäämiehet sekä järjestöt, mutta erotuksena poliittisen pelin kehyksestä kehyksessä esiintyivät erityisesti kehitysmaat. Eroa kehysten välillä tuli myös siinä, *millaisen kuvan* ne ilmastokokouksesta piirsivät. Pelin kehyksessä kokous hahmottui valtapoliittiseksi pelaamiseksi, kamppailuksi ja kaupankäynniksi, jossa itsekkäät intressit olivat vahvasti läsnä. Se ikään kuin kuvasi tapahtumia kokoustilan sisällä. Uhkan kehys kuvasi kokoustilannetta mahdollisuudeksi tai yritykseksi pelastaa maailma. Sillä oli poliittisen pelin kehyksestä poiketen kuin kokoustilan poliittisen väännön ja kaupankäynnin ulkopuolisen näkökulma. Kansallisessa kehyksessä kokous ja varsinkin sen tuleva lopputulos näyttäytyi haasteena kansalliselle kilpailukyky-yhteisölle.

Oikeudenmukaisuuden kehys ehdotti, että kyseessä olisi jonkinlainen mahdollisuus köyhien ja rikkaiden välillä tehtävään globaaliin tulonjakoon, jolla toki edistettäisiin yhteisiä päämääriä.

Ongelmat, joiden ympärille kehykset kietoutuivat, poikkesivat niin ikään toisistaan. Poliittisen pelin kehyksen ongelmana oli hankaluus sovittaa valtioiden ajamat, kilpailevat kansalliset intressit yhteen. Tavoitteena oli nimenomaan sopimuksen aikaansaaminen: ilman intressien yhteensovittelua ja kompromisseja ei saataisi aikaiseksi riittävää uutta ilmastopimusta. Uhkan kehys taas piti lähtökohtanaan tutkimusten osoittamaa vaarallista ilmaston lämpenemistä ja korosti toimien kiireellisyyttä. Sen mukaan esimerkiksi itsekkyyks päästörajoitusten luomistyössä voi hidastaa toimia ja avata tietä ilmastokatastrofille. Kansallisten vaikutusten kehys tarkasteli asiaa suomalaiskansallisista lähtökohdista. Se pallotteli kysymyksiä, millainen ongelma kokouksen lopputulos on kansallisesti ja kuinka Suomi kansantalouksineen voi jatkossa toimia tarvittavien rajoitusten mukaisesti kärsimättä liikaa. Oikeudenmukaisuuden kehys puolestaan nosti ongelmaksi sen, että kehitysmaiden on käytännössä mahdotonta pystyä riittäviin toimiin ilman rikkaiden maiden apua. Ongelmien aiheuttajaksi se esitti pitkään jatkuneen länsimaisen riiston politiikan, joilla on saatu aikaan globaalia epätasa-arvoa.

Yleisen edun ja uutisaiheiden lokaation perusteella kehykset jakautuivat globaaleihin ja muihin. Poliittisen pelin kehyksessä yleinen etu oli nimenomaan kansainvälinen, poliittista peliään käyviä kansakuntia koskeva, ja tapahtumat sijoittuvat Baliin ilmastokokoukseen. Kansallisten vaikutusten kehyksessä yleinen etu oli kansallinen ja keskustelun paikkana Suomi. Uhkan ja oikeudenmukaisuuden kehyksissä sekä yleinen etu että lokaatio olivat vaikeammin sijoitettavissa mihinkään tiettyyn paikkaan, ja sekä käsitystä yleisestä edusta että lokaatiota voi molemmissa kehyksissä luonnehtia globaaleiksi. On huomattava, että vaikka oikeudenmukaisuuden kehyksessä korostui juuri köyhien maiden auttaminen, se kuitenkin esiintyi globaalin yhteisen edun tavoittelemisen keinona.

Uhkan kehys oli kehyksistä merkittävin. Se loi kuvan koko maailman ja sen ihmisten yhteisestä uhkasta, jota maailman maiden on torjuttava yhteisillä toimilla ja päätöksillä. Muut kehykset vaikuttivat olevan paikoin jopa sille alisteisia – uhkan kehys jopa määrittäi muita tulkintapoja. Tämä näkyi, kun ilmastokokousta tulkittiin esimerkiksi kansallisista näkökulmista tai maailmanpoliittisena pelinä: muidenkin kehysten moraaliset ulottuvuudet liittyivät erityisesti globaalin ilmastouhkan kokemiseen. Ilmastonmuutos muodostui selkeästi transnationaaliksi yhteiseksi ongelmaksi. Näin ollen Helsingin Sanomien Bali-kirjoittelu rakensi lukijalle mielikuvaa

tilanteesta, jossa hän on osa globaalia, ilmastonmuutoksen uhkaamaa yhteiskuntaa, jonka toimittava nopeasti ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi tai hidastamiseksi. *Poliittisen pelin kehys* oli nähdäkseni enimmäkseen alisteinen uhkan kehykselle. Vaikka se hahmotti kokouksen pitkälti strategiseksi maailmanpoliittiseksi peliksi ja kaupankäynniksi, sen taustalla eli jopa moraalinen käsitys siitä, että sopimus on saatava aikaan maailman yhteisen uhkan torjumiseksi.

Oikeudenmukaisuuden kehyksessä keskusteltiin globaalista oikeudenmukaisuudesta ja solidaarisuudesta. Maailma hahmottui siinä yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa paitsi ilmastonmuutoksen vaikutukset myös oikeudenmukaisuuden vaatimukset ja solidaarisuuden tunteet ulottuivat jopa kaikkiin ihmisiin esimerkiksi kansallisten ja kulttuuristen rajojen ylitse. *Kansallisten vaikutusten kehyksessä* oli kyse kansallisesta keskustelusta ja esimerkiksi kansalliseen kilpailukykyyn liittyvästä huolesta. Siinäkin silti tiedostettiin globaali uhka. Kansallisesta korostuksesta huolimatta kehysten käsittelytavat ja kotiuttamisen muodot eivät rajoittaneet tulkintatapoja kansallisiin näkökulmiin, vaan tuovat esille myös ylijärjaisia syy-yhteyksiä, esimerkiksi kansallisen ilmastopoliitiikan transnationaaleja vaikutuksia.

Kaiken kaikkiaan neuvotteluja ja ilmastopoliittisiin päätöksiin liittyviä kiistoja ei siis käsitelty vain poliittisen pelin kehysten kautta journalismille tavanomaiseen tapaan intressiristiriitoina tai sodan ja pelin metaforien kautta. Tämänlaisen poliittisen väännön kuvaustavan rinnalla kulkivat koko ajan voimakkaana tulkintatavat, jotka nostivat esiin yhteisen uhkan ja yhteisvastuun ajatuksia. Ne veivät tilaa myös kansallistavilta tulkinnoilta: ilmastokokousta ei käsitelty ensisijaisesti kansallisista lähtökohdista. Sen sijaan kehystämisen asetti lehden lukijan osaksi maailman kansalaisten joukkoa, johon ilmastonmuutos ja Balin ilmastokokouksessa sorvattavat globaalit ilmastopoliittiset ratkaisut vaikuttavat. Tähän osallistui myös kansallisten vaikutusten kehys, jossa korostuivat kansalliset vaikutukset sekä keskustelu kansallisista tavoitteista. Kaikkiaan kehystämisen tavat tekivät mahdolliseksi sellaisen tulkintatavan, jossa lukija sijoittaa itsensä osaksi transnationaalia poliittista yhteisöä ja julkisoa. Silti samaan aikaan kansalliset tulkintatavat ja esimerkiksi yleisön osallistamisen keinot rakensivat paikoin kuvaa myös kansallisesta julkisosta. Kokonaisuuteen suhteutettuna tämänlainen kehystämisen jäi kuitenkin pieneen rooliin. Transnationaalit syy-seuraus-suhteet tulivat artikuloituiksi kaikissa neljässä kehyksessä, jossain määrin myös kansallisten vaikutusten kehyksessä.

Kehykset rakensivat käsitystä koko maailman yhteisestä riskistä ja sitä kautta tukivat myös globaalin poliittisen yhteisön mahdollisuutta (ks. Beck 2005; 2006). Samaan aikaan voi ajatella, että kehystämisen tavat tekivät kirjoittelusta ainakin jossakin määrin Berglezin (2007; 2008)

tarkoittamaa globaalia journalismia. Tällä tavalla toimien journalismi irrottautui kansallisvaltiokeskeisyydestään ja edisti transnationaalaa ymmärrystä sekä lopulta julkisen keskustelun transnationaalisuutta sekä demokratian transnationaaleja ulottuvuuksia.

Kiista on kehys, jonka avulla journalismi usein käsittelee aiheitaan. Ilmastokokousuutisoinnissakin esiintyi merkkejä kiista-tulkinnasta eri yhteyksissä. Nähdäkseni ne eivät kuitenkaan muodostaneet ilmastokokouksen ymmärtämiseen selkeää tulkintakehystä vastaavalla tavalla kuin uhkan, poliittisen pelin, oikeudenmukaisuuden ja kansallisten vaikutusten kehykset. Selkeimmin kiistan tulkinta asettui osaksi poliittisen pelin tulkintatapoja. Muissa kehyksissä kiista-tulkinnalta söivät pohjaa erityisesti yhteisen uhkan torjunnan, yhteisen edun ja oikeudenmukaisuuden korostaminen. Yleisestä hyvästä puhuttaessa pahan pojan rooliin asettuvalle Yhdysvalloille ei löytynyt ainakaan tasavahvaa vastapuolta, vaan se jäi kaiken kaikkiaan koko lailla yksin muiden edessä. Kiistan sijaan kirjoitukset kertoivat enemmän Yhdysvaltoihin kohdistuvasta taivuttelusta sekä painostamisesta ja edellyttivät erityisesti siltä moraalisesti oikeita toimia. Siinä mielessä Helsingin Sanomilla oli ilmastokokoukseen selkeä kanta.

Kehyksistä poliittinen peli esiintyi useimmissa jutussa, mutta suurin vaikutus oli globaalun uhkan kehyksellä. Ilmastouhkan muodostama tausta asetti muillekin tulkintatavoille lähtökohdan: kaikki uutisoinnin aiheena oleva tapahtuu, koska globaali uhka on realiteetti, joka vaatii toimia. Samalla lehti asettui samalle puolelle uhkaa ja pelkoja korostavien ympäristöjärjestöjen ja aktivistien kanssa. Tämän vahvisti sunnuntain 16. joulukuuta pääkirjoitus, joka kertoi Balin kokouksessa hyväksytystä Kioton pöytäkirjan seurantaraportista. Se asetti tavoitteeksi teollisuusmaiden päästöjen vähentämisen 25–40 prosentin verran jo vuoteen 2020 mennessä. Lehden suhtautuminen päästörajoitukseen oli kiistattoman positiivinen:

Täydentävän asiakirjan painoarvo on toistaiseksi arvoitus. Jos kaikki teollisuusmaat sitoutuvat sen päästörajoihin, saavutettiin Balilla todellinen voitto. (HS 16.12.2007, A2)

Poliittisen pelin kehyksessä kokous tuli tulkituksi valtioiden ja niiden ryhmittymien strategisiksi neuvotteluiksi, poliittiseksi pelaamiseksi, kamppailuksi ja kaupanteoksi. Nähdäkseni tällainen kokous ei ollut vain Bali-kirjoittelun luoma konstruktio, sillä ilmastoneuvotteluihin liittyi tietysti ainakin osallistujavaltioiden kansallisten etujen ajamisen aspekti. Se teksteistä selvästi välittyi. Käsittelemättä kirjoittelussa jäi ainakin yksityisten intressien, eli käytännössä yritysten ja niiden lobbareiden, panos neuvotteluiden etenemiseen.

8.2 Kansallinen julkiso osana globaalia

Suomalaista näkökulmaa ilmastokokoukseen tuotiin aineistossa esille jonkin verran kansallisten vaikutuksen kehystä käyttäen. Kehyksessä yhteinen etu määrittyi ensisijaisesti suomalaiskansallisista lähtökohdista ja julkisoksi hahmottui lähinnä suomalaisten joukko, joka ikään kuin tarkkailee sivusta uutistapahtuman etenemistä ja pohtii sen vaikutuksia. Samalla kirjoituksissa nostettiin esille suhteellisen usein juuri suomalaisia puhujia ja toimijoita. Tällä tavoin kokousta kotiutettiin kansallisiin tulkintatapoihin ja Suomen rajojen sisälle. Tästä huolimatta kehyksen taustalla eli ajatus ilmastonmuutoksesta globaalina uhkana – jota torjuviin toimiin ryhtyminen on kansakunnan etujen mukaista. Tämänlaisten yhteyksien kautta kansallisten tulkintatapojen ja kiinnekohtien mukana pitäminen ei vaikuttanut pelkästään sillä tavalla, missä merkityksessä Cohen, Levy, Roeh ja Curewitch (1996) kotiuttamisen (domestication) käsitettä käyttävät. Heillä kotiuttaminen liittyy juuri siihen, kuinka vaikkapa globaalia aihetta rajataan kansallisempaan suuntaan. Nähdäkseni tässä aineistossa kotiuttamisen tavat vaikuttivat ainakin jossain määrin *kaksisuuntaisesti* ja *edistivät* maailman näkemistä globaalina kokonaisuutena. Tähän liittyy myös uutisten jo auttamattomasti vanhanaikainen jako ulkomaan- ja kotimaanuutisiin. Vaikka ilmastokokousta käsiteltiin tarkastelemassani aineistossa pääasiassa ulkomaansivuilla, siihen liittyviä ongelmia ei rajattu Suomen rajojen ulkopuolelle. Sen sijaan Suomi ja suomalaiset kytkettiin jutuissa eri tavoin osaksi ulkomaille sijoittuvaa tapahtumaa. Kirjoittelussa tuotiin toistuvasti esiin, mitkä ovat Suomen ja EU:n tavoitteet kokouksessa ja kuinka ne auttavat ratkaisemaan yhteistä globaalia ongelmaa, keitä suomalaisia kokouksessa on mukana ja kuinka kokous vaikuttaa Suomeen ja suomalaisiin. Usein tällaiset Suomen ja suomalaisten esiin nostamiset oli hankala nähdä vain kotiuttamisen muodoiksi tai kansallisten vaikutusten kehyksen käytöksi, koska ne samalla rakensivat käsitystä monenlaisista keskinäisvaikutuksista, eli kuinka muun maailman tapahtumat ja ihmiset sekä globaalit ongelmat vaikuttavat suomalaisiin ja päinvastoin.

Oikeudenmukaisuuden kehys problematisoi esimerkiksi kansallisia etuja korostavat näkökulmat ja asettui myös ainakin osin tukemaan käsitystä maailman ihmisistä yhtenä kokonaisuutena sekä ajatusta globaalista yhteisvastuusta. Kehys ikään kuin asettuu linjaan sen mukaan, mitä Held (2004) on kirjoittanut tuloillaan olevasta globaalista ”sosiaalidemokraattisesta” talous- ja sosiaalipolitiikasta, jota kansainväliset instituutiot ohjailevat. Näkökulma on samankaltainen. Ilmaukset tällaisesta globaalista yhteisvastuusta ja solidaarisuudesta vahvistavat ajatusta ihmiskunnasta ja maailmasta yhtenä. Siten oikeudenmukaisuuden kehys toimii nähdäkseni yhdessä

uhkan kehysten kanssa rakentaen käsitystä ihmiskunnasta yhtenä poliittisena yhteisönä, joka kohtaa ilmastonmuutoksen ongelman.

Dewey (2006) lähti siitä, että julkiso muodostuu kansalaisten kokoontuessa pohtimaan ratkaisua yhteiseen ongelmaan, jonka mahdolliset vaikutukset he ovat tiedostaneet kukin omassa elinpiireissään. Näin ollen poliittisen ja julkison lähde ei ole päätöksenteossa, vaan odottamattomissa uhissa ja niiden seurauksissa (Dewey 2006; Beck 2004, 145). Beck (esim. 2004, 2005, 2006) korostaa, että globaaleiksi mielletyt uhkat ja riskit edistävät sitä, että maailman ihmiset mieltävät olevansa pohjimmiltaan samaa kohtalonyhteisöä. Oman tulkintani mukaan se tukee suoraan käsitystä globaalista ja transnationaalista poliittisesta yhteisöstä. Balin ilmastokokouksen yhteydessä Helsingin Sanomien tulkintatavat selvästi pitivät ilmastonmuutosta globaalina uhkana ja kriisinä. Riskin diskurssi (Beck 2000) määritteli erityisesti uhkan kehystä ja toimi vähintään välillisesti muidenkin kehysten taustalla. Samalla uutisointi esitti ilmastokokouksen kosmopoliittisena tapahtumana, joka koski koko maailman kansalaisia, joista suomalaiset muodostavat pienen osansa.

8.3 Eliittien ja verkostojen transnationaali julkisuus

Tarkastelemassani kirjoittelussa esille pääsi esille ja keskusteli varsin monikansallinen joukko toimijoita. Toimijoina esiintyi lähinnä valtioita, valtionpäämiehiä, YK eri osineen, hallitustenvälisiä yhteenliittymiä, suuria kansalaisjärjestöjä, asiantuntijoita ja tutkijoita sekä kansallista eliittiä. Siinä mielessä kirjoittelun voi nähdä tuottaneen pitkälti kuvaa eliittien ja järjestöjen julkisuudesta. Kansalaisia oli mukana uutisoinnissa lähinnä kuvituksenomaisesti, mutta kansalaisjärjestöjen ja aktivistien voi kuitenkin selkeästi katsoa päässeensä vaikuttamaan jutuissa esiintyviin tulkinnan kehyksiin. Järjestöt ja aktivistit kärjistikivät ja toivat teksteissä lukijoiden silmille erityisesti uhkan kehukseen liittyvät huolet – samoin kuin luultavasti toivat ne myös journalistien silmiin Balilla.

Kuitenkaan Balin ilmastokokouksesta kertovat kirjoitukset eivät millään tavalla suoraan kannustaneet poliittiseen osallistumiseen globaalilla tai transnationaalilla tasolla. Lukijoita kehoitettiin ilmaisemaan mielipidettään muutenkin vain hyvin harvoin. Rivikansalaisen ja ilmastopäätösten välinen suhde hahmottui hyvin etäiseksi, ja päätösten yhteyttä julkiseen keskusteluun, johon tavalliset kansalaiset voivat ottaa osaa, ei tuotu ilmi. HS:n kirjoittelu tuki lukijan maailmankansalaisen ymmärrystä, mutta hänelle itselleen jää tarjolle lähinnä kokouksen

sivustaseuraajan rooli. Samaan aikaan ilmastokokoukseen liittyvässä keskustelussa lukijoita ja julkista mielipidettä edustivat kirjoittelussa yhtäältä esiin nostetut Suomea edustavat kokousneuvottelijat ja toisaalta maailman tulevaisuudesta huolestuneet kansalaisjärjestöt, jotka molemmat esittäytyivät uhkan kehyksen mukaisesti toimivina julkisen mielipiteen edistäjinä. Ilmastokysymyksen parissa toimivina kansalaisina esitettiin lähinnä järjestöjä edustavat aktivistit. Missään kehyksessä tai kehyksen kannattelemassa narratiivissa ei ollut mukana juuri kansalaisia, mutta silti kansalaisten mielipide otettiin huomioon jonkinlaisena taustaoletuksena, aktivistien esiin tuomisena sekä erityisesti kansalaisjärjestöjen tahdon, kommenttien ja mielipiteiden muodossa. Tämä näyttäisi tukevan sellaista prosessia, mitä esimerkiksi Dryzek (2000, 129–131) ja Bohman (2007, 65–66) ovat esittäneet globaalin julkisuuden ja julkison toiminnan yhdeksi mahdollistajaksi: heidän mukaansa globaalissa julkisuudessa kansalaisjärjestöt voivat toimia (muun) julkison tai julkisoiden edustajina tai asiamiehinä ja tarjota reitin vaikuttaa transnationaaliin julkiseen keskusteluun sekä päätöksentekoon.

8.4 Muita esiin nousseita havaintoja

8.4.1 Kansalaismielipide ja osallistaminen

Kansalaismielipide näkyi teksteissä suoraan useimmiten ympäristöjärjestöjen ja ympäristöaktivistien mielipiteiden esiin nostamisena, ja se nousi esille selkeimmin *uhkan kehyksen* yhteydessä.

Euroopan unioni ohella ympäristöjärjestöt, kuten Greenpeace, WWF ja eri maiden luonnonsuojeluliitot ovat vaatineet, että kasvihuonekaasupäästöt täytyy saada kääntymään laskuun 10–15 vuoden kuluessa. (HS 6.12.2007, B2)

Ympäristöjärjestöt ovat oikeutetusti huolissaan siitä, että nyt tehty sopimus ohjaa maailmaa liian hitaasti toteuttamaan päästövähennyksiä. (HS 16.12.2007, A2)

Kansalaismielipidettä nostettiin esiin myös Bali-juttujen kuvituksessa, jossa erityisesti kokouspaikalle kokoontuneet kansalaisjärjestöaktiivit toimivat globaalin kansalaismielipiteen edustajina. Juttujen yhteydessä julkaistut kuvat tukivat tulkintaa, jossa globaali kansalaismielipide on ilmastorajoitusten kannalla. Esimerkiksi joulukuun 11. päivänä (HS 11.12.2007, B3) kansalaismielipidettä edustivat vastaavassa kuvassa ilmaston lämpenemisestä huolestuneet indonesialaiset aktivistit. Joulukuun 15. uutisetusivun (HS 15.12.2007, A3) ja ulkomaanetusivun

(HS 15.12.2007, B1) ilmastokokousuutisia kuvittivat valokuvat eri kansallisuuksia edustavasta ympäristöaktivistien joukosta, mikä loi mielikuvaa globaalista kansalaismielipiteestä. Tuolloin uutiset sivun kuvassa Balille ympäri maailmaa saapuneet ilmastoaktivistit esittelivät vihreäksi värjättyjä sormiaan. Ulkomaansivun kuvassa eri kansallisuudet tulivat korostetusti esiin, koska aktivistit pitivät käsissään suurehkoja eri maiden lippujen kuvia, jokainen ilmeisesti edustamansa maan mukaan. Viestiä vahvisti ihmisten kannattelemista, noin metrisistä plakaateista lippujen ja mielenosoittajien taustalle koostuva pyytävä sana ”PLEASE”.

Kansalaisia kannustettiin osallistumaan poliittisten päätösten valmisteluun melko vähän. Silti esimerkiksi 2. joulukuuta kansalaisia ohjattiin tuomaan näkemyksensä ilmastonmuutoksen hillitsemisen keinoista yleisellä keskustelufoorumilla. Keskustelun tavoitteet eivät kuitenkaan liittyneet Balin ilmastokokoukseen, vaan hallituksen tuleviin linjauksiin. Siinä mielessä kyse oli kansalaisten aktivoimisen ja osallistamisen lisäksi globaalien uutisaiheiden palauttamisesta kansallisiin tulkintatapoihin, siis *domesticationista* (Cohen et al. 1996, 152–154). Vaikka myös viittauksia globaaliin ongelmaan esiintyi tekstissä, sen voi tulkita asettuvan rakentamaan *kansallisten vaikutusten kehystä*.

Kansalaisetkin halutaan mukaan [ilmastokokouksia pohjustamaan]. Valtioneuvosto avaa maanantaina otakantaa.fi-sivustolla verkkokeskustelun, jossa kysellään tavallisten suomalaisten vinkkejä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Ideoita hallitus lupaa käyttää ilmastopoliittisen tulevaisuusselonteon valmisteluun. [- -] Myös Helsingin Sanomat haluaa keskustelua keinoista hillitä ilmastonmuutosta (HS 2.12.2007, D4)

Mielikuvaa kansalaismielipiteen ilmaisumahdollisuuksista toi esiin myös 11.12.2007 esitetty yleisökysymys, joka ohjasi vastaamaan kyllä–ei-kysymykseen Helsingin Sanomien internet-sivulla. Kysymys kuuluu ”Pitäisikö EU:n haudata omat päästötavoitteensa? YK:n ilmastokokous ei aseta määrällisiä tavoitteita kasvihuonekaasujen vähentämiseksi. Äänestys päättyy kello 16.30.” Kysymyksen alla näytettiin lyhyesti vaakapalkein ja prosenttein edellisen päivän yleisökysymyksen tulos, jolla on ollut reilut neljä tuhatta vastaajaa. Tämänlainen yleisökysymys asettui tukemaan kansalliseen kilpailukyky-yhteisöön liittyvää kehystä ja rakentamaan kuvaa ”meistä suomalaisista”, vaikka sanaparia ei suoraan lyhyessä juttumallissa mainittukaan: kysymyksen vastaajana on median konstruoima joukko, ”kansaa” (ks. Nieminen 2001). Tämän juttumalli teki siitä huolimatta, että tällaisesta nettiäänestyksestä tulokseksi saatu kyllä- ja ei-vastausten prosenttiosuus ei ole tilastollisesti edustava ja että vastaukset edustavat niiden kantoja, joilla on valmius muodostaa ja

ilmaista kysytystä asiasta selkeä mielipide (mt.). Tässä kysymys oli osoitettu juuri lehden suomea ymmärtävälle yleisölle lukijoille ja sen suomenkielisten internet-sivujen käyttäjille. Vastaavasti toimi 2. joulukuuta verkkokeskustelua herättelemään pyrkivä vinkki jutun lopussa. (”Mitä Suomen pitäisi tehdä jo nyt ilmastonmuutoksen hidastamiseksi? HS.fi/keskustelu”, HS 2.12.2007, D5). Siinäkin ajatus keskustelevalta kansasta kytkeytyi juuri suomalaisiin.

Aineiston perusteella voi arvioida, että päästäkseen esittämään mielipiteensä tämänlaiseen uutistapahtumaan liittyvistä asioista kansalaisen täytyy voida toteuttaa jotain muutakin roolia kuin rivikansalaisuutta. Esimerkiksi poliitikko, elinkeinoelämän edustaja tai ympäristöjärjestön asiantuntija pääsee lausumaan kommenttejaan, kun taas kansalaiselle jää keskustelun seuraajan rooli. Jutuissa mielipiteensä esille saaneista toimijoista lähimpänä rivikansalaista voi katsoa olleen kuvituksessa huomioidut aktivistit. Heidän mielipiteensä siitä, mitä ilmastokokouksessa tulisi saada aikaan, tuli esille, vaikka se jäikin melko erittelemättömäksi vaatimukseksi esimerkiksi tiukemmista päästörajoituksista tai metsähakkuiden vähentämisestä. Kaiken kaikkiaan itse kokous näyttäytyi suomalaiselle lukijalle niin etäisenä, että siihen hän ei pysty vaikuttamaan. Lukijayleisöä kannustettiin ottamaan kantaa kerran vain juurikin Suomen ja kerran EU:n tavoitteisiin.

8.4.2 Me ja moraali kansallisten etujen vastinparina

HS:n Bali-kirjoittelun kehukset olivat toisiinsa kytkeytyneitä, ja aineiston teksteissä liikuttiin välillä niiden välillä runsaasti. Lisäksi ne jäsensivät lehdestä luettavaa valtioiden poliittisiin pyrkimyksiin liittyvää argumentointia ja syy–seuraus-suhteita. Eri kehäksiä käytettiin teksteissä valtopolitiikan välineinä ja perusteina. Uhkan kehys näyttäytyi tällä tavalla valtioiden politiikan tekemisen työkaluna. Vastaavalla tavalla oikeudenmukaisuuden kehystä käyttämällä painostettiin valtioita tekemään tiettyjä poliittisia ratkaisuja: läntisten teollisuusmaiden pitäisi esimerkiksi taipua luomaan rahastoja, joilla varojta siirretään kehitysmaille ja kehittyville maille, esimerkiksi Kiinalle ja Intialle. Sekä uhkan että oikeudenmukaisuuden kehysten käyttäminen politiikan välineenä merkitsee vetoamista yhteiseen hyvään ja solidaarisuuteen, pohjimmiltaan moraalisiin. Moraalissa on kyse itsekkyyden ja pyyteettömyyden tasapainosta.

Luvussa 7.1 kehyksistä hahmottelemani taulukko (Taulukko 1) havainnollistaa, kuinka kehysten keskeisten ongelmien syyt liittyivät tavalla tai toisella itsekkyyteen ja siten moraalisiin. Moraalin kontekstiksi muodostui kaikissa kehyksissä globaali tai transnationaali, osin jopa kansallisten vaikutusten kehyksessä. Tätä kautta paljastui ikään kuin huomaamatta jonkinlainen kirjoittelun

taustalla elävä teema: itsekkyyden ja sen horjuva suhde pyyteettömyyteen ja solidaarisuuteen maailmanpolitiikassa ja globaalissa ihmisten yhteisössä.

Kaikissa kehyksissä näkyi jollakin tavalla kansallisten etujen ja moraalien vastakkainasettelu. Poliittisen pelin kehys kuvasi sitä, että kansallisia etuja ajavia valtioita painostetaan moraalisuuden, yhteisen edun ja konsensuksen kannalle. Uhkan kehyksessä korostettiin vastaavalla tavalla yhteistä etua ensisijaisena ja lyhyen tähtäimen omaa etua toissijaisena. Kansallisessa kehyksessä käsiteltiin juuri kansallisia etuja, mutta samalla kehyksen ympärille rakentuva kertomus selitti, että Suomi toimii moraalisesti oikein, vaikka hyödyn maksimointiin ja rajoitusten tuomien haittojen minimointiin pyritäänkin jatkuvasti. Tämä väittämä tai oletus ei kuitenkaan tullut esille kaikissa kehyksistä käytävissä kirjoituksissa. Oikeudenmukaisuuden kehyksessä puhe moraalista oli suoraa. Sen käyttämiseen liittyi ajatuskulku, että kansalliset edut ovat aiemmin ohittaneet moraalien, mikä on johtanut heikompien maiden riistoon ja nyt alistussuhteesta hyötyneiden olisi syytä tukea heikompiin, jotta mahdollisimman moni maa saataisiin sopimukseen ja yhteinen etu toteutuisi. Kaikissa kehyksissä esille nousi ajatus yhteisen uhkan torjumiseen tähtäävistä talkoista, joista pois jääminen on moraalisesti väärä ratkaisu, vaikka kansallisten etujen näkökulmasta se voisikin olla lyhyellä tähtämellä edullista.

Osa valtioista, erityisesti Yhdysvallat, näyttäytyi jutuissa hankalasti taivuteltavina omien etujen ajajina. Ne ikään kuin ajoivat ja puolustivat erityisesti kansallisista näkökulmista kilpailevia etujaan ihmiskunnan etua vastaan, kuin tunnustamatta yhteistä uhkaa ja etua. Toisin oli esimerkiksi EU:n ja Suomen laita (esim. HS 3.12.2007, A4; HS 10.12.2007, A2; HS 13.12.2007, B1), joskin myös sitä nostettiin esiin, että maailmanlaajuinen sitoutuminen päästövähennyksiin on paitsi yhteinen myös esimerkiksi Suomen etu (esim. HS 15.12.2007, B1). Uhkan kehyksen mukaan lyhyen tähtäimen kansallisten etujen ajaminen näkyi luonnollisesti kielteisessä valossa, koska tilanne vaati nopeita ratkaisuja, jotka saavat valtioita leikkaamaan päästöjään. Tällainen kansallisten vaikutusten kehyksen ja globaalien uhkan kehyksen välinen ristiriita näkyi poliittisen pelin kehyksessä: ilmastoneuvottelut olivat ikään kuin näiden kehysten kamppailuareena. Kehys kuvasi käytännössä sitä toimintaa, jossa muut valtiot pyrkivät sitouttamaan erityisesti Yhdysvallat ottamaan uhkan kehyksen tosissaan ja lähtemään sen edellyttämiin toimiin sen sijaan, että valtio tarkastelisi neuvotteluja kansallisten lyhytaikaisten taloudellisten etujensa kautta. Tätä asetelmaa rakensi jutuissa esitetty edellytys, että maiden pitäisi ”sitoutua yhteisiin tavoitteisiin” (esim. pääkirjoitus 3.12.2007) ja erilaisiin ”talkoisiin”, siis uhka-kehyksen mukaisesti toimiin. Teksteissä erityisesti Yhdysvaltoja ”taivuteltiin” ja ”painostattiin mukaan” yhteisiin toimiin. Samalla Yhdysvallat ja

muut taipumattomat valtiot tuotiin esille toisina, niinä jotka eivät ole mukana yhteisessä projektissa. Yhtä lailla neuvottelutilanteen voi nähdä kirjoittelun perusteella deliberaation ja strategisen neuvottelun vastakkainasetteluna, yhteisen edun ja järjen kamppailuna (esim. EU, kehitysmaat) omia etuja (Yhdysvallat) vastaan globaalien tason poliittisen pelin kehyksessä. Tämä kamppailu huipentui ja vaikutti ratkeavan ainakin tilapäisesti lehden sivuilla 16. joulukuuta, kun muiden valtioiden painostama Yhdysvallat oli ilmoittanut halustaan jatkaa ”konsensuksen mukaan” ja nöyrytynyt taipumaan yhteisen edun suuntaan (HS 16.12.2007, B3).

Usein juttu, joka kertoi melko kuivasti kokouksen osanottajien toimista ja muiden poliittisesta painostuksesta, edusti melkein ainoastaan poliittisen pelin kehystä, mutta taustoittava kinalojuttu esimerkiksi ihan alapuolella toi vahvasti mukaan globaalien uhkien näkökulman kehystämään valtiopolitiikkaa. Esimerkiksi 14.12.2007 juttua otsikolla ”EU uhkasi boikotoida Yhdysvaltain valmistelemaa ympäristökokousta” seurasi kiinteästi samassa yhteydessä juttu otsikolla ”Tuvalu toivoo toimia ennen kuin meri nielee saarivaltion”. Sivun pääuutinen edusti melko puhtaasti poliittisen pelin tulkintatapaa, mutta kinalojuttu taustoitti asian ja kokouksen selkeästi uhkien ja oikeudenmukaisuuden kehyksiä käyttäen.

Kirjoitukset asettivat itsensä ja maailman kansalaiset sopimuksen ja päästörajoitusten puolelle ja päätöksiä hidastelevia valtioita vastaan. Samoin vaikuttivat tekevän kirjoittelussa ääneen pääsevät poliitikot ja muut keskustelijat: kaikki olivat kuin ”hyvän puolella” ja ainakin esittivät olevansa yleisen mielipiteen puolella. Tämä tuli esille esimerkiksi, kun liikuttiin kansallisen kehyksen ja uhkien kehyksen välillä. Ministeri Tiilikaisen Vieraskynä-teksti (HS 10.12.2007, A2) käy esimerkiksi. Siinä Suomi ja EU tavoitteineen asetettiin ”hyvän” puolelle. Tämä loi asetelmaa, jossa vastakkain ovat ”me” hyvikset ja ”ne” pahikset.

Vastaavasti kuin poliittisen pelin kehyksessä kokous esittäytyi kansallisten vaikutuksen kehyksen ja uhkien kehyksen voimakamppailuna, voi samalla nähdä transnationaalien politiikkakäsitysten ja esimerkiksi kommunitaristisen käsityksen kamppailun. Kansallinen kehys kytkeytyi vähintään kommunitarismiin päin kallellaan olevaan näkemykseen kansallisesta kilpailukyky-yhteisöstä, kun taas uhkien kehys näki koko ihmiskunnan ainakin potentiaalisesti yhtenä poliittisena yhteisönä. Kun Yhdysvallat myöntyi yhteiseen sopimukseen, se tuli osaksi ”meitä”, mikä oli ainakin yksi transnationaalien tai globaalien poliittisen yhteisön voitto ainakin yhdestä kansallisesta kilpailukyky-yhteisöstä.

8.4.3 Teorian jännitteiden ilmeneminen lehtiteksteissä

Analyysissa nousivat esille kirjallisuudessa esiintyneet jännitteet, jotka olen hahmotellut tutkielman teoriaosuuden lopussa luvussa 5.5. Ensinnäkin *postmodernin maailmankuvan ja metodologisen nationalismin välinen jännite* näkyi aineistossa tulkintakehysten välisenä ristiriitana. Kansallisten vaikutusten kehys kytkeytyi selvimmin kommunitaristiseen ajatteluun ja metodologiseen nationalismiin. Myös poliittisen pelin kehysten voi katsoa kytkeytyvän metodologisen nationalismin ajattelutapoihin, sillä se hahmotti ilmastokokouksen juuri kansallisvaltioiden poliittiseksi kamppailuksi tai peliksi. Uhkan ja oikeudenmukaisuuden kehukset puolestaan olivat yhteydessä pikemminkin postmoderneihin ja transnationaaleihin käsityksiin maailmasta. *Journalismin ja transnationaalien välinen ristiriita* puolestaan näkyi etenkin kansallisessa kehyksessä. Kehys rakensi snellmanilaista kansallisvaltiota niin, että keskeisin asia olivat suomalaisen kansakunnan tulevaisuus ja ilmastokokouksen vaikutuksen siihen, mutta samaan aikaan kävi melko selvästi ilmi, että kokouksessa käsiteltävät asiat ja niihin liittyvät päätökset olivat vaikutuksiltaan hyvin transnationaalisia. *Yhtenäisyyden ja moninaisuuden jännite* taas tuli esille siinä, että ilmasto-ongelma on globaali ja ylitrajainen, mutta juuri suomalaiskansallisena joukkoviestimenä Helsingin Sanomat tarjosi suhteettoman paljon ilmastonmuutosta juuri Suomeen kotiuttavaa tulkintakehystä. Siltä osin se rakensi omaa suomalaista julkisuuttaan ja julkisoaan tilanteessa, jossa olisi ollut tarvetta juuri transnationaalille julkiselle keskustelulle. Samalla kirjoittelusta jäi kuva, että ilmastokokouksen päätöksiin vaikuttava tärkeä julkinen keskustelu oli jossakin etäällä, eikä suomalaisen julkison tavoitettavissa.

8.5 Yleistettävyyden, merkityksen ja joitakin ongelmakohtia

Deliberatiivisen teorian perusajatuksen mukaan julkisen keskustelun pitäisi pystyä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien tutkimisen kannalta aineiston yhdeksi heikkoudeksi osoittautui, että ilmastokokoukseen liittyvän kansallisen keskustelun vaihe olisi ollut käytännössä ohi itse ilmastokokouksen aikoihin. Kokouksessa valtioita edustavat päättäjät ajoivat kantoja, jotka olivat jo muodostuneet jo kansallisesti. Aineisto ei siis välttämättä ollut paras mahdollinen julkisen keskustelun ja deliberaation tutkimiseen, koska asiaa käsiteltiin jo sen verran korkealla tasolla, että rivikansalaisen panos neuvotteluihin olisi täytynyt antaa joka tapauksessa itse ilmastokokousta ennen, jotta kanta olisi ehtinyt välittyä tai vaikuttaa kokouksen kulkuun. Toisin sanoen ilmastokokousta koskeva kansalaiskeskustelu olisi pitänyt olla jo käyty ja julkisen mielipiteen muodostunut kokoukseen mennessä. Kokousta koskevien julkisten

mielipiteiden muodostumisen aika oli kokouksen alkaessa ainakin pääosin ohi. Käytännössä päättäjät olivat tekemässä päätöstä jo tässä vaiheessa, ja julkinen mielipide oli muodostunut jo aiemmin vähitellen päätöksenteon pohjaksi – ehkä aiemmin ehkä esimerkiksi kansalaisjärjestöt ovat ehkä olleet näkyvämmiin lehdissäkin siinä roolissa, johon muun muassa Bohman (2007) ja Dryzek (2000) niitä transnationaalia julkisuutta hahmotellessaan asettavat. Toisaalta voi toki ajatella, että ilmastopolitiikasta päättäminen on jatkuva prosessi, ja Balin ilmastokokouksen uutisointi toimii senkin jälkeisen tulevaisuuden päätöksenteon pohjustamisena sekä mielipiteenmuodostuksen mahdollistajana ja tukena.

Keskustelevan julkison ja julkisuuden hahmottumisen selvittäminen jäi tällä lähestymistavalla osin vajaaksi, sillä sen avulla ei kovin hyvin päässyt kiinni siihen, kuinka transnationaali tai paikallinen on se kansalaisten joukko, jonka keskusteluista lehti rakentaa kuvaa. Esimerkiksi jonkinlainen tekstin puhujien ja toimijoiden määrällinen analyysi sopisi täydentämään tällaista tutkimusta. Tämän yksittäisen tutkimuksen perusteella ei voi tehdä päätelmiä siitä, millainen julkiso todellisuudessa on tai muodostaako tämä aineisto reaalisesti minkäänlaista julkisoa. Sen sijaan tällä kysymyksenasettelulla esille tuli pikemminkin se, millaiseen poliittiseen yhteisöön kansalainen voi mieltää kuuluvansa lehtikirjoittelun tarjoamien tulkintatapojen perusteella.

Erotin aineistosta neljä eri tulkintakehystä. Luultavasti kehysten jaottelun pystyisi tekemään myös eri tavalla ja hienosyisemmin. Voi olla, että kehysten määrä ja jako olisivat erilaisia myös laajemmalla lehtiaineistolla. Tämän aineiston perusteella tekemäni ratkaisut ovat kuitenkin olleet perusteltuja. Niputin esimerkiksi kamppailuun ja kaupankäyntiin liittyvät tulkinnan keinot samaan valtioiden poliittisen pelin kehukseen. Ilmastomuutoksen tieteelliset tulkinnat sisältyivät luontevasti uhkan kehukseen. Oikeudenmukaisuuden kehys puolestaan vaikutti olevan usein tiiviisti yhteydessä maailmanpoliittiseen peliin liittyviin tulkintatapoihin, koska osa maailmanpolitiikan toimijoista pyrki tuomaan juuri sitä kehystä esille, mutta tulkitsin sen koko ajan varsin itsenäiseksi kehukseksi. Vaikka lähdin hakemaan kehäksiä teksteistä melko puhtaalta pöydältä, oman tutkielmani näkökulma vaikutti siihen, mihin asioihin kiinnitin huomiota. En koe tätä kuitenkaan ongelmalliseksi, näin huomioni kiinnittyi niihin asioihin, jotka ovat relevantteja tulokulmani kannalta. Se, että esimerkiksi markkinoiden, teknologian tai ilmastomuutoksen hallinnan kehys jäivät hahmottumatta, voi johtua ilmastokokouksesta kirjoittaneiden toimittajien kiinnostuksen ja asiantuntemuksen alueista, ja esimerkiksi hallinnan kehys olisi saattanut nousta esiin laajemmalla aineistolla. Tuloksistani on huomattava, että ne koskevat juuri tätä aineistoa. Luonnollisesti lukijat hahmottavat kuulumistaan poliittisiin yhteisöihin ja julkisoihin myös muita aiheita koskevissa

jutuissa ja muissa viestimissä kuin Helsingin Sanomissa. Vastaavasti julkista keskustelua käydään laajasti painetuissa ja sähköisissä viestimissä sekä internetissä.

Vaikka olen tutkielmani empiirisessä osassa tarkastellut vain yhden suuren sanomalehden yhteen uutisaiheeseen liittyvää kirjoittelua, uskon että tulokseni ja niistä tekemäni päätelmät voivat kertoa jotakin myös aineistoa laajemmasta todellisuudesta. Ne viestivät siitä, kuinka kansallisenakin pidetty journalismi irrottautuu kansallisista tulkintatavoista, kun on kyse asioista, jotka koskevat kansakuntia laajempia ihmisryhmiä. Kansallisiinakin pidetyt viestimet kykenevät rakentamaan ja kantamaan transnationaalia julkisuutta hyvin olennaisella tavalla. Voi myös ajatella, että Helsingin Sanomat ainakin jossakin määrin heijastelee suomalaisen lukijajoukkonsa käsityksiä esimerkiksi kansalaisuudesta ja poliittisesta yhteisöstä. Kärjistäen voi sanoa, että jos indonesialaisella ympäristöaktivistilla on sekä syy että oikeus ottaa kantaa suomalaiseen ilmastopoliittikkaan suomalaisessa sanomalehdessä, poliittis-kommunikatiivisen tilan voi katsoa jo laajenneen kansallisten rajojen tuolle puolen.

8.6 Tulosten yhteenveto

Journalismi ei vain kerro globaaleista ongelmista. Journalistit osallistuvat niiden rakentamiseen tekemällä valintoja, esimerkiksi käyttämällä juuri tietynlaisia tulkintakehyksiä. Helsingin Sanomien Balin ilmastokokoukseen liittyvässä kirjoittelussa käytettiin poliittisen pelin, globaalin uhkan, kansallisten vaikutusten ja oikeudenmukaisuuden kehyksiä. Kehykset olivat selvästi enemmän globaaleja kuin kansallisia näkökulmia korostavia.

Tämän tutkimuksen perusteella journalismi vaikutti ottavan ainakin hetkeksi askelen pois tavoista kansallistaa uutisaiheitaan, kun se ei rajannut laajojen ongelmien ja poliittisten päätösten käsittelytapoja sekä yhteisvastuuta kansallisilla rajoilla. Kirjoittelun kehykset asettivat lehden lukijan osaksi maailman kansalaisten joukkoa, johon ilmastonmuutos ja Balin ilmastokokouksessa sorvattavat globaalit ilmastopoliittiset ratkaisut vaikuttavat. Tähän osallistui myös kansallisten vaikutusten kehys, jossa korostuivat kansalliset vaikutukset sekä keskustelu kansallisista tavoitteista. Näin ollen kehystämisen tavat tekivät mahdolliseksi sellaisen tulkinnan, jossa lukija sijoittaa itsensä osaksi transnationaalia poliittista yhteisöä ja julkisoa. Silti samaan aikaan kansalliset tulkintatavat ja niiden rinnalla esimerkiksi yleisön osallistamisen keinot rakensivat

paikoin kuvaa myös kansallisesta julkisosta. Kokonaisuuteen nähden sellaiset tulkintatavat, joiden perusteella syntyisi kuva kansallisesta julkisosta, jäivät kuitenkin yllättävän pieneen rooliin.

Kirjoittelussa yhteinen uhka yhdisti maailmaa. Siinä tavallaan tiivistyi Beckin (esim. 2000) näkemys riskiyhteiskunnasta. Samalla Bali-kirjoittelun voi suurilta katsoa edustaneen ainakin merkittävässä määrin globaalia journalismia (Berglez 2008). Kirjoittelun tarjoamat tulkinnan tavat toivat esille transnationaalit syy-yhteydet ja globaalin keskinäisriippuvuuden samalla, kun se irrottautui olennaisimmilta osiltaan kansallisesta näkökulmasta. Kirjoittelu loi mielikuvaa myös Suomesta ja suomalaisista osana globaalia todellisuutta ja koko maailman väestöstä ”meinä”: ihmiset ovat pohjimmiltaan samaa joukkoa, joilla on yhteisiä ongelmia ja johon maailmanpolitiikassa, tässä tapauksessa globaalissa ilmastopolitiikassa, tehtävät päätökset vaikuttavat. Tämä rakensi pohjaa käsitykselle ihmiskunnasta yhtenä poliittisena yhteisönä ja julkisena.

Balin ilmastonmuutokseen liittyvä transnationaali julkisuus hahmottui kirjoiteluissa pitkälti valtioiden, eliittien, asiantuntijoiden ja järjestöjen hallitsemaksi keskustelun, kiistojen ja painostamisen alueeksi, josta yksittäinen kansalainen jää varsin etäälle. Kriittisen ja keskusteleavan kansalaisen rooli langetettiin kirjoittelussa lähinnä järjestöjen ja niiden aktivistien sekä jossain määrin suomalaisten neuvottelijoiden harteille.

9. Pohdintaa

Tämän tutkimuksen lehtiaineistosta erottamat tulkintakehykset ja jakolinjat vaikuttivat sittemmin myös Kööpenhaminan ilmastokokouksen yhteydessä vuonna 2009. Erityisesti uhkan ja oikeudenmukaisuuden kehyksiin kytkeytyneet tietoisuus ongelman vakavuudesta ja maailman yhteisyyttä korostava näkökulma tuntuivat olevan silloinkin erityisen vahvasti esillä. Tästä kertoo esimerkiksi Kummun ja Kuneliuksen (2010) Kööpenhaminan ilmastokokouksen käsittelyä koskeva tutkimus, jolla on paljon yhtymäkohtia tämän tutkielman kanssa. Kummun ja Kuneliuksen (mt.) suomalaisessa aineistossa juuri jonkinlainen globaali oikeudenmukaisuuden eetos tuli aineistossa selvästi ilmi, ja journalistit eivät tavallisesti haastaneet sitä, vaan sen sijaan jopa ottivat sen omakseen (mt., 191–192). Odotukset uudesta sitovasta ilmastopimuksesta olivat nousseet koviksi muuallakin kuin journalismissa. Toisaalta paljon toivottua ja vaadittua uutta sitovaa ilmastopimusta ei syntynyt, koska suurimmat päästöjä aiheuttavat maat Yhdysvallat, Kiina ja Intia eivät omien kansallisten intressiensä vuoksi päässeet sopuun yhteisistä rajoituksista.

Omasta aineistostani erottamani kehysten voi ehkä katsoa muodostavan jonkinlaisen yhden suuren kertomuksen: uhkan kehys esitteli ongelman (ilmastonmuutos), poliittisen pelin kehys kertoi ongelman syistä (omien etujen ajaminen) ja oikeudenmukaisuuden kehys esitti moraalisen arvion, ratkaisuehdotuksen sekä sen oikeutuksen (rikkaiden ja kehittyneiden maiden autettava kehitysmaita ilmastotoimissa). Kansallisten vaikutusten kehys auttoi tulkitsemaan ongelmien syitä ja pohtimaan mahdollisia ratkaisuja sekä niiden oikeutuksia. Kaiken kaikkiaan kertomus lähes vaati ilmastopimoksen synnyttämistä. Tämä tarina sai myös jatkoa. Pari vuotta myöhemmin Kööpenhaminan ilmastokokouksen alla Balin aikaiset huoli yhteisestä uhkasta ja vaatimukset oikeudenmukaisuudesta olivat voimissaan, ehkä jopa voimistuneet edelleen. Kööpenhaminassa julkinen paine ja odotukset olivat todella kovat, mutta niihin nähden lopputulos oli suuri epäonnistuminen. Kumpu ja Kunelius (2010) katsovat, että suomalainen kirjoittelu Kööpenhaminan kokouksesta tuki jonkinlaista ylätasoa narratiivia, johon sisältyi ensin toivon rakentaminen ja sen jälkeen sen romahtamisen kuvaileminen. He rinnastavat tilanteen jopa Baabelin tornin romahtamiseen kuvatakseen maailman yhteisen kielen ja järjen utopistisen ideaalin kaatumista, joka toi kirjoitteluun realismia. Tämän tutkielman sanoin se on saattanut merkitä poliittisen pelin ja kansallisten vaikutusten kehysten uudelleenvahvistumista kahden muun kehyksen kustannuksella. Kööpenhaminassa suurimmat päästöjä aiheuttavat maat Yhdysvallat, Kiina ja Intia varjelivat kansallisia etujaan eivätkä siksi saaneet aikaan sopua yhteisistä rajoituksista. Kenties globaalin

yhteisvastuun ja oikeudenmukaisuuden vaatimukset olivat liian utopistisia kantaakseen riittävän pitkälle ja peitotakseen kokouksen osapuolten kansallisia intressejä.

Transnationaalinen julkisuuden hahmottelu osoittautui hankalammaksi ja laajemmaksi projektiksi, kuin ajattelin lyödessäni ensimmäiset rivit tähän tutkielmaan, vaikka odotettavissa oli, että aihe ei ole helpoin mahdollinen pro gradussa käsiteltäväksi. Siihen liittyvä teoria on varsin laaja ja kytkeytyy luontevasti hyvin moniin erilaisiin näkökulmiin, jotka työn edetessä koin tarpeelliseksi ottaa huomioon. Suunnitelmani muuttuivat moneen otteeseen, ja tekstiin päätyi vain murto-osa lukemastani. Silti aiheen laaja-alaisuus ja mahdollisten lähestymistapojen kirjo näkyy tässä työssä kenties sekavana rakenteena. Jos aloittaisin työn nyt, rakentaisin tutkielman luultavasti eri tavalla. Muun muassa identiteetin, (poliittisen) yhteisön ja julkison muodostumiseen liittyvän tutkimuksen tekeminen pro gradun laajuudessa on varsin vaativaa, ja siksi tämä työ uhkasi alati laajentua liikaa. Lopulta transnationaalinen julkisuuden problematiikan käsittely tuntui jäävän puolitiehen pro gradun laajuisena.

Työ avautui odottamattoman paljon julkison sosiaalisen rakentumisen suuntaan, mutta se oli nähdäkseni perusteltua. Simon Cottle (2009, 510) on tiivistänyt hyvin journalismin merkityksen transnationaalisen todellisuuden synnyssä. Hänen mukaansa se, miten kosmopoliitti näkökulma maailmaan voi syntyä globaalin ”kulttuurisen kohtalonyhteisön” (Beck 2006) pohjalta, riippuu yhä kasvavissa määrin siitä, kuinka maailman uutismediat tuovat ymmärrettäväksi erilaiset transnationaalit kriisit. Deliberatiivisen demokratian näkökulmasta tämä kaikki on olennaista esimerkiksi transnationaaleja kriisejä koskevien päätösten tai päättämättä jättämisten oikeutuksen kannalta.

Empiirisessä aineistossa lukija asettui toisaalta maailman kansalaisen asemaan, toisaalta erityisesti suomalaisen julkison osaksi. Kummankaanlainen julkison jäsenyys ei asettunut selkeästi ensisijaiseksi. Yksittäisen lukija-kansalaisen mahdollisuudet vaikuttaa kirjoittelun aiheena olevaan päätöksentekoon Balilla jäivät vähäisiksi. Tarjolla oli lähinnä passiivisen tarkkailijan rooli. Lukijat ja aineistossa rakentuva keskustelu asemoituivat Balin päätöksenteosta hyvin irrallisiksi, minkä vuoksi aineisto ei suoriltaan ilmentänyt esimerkiksi republikanistista, deliberatiivista tai deliberatiivisesta demokratiaa. Sen lukeminen, ilmentäisikö ilmastokokousta käsittelevä uutisointi todella jotain demokratiateoriaa, vaatisi mielestäni oman tutkimuksensa ja aineiston pitemmältä aikaväliltä, jotta kunnollisia päätelmiä voisi asiasta tehdä.

Joiltain osin tekstit tukivat kansallista julkisuutta. Esimerkiksi lukijoilta kysytyt nettiäänestyskysymykset oli selvästi suunnattu juuri suomalaiselle yleisölle. Toisaalta ilmastokokouksen julkisuus ja julkinen keskustelu hahmottuivat lukijan näkökulmasta paljolti jonkinlaiseksi etäällä olevaksi, seurattavaksi näytökseksi, jossa poliitikot ja valtiot esiintyivät, kamppailivat ja keskustelivat. Voisi ajatella, että siellä keskustelivat suomalaisten ja muiden maiden kansalaisten edustajat, jotka ajoivat toisaalta oman maan ja toisaalta EU:n etua tai muodostivat joukkueita yhteisen hyvän ajamiseksi. Suoranaisesti kirjoittelu ei ilmentänyt mitään yhtä yhteistä globaalia tai transnationaalista keskustelun tilaa, johon kansalaiset itse voisivat ottaa osaa tasaveroisesti. Sen sijaan se tarjosi lukijoilleen selvää tukea yllirajaisen solidaarisuuden syntymiseksi, mikä on tärkeää siksi, että viime kädessä tuo tunne transnationaalista solidaarisuudesta on yllirajaisen demokratian toimimisen edellytys. Empiirinen aineisto ei niinkään kuvastanut Habermasin alkuperäisen ihanteen mukaista julkisuutta kuin Dryzekin (esim. 2000), Bohmanin (2007) sekä Samhatin ja Paynen (2003) teksteissä hahmottuvaa jonkinlaista edustuksellista julkisuuden transnationaalista ylätasoa, jossa esimerkiksi järjestöt ja kansallisten verkostojen asiamiehet edustavat erilaisia julkisoita. Kirjoittelu kuitenkin vaikutti kykenevän tukemaan kosmopoliittista näkemystä demokratiasta, vaikka sellaisen toimimisesta ei varsinaisesti voi empiirisen aineiston perusteella puhua.

Verkottuneeseen, jälkikansalliseen maailmaan parhaiten istuva transnationaalinen julkisuuskäsitys edellyttää toisten ihmisten tunnustamista saman julkison jäseniksi ja heidän kantojensa kunnioittamista niin, että vuoropuhelu on mahdollinen. Tähän liittyy se, että kansalaiselle kuuluu julkison jäsenenä oikeus voida päästä antamaan panoksensa julkiseen keskusteluun ja julkisen mielipiteen muodostumiseen. Journalismi voisi rakentaa transnationaalista julkisuutta tukemalla yhteisen keskustelun syntymistä esimerkiksi ottamalla kirjoittelussaan huomioon asioiden yllirajaiset suhteet ja vaikutukset, tarjoamalla kansalaisten ja myös esimerkiksi muissakin maissa asuvien ihmisten näkökulmia keskustelun pohjaksi ja osoittamalla, kuinka ongelmat ovat yhteisiä ja yhteisesti ratkaistavissa. Tätä toteuttavia journalismin kehystämisen tapoja voidaan kutsua globaaliksi journalismiksi (ks. Berglez 2008). Helsingin Sanomien Bali-kirjoittelun voi katsoa edustaneen isolta osin globaalista journalismia.

Transnationaali ja kansallinen määrittelevät toinen toistaan – esimerkiksi transnationaali on määritelmällisesti kansallisia rajoja ylittävää. Myös tässä työssä kansallinen asettuu melko selkeästi transnationaalin vastinpariksi journalismin tulkintatavoissa, julkisoissa, poliittisissa identiteeteissä ja poliittisissa yhteisöissä. Tutkielman empiirinen osuus kertoo silti, että kansallinen voi elää

journalismissa rinnakkain transnationaalien kanssa niin, että tekstit tarjoavat lukijalle rakennusaineita sekä kansallisen että transnationaalisen poliittisen yhteisön jäseneksi identifioitumiseen.

Kansalliseen ja transnationaaliin kiinnittyvät tulkintatavat voivat elää samojenkin kehysten sisässä, ja vastaavasti kansallinen ja transnationaali julkiso voivat olla olemassa yhtä aikaa niin, että ne jakavat ainakin osittain samat jäsenet. Ylirajaisten asioiden ja transnationaalien päätöksenteon merkityksen kasvu ei luultavasti merkitsekään sitä, että transnationaalisuus jotenkin syrjäyttäisi kansallisen, vaan pikemminkin paikallinen, kansallinen ja transnationaali asettuvat yhä tiiviimmin samalle politiikan jatkumolle. Kansallinen siis tuskin on katoamassa niin, että transnationaali jotenkin kokonaan korvaisi sen. Sen sijaan paikallinen, kansallinen ja transnationaali elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään, ja samoilla asioilla voidaan nähdä yhtä aikaa kansallinen ja transnationaali ulottuvuus.

Kehysanalyysi toimi nähdäkseni varsin hyvin sen tarkastelussa, millaista tukea kirjoittelun tulkintatavat antoivat julkisoiden muodostumiselle, ja se myös havainnollisti, kuinka jopa yksittäisten toimittajien ratkaisuilla voi olla paljon merkitystä. Kattavuuden kannalta empiirisen tutkimuksen heikkous oli lopulta sen rajaus tulkintatapoihin. Esimerkiksi siitä, millaiseksi kirjoittelu hahmotti julkisuuden, saisi paremman kuvan yhdistämällä tutkimukseen sopivalla tavalla määrällisen analyysin kirjoittelussa esiintyvistä puhujista ja toimijoista sekä niiden suhteista. Teoreettinen lähestymistapa istui empiirisen aineiston kanssa yhteen nähdäkseni melko hyvin. Julkisuuden, julkisoiden ja julkisen keskustelun tutkimisen näkökulmasta jonkinlainen ongelma oli kuitenkin, että empiirisessä aineistossa oli vain varsinaisen ilmastokokouksen aikaista lehtikirjoittelua. Näin ollen mahdollinen laajan kansalaiskeskustelun vaihe rajautui uskoakseni suurilta osin aineiston ulkopuolelle. Kenties pitemmällä aikarajauksella ja laajemmalla aineistolla kuva julkisuudesta ja julkisesta keskustelusta ei olisi ollut lukijan näkökulmasta yhtä etäinen ja näytösmäinen.

Transnationaalien julkisuuden ajatukseen liittyy erilaisia ongelmakohtia, mutta ne eivät merkitse sitä, että sen käsite olisi tarpeeton tai että sen selityskyky jäisi vähäiseksi. Crack (2008) on huomauttanut, että transnationaalien julkisuuden teoria ei heti ole luomassa uuden tekniikan avulla uutta valtaisaa ateenalaista *agoraa*, siis yhtä yhteistä yhteiskunnallisten asioiden keskustelun tilaa, vaan tavoitteet ovat vaatimattomammat ja hienovaraisemmat. Transnationaali julkisuus on ideaali, joka antaa yhden mahdollisuuden olemassa olevien olojen kritiikkiin, ja tarjoaa keinoja analysoida, kuinka globaalit vuorovaikutussuhteet avaavat uusia näköaloja uusille poliittisen toiminnan muodoille. Sinänsä se tarjoaa lupaavan tien myös kriittisen kansainvälisten suhteiden teorian

kehittämiseksi. (Mt.) Demokratian kannalta se antaa välineitä arvioida päätöksenteon ja siihen johtavien prosessien toimivuutta sekä legitimitettä.

Beckin (2005; 2006) muistutukset metodologisen nationalismien ongelmallisuudesta saavat kyseenalaistamaan perinteiset käsitykset julkisuudesta ja maailmasta. Esimerkiksi transnationaalien julkisuuden ongelmat ovat pohjimmiltaan samanlaisia kuin julkisuuden hankaluudet kansallisvaltion perustuvassa yhteiskunnassa: yhtenäisyyden ja hajanaisuuden ongelmat ovat samanlaisia, mittakaava toinen. Tämän vuoksi voisi ajatella, että esimerkiksi Bohmanin, Dryzeikin ja Crackin näkemyksistä rakentuva käsitys transnationaalista julkisuudesta jonkinlaisena julkisuuksien ja julkisojen ylätasojen julkisuutena voi hyvin haastaa Habermasin vanhan ideaalin paitsi transnationaalien myös kansallisen ja mahdollisesti jopa paikallisen julkisuuden mallina, sillä kansalaisyhteiskunnan verkostot ulottuvat kaikille tasoille. Habermas on itsekin nähnyt toivoa juuri organisaatiovälitteisessä julkisossa (esim. Habermas 2004, 331–332; 379–380; 389–395).

Tämä tutkielma herättää erilaisia kysymyksiä, joihin voi hakea vastauksia lisätutkimuksella. *Ensinnäkin* tarpeen olisi ottaa paremmin huomioon, mikä on internetin vaikutus julkisen keskustelun, julkisojen ja yhteisyyden rakentumisessa. Tämän työn puitteissa internet jää vähälle huomiolle, ja empiirisessä osuudessa se ei ole mukana ollenkaan. Internetillä on välineenä erityisen paljon potentiaalia transnationaalien julkisuuden teorian kannalta, koska se antaa mahdollisuuksia ylittää vanhoja ajan ja tilan julkiselle keskustelulle asettamia rajoja. Se on nykyisin yksi merkittävimmistä kansalaistoiminnan ja vaikuttamisen välineistä, ja se myös luo yhteisöjä ja julkisoja. Tärkeä osa transnationaalista kansalaistoiminnasta, eli julkison toiminnasta, kuten kansalaisliikkeiden järjestäytymisestä, yhteen kokoontumisesta ja keskustelusta, tapahtuu internetissä ja sen avulla. Crack (2007), Dahlgren (2005), Castells (2008) ja monet muut tutkijat katsovat netin olevan merkittävä kansalaisyhteiskunnan virtuaalisen organisoitumisen ja julkisen keskustelun alue, joka luo uusia, rajoista, kansallisuuksista, alueellisista rajoista ja etnisyyksistä riippumattomia julkisoja. Luonnollisesti sillä on vastaava potentiaali stimuloida kansalaisyhteiskunnan toimintaa myös perinteisemmissä julkisojen ja yhteisöjen muodoissa. *Toiseksi* kiinnostavaa olisi tarkastella niitä erilaisia kielellisiä ja kuvallisia keinoja, joilla mediatekstit ja niihin liittyvät kuvastot ilmaisevat transnationaalien yhteisyyttä tai yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämän työn teoreettista taustaa vasten olisi varsin herkullista tutkia esimerkiksi Euroopan talouskriisiin, Portugalin ja Kreikan tukemiseen sekä Euroopan väliaikaisen rahoitusvakausvälineen ja Euroopan rahoitusvakausmekanismien luomiseen liittyvää julkista keskustelua ja uutisointia siitä näkökulmasta, kuinka solidaarisuus, poliittinen yhteisö, julkisuus ja

julkiso niissä rakentuvat. EU:lla on periaatteessa transnationaalinen poliittisen yhteisön institutionaaliset rakenteet olemassa, mutta silti se koostuu suuresta joukosta erilaisia kansallisvaltioita. Suomessa vuoden 2011 eduskuntavaalien aikoihin julkisuudessa puhuttiin paljon toisaalta kansakunnan, toisaalta Euroopan unionin yhteisestä edusta. *Kolmanneksi* empiirinen tutkimukseen suorastaan huutaa lisää vertailevaa tutkimusta. Tämän tutkielman empiirinen osa keskittyi yhden ilmastokokouksen käsittelyyn, ja muitakin ilmastokokouksia kannattaisi tutkia samalla tutkimusotteella. Aiempien ilmastokokousten käsittelyn vertailu tai vastaavasti esimerkiksi kansallisten sanomalehtien tulkintatapojen vertaaminen useissa maissa seurattuihin viestimiin voisi olla hedelmällistä transnationaalisen julkisuuden teorian taustaa vasten, ja samassa yhteydessä olisi syytä perehtyä tarkemmin erilaisiin uutisaiheiden kansallistamisen tapoihin. Kiinnostavaa olisi tarkastella, mihin suuntaan ilmastokokousten tulkintatavat ovat muuttuneet Balin jälkeen ja mihin suuntaan ne ovat kehittymässä. Varmasti antoisaa olisi myös selvittää, missä suhteessa julkisuudessa esiintyneet tulkintatavat ja kansalaisten vaatimukset lopulta ovat ilmastokokousten loppuratkaisuihin. Teoreettisesti asiaa voi hahmottaa esimerkiksi julkisen mielipiteen ja (transnationaalinen) vahvan julkisen ratkaisujen väliseksi suhteeksi.

Lähdeluettelo:

Kirjat ja artikkelit

Adam, Barbara & Beck, Ulrich & Van Loon, Joost (eds.) (2000) *The Risk Society and Beyond. Critical Issues for Social Theory*. London: Sage.

Adam, Silke (2008) Do Mass Media Portray Europe as a Community? German and French Debates on EU Enlargement and a Common Constitution. *Javnost – The Public* 15(2008):1, 91–112.

Anderson, Benedict (2007) *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Archibugi, Daniele (1995) From the United Nations to Cosmopolitan Democracy. In Archibugi, Daniele & Held, David (eds.) (1995) *Cosmopolitan Democracy. An Agenda for a New World Order*. Cambridge: Polity, 121–162.

Archibugi, Daniele (2002) Demos and Cosmopolis. *New Left Review* 42(2002):13, 24–38.

Archibugi, Daniele (2008) *The Global Commonwealth of Citizens. Toward Cosmopolitan Democracy*. Princeton: Princeton University Press.

Archibugi, Daniele & Held, David (eds.) (1995) *Cosmopolitan Democracy. An Agenda for a New World Order*. Cambridge: Polity.

Baisnée, Olivier (2007) The European Public Sphere Does Not Exist (At Least It's Worth Wondering . . .). *European Journal of Communication* 22(2007):4, 493–503.

Beck, Ulrich (2000) Risk Society Revisited: Theory, Politics and Research Programmes. In Adam, Barbara & Beck, Ulrich & Van Loon, Joost (eds.) (2000) *The Risk Society and Beyond. Critical Issues for Social Theory*. London: Sage, 211–229.

Beck, Ulrich (2003) Toward a New Critical Theory with a Cosmopolitan Intent. *Constellations* 10(2003):4, 444–468.

Beck, Ulrich (2004) Cosmopolitical realism. On the distinction between cosmopolitanism in philosophy and the social sciences. *Global Networks* 4(2004): 2, 131–156.

Beck, Ulrich (2005) *Power in the Global Age. A new global political economy*. Cambridge: Polity.

Beck, Ulrich (2005b) The Cosmopolitan State. Redefining Power in the Global Age. *International Journal of Politics, Culture, and Society* 18(2005): 3–4, 143–159.

Beck, Ulrich (2006) *The Cosmopolitan Vision*. Cambridge: Polity.

- Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (2001) *Mediated Politics. Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berglez, Peter (2007) For a Transnational Journalistic Mode of Writing. In Höijer, Birgitta (ed.) (2007) *Ideological Horizons in the Media and Among Citizens*. Göteborg: Nordicom.
- Berglez, Peter (2008) What is Global journalism? Theoretical and empirical conceptualisations. *Journalism Studies* 9(2008):6, 845–858.
- Best, Joel (1989) Afterword. Extending the Constructionist Perspective: A Conclusion – and an Introduction. In Best, Joel (ed.) (1989) *Images of Issues. Typing Contemporary Social Problems*. New York: Aldine de Gruyter, 243–253.
- Best, Joel (ed.) (1989b) *Images of Issues. Typing Contemporary Social Problems*. New York: Aldine de Gruyter.
- Blumer, Herbert (1999) Joukko, massa ja julkiso. *Tiedotustutkimus* 2(1999):3, 14–26.
- Bohman, James (1999) International regimes and democratic governance. Political equality and influence in global institutions. *International Affairs* 75(1999):3, 499–513.
- Bohman, James (2007) *Democracy across borders. From Dêmos to Dêmoi*. Cambridge: MIT Press.
- Bohman, James & Rehg, William (eds.) (1997) *Deliberative Democracy: Essays on Reason and Politics*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Calhoun, Craig (1992) *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Calhoun, Craig (2005) Constitutional Patriotism and the Public Sphere: Interests, Identity, and Solidarity in the Integration of Europe. *International Journal of Politics, Culture and Society* 18(2005):3–4, 257–280.
- Calhoun, Craig (2007) *Nations Matter. Culture, History and the Cosmopolitan Dream*. London: Routledge.
- Carey, James (2003) Lehdistö ja julkinen keskustelu. *Tiedotustutkimus* 26(2003):2, 6–17.
- Castells, Manuel (2008) The New Public Sphere. Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616(2008):1, 78–93.
- Chandler, David (2004) *Constructing Global Civil Society. Morality and Power in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Christians, Clifford & Glasser, Theodore & McQuail, Denis & Nordenstreng, Kaarle & White, Robert (2009) *Normative Theories of the Media. Journalism in Democratic Societies*. Urbana, IL: Illinois University Press.
- Cohen, Akiba & Levy, Mark & Roeh, Itzhak & Curewitch, Michael (1996) *Global Newsrooms, Local Audiences. A Study of the Eurovision News Exchange*. London: John Libbey & Company.

- Cohen, Joshua (1997) Deliberation and Democratic Legitimacy. In Bohman, James & Rehg, William (1997). *Deliberative Democracy: Essays on Reason and Politics*. Cambridge, MA: MIT Press, 67–91.
- Cornia, Alessio & Lönnendonker, Julia & Nitz, Pia (2008) European as first encounters of trans-European media communication? *Journalism* 9(2008):4, 493–515.
- Cottle, Simon (2009) Global Crises in the News. Staging New Wars, Disasters, and Climate Change. *International Journal of Communication* 3(2009):1, 494–516.
- Crack, Angela (2007) Transcending Borders? Reassessing Public Spheres in a Networked World. *Globalizations* 4(2007):3, 341–354.
- Dahlgren, Peter (2001) The Public Sphere and the Net. In Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (2001) *Mediated Politics. Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahlgren, Peter (2005) The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation. *Political Communication* 22(2005):2, 147–162.
- Davis, Aeron (2007) *The Mediation of Power. A Critical Introduction*. London: Routledge.
- van Dijk, Jan (2006) *Network Society. Social aspects of new media*. Second edition. London: Sage.
- Dewey, John (2006) *Julkisen toiminta ja sen ongelmat*. Suomentanut Mika Renvall. Alkusanat Risto Kunelius. Tampere: Vastapaino.
- Dryzek, John S. (1999) Transnational Democracy. *The Journal of Political Philosophy* 7(1999):1, 30–51.
- Dryzek, John S. (2000) *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.
- Dryzek, John S. (2006) *Deliberative Global Politics. Discourse and Democracy in a Divided World*. Cambridge: Polity.
- Dryzek, John S. (2006b) Transnational Democracy in an Insecure World. *International Political Science Review* 27(2006):2, 101–119.
- Eide, Elisabeth & Kunelius, Risto & Kumpu, Ville (eds.) (2010) *Global Climate – local journalisms. A transnational study of how media make sense of climate summits. Global journalism research series*, vol. 3. Bochum/Freiburg: Projekt Verlag, 179–194.
- Eide, Elisabeth & Kunelius, Risto & Phillips, Angela (eds.) (2008) *Transnational Media Events. The Mohammed Cartoons and the Imagined Clash of Civilizations*. Göteborg: Nordicom.
- Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(1993):4, 51–58.

- Eriksen, Erik (2005) An Emerging European Public Sphere. *European Journal of Social Theory* 8(2005): 3 341–363.
- Eriksen, Erik & Fossum, John (2002) Democracy through Strong Publics in the European Union? *Journal of Common Market Studies* 40(2002):3, 401–424.
- Essary, Elizabeth (2007) Speaking of Globalization... Frame Analysis and the World Society. *International Journal of Comparative Sociology* 48(2007):6, 509–526
- Fraser, Nancy (1992) Rethinking the Public Sphere. A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. In Calhoun, Craig (1992) *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge (MA): MIT Press.
- Fraser, Nancy (2005) Reframing Justice in a Globalizing World. *New Left Review* 36(2005):6, 1–19.
- Fraser, Nancy (2007) Transnationalizing the Public Sphere On the Legitimacy and Efficacy of Public Opinion in a Post-Westphalian World. *Theory, Culture & Society* 24(2007):4, 7–30.
- Fung, Archon (2003) Survey Article: Recipes for Public Spheres: Eight Institutional Design Choices and Their Consequences. *Journal of Political Philosophy* 11(2003):3, 338–367.
- Galtung, Johan & Ruge, Mari (1965) The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research* 2(1965):1, 64–91.
- Gamson, William & Modigliani, Andre (1989) Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power. A Constructionist Approach. *The American Journal of Sociology* 95(1989):1, 1–37.
- Gitlin, Todd (2003) *The Whole World Is Watching, Mass Media in the Making & Unmaking of the New Left*. With a New Preface. Berkeley, CA: University of California Press.
- Glasser, Theodore & Craft, Stephanie (1997) Kansalaisjournalismi ja demokraattiset ideaalit. *Tiedotustutkimus* 20(1997):4, 22–36.
- Goffman, Erving (1974) *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Gurevitch, Michael & Blumler, Jay (1990) Political communication systems and democratic values. In Lichtenberg, Judith (ed.) (1990) *Democracy and the Mass Media. A Collection of Essays*. Cambridge: Cambridge University Press, 269–289.
- Habermas, Jürgen (1962) *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Neuwied: Luchterhand.
- Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action. Volume 1. Reason and the Rationalization of Society*. Boston: Beacon Press.
- Habermas, Jürgen (1985) Julkisuus. *Tiedotustutkimus* 8(1985):3, 17–22.

- Habermas, Jürgen (1987) *The Theory of Communicative Action. Volume 2. The Critique of Functionalist Reason*. Cambridge: Polity.
- Habermas, Jürgen (1992) Further Reflections on the Public Sphere. In Calhoun, Craig (1992) *Habermas and the Public Sphere*. Translated by Thomas Burger. Cambridge, MA: MIT Press, 421–461.
- Habermas, Jürgen (1996) *Between Facts and Norms. Contribution to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Translated by William Rehg. Cambridge, MA: MIT Press.
- Habermas, Jürgen (1998) *The Inclusion of the Other. Studies in Political Theory*. Edited by Ciaran Cronin and Pablo De Greiff. Cambridge, MA: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (2004) *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suomentanut Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino. Alk. *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der Bürgerliche Gesellschaft 1962*.
- Habermas, Jürgen (2007) A Political Constitution for the Pluralist World Society? *Journal of Chinese Philosophy* 34(2007):3, 331–343.
- Habermas, Jürgen (2009) Poliittinen viestintä mediayhteiskunnassa. Voiko Demokratia yhä iloita episteemisestä ulottuvuudesta? *Media & Viestintä* 32(2009):3, 31–44.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hedrick, Todd (2007) Constitutionalization and Democratization: Habermas on Postnational Governance. *Social Theory and Practice*, Vol. 33(2008):3, 387–410.
- Heikkilä, Heikki (2007) Beyond 'Insofar as' Questions: Contingent Social Imaginaries of the European Public Sphere. *European Journal of Communication* 22(2007):4, 427–441.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1997) Julkisen journalismin äärellä. Ajatuskokeita pääsyn, keskustelun ja harkinnan käsitteillä. *Tiedotustutkimus* 20(1997): 4, 4–21.
- Held, David (1995) *Democracy and the Global Order. From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Cambridge: Polity.
- Held, David (1995b) Democracy and the New International Order. In Archibugi, Daniele & Held, David (eds.) (1995) *Cosmopolitan Democracy. An Agenda for a New World Order*. Cambridge: Polity, 97–120.
- Held, David (2004) *Global Covenant. The Social Democratic Alternative to the Washington Consensus*. Cambridge: Polity.
- Held, David & McGrew, Anthony (2002) *Globalization/Anti-Globalization*. Cambridge: Polity.
- Held, David & McGrew, Anthony (2002b) *Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity.

- Held, David & McGrew, Anthony (2003) *The Global Transformations Reader. An Introduction to the Globalization Debate*. Second Edition. Cambridge: Polity.
- Held, David & McGrew, Anthony (2005) *Globalisaatio – puolesta ja vastaan*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Herne, Kaisa & Setälä, Maija (2005) Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut. *Politiikka* 47(2005):3, 175–188.
- Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Isin, Engin & Wood, Patricia (1999) *Citizenship & Identity*. London: Sage.
- Johnson-Cartee, Karen (2005) *News narratives and news framing. Constructing political reality*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Kaldor, Mary (1995) European Institutions, Nation-States and Nationalism. In Archibugi, Daniele & Held, David (eds.) (1995) *Cosmopolitan Democracy. An Agenda for a New World Order*. Cambridge: Polity, 68–95.
- Karppinen, Kari (2008) Yhtenäisyyden ja moninaisuuden paradoksi julkisuusteoriassa. Teoksessa Nieminen, Hannu & Karppinen, Kari & Mörä, Tuomo (toim.) (2008) *Onko Eurooppa olemassa? Näkökulmia eurooppalaiseen julkisuuteen ja demokratiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 48–68.
- Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23(2000):2, 78–84.
- Kettunen, Pauli (2008) *Globalisaatio ja kansallinen me. Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Tampere: Vastapaino.
- Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko (2005) ”Joskus on vain kiva olla vähemmän aikuinen”. Kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat. *Tiedotustutkimus* 28(2005): 2, 4–27.
- Kumpu, Ville & Kunelius, Risto (2010) Finland: Coming to terms with political realities? In Eide, Elisabeth & Kunelius, Risto & Kumpu, Ville (eds.) (2010) *Global Climate – local journalism. A transnational study of how media make sense of climate summits. Global journalism research series*, vol. 3. Bochum/Freiburg: Projekt Verlag, 179–194.
- Kunelius, Risto (1999) Journalismi keskustelun tiellä. *Tiedotustutkimus* 22(1999):3, 42–59.
- Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisena otuksena: tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus* 23(2000):3, 4–27.
- Lester, Libby & Cottle, Simon (2009) Visualizing Climate Change. Television News and Ecological Citizenship. *International Journal of Communication* 3(2009):1, 920–936.

- Lichtenberg, Judith (ed.) (1990) *Democracy and the Mass Media. A Collection of Essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Livingstone, Sonia (2009) On the Mediation of Everything: ICA Presidential Address 2008. *Journal of Communication* 59(2009):1, 1–18.
- Löffelholz, Martin & Weaver, David (2008) *Global Journalism Research. Theories, Methods, Findings, Future*. Oxford: Blackwell.
- Löffelholz, Martin (2008b) Heterogenous – Multidimensional – Competing: Theoretical Approaches to Journalism – An Overview. In Löffelholz, Martin & Weaver, David (2008) *Global Journalism Research. Theories, Methods, Findings, Future*. Oxford: Blackwell.
- Mann, Michael (1997) Has Globalisation Ended the Rise and the Rise of the Nation-State? *Review of International Political Economy* 4(1997):3, 472–496.
- Mazzoleni, Gianpetro & Schulz, Winfried (1999) "Mediatization" of politics. A Challenge for Democracy? *Political Communication* 16(1999):3, 247–261.
- McNair, Brian (1998) *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.
- McNair, Brian (2000) *Journalism and Democracy. An evaluation of the political public sphere*. London: Routledge.
- McNair, Brian (2006) *Cultural Chaos. Journalism, news and power in a globalised world*. London: Routledge.
- Mouffe, Chantal (2009) Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus? *Media & Viestintä* 1(2009):3, 45–53.
- Möra, Tuomo (2006) *Boundaries of Public Sphere Ideals*. Paper presented to the conference 'Public Spheres and Their Boundaries', University of Tampere, 25.–27. May 2006.
- Nieminen, Hannu (2001) Millaista suomalaisuutta media rakentaa ja miten se sen tekee? *Tiedotustutkimus* 24(2001):2, 46–55.
- Nieminen, Hannu (2008) Eurooppalainen julkisuus tutkimuksen kohteena. Neljä plus yksi näkökulmaa. Teoksessa Nieminen, Hannu & Karppinen, Kari & Mörä, Tuomo (toim.) (2008) *Onko Eurooppa olemassa? Näkökulmia eurooppalaiseen julkisuuteen ja demokratiaan*. Helsinki: Gaudeamus, s. 15–47.
- Nieminen, Hannu & Karppinen, Kari & Mörä, Tuomo (toim.) (2008) *Onko Eurooppa olemassa? Näkökulmia eurooppalaiseen julkisuuteen ja demokratiaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pettit, Philip (1997) *Republicanism. A Theory of Freedom and Government*. Oxford: Oxford University Press.
- Pfetsch, Barbara (2008) Agents of Transnational Debate Across Europe. The Press in Emerging European Public Sphere. *Javnost – The Public* 15(2008): 4, 21–40.

- Phillips, Angela & Nossek, Hillel (2008) *Ourselves and Our Others. Minority Protest and National Frames in Press Coverage*. In Eide, Elisabeth & Kunelius, Risto & Phillips, Angela (eds.) (2008) *Transnational Media Events. The Mohammed Cartoons and the Imagined Clash of Civilizations*. Göteborg: Nordicom.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija & Kunelius, Risto & Heikkilä, Heikki (1999) Julkiso. Tienviitta tutisevien hyppyhiirien ja räkäisesti nauravan kansan maailmassa. *Tiedotustutkimus* 22(1999):3, 1–3.
- Pietilä, Veikko (1999) Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22(1999):3, 4–13.
- Pulkkinen, Tuija (1998) *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Puroila, Anna-Maija (2002) *Erwing Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B41. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Raittila, Pentti (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampere University Press.
- Reunanen, Esa (2003) *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikirjoitteluun*. Tampere: Tampere University Press.
- Rosenau, James (2002) Governance on a New Global Order. In Held, David & McGrew, Anthony (2002b) *Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity, 70–86.
- Samhat, Nayef & Payne, Rodger (2003) Regimes, Public Spheres and Global Democracy: Towards the Transformation of Political Community. *Global Society* 17(2003):3, 273–295.
- Sassen, Saskia (2006) *Territory, Authority, Rights. From Medieval to Global Assemblages*. New Jersey: Princeton University Press.
- Schlesinger, Philip (1994) Europe's Contradictory Communicative Space. *Daedalus* 123(1994):2, 25–52.
- Schlesinger, Philip (1997) From cultural defence to political Culture: media, politics and collective identity in the European Union. *Media, Culture & Society* 19(1997):3, 369–391.
- Schlesinger, Philip (1999) Changing Places of Political Communication: The Case of European Union. *Political Communication* 19(1999):3, 263–279.
- Schlesinger, Philip (2007) A Cosmopolitan Temptation. *European Journal of Communication* 22(2007):4, 413–427.
- Sparks, Colin (2001) The Internet and the Global Public Sphere. In Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (2001) *Mediated Politics. Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Splichal, Slavko (2006) In search of a strong European Public Sphere. Some critical observations on conceptualizations of publicness and the (European) public sphere. *Media, Culture & Society* 28(2006):5, 695–714.
- Strömbäck, Jesper (2008) Four Phases of Mediatization. *The International Journal of Press/Politics* 13(2008):3, 228–246.
- van de Steeg, Marianne (2002) Rethinking the Conditions for a Public Sphere in the European Union. *European Journal of Social Theory* 5(2002):4, 499–519.
- Taylor, Charles (2002) Modern Social Imaginaries. *Public Culture* 14(2002):1, 91–124.
- Taylor, Charles (2004) *Modern Social Imaginaries*. Durham: Duke University Press.
- Töttö, Pertti (2001) Totta vai konstruktioita? *Kulttuurintutkimus* 18(2001):1, 11–20.
- Väliverronen, Esa (1996) *Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Tampere: Vastapaino.
- Väliverronen, Esa & Hellsten, Iina (2000) Biodiversiteetti mediassa. Sukupuuton uhkasta kestävään kehitykseen. *Tiedotustutkimus* 23(2000):2, 4–19.
- Weaver, David (2007) Thoughts on Agenda Setting, Framing, and Priming. *Journal of Communication* 57(2007):1, 142–147.

Verkkolähteet

- Brassett, James & Smith, Will (2007) *Deliberation and Global Governance. Liberal, Cosmopolitan and Critical perspectives*. GARNET Working Paper 27/07. [viitattu 10.2.2010] <http://www.garnet-eu.org/fileadmin/documents/working_papers/2507.pdf>
- Calhoun, Craig (2005b) *Rethinking the Public Sphere*. Presentation to the Ford Foundation 7 February 2005. [viitattu 5.3.2009] <http://www.ssrc.org/calhoun/wp-content/uploads/2008/08/rethinking_the_public_sphere_05_speech.pdf>
- Crack, Angela (2008) *Democratizing Global Governance. Normative Discourse in the Network Society*. Paper presented at the annual meeting of the ISA's 49th annual convention, Bridging Multiple Divides, Hilton, San Francisco, CA, USA, Mar 26, 2008. [viitattu 6.10.2010] <http://www.allacademic.com/meta/p253939_index.html>
- Dahlgren, Peter (2004) *Civic Cultures and Net Activism: Modest Hopes for the EU Public sphere*. Paper presented in Conference on One EU – Many Publics? University of Stirling, 5–6 Feb. 2004. [viitattu 23.4.2010] <<http://www.arena.uio.no/cidel/WorkshopStirling/PaperDahlgren.pdf>>
- Euroopan yhteisöjen komissio (2002) Promoting Language Learning and Linguistic Diversity – Consultation. Commission Staff Working paper 13.11.2002. [viitattu 16.3.2010] <http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc308_en.pdf>

- Euroopan yhteisöjen komissio (2003) Kielten oppimisen ja kielellisen monimuotoisuuden edistäminen. Toimintaohjelma 2004–2006. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle 24.07.2003. [viitattu 16.3.2010] <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0449:FIN:FI:PDF>>
- Fraser, Nancy (2005b) *Transnationalizing the Public Sphere*. [viitattu 15.4.2011] <http://www.republicart.net/disc/publicum/fraser01_en.pdf>
- Kansallinen Mediatutkimus (2009) KMT Lukija Syksy 2008/Kevät 2009. [viitattu 18.1.2010] <http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukijatiedote_syyskuu_2009.pdf>
- Koopmans, Ruud & Neidhardt, Friedhelm & Pfetsch, Barbara (2000) *Conditions for the Construction of a European Public Sphere*. Paper presented at the Euroconference 'Democracy Beyond the Nation-State', Athens, 5–7 October 2000. [viitattu 13.4.2011] <[ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/improving/docs/ser_citizen_koopmans.pdf](http://ftp.cordis.europa.eu/pub/improving/docs/ser_citizen_koopmans.pdf)>
- Saastamoinen, Mikko (2002) Yhteisöt epävarmuuden ajassa. Yhteisöllisyyskeskustelun myöhäismoderneja virtauksia. [viitattu 26.1.2010] <<http://www.uku.fi/~msaastam/yhteisot.pdf>>
- Schlesinger (2003) The Babel of Europe? An Essay on Networks and Communicative Spaces. ARENA Working Paper 22/03. [viitattu 13.4.2011] <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2003/wp03_22.pdf>
- Trenz, Hans-Jörg (2008) In Search of the European Public Sphere: Between normative overstretch and empirical disenchantment. ARENA Working paper 12/2008. [viitattu 13.4.2011] <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2008/wp08_12.pdf>
- UNFCCC (2007) What Will Bali Be About? Background information on the upcoming United Nations Climate Change - Bali, 3–14 December 2007. [viitattu 3.5.2011] <http://unfccc.int/files/meetings/cop_13/press/application/pdf/071025__media_info_on_bali.pdf>
- Zhang, Weijy (2006) *Deliberation and Its Measurements*. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Dresden 25.2.2009. [viitattu 22.3.2010] <http://www.allacademic.com/meta/p91184_index.html>

Liitteet

Liite 1. Empiirisessä analyysissä mukana olleet Helsingin Sanomien lehtitekstit

Julkaisupäivä	Sivu	Otsikko
1.12.2007	B1	EU ja Intia etenivät vapaakauppaneuvotteluissa
2.12.2007	D4-D5	Teollisuuden syyttäminen ei riitä, vaan myös autoilu ja asuminen pannaan kuriin
3.12.2007	A5	Paljon puhetta päästöistä
3.12.2007	A4	Vanhanen: Tuulivoimaa tarvitaan huimasti lisää
3.12.2007	A4	Ilmastoneuvottelijoiden urakka alkaa Balilla
3.12.2007	A2	Balin ilmastokokous täyttyy vaikeista neuvotteluista
4.12.2007	A10	Kehitysmaat toivovat tukea Balin ilmastokokoukselta
4.12.2007	A10	Balin tavoitteet
4.12.2007	B2	Australia liittyy Kioton ilmastosopimukseen
4.12.2007	C4	Venäjän ilmastositoumukset tärkeitä taloudellemme
4.12.2007	D1	Missä EU, siellä ongelma
6.12.2007	B2	Balilla etsitään ratkaisua sitovista päästörajoista
6.12.2007	B2	Päästöille tulossa hinta ja energiankulutukselle rajoja
6.12.2007	B2	YK:n pääsihteeri ja yli 130 ympäristöministeriä
8.12.2007	B3	Viikon varrelta
9.12.2007	A4	Kivillä hiihtäneet vaativat lunta takaisin
10.12.2007	A5	Värynen kauppasi Balilla kestävä metsätaloutta
10.12.2007	A2	Kulutusjuhla jatkuu joulukuun / Balin kokouksella suuri vastuu
10.12.2007	A2	Pohjoismailla on nyt tilaisuus edistää ilmastoneuvotteluja
11.12.2007	B3	Suursaastuttajat kieltäytyvät sitovista päästörajoista Balilla
11.12.2007	B3	Maailmaa pelastetaan paratiisirannoilla
11.12.2007	C5	Pitäisikö EU:n haudata omat ilmastotavoitteensa?
12.12.2007	B3	WWF: Pingviinikanta romahtanut
13.12.2007	B1	Ilmastonmuutoksen torjunnan ympärille syntynyt jo miljardiluokan bisnes
13.12.2007	B1	Johtavia teollisuusmaita syytetään ilmastoneuvotteluiden jumittamisesta
14.12.2007	B3	EU uhkasi boikotoida Yhdysvaltain valmistelemaa ympäristökokousta
14.12.2007	B3	Tuvalu toivoo toimia ennen kuin meri nielee saarivaltion
15.12.2007	B3	Viikon varrelta
15.12.2007	B1	Metsien suojelusta ja teknologian siirrosta sopu ilmastokokouksessa
15.12.2007	B1	Sanoista tekoihin
15.12.2007	B1	Ministeri Tiilikainen: USA saatava mukaan ilmastosopimukseen
15.12.2007	A3	Balin ilmastokokous hieroi sopua aamuyöhön
16.12.2007	B1	Huima draama päättyi ilmastosopuun Balilla
16.12.2007	B1	Kaikille vähän Balilta
16.12.2007	B1	Äärimmäisen haastava aikataulu
16.12.2007	A2	Yhdysvallat lähti tekemään uutta ilmastosopimusta
16.12.2007	A3	Yhdysvaltain taipuminen varmisti ilmastosovun
16.12.2007	F3	Eivätkö rakentajat lähde ilmastotalkoisiin kuin pakolla?
18.12.2007	A2	Ilmasto muuttuu - jähkailu jatkuu
19.12.2007	C7	EU joutunee oman logiikkansa uhriksi
21.12.2007	B11	EU-maat: Lentoliikenne mukaan päästökauppaan 2012
22.12.2007	B3	Viikon varrelta
22.12.2007	B3	Sanottua
22.12.2007	B1	Makkarapomon jääkarhujahdistista nousi poru Bulgariassa